

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
060103

DOM
2023-06-02
Stockholm

Mål nr
M 1230-22

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Växjö tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2021-12-30 i mål nr M 4188-18,
se bilaga A

PARTER

Klagande

Länsstyrelsen i Skåne län

Motpart

1. Aktiebolaget Sydsten

Ombud: Advokaterna J.E. och A.L.

2. N.K.

3. I.K.

4. R.K.

5. M.T.

6. K.T.

Dok.Id 1866624

Postadress Box 2290 103 17 Stockholm	Besöksadress Birger Jarls Torg 16	Telefon 08-561 670 00 08-561 675 50 E-post: svea.hovratt@dom.se www.svea.se	Telefax	Expeditionstid måndag – fredag 09:00–16:30
---	---	---	----------------	---

SAKEN

Tillstånd till mottagande av externa massor för anläggningsändamål m.m.
inom fastigheterna A m.fl. i Lunds kommun

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

1. Mark- och miljööverdomstolen ändrar mark- och miljödomstolens dom enligt följande:

- (i) Tillståndspunkten B. c) avseende mottagande av externa massor för anläggningsändamål upphävs.
- (ii) Villkor 7 ges följande lydelse:

Buller från verksamheten inklusive arbetsmaskiner och transporter inom verksamhetsområdet ska begränsas så att det inte ger upphov till högre ekvivalent ljudnivå utomhus vid bostäder än nedanstående värden;

Måndag–fredag, kl. 07.00–18.00	50 dB(A)
Lördag, söndag och helgdag, kl. 07.00–18.00	45 dB(A)
Kvällstid, kl. 18.00–22.00	45 dB(A)
Nattetid, kl. 22.00–07.00	40 dB(A)

och i naturreservatet Knivsås-Borelund än nedanstående värden:

Dagtid måndag–lördag, kl. 07.00–18.00	40 dB(A)
Övrig tid	37 dB(A)

och i naturreservatet Knivsås-Borelund, under den tid arbete sker på nivå över +88, än nedanstående värden:

Dagtid måndag–fredag, kl. 07.00–18.00	45 dB(A)
Övrig tid	37 dB(A)

Ljudimmissionen får inte innehålla ofta återkommande impulser.

Arbetsmoment som typiskt sett kan ge upphov till momentana ljudnivåer över 55 dB(A) får inte utföras nattetid kl. 22.00–07.00.

Kontroll av buller ska ske så snart det har skett förändringar i verksamheten som kan medföra ökade bullernivåer, samt i övrigt med det intervall som anges i kontrollprogrammet.

Kontroll ska ske antingen genom immissionsmätningar eller genom närfältsmätningar och beräkningar vid berörda bostäder och naturreservatet Knivsås-Borelund. Ekvivalentvärden ska bestämmas för de tidsperioder som anges ovan, dock endast då verksamhet faktiskt pågår.

- (iii) Villkor 19 upphävs.
2. Vad Mark- och miljööverdomstolen förordnat avseende verkställighet av mark- och miljödomstolens beslut den 10 mars 2022 ska fortsätta gälla.
-

BAKGRUND

Bolaget har tillstånd från år 2004 att bedriva bergtäktverksamhet på fastigheterna A, B och C i Lunds kommun (Dalbytäkten). Tillståndet gäller till och med år 2024. Bolaget har även tillstånd att bedriva vattenverksamhet. Enligt en deldom från år 2020 hade bolaget även tillstånd att inom ett avgränsat område i sydöstra delen av täktområdet bearbeta samt transportera ut material från täkten utöver den mängd berg som omfattas av tillståndet från 2004. Tillståndet gällde till dess att ett nytt tillstånd fick tas i anspråk, dock längst till den 31 december 2021. Deldomen överklagades till Mark- och miljööverdomstolen som avtog överklagandet i dom den 27 augusti 2021 i mål nr M 826-21.

Bolaget har i den nu överklagade domen lämnats tillstånd till fortsatt täktverksamhet under 25 år. Tillståndet har förenats med villkor. Länsstyrelsens överklagande gäller i första hand den del av domen som innebär tillstånd att ta emot maximalt 500 000 ton externa massor för anläggningsändamål och i andra hand villkoret om massornas sammansättning (villkor 19). Mark- och miljööverdomstolen har efter begäran av bolaget och medgivande av länsstyrelsen meddelat ett verkställighetsförordnande för verksamheten i de delar som inte har överklagats.

YRKANDEN M.M. I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Länsstyrelsen i Skåne län (länsstyrelsen) har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen, med ändring av mark- och miljödomstolens dom, *i första hand* ska avslå bolagets yrkande om att ta in externa massor till täkten. Länsstyrelsen har *i andra hand* yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska upphäva villkor 19 och föreskriva följande villkor:

De externa massor som används för anläggningsändamål inom verksamhetsområdet får inte överstiga halterna i tabell 1. Det ska finnas skriftliga rutiner för kontroll av de massor som tas emot.

Tabell 1

Ämne	Halt mg/kg TS	Utlakning C ₀ LS =0,1 l/kg (mg/l)	Utlakning l/s = 10 l/kg (mg/kg)
Arsenik	10	0,01	0,09
Bly	20	0,05	0,2
Kadmium	0,2	0,01	0,02
Koppar	40	0,2	0,8
Krom tot	40	0,2	1
Kvicksilver	0,1	0,001	0,01
Nickel	35	0,1	0,4
Zink	120	1	4
Klorid	-	80	130
Sulfat	-	70	200
PAH-L	0,6	-	-
PAH-M	2	-	-
PAH-H	0,5	-	-

AB Sydsten (bolaget) har motsatt sig ändring.

N. och **I.K.** (fastigheten E), **R.K.**

(fastigheten D) samt **M.** och **K.T.** (fastigheten F) har motsatt sig länsstyrelsens förstahandsyrkande, men vidgått en reglering av massornas innehåll i enlighet med länsstyrelsens andrahandsyrkande.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Länsstyrelsen har som grund för sin talan anfört i huvudsak följande.

Den mängd avfall som behövs för anläggningsändamålen behöver vara tydligt motiverad och verifierad med beräkningar. Det måste även finnas underlag som visar att massorna behövs, dvs. att åtgärden skulle ha utförts även om det inte fanns

avfallsmassor att tillgå. Bolaget har angett att massorna behövs för att bygga dels bullervallar i norr och öster, dels en sedimentationsdamm. Länsstyrelsen ifrågasätter om det behövs några större mängder externa massor till att bygga dammen. Det har inte presenterats någon utredning som visar hur stort behovet är att använda externa massor för detta ändamål.

Bolagets bullerutredningar har inte gjort gällande att det skulle krävas ytterligare bullervallar för att innehålla föreskrivna ljudnivåer gentemot bostäderna. Rimligtvis torde ljudnivån i stället bli lägre med anledning av att verksamheten nu huvudsakligen kommer att bedrivas djupare än befintlig verksamhet. För naturreservatet Knivsås-Borelund har bolaget en föreskriven ljudnivå om 40 dB(A) i befintligt tillstånd. I den bullerutredning som redovisades under huvudförhandlingen, där vindförhållanden m.m. utgår ifrån ett värstafallscenario, framgick att denna ljudnivå kan komma att överskridas något i begränsade delar av naturreservatet som är närmast täktverksamhet. Detta överskridande ger inte skäl till att medge att 500 000 ton externa massor används för att anlägga föreslagna bullervallar. Utöver risken att förorena området bidrar införsel av 500 000 ton externa massor till ökade transporter, buller och utsläpp av avgaser till luft. För att anlägga vallen krävs även avverkning av skog och buskar, borttagning av delar av en biotopskyddad stenmur samt ianspråktagande av yta som utgör kompensationsåtgärd för tidigare tillståndsgiven verksamhet, vilket påverkar naturvärden negativt.

Av ansökningshandlingarna framgår att de externa massor som avses att användas för anläggningsändamålen inte är kända. Eftersom det då inte går att redovisa något föroreningsinnehåll för massorna går det inte heller att göra en fullvärdig riskbedömning. Det kan förekomma andra föroreningar än de generella föroreningsparametrar bolaget har redovisat vid framtagandet av de platsspecifika riktvärdena. Om det inte är känt vilket avfall det är fråga om går det inte heller med säkerhet att fastställa föroreningsrisken och det går inte att ta ställning till om de externa massorna är lämpliga för ändamålet.

Det är inte ovanligt att tillfälliga bullerskyddsskärmar (t.ex. staplade containrar) används då arbete sker på högre pall. Det framgår inte av utredningen om denna

lösning, som skulle innebära betydligt mindre påverkan än den yrkade bullervallen, har övervägts som ett sätt att begränsa bullerstörningarna.

Villkor 19 är otydligt som ensam reglering vid införsel och användning av avfall för anläggningsändamål och i denna omfattning. Såsom villkoret är formulerat blir det upp till tillsynsmyndigheten att bedöma det föroreningsinnehåll i massorna som kan accepteras i området, vilket kan kräva omfattande underlag och utredningar. Frågan om de externa massornas föroreningsinnehåll är en tillåtlighetsfråga och ska vara klarlagd redan i prövningen.

Bolaget har som grund för sitt bestridande anfört i huvudsak följande.

Bolaget har sedan tidigare anlagt bullervallar i norr. De nu aktuella bullervallarna kommer att i norr sammanfoga de redan befintliga vallarna och i öster ge en bullerdämpning för dels naturreservatet, dels närboende österut. Bolaget behöver även anlägga en ny sedimentationsdamm under tillståndstiden för vilken externa massor behöver användas.

Bolaget har beräknat platsspecifika riktvärden för de externa massor som avses att nyttjas för bullervallen. Bolaget har åtagit sig att använda endast massor motsvarande mindre än ringa risk till sedimentationsdammen samt inom 100 meter från Högebjär naturreservat. Vidare har bolaget åtagit sig att externa massor enbart får nyttjas för de avsedda ändamålen. Med de begränsningar för vilka massor som får tas in anser bolaget att det är visat att massorna är lämpliga för sitt ändamål. Vad som föreskrivits i domen säkerställer att lämpliga massor anläggs på plats. Regleringen säkerställer således att anläggandet av bullervallar och sedimentationsdammen innebär ett återvinningsförfarande.

Bullerutredningen i målet visar att vid ett värsta driftscenario riskerar föreskrivna bullernivåer för naturreservatet Knivsås-Borelund att överskridas både dagtid och övrig tid. Det beror främst på borring i den södra delen av tälten utan skärmning från pallhöjder eller befintliga bullervallar. Borrningarna är redan bullerdämpade så det går

inte att minska bullret genom åtgärder på dem. För att innehålla bullernivåerna har bolaget redovisat att bullervallar behöver anläggas.

Anläggningsåtgärden som avses att vidtas innebär att en vall byggs i öster längs med verksamhetens gräns, att befintlig vall mot naturreservatet höjs och att en ny vall i norr anläggs för att sammanfoga de två befintliga bullervallarna som är uppförda runt verksamheten. Det är ett missförstånd att anläggandet av vallen skulle ge upphov till en betydande påverkan under fem års tid. Den östra vallen samt höjningen av befintlig bullervall i nordöst kommer att prioriteras med hänsyn till närboende och naturreservatet. Anläggningsåtgärdena kommer att ske med tillgängliga avbaningsmassor samt externa avfallsmassor där avbaningsmassor inte finns att tillgå. Byggnationen sker etappvis när material finns tillgängligt. Den totala byggtiden bedöms bli ca tre månader. Den östra vallen och höjningen bedöms vara färdigställd inom tre år. När denna anläggningsåtgärd är färdig kommer bullervallen i norr att anläggas med en beräknad byggtid från en till tre månader. Denna åtgärd bedöms vara färdigställd inom fem år.

Länsstyrelsen har anfört att andra skyddsåtgärder såsom staplade containrar skulle kunna användas för att skärma buller. Att stapla containrar på den ojämna bergyta det är frågan om vid borring på översta pall är praktiskt omöjligt och skulle innebära en betydande säkerhetsrisk. En vall är en permanent och underhållsfri skyddsåtgärd som kommer att skydda närboende och naturreservatet under hela tillståndstiden och måste anses vara den mest lämpliga skyddsåtgärden i detta fall. Därtill är åtgärden positiv ur ett resurshushållningsperspektiv, eftersom det uppkommer stora mängder schaktmassor i olika exploateringsprojekt i sydvästra Skåne.

I såväl samrådet som i yttranden i målet har närboende både öster och norr om verksamheten angett att de uppfattar buller från verksamheten som störande och önskar att bullervallar anläggs för att reducera buller. Mot de aktuella fastigheterna innehålls bullernivåerna även utan bullervallarna, däremot kommer bullervallarna att sänka bullernivåerna vid dessa fastigheter och bolaget önskar kunna tillgodose detta önskemål.

Länsstyrelsen yrkade att högre bullernivåer skulle gälla för naturreservatet än vad som föreslagits av bolaget för att bullervallarna inte skulle behöva anläggas. Att bullernivåerna överskrids utan bullervallar är således ostridig. Det är visat att vallarna kommer att anläggas med annat material om avfallsmassorna inte finns att tillgå.

Bolaget har till stöd för sin talan även hänvisat till skriftlig bevisning.

N. och **I.K.** samt **R.K.** har anfört i huvudsak följande till stöd för sitt bestridande. De mätningar av ljudnivån som gjorts vid deras fastighet har inte genomförts när bullret varit som högst, utan när förutsättningarna varit tämligen förmånliga sett ur bolagets perspektiv. På senare tid har de upplevt en ökad ljudnivå från brottet både vid och inne i bostaden samt på naturområdet Knivsås-Borelund där de promenerar så gott som dagligen. Det mest störande bullret kommer från de mobila stenkrossarna. En bullervall mot öster har det varit tal om länge och de har hela tiden framfört det som ett krav. Behovet av en bullervall är stort. När det gäller innehållet i de massor som planeras användas är det en fördel om de innehåller en kontrollerad och begränsad mängd föroreningar.

M. och K.T. har anfört i huvudsak följande till stöd för sitt bestridande. Ljudnivån från brottet och bergskrossen upplevs vid deras fastighet som störande beroende på vind- och väderförhållanden. Även ljudnivån ute i naturreservatet Knivsås-Borelund är störande. De promenerar dagligen i området sedan en lång tid tillbaka och upplever en ökad ljudnivå. Ljuden kommer inte enbart från sprängningarna och krossen utan också från fordon som används i brottet vid den dagliga verksamheten. En bullervall mot öster måste byggas och den befintliga bullervallen bör byggas ut mot nordost. Massorna till bullervallen ska givetvis endast innehålla material som inte är förorenat.

REMISSYTTRANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Naturvårdsverket

Naturvårdsverket tillstyrker länsstyrelsens yrkanden.

Frågan är om införseln av massorna utgör ett återvinnings- eller bortskaffningsförfarande. För att det ska vara fråga om återvinning krävs att materialet de facto ersätter ett annat material som skulle ha använts och att materialet är lämpligt för ändamålet.

Den stora mängd massor som bolaget vill föra in talar emot att det är fråga om en återvinningsåtgärd, jämför Mark- och miljööverdomstolens dom den 2 juli 2019 i mål nr M 7582-18. Bolaget kommer därtill behöva ta ner träd och vegetation samt ta bort en biotopskyddad stenmur för att kunna uppföra bullervallarna. Mot bakgrund av detta samt att den reviderade ansökan medför att brytområdet endast kommer att utökas marginellt och att bolaget har visat att bullervillkoren i huvudsak kommer att innehållas utan bullervallar, instämmer Naturvårdsverket i länsstyrelsens bedömning att bolaget inte hade använt annat material för att uppföra de två omfattande bullervallarna. Det marginella överskridandet i Natura 2000-området motiverar inte ensamt att 500 000 ton massor tas in för att bygga bullervallar.

Avseende uppförandet av sedimentationsdammen är det oklart på vilket sätt det krävs externa massor för att uppföra dammen och hur stora mängder massor som i så fall skulle krävas. Det åligger bolaget att visa att de externa massorna skulle ersätta annat material som skulle ha använts för att uppföra sedimentationsdammarna. Så har inte skett.

Det är inte heller visat att massorna är lämpliga för ändamålet, eftersom deras ursprung inte är klarlagt, det rör sig om ett relativt känsligt naturområde samt mängden massor som avses ta in är betydande.

Miljönämnden i Lunds kommun

Länsstyrelsens förstahandsyrkande ska avslås. Nämnden delar inte länsstyrelsens bedömning av behovet av bullervallarna. Bolagets bullerutredning visar att ljudnivån i naturreservatet Knivsås-Borelund kan komma att överskrida 40 dB (A). Nämnden handlägger redan i dagsläget klagomål gällande bullernivåerna från tälten, bl.a. i naturreservatet, och enligt nämndens bedömning behövs bullervallarna för att skydda naturreservatet och omkringliggande bebyggelse från buller. Bullervallarna fyller

dessutom en funktion som en naturanpassad avspärning mot täktens verksamhetsområde. Det blir tydligt för allmänheten att den befinner sig på gränsen till ett område där det finns risk för bland annat stenkast från täktverksamheten.

När det gäller bolagets avsikt att bygga en sedimentationsdamm anser nämnden att en utbyggnad av reningsmöjligheterna på utgående vatten från täkten måste anses som en positiv åtgärd och eventuellt också nödvändig med avseende på kommande klimatförändringar med ökad nederbörd och därmed också ökad bortpumpning av vatten från täktområdet. I fall med längre torka kommer också verksamheten att ha tillgång till mer vatten för t.ex. dammbekämpning.

Nämnden delar länsstyrelsens ställningstagande att villkor 19 inte är tillräckligt preciserat och anser att länsstyrelsens andrahandsyrkande i huvudsak kan bifallas. Frågan om de externa massornas föroreningsinnehåll bör fastställas i tillståndsprövningen och inte läggas över på tillsynsmyndigheten. Nämnden anser dock att det i villkoret ska preciseras att det är avfallsmassor det handlar om och att villkoret därför ska ha följande lydelse:

*De externa **avfallsmassor** som används för anläggningsändamål inom verksamhetsområdet får inte överstiga följande halter.*

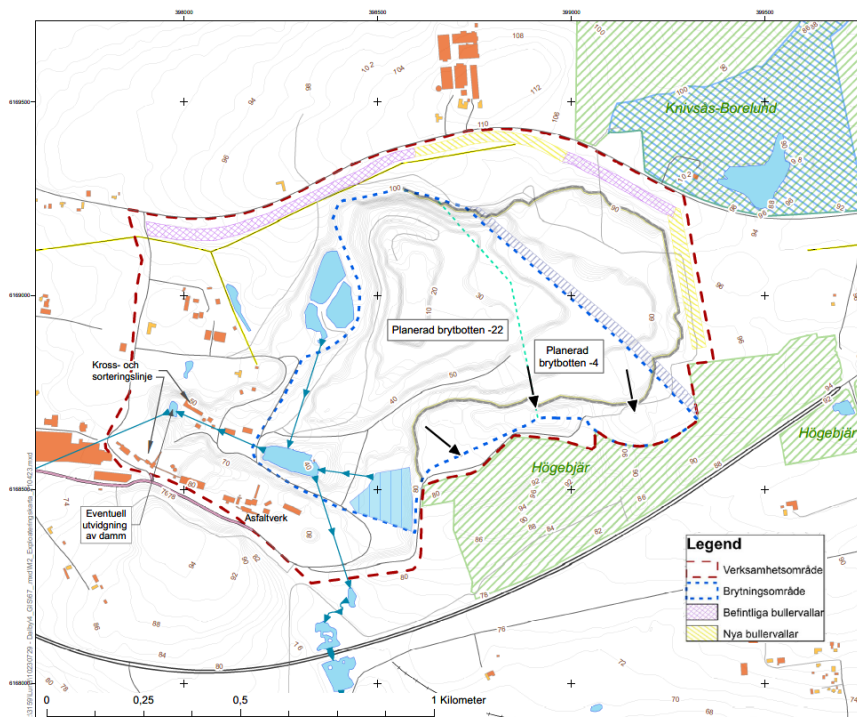
HANDLÄGGNINGEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Mark- och miljööverdomstolen har den 10 mars 2022 förordnat, till dess dom meddelats eller annat bestämts, att tillstånd för täktverksamhet m.m. som följer av mark- och miljödomstolens dom ska gälla utan hinder av att domen inte fått laga kraft utom i den delen som avser tillstånd att till täkten ta in 500 000 ton externa massor för anläggningsändamål.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Frågan är om mottagandet av externa massor för anläggningsändamål kan anses utgöra ett godkänt återförvinningsförfarande av avfall.

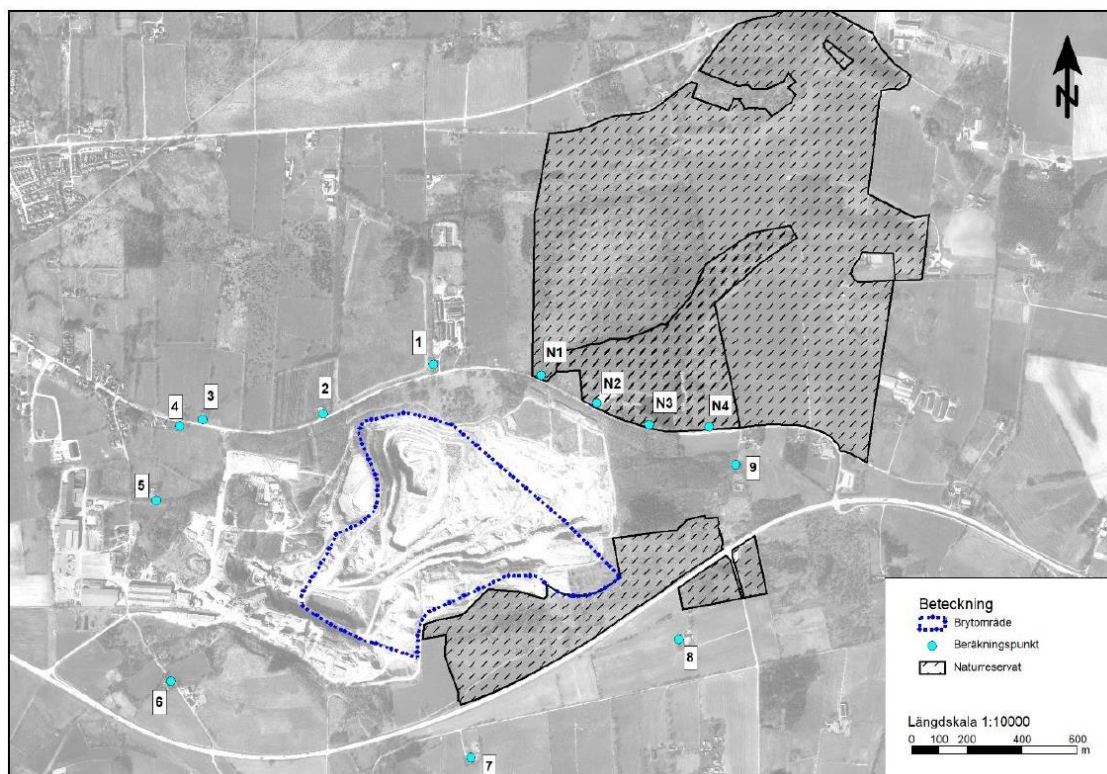
Bolaget har sökt och fått tillstånd att ta emot 500 000 ton externa massor för att dels bygga på och bygga ut befintlig vall till skydd mot buller och insyn, dels anlägga en sedimentationsdamm. Enligt bolagets uppgifter i målet planeras ca 970 meter ny bullervall med en bredd på ca 50 meter och en höjd på ca 8 meter samt påbyggnad av befintlig vall i nordost med 4 meter massor.

Lokalisering av befintlig och planerad bullervall.

Av den senaste bullerutredningen i målet (rapport daterad 11 november 2021), som tar sin utgångspunkt i det ändrade verksamhetsområdet, framgår att vid ett värsta driftscenario riskerar föreskrivna bullernivåer för naturreservatet Knivsås-Borelund att överskridas dagtid och övrig tid. Natura 2000-området Knivsås utgör en del av naturreservatet. Överskridandet består i att ekvivalenta ljudnivåer dagtid tangerar 40 dB(A) i ett beräkningsfall för beräkningspunkten N4, se karta nedan, och kvällstid överskrider 35 dB(A) i samtliga fem beräkningsfall för samma beräkningspunkt N4 med ca 1 dB(A). Enligt rapporten är det högt belägen borrhning, mobil krossplats och upplagsområde i nordost som ger bullerbidrag som kräver bullerdämpande åtgärder för att innehålla riktvärden för friluftsområden enligt Naturvårdsverkets Vägledning om

industri- och annat verksamhetsbuller, rapport 6538, i naturområdet. Såsom länsstyrelsen har påpekat i målet har bolagets bullerutredningar däremot inte gjort gällande att det skulle krävas ytterligare bullervallar för att innehålla föreskrivna ljudnivåer gentemot bostäderna.

Beräkningspunkter kring Dalby bergtäkt.

Länsstyrelsen har i sitt överklagande anfört att detta ringa överskridande inte ger skäl att medge att 500 000 ton externa massor används för att anlägga föreslagna bullervallar. Naturvårdsverket har instämt i länsstyrelsens bedömning. Miljönämnden har däremot ställt sig positiv till att bullervall och sedimentationsdamm anläggs. De enskilda närboende som yttrat sig i Mark- och miljööverdomstolen har även de ställt sig positiva till att vallen byggs ut.

Mark- och miljööverdomstolen gör följande bedömning.

Tillståndet att ta emot externa massor och därmed sammanhängande bullervillkor

Mark- och miljööverdomstolen instämmer inledningsvis med mark- och miljödomstolens bedömning att de externa massorna, som enligt bolaget kommer att utgöras av schaktmassor, utgör avfall enligt 15 kap. 1 § miljöbalken.

Avfall kan behandlas antingen genom att återvinnas eller bortskaffas. Med återvinning avses, enligt 15 kap. 6 § miljöbalken, att vidta en åtgärd som innebär att avfall kommer till nytta som ersättning för något annat material eller förbereder det för en sådan nytta eller en åtgärd som innebär att avfall förbereds för återanvändning.

För att det ska vara fråga om en återvinningsåtgärd krävs dels att avfallsmassorna används för att ersätta annat material som annars hade behövts för ändamålet, dvs. det ska finnas ett verkligt behov av att ersätta annat material, dels att avfallet är lämpligt för ändamålet enligt den senaste vetenskapliga och tekniska kunskapen (se MÖD 2019:36).

Mark- och miljööverdomstolen konstaterar att bullerutredningen i målet visserligen visar att en utökad bullervall skulle sänka ljudnivån från tälten i Natura 2000-området Knivsås. Domstolen anser dock i likhet med länsstyrelsen att de miljömässiga konsekvenserna av att ta emot en sådan stor mängd externa massor som anges i tillståndet inte kan anses stå i proportion till den nytta som åtgärden medför. Detta särskilt med hänsyn till att det är fråga om ett ringa överskridande av riktvärdena för ljudnivåer i friluftsområdet och att det endast avser en begränsad del av Natura 2000-området. Bristen på konkreta uppgifter om vilken mängd avfallsmassor som behövs till bullervallarna och sedimentationsdammen har också betydelse. Mark- och miljööverdomstolen anser därför att bolaget inte har visat att det finns ett verkligt behov av externa massor för anläggningsändamål, vare sig för vallarna eller sedimentationsdammen. Tillståndspunkten B. c) avseende mottagande av externa massor för anläggningsändamål ska därmed upphävas.

När det gäller bullervillkoren för naturreservatet Knivsås-Borelund i villkor 7 har bolaget anfört att dessa inte kan innehållas utan en bullervall. Att bolaget i och med denna dom inte får ta emot externa massor hindrar dock inte i sig bolaget från att utöka den befintliga bullervallen. Bolaget har angett att det för detta ändamål i första hand ska användas avbaningsmassor som kommer att finnas att tillgå i en mängd uppgående till ca 400 000 ton. Av bullerutredningen framgår att ett alternativt utförande av vallen, som enligt domstolen torde innebära att en betydligt mindre mängd massor behövs, är att massor används till en höjd av 5 meter, i stället för 8 meter, och att en 3 meter hög skärm anläggs på krönet. Bolaget kan möjligen på detta sätt vidta bullerdämpande åtgärder i förhållande till både Natura 2000-området och de enskilda närboende.

Mark- och miljööverdomstolen anser dock att innehållandet av bullervillkoret för naturreservatet Knivsås-Borelund inte ska vara avhängigt av att bullervallen utökas, eftersom behovet av denna åtgärd såsom angetts ovan kan anses vara begränsat. De bullernivåer som mark- och miljödomstolen har föreskrivit för naturreservatet ska därför, med vissa justeringar, gälla utan begränsning i tiden i stället för till dess att bullervallen är färdigställd. En sådan ändring av bullervillkoren överensstämmer även med vad länsstyrelsen yrkade i fråga om bullernivåer för naturreservatet i mark- och miljödomstolen. Villkor 7 ska därmed ändras på det sätt som framgår av domslutet.

Villkor 19

Då tillståndet att ta emot externa massor upphävs behövs inte längre villkor 19, som därför ska upphävas.

Verkställighet

Mark- och miljööverdomstolen förordnade i beslut den 10 mars 2022 att tillståndet fick tas i anspråk utan hinder av att domen inte fått laga kraft utom i den delen som avser tillstånd att till tänken ta in 500 000 ton externa massor för anläggningsändamål. Mark- och miljööverdomstolen skiljer genom denna dom målet ifrån sig och förordnar att beslutet om verkställighet ska bestå.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B

Överklagande senast den 2023-06-30

I avgörandet har deltagit hovrättsråden Henrik Löv och Mikael Hagelroth, referent, tekniska rådet Annika Billstein Andersson samt hovrättsrådet Henrik Jonsson.

Föredragande har varit Erica Ehne.

VÄXJÖ TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2021-12-30
meddelad i
Växjö

Mål nr M 4188-18

SÖKANDE
AB Sydsten

Ombud: Advokaten A.L. och advokaten J.E.

SAKEN

Ansökan om tillstånd enligt miljöbalken till täktverksamhet m.m. och vattenverksamhet inom fastigheterna A m.fl. i Lunds kommun, Skåne län

Anl id: 31 565, miljöfarlig verksamhet och vattenverksamhet Avrinningsområde: 91 Höje å

DOMSLUT

Tillstånd

- A. Mark- och miljödomstolen lämnar AB Sydsten (bolaget) tillstånd enligt 7 kap. 28 b § miljöbalken att i närheten av Natura 2000-området Knivsås (SE0430152), på fastigheterna A, B och C, Lunds kommun, bedriva täkt av berg och morän samt avsänka grundvattennivån i den omfattning som anges under B och C nedan.

Tillståndet gäller utan tidsbegränsning.

För tillståndet enligt A ska följande villkor gälla:

1. Påfyllning med grundvatten ska ske så att Lovénsjöns vattenyta, senast tre år efter det att tillståndet tagits i anspråk, stadigvarande ligger på en nivå mellan +87 och +88,5 (RH2000). Inkalibrering av lämpliga årstidsvariationer ska ske tillsammans med tillsynsmyndigheten och länsstyrelsens förvaltning. Tillsynsmyndigheten kan, om särskilda skäl föreligger, medge undantag från villkoret vad gäller den högsta nivån för vattenytan i Lovénsjön. Mätning av vattennivåer i Lovénsjön ska ske i den omfattning som framgår av kontrollprogram.
2. Bolaget ska utföra de tätningsåtgärder som är genomförbara för att begränsa påverkan från bergtäkten på hydrologin i Natura 2000-området. Åtgärderna ska vara genomförda senast femton år efter det att tillståndet till vattenverksamhet enligt C tagits i anspråk. Bolaget ska till tillsynsmyndigheten för vattenverksamhet varje år rapportera det arbete som skett och de resultat som uppnåtts.
3. Inventeringar av naturvärdena inom Natura 2000-området ska genomföras med ett intervall om två år avseende naturtyp 7410, 6410, 6230 och med ett intervall om fem år avseende naturtyp 9160. Inventeringen ska ske i enlighet med vedertagen metodik, anvisad av tillsynsmyndigheten. För naturtyp 7410 och 6410 ska inventeringen även omfatta redovisning av indikatorer som visar om naturmiljön går från våtare mot torrare förhållanden.

B. Mark- och miljödomstolen lämnar bolaget tillstånd till miljöfarlig verksamhet enligt miljöbalken att påfastigheterna A, B och C, Lunds kommun,

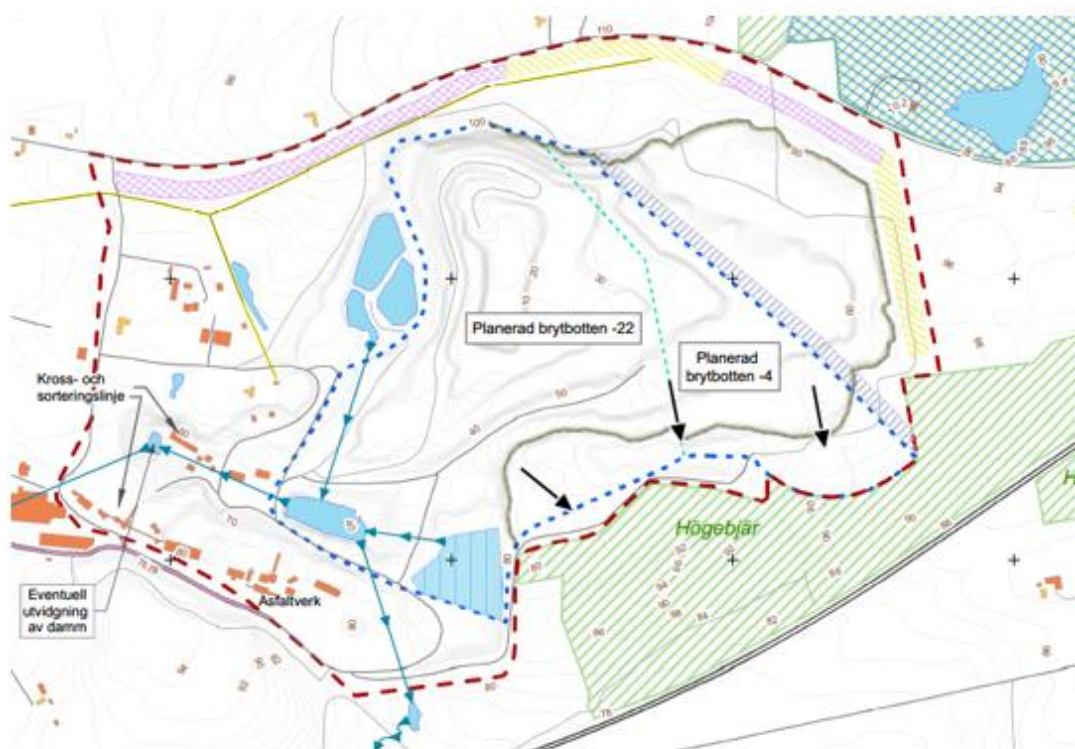
- a) bedriva täkt med ett totalt uttag av 35 000 000 ton berg och 1 500 000 ton morän,
- b) årligen ta ut maximalt 2 300 000 ton berg och morän,
- c) ta emot maximalt 500 000 ton externa massor (avfallskod 17 05 04) för anläggningsändamål.

Tillståndet gäller 25 år från det att denna dom vunnit laga kraft.

För tillståndet enligt B till miljöfarlig verksamhet ska följande villkor gälla.

4. Verksamheten – inbegripet åtgärder för att minska utsläppen till vatten och luft samt andra störningar från verksamheten – ska bedrivas i huvudsaklig överensstämmelse med vad bolaget uppgift eller åtagit sig i målet, om inte annat framgår av denna dom.
5. Uttag av berg och morän får inte ske utanför det område som avgränsats med blå steckad linje på nedanstående bild. Övrig verksamhet får inte bedrivas utanför det område som markerats med röd streckad linje. Brytning får inte ske under nivån -22 (RH2000).

Bild från bolagets inlägga av den 31 maj 2021, aktbil. 263

6. Verksamhets- och brytningsområdet, samt fixpunkter ska vara utmärka i terrängen på väl synligt sätt. På avsnitt med fallrisker ska allmänheten tydligt uppmärksammas på riskerna med att beträda området.

7. Buller från verksamheten inklusive arbetsmaskiner och transporter inom verksamhetsområdet ska begränsas så att det inte ger upphov till högre ekvivalent ljudnivå utomhus vid bostäder än nedanstående värden;

Måndag-fredag, kl. 07.00-18.00 50 dB (A)

Lördag, söndag och helgdag, kl. 07.00-18.00 45 dB (A)

Kvällstid, kl. 18.00-22.00 45 dB (A)

Nattetid, kl. 22.00-07.00 40 dB (A)

och i naturreservatet Knivsås-Borelund än nedanstående värden

Dagtid måndag-fredag, kl. 07.00-18.00 40 dB (A)

Övrig tid 35 dB (A)

Ljudimmissionen får inte innehålla ofta återkommande impulser.

Arbetsmoment som typiskt sett kan ge upphov till momentana ljudnivåer över 55 dB (A) får inte utföras nattetid kl. 22.00-07.00.

Buller i naturreservatet Knivsås-Borelund ska fram till dess att bullervallen är färdigställd, dock som längst tre år efter det att domen vunnit laga kraft, begränsas till 45 dB (A) måndag-fredag, kl. 07.00-18.00 samt 40 dB (A) övrig tid. Därefter gäller bullerbegränsning enligt ovan. Bolaget ska meddela tillsynsmyndigheten när bullervallen är färdigställd.

Kontroll av buller ska ske så snart det har skett förändringar i verksamheten som kan medföra ökade bullernivåer, samt i övrigt med det intervall som anges i kontrollprogrammet.

Kontroll ska ske antingen genom immissionsmätningar eller genom närfältsmätningar och beräkningar vid berörda bostäder och naturreservatet Knivsås-Borelund. Ekvivalentvärden ska bestämmas för de tidsperioder som anges ovan, dock endast då verksamhet faktiskt pågår.

8. Skutknackning får endast ske måndag-fredag kl. 08.00-18.00.
9. All sprängning skall föregås av signal, tydligt hörbar 500 meter från verksamhetsområdets gräns. Sprängning får endast ske måndag-fredag mellan kl. 08.00-16.00.
10. Sprängning får inte ske direkt nedanför eller inom en radie på 50 meter från aktiva boplatser för skyddsklassad art under perioden 1 februari – 1 september.
11. Markvibrationer från sprängning- definierade som högsta svängningshastighet i vertikalled - får vid närliggande bostads- eller fritidshus inte överstiga 4 mm/s vid mer än ett av de senaste tio mättillfällena och då högst 6 mm/s. Vibrationerna ska mätas som toppvärde i sockel på bottenvåning.
12. Luftstötsvåg till följd av sprängningar, mätt genom frifälltsmätning, får vid bostads- och fritidshus inte överstiga 100 Pa vid mer än ett av de senaste tio mättillfällena och då högst 150 Pa.
13. Borrutrustning, krossanläggning och transportörer försedda med utsug ska vara utformade så att stofthalten i utgående luft inte ska överskrida 20 mg/m³ normal torr gas. Dammbekämpning med vatten ska användas på de krossorteringsanläggningar som saknar utsug.
14. Diffus damning från upplag, transportvägar och transporter ska begränsas i rimlig omfattning. Uppstår problem i omgivningarna till följd av denna damning åligger det bolaget att vidta ytterligare åtgärder för att begränsa damningen.
15. Drivmedel, övriga kemiska produkter och farligt avfall ska förvaras i täta behållare, som är märkta med innehåll, samt på, för aktuella ämnen ogenomsläpplig, invallad yta. Lagringsytan ska utformas så att nederbörd inte ansamlas och så att behållare inte kan skadas genom påkörning. Uppsamlingsvolymen inom en lagringsyta ska minst motsvara den största behållarens volym samt 10 % av övriga behållares sammanlagda volym. Tillfällig uppställning av ADR-klassad drivmedelstank undantas från kravet på invallning.

16. Hantering av petroleumprodukter och andra kemikalier samt tankning och uppställning av fordon och maskiner, får endast ske på tät yta, alternativt stenmjölsbädd, utformad så att spill och läckage inte kan förorena omgivningen. Detta gäller dock inte larvburna maskiner. För tillfälliga tankningsplatser får absorptionsduk användas. Saneringsutrustning ska finnas lätt tillgänglig och i anslutning till tankplats.
17. Förvaringstankar för kemiska produkter ska vara utrustade med överflynnadsskydd eller nivåtak, alternativt ska tankningsutrustningen vara försedd med nivåtak. Dessa ska övervakas genom manuell övervakning eller akustiskt larm.
18. Bortledning av vatten från verksamhetsområdet ska ske via sedimentationsdamm försedd med oljeavskiljande funktion innan det släpps ut i recipienten. Innehållet av föroreningar i utgående behandlat vatten får som årsmedelvärde, beräknat utifrån halten i minst sex prover, jämt fördelade över året, inte överstiga följande värden.
Suspenderat material 10 mg/l (inga provvärden får överstiga 20 mg/l)
Totalkväve 2,5 mg/l
Oljeindex 1 mg/l
19. De externa massor som tas emot för anläggningsändamål i den egna verksamheten får endast utgöras av inert avfall enligt definition i 3 a § förordningen (2001:512) om deponering av avfall. Det ska finnas skriftliga rutiner för kontroll av de massor som tas emot.
20. Senast tre år innan tillståndstiden löper ut ska bolaget ge in förslag till slutlig efterbehandlingsplan till tillsynsmyndigheten. Efterbehandlingen ska utföras enligt planen, såvida inte tillsynsmyndigheten bestämt annat, och vara avslutad inom den tid som tillståndet gäller. Om verksamheten upphör innan tillståndstiden löpt ut ska efterbehandling av täktområdet ske så snart som möjligt efter tillsynsmyndighetens bestämmande.
21. När verksamheten upphör ska verksamhetsområdet vid behov saneras. Kemiska produkter och farligt avfall ska tas omhand. Bolaget ska då utreda om verksamheten givit upphov till föroreningar och – om så är fallet – vidta åtgärder för att minska skadan.

22. Aktuellt kontrollprogram, med angivande av mätmetod, mätfrekvens och utvärderingsmetod, ska finnas senast då tillståndet tas i anspråk.
23. Bolaget ska, såsom kompensationsåtgärd, senast 12 månader efter att tillståndet har tagits i anspråk inkomma med en uppdaterad restaureringsplan för naturreservatet Högebjär. Restaureringsplanen ska innehålla en plan för områdets skötsel under hela verksamhetstiden och utgöra konkreta steg för området skötsel för att bibehålla och förstärka naturvärdena kopplade till fäladsmarken inom det aktuella området. Planen skall godkännas av länsstyrelsen och därefter revideras var femte år under hela verksamhetens drifttid. Bolaget ska vidta de åtgärder som framgår av restaureringsplanen.

Delegerade frågor

Mark- och miljödomstolen överlåter med stöd av 22 kap. 25 § miljöbalken åt ansvarig tillsynsmyndighet för miljöfarlig verksamhet att vid behov fastställa ytterligare villkor beträffande

- Åtgärder mot damning enligt villkor 14
  - Utvinningsavfall
  - Efterbehandling enligt villkor 20
  - Sanering enligt villkor 21
  - Kompensationsåtgärd enligt villkor 23
  - Kontroll
- C. Mark- och miljödomstolen lämnar bolaget tillstånd till vattenverksamhet enligt miljöbalken,
- a) att under den tid som täktverksamhet pågår, på fastigheterna A, B och C, Lunds kommun, bortleda högst 1 600 000 kubikmeter yt- och grundvatten, beräknat som rullande årsmedelvärde under de senaste fem åren, via dikningsföretag till recipient,
  - b) att tillsvidare avleda grundvatten från uttagsbrunnar på fastigheten A för påfyllning av Lovénsjön,

- c) att i övrigt utföra och bibehålla de anläggningar, dammar, brunnar och ledningar m.m. som erfordras för verksamhetens bedrivande.

För tillståndet enligt C till vattenverksamhet ska följande villkor gälla.

24. Verksamheten ska bedrivas i huvudsaklig överensstämmelse med vad bolaget uppgivit eller åtagit sig i målet, om inte annat framgår av denna dom.
25. Grundvattennivån får inte avsänkas till ett större djup än -22 (RH2000) inom täktområdet.
26. Det momentana utflödet av vatten får inte överstiga 40 l/s, söderut och 65 l/s, västerut.
27. Den bortledda vattenvolymen från täktområdet ska mätas med summerande flödesmätare. Vattenuttagen ska journalföras. Journalen ska finnas tillgänglig hos bolaget för envar.
28. Så länge bortledning av grundvatten från täktområdet sker ska bolaget minst en gång i månaden mäta grundvattennivåerna i jord och berg i minst åtta observationspunkter belägna inom redovisat influensområde och i görligaste mån i anslutning till motstående intressen och specifikt fuktiga till våta Natura 2000-naturtyper, samt dammar som hyser fridlysta arter. Mätning av grundvattennivåerna ska i övrigt ske i den omfattning som fastställs i kontrollprogram. Resultaten ska journalföras månadsvis. Journaler över utförda mätningar och observationer ska hållas tillgängliga hos bolaget för de fastighetsägare och rättighetsinnehavare som kan anses berörda av vattenverksamheten.
29. Om det inom tiden för anmälan av oförutsedd skada uppstår akut vattenbrist i en enskild vattentäkt inom det redovisade influensområdet ska bolaget - för tillgodoseende av fastighetens behov av vatten för hushåll och djurhållning eller för näringsverksamhet (med undantag av vatten för bevattning) - omgående efter anmodan anordna provisoriskt tillhandahållande av vatten intill dess vattenförsörjningen kan ordnas permanent.

30. Bolaget ska vidta skyddsåtgärder (tätning av botten) för damm 2, 3, 4, 7 och 8 i huvudsak enligt PM – skyddsåtgärder och kompensationsåtgärder för groddjur, daterat den 28 maj 2021. Avvikelser kan emellertid göras i samråd med tillsynsmyndigheten för det fall lämpligare åtgärder bedöms finnas. Samråd ska ske med länsstyrelsen innan åtgärder vidtas vid damm 7 och 8 i syfte att undvika negativ påverkan på naturmiljön i samband med åtgärden. Vatten ska vid behov avledas till dammarna med syfte att upprätthålla en stabil vattennivå under hela tillståndstiden för vattenverksamheten. Mätning av vattennivåer dammar ska ske i den omfattning som framgår av kontrollprogram. Resultaten av mätningarna ska journalföras.
31. Nyanläggning av damm ska ske i huvudsaklig utformning och placering enligt PM – skyddsåtgärder och kompensationsåtgärder för groddjur, daterat 2021-05-28. Dammen ska vara anlagd senast tre år efter det att tillståndet tagits i anspråk.
32. Aktuellt kontrollprogram, med angivande av mätmetod, mätfrekvens och utvärderingsmetod, ska finnas senast då tillståndet tas i anspråk.

Delegerade frågor

Mark- och miljödomstolen överlåter med stöd av 22 kap. 25 § miljöbalken åt ansvarig tillsynsmyndighet för vattenverksamhet att vid behov fastställa ytterligare villkor beträffande.

- Skydds- och kompensationsåtgärder enligt villkor 30 och 31.
- Kontroll

Miljökonsekvensbeskrivning

Mark- och miljödomstolen bedömer att miljökonsekvensbeskrivningen uppfyller kraven i 6 kap. miljöbalken så att den specifika miljöbedömningen kan slutföras.

Ekonomisk säkerhet

Tillståndet till miljöfarlig verksamhet enligt B får inte tas i anspråk förrän bolaget ställt säkerhet om 12 300 000 kronor för kostnader för avstädning och

efterbehandling av verksamhetsområdet. Säkerheten prövas av mark- och miljödomstolen efter ansökan av bolaget. Säkerheten ska gälla minst två år efter tillståndstidens utgång. Säkerheten förvaras hos Länsstyrelsen i Skåne län.

Dispens

Mark- och miljödomstolen lämnar bolaget dispens enligt 7 kap. 11 § miljöbalken att ta bort 30 m av en stenmur belägen norr om täkten.

Mark- och miljödomstolen föreskriver att bolaget ska kompensera skadan i den skyddade biotopen genom att bygga upp en ny stenmur av motsvarande längd och utformning i anslutning till den kvarvarande delen av muren.

Tillträde

Mark- och miljödomstolen lämnar enligt 28 kap. 3 § miljöbalken, bolaget tillträde till de fastigheter som framgår av domsbilaga 1, för kontroll av vattenverksamhetens inverkan på yt- och grundvattenförhållanden. Denna rätt gäller så länge som den tillståndgivna vattenverksamheten enligt C fortgår.

Igångsättningstid

Den genom denna dom tillståndsgivna miljöfarliga verksamheten, såvitt avser brytning utöver tidigare tillståndsgiven mängd, ska ha satts igång senast två år efter lagakraftvunnen dom.

Arbetstid

Den genom denna dom tillståndsgivna arbetena avseende vattenverksamhet ska vara utförda inom tio år efter lagakraftvunnen dom.

Oförutsedd skada

Anspråk enligt 24 kap. 18 § tredje stycket miljöbalken på grund av oförutsedd skada ska för att få tas upp till prövning framställas till mark- och miljödomstolen senast femton år efter arbetstidens utgång.

Ändringstillstånd

Mark- och miljödomstolen lämnar bolaget tillstånd (ändringstillstånd) enligt miljöbalken att inom de områden som framgår nedan, loss hålla, bearbeta samt transportera ut material från tälkten upp till en mängd om maximalt 1 800 000 ton berg utöver den mängd berg som omfattas av länsstyrelsens tillstånd av den 9 september 2004 (grundtillståndet), samt mark- och miljödomstolens deldom den 30 november 2020. Tillståndet gäller till dess att ett nytt tillstånd får tas i anspråk, dock som längst till den 31 december 2022.

Som villkor för ändringstillståndet ska i tillämpliga delar gälla de villkor som gäller för grundtillståndet.

Grundtillståndets krav på ekonomisk säkerhet ska omfatta även detta ändringstillstånd.

Bild från bolagets inlägga av den 31 maj 2021, aktbil. 263

Verkställighet

Ändringstillståndet får tas i anspråk även om domen inte har vunnit laga kraft.

Förordnande om tidigare tillstånd

Tidigare tillstånd meddelat av länsstyrelsen den 9 september 2004 upphör att gälla när tillståndet till miljöfarlig verksamhet enligt B ovan har vunnit laga kraft och tagits i anspråk.

Prövningsavgift

Mark- och miljödomstolen ändrar inte den i beslut den 10 september 2018 fastställda prövningsavgiften om 140 000 kronor.

Skadekompensation

Mark- och miljödomstolen förordnar att bolaget senast den 30 juni 2022 ska säkerställa tillräcklig tillgång till dricksvatten på fastigheten G för

djurhållning och humankonsumtion genom rekonditionerad, fördjupad eller ny bergbördad brun på fastigheten.

Mark- och miljödomstolen avslår D.W.s, samt T.J.s och G.J.s yrkande om ersättning för skador.

Rättegångskostnader

Bolaget förpliktigas att betala ersättning för rättegångskostnader till Länsstyrelsen i Skåne län med 91 200 kronor och till E.H., G, med 243 788 kr ex moms. Bolaget ska därutöver betala ersättning för rättegångskostnader till T.P., Lund K med totalt 20 700 kronor ex moms.

På beloppen ska betalas ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för denna dom till dess betalning sker.

Innehåll

DOMSLUT	1
TIDIGARE BESLUT	15
ANSÖKAN	16
INKOMNA YTTRANDE OCH SÖKANDENS BEMÖTANDE	69
DOMSKÄL.....	225

TIDIGARE BESLUT

Sökanden har tillstånd till att bedriva bergtäktverksamhet på fastigheterna A, B och C i Lunds kommun enligt beslut (dnr 541-57733-02) från Länsstyrelsen daterat den 9 september 2004, vilket fastställdes avseende vissa villkor i dom av den 23 december 2005 i mål M 4151-04 och även i dom av den 4 oktober 2006 i mål M 456-06. MPD meddelade ändringstillstånd enligt miljöbalken avseende uttag av morän genom beslut i ärende 551-13992-2011 av den 5 april 2012.

Sökanden har tillstånd att bedriva vattenverksamhet enligt dom av den 1 december 2004 i mål M 410-02. Tillståndet omfattar bortledande av yt- och grundvatten med befintlig anläggning intill en årlig mängd av högst 850 000 m³, varav söderut maximalt 35 l/s, och västerut maximalt 130 l/s.

Mark- och miljödomstolen har genom deldom den 30 november 2020 lämnat sökanden tillstånd (ändringstillstånd) enligt miljöbalken att inom ett avgränsat område i sydöstra delen av täktområdet bearbeta samt transportera ut material från takten upp till en mängd om maximalt 1 300 000 ton berg utöver den mängd berg som omfattas av länsstyrelsens tillstånd av den 9 september 2004. Tillståndet gäller till dess att ett nytt tillstånd får tas i anspråk, dock längst till den 31 december 2021. Deldomen överklagades till Mark- och miljööverdomstolen som avslog överklagandet genom dom den 27 augusti 2021.

Mark- och miljödomstolen har genom deldom den 17 december 2020 lämnat sökanden dels tillträde till vissa fastigheter för att anlägga observationsbrunnar och installation av grundvattenrör, dels dispens från reservatsföreskrifter för att utföra dessa åtgärder.

ANSÖKAN

Yrkande

AB Sydsten (sökanden) yrkar, såsom bolaget slutligt bestämt sin talan, att mark- och miljödomstolen lämnar tillstånd enligt 9 kap. miljöbalken;

- (a) att under 25 år bedriva täkt av 35 000 000 ton berg och 1 500 000 ton morän från upplag och inom det område som anges i bilaga 1 till inlägga den 31 maj 2021;
- (b) att under tillståndstiden ta ut högst 2 300 000 ton berg och morän årligen;
- (c) att till täkten ta in 500 000 ton externa massor för anläggningsändamål.

Sökanden yrkar att mark- och miljödomstolen lämnar tillstånd enligt 11 kap. miljöbalken;

- (a) att avsänka grundvattennivån under brytningstiden till lägsta nivå - 22 meter inom brytområdet;
- (b) att bortleda högst 1 600 000 kubikmeter yt- och grundvatten beräknat som rullande medelvärde under de senaste 5 åren via dikningsföretag till recipient, varav söderut maximalt 40 l/s, och västerut maximalt 65 l/s; och
- (c) att i övrigt utföra och bibehålla de anläggningar, dammar, brunnar och ledningar m.m. som erfordras för verksamhetens bedrivande, allt i enlighet med vad som framgår av ansökan med tillhörande bilagor.

Sökanden yrkar att mark- och miljödomstolen meddelar tillstånd enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken att bedriva verksamhet som kan påverka Natura 2000-området Knivsås-Borelund.

Sökanden yrkar att, såsom skadeförebyggande åtgärd, utföra påfyllning av Lovénsjön från uttagsbrunnar på fastigheten A.

Sökanden yrkar att med stöd av 28 kap. 3 § miljöbalken få tillträde till de fastigheter (bilaga H till ansökan) där kontroll av yt- och grundvattenförhållandena kan vara nödvändig för verksamhetens bedrivande.

Sökanden yrkar även dispens enligt 7 kap. 11 § miljöbalken att ta bort och flytta de stenmurar som omfattas av biotopsskydd inom det ansökta brytningsområdet.

Sökanden yrkar - om domstolen skulle finna att förbudet i 4 § fjärde punkten artskyddsförordningen aktualiseras - även dispens enligt 14 § artskyddsförordningen beträffande större vattensalamander.

Slutligen yrkar sökanden att mark- och miljödomstolen

- (a) fastställer *arbetstiden* för vattenverksamheterna till tio (10) år från den dag domen vinner laga kraft,
- (b) bestämmer tiden för anmälan av ersättning för *oförutsedd skada* på grund av de ansökta vattenverksamheterna till femton (15) år räknat från utgången av arbetstiden,
- (c) förordnar att det blivande tillståndet får tas i anspråk även om domen inte har vunnit laga kraft, så kallat *verkställighetsförordnande*,
- (d) föreskriver *villkor* i enlighet med sökandens förslag, vilket redovisas i avsnitt C nedan,
- (e) godkänner den till ansökan bifogade *miljökonsekvensbeskrivningen (MKB)*, samt
- (f) Fastställer den ekonomiska säkerheten för fullgörandet av förpliktelsen enligt detta tillstånd till 12 300 000 kronor.

Förslag till villkor

Sökanden föreslår att tillståndet förenas med följande villkor.

1. Om inte annat följer av övriga villkor ska verksamheten bedrivas i huvudsak i enlighet med vad sökanden har angivit i ansökningshandlingarna och i övrigt åtagit sig i ärendet.
2. Brytning får inte ske utanför den på exploateringsplanen markerade gränsen för brytningsområdet. Övrig verksamhet i samband med täktverksamheten får inte ske utanför den på exploateringsplanen markerade gränsen för verksamhetsområdet.

3. För att underlätta fältkontroll av täktområdet ska både verksamhets- och brytningsområdet samt fixpunkter utmärkas i terrängen på väl synligt sätt och markeringarna får inte under exploateringstiden rubbas eller döljas. Utmärkningen ska utföras innan brytningen påbörjas.
4. Brytning av material får inte ske till ett större djup än -22 meter.
5. Buller från verksamheten inklusive transporter inom verksamhetsområdet ska begränsas och får inte ge upphov till högre ekvivalent ljudnivå utomhus vid bostäder än nedanstående värden;

- Måndag-fredag, kl. 06.00-18.00 50 dB (A)
- Lördag, söndag och helgdag, kl. 06.00-18.00 45 dB (A)
- Kvällstid, kl. 18.00-22.00 45 dB (A)
- Nattetid, kl. 22.00-06.00 40 dB (A)

och vid naturreservatet Knivsås-Borelund än nedanstående värden

- Dagtid måndag-fredag, kl. 06.00-18.00 40 dB (A)
- Övrig tid 35 dB (A)

Arbetsmoment som typiskt sett kan ge upphov till momentana ljudnivåer över 55 dB (A) får inte utföras nattetid kl. 22.00-06.00.

Buller för naturreservatet Knivsås-Borelund ska fram till dess att bullervallen är färdigställd begränsas till 45 dB (A) måndag-fredag, kl. 06.00-18.00 samt 40 dB (A) övrig tid. Därefter gäller bullerbegränsning enligt ovan. Sökanden ska meddela tillsynsmyndigheten när bullervallen är färdigställd och villkor enligt ovan börjar tillämpas.

Kontroll av buller ska ske så snart det har skett förändringar i verksamheten som kan medföra ökade bullernivåer, samt i samband med befogade klagomål efter tillsynsmyndighetens bestämmande.

Uppföljning av ljudnivå ska framgå av kontrollprogram där mätmetoder, mätpunkter, mätfrekvens och utvärderingsmetoder ska anges. Kontroll ska ske antingen genom immissionsmätningar eller genom närfältsmätningar

- och beräkningar vid berörda bostäder och naturreservatet Knivsås-Borelund. Ekvivalentvärden ska beräknas för de tider då verksamheten faktiskt pågår.
6. Sökanden ska vid sprängning använda sig av sådan teknik och metod att risken för stenkast till omgivningen minimeras.
  7. All sprängning skall föregås av signal, tydligt hörbar 500 meter från verksamhetsområdesgränsen. Sprängning får endast ske måndag-fredag mellan kl. 08.00-16.00.
  8. Skutknackning får endast bedrivas varadagar mellan kl. 08.00-18.00.
  9. Markvibrationer - definierade som högsta svängningshastighet i vertikalled - från sprängning får vid närliggande bostads- eller fritidshus inte överstiga 4 mm/s vid mer än 10 % av mättillfällena per år och då högst 6 mm/s. Mätningarna ska utföras enligt gällande Svensk Standard SS 460 48 66.
  10. Luftstötsvåg till följd av sprängningar får vid bostads- och fritidshus inte överstiga 100 Pa vid mer än 10 % av mättillfällena per år mätt som frifältsvärde och då högst 150 Pa. Mätning ska ske i enlighet med Svensk standard SS 02 52 10. Mätmetoder, mätpunkter, mätfrekvens och utvärderingsmetoder ska i övrigt framgå av kontrollprogram.
  11. Borrtrustning, krossanläggning och transportörer försedda med utsug ska vara utformade så att stofthalten i utgående luft inte ska överskrida 20 mg/m³ normal torr gas. Dammbekämpning med vatten ska användas på de krossorteringsanläggningar som saknar utsug.
  12. Diffus damning från upplag, transportvägar och transporter ska begränsas i rimlig omfattning. Uppstår problem i omgivningarna till följd av denna damning åligger det sökanden att vidta ytterligare åtgärder för att begränsa damningen.
  13. Kemiska produkter och farligt avfall, som inte förvaras i ADR-klassad förvaringstank, ska lagras på ogenomsläpplig invallad yta, som är skyddad från nederbörd. Uppsamlingsvolymen ska minst motsvara den största behållarens volym samt 10 % av övrig förvarad volym. Fordonsbränsle ska förvaras enligt ovan eller i dubbelmantlade cisterner. Cisternerna ska förses med påkörningsskydd.

14. Avfall som uppkommer i täktverksamheten av olika slag inklusive spill av kemiska produkter ska samlas upp och förvaras var för sig inför transport av godkänd transportör till anläggning som får mottaga avfallet.
15. Förvaringstankar för kemiska produkter ska vara utrustade med överflynnadsskydd eller nivåtak, alternativt ska tankningsutrustningen vara försedd med nivåtak. Dessa ska kontinuerligt övervakas genom manuell övervakning eller akustiskt larm.
16. Tankning och parkering av fordon och maskiner för natten eller längre tid får endast ske på yta som är särskilt iordningställd för att förhindra spridning av olje- och dieselspill. Detta gäller dock inte larvburna maskiner. Utrustning för sanering av spill ska finnas lättillgängligt vid bedrivande av verksamhet.
17. Inom verksamhetsområdet ska hållas god ordning. Försliten materiel och skrot ska omgående omhändertas.
18. Vid nyinförskaffande av maskinell utrustning ska i första hand helvegetabiliska hydrauloljor användas och i andra hand ska biologiskt nedbrytbara hydrauloljor användas, med beaktande av vad maskintillverkaren rekommenderar.
19. Efterbehandling ska ske huvudsakligen i enlighet med kartskissen ”Efterbehandling pricipiell” daterad den 28 maj 2021. Senast tre år innan verksamheten beräknas upphöra ska bolaget inge en slutlig efterbehandlingsplan till tillsynsmyndigheten som upprättats i samråd med tillsynsmyndigheten. Efterbehandlingen ska avse såväl själva täktområdet som avstädning och återställning av verksamhetsområdet.
20. Förslag till kontrollprogram ska lämnas in till tillsynsmyndigheterna senast sex månader efter det att tillståndet vunnit laga kraft.
21. De externa massor som mottas för anläggningsändamål ska uppfylla de haltkriterier som framgår av bilaga B8 till ansökan.
22. Bortledning av vatten från verksamhetsområdet ska ske via sedimentationsdamm försedd med oljeavskiljande funktion innan det släpps ut i recipienten. Innehållet av föroreningar i utgående behandlat vatten får

som årsmedelvärde, beräknat utifrån halten i minst sex prover, jämt fördelade över året, inte överstiga följande värden.

Suspenderat material 10 mg/l (inga värden får överstiga 20 mg/l)

Totalkväve 2,5 mg/l

Oljeindex 1 mg/l

Mätmetoder, mätpunkter, mätfrekvens och utvärderingsmetoder ska i övrigt framgå av kontrollprogram.

23. -

24. -

25. Om det inom tiden för anmälan av oförutsedd skada uppstår akut vattenbrist i en enskild vattentäkt inom det redovisade influensområdet ska sökanden - för tillgodoseende av fastighetens behov av vatten för hushåll och djurhållning eller för näringsverksamhet (med undantag av vatten för bevattning) - omgående efter anmodan anordna provisoriskt tillhandahållande av vatten intill dess vattenförsörjningen kan ordnas permanent.

26. Så länge grundvattenuttag sker med stöd av nu lämnat tillstånd ska sökanden mäta bortledd mängd vatten (grundvatten och ytvatten) med summerande flödesmätare. Vattenuttagen ska journalföras. Journalen ska finnas tillgänglig för envar hos sökanden.

27. Påfyllning med grundvatten ska ske så att Lovénsjöns vattenyta, senast tre år efter det att tillståndet tagits i anspråk, stadigvarande ligger på en nivå mellan +87 och 88,5 m ö h angivet i höjdsystem RH2000. Inkalibrering av lämpliga årstidsvariationer ska ske tillsammans med tillsynsmyndigheten och länsstyrelsens förvaltning. Tillsynsmyndigheten kan, om särskilda skäl föreligger, medge undantag från villkoret vad gäller den högsta nivån för vattenytan i Lovénsjön. Mätning av vattennivåer i Lovénsjön ska ske i den omfattning som framgår av kontrollprogram.

28. Inventeringar av naturvärdena inom Natura 2000-området ska genomföras med ett intervall om fem år avseende naturtyp 7410, 6410, 6230 och 9160. Eventuellt behov av tätare intervaller ska bestämmas i samråd med tillsynsmyndigheten. Inventeringen ska ske i enlighet med vedertagen

metodik, vilken ska förankras med tillsynsmyndigheten. För naturtyp 7410 och 6410 ska inventeringen även omfatta redovisning av indikatorer som visar om naturmiljön går från våtare mot torrare förhållanden.

29. Skyddsåtgärder (tätning av botten) för damm 2, 3, 4, 7 och 8 ska i huvudsak vidtas enligt PM – skyddsåtgärder och kompensationsåtgärder för groddjur, daterat den 28 maj 2021. Avvikelser kan emellertid göras i samråd med tillsynsmyndigheten för det fall lämpligare åtgärder bedöms finnas. Samråd ska ske med Länsstyrelsen innan åtgärder vidtas vid damm 7 och 8 i syfte att undvika negativ påverkan på naturmiljön i samband med åtgärden. Vatten ska vid behov avledas till dammarna med syfte att upprätthålla en stabil vattennivå under hela tillståndstiden för vattenverksamheten. Mätning av vattennivåer damm 1, 2, 3, 4, 7, 8 och 9 ska ske i den omfattning som framgår av kontrollprogram. Resultaten av mätningarna ska journalföras.
30. Sprängning får inte ske direkt nedanför eller inom en radie på 50 meter från aktiva boplatser för skyddsklassad art under ordinarie häckningsperiod 1 februari till 20 augusti.
31. Så länge bortledning av grundvatten från täktområdet sker ska bolaget minst en gång i månaden mäta grundvattennivåerna i jord och berg i minst åtta observationspunkter belägna inom redovisat influensområde och i görligaste mån i anslutning till motstående intressen och specifikt fuktiga till våta Natura 2000-naturtyper, samt dammar som hyser fridlysta arter. Mätning av grundvattennivåerna ska i övrigt ske i den omfattning som fastställs i kontrollprogram i samråd med tillsynsmyndigheten för vattenverksamhet. Resultaten ska journalföras månadsvis. Journaler över utförda mätningar och observationer ska hållas tillgängliga hos bolaget för de fastighetsägare och rättighetsinnehavare som kan anses berörda av vattenverksamheten.
32. Nyanläggning av damm ska ske i huvudsaklig utformning och placering enligt PM – skyddsåtgärder och kompensationsåtgärder för groddjur, daterat 2021-05-28. Dammen ska vara anlagd senast tre år efter det att tillståndet tagits i anspråk.

33. Bolaget ska senast 12 månader efter att tillståndet har tagits i anspråk inkomma med en uppdaterad restaureringsplan för naturreservatet Högebjär. Restaureringsplanen ska innehålla en plan för områdets skötsel under hela verksamhetstiden och utgöra konkreta steg för området skötsel för att bibehålla och förstärka naturvärdena kopplade till fäladsmarken inom det aktuella området. Planen skall godkännas av länsstyrelsen och därefter revideras var femte år under hela verksamhetens driftstid. Bolaget ska vidta åtgärderna som framgår av restaureringsplanen. [Bolaget ska genomföra årliga dialogmöten med tillsynsmyndigheten och Länsstyrelsens förvaltare, där det kommande årets planerade åtgärder samt föregående års vidtagna åtgärder presenteras. Bolaget ska uppta mötesanteckningar och i övrigt dokumentera utförda skötselåtgärder.] *Skrivning inom klammer är enligt sökanden överflödigt.*
34. På avsnitt med olycksfallsrisker ska stenrad eller liknande hinder sättas upp eller allmänheten på annat sätt tydligt uppmärksammas på riskerna att beträda området.
35. Bolaget ska utföra de tätningsåtgärder som är genomförbara för att begränsa påverkan från bergtäkten på hydrologin i Natura 2000-området Knivsås Borelund och att dessa ska vara genomförda senast femton (15) år efter det att tillståndet tagits i anspråk. Bolaget ska till tillsynsmyndigheten för vattenverksamhet varje år rapportera det arbete som skett och de resultat som uppnåtts. Vad här förordnas ska inte inverka på skyldigheten att enligt särskilt villkor upprätthålla vattennivån i Lovénsjön.

Yrkande om delbeslut

Sökanden yrkar att mark- och miljödomstolen genom delbeslut enligt 9 kap. miljöbalken förordnar att Sökanden inom det område, i så väl plan som profil, som följer av det nu gällande tillståndet inom fastigheterna A, B och C i Lunds kommun omgäende och under den fortsatta tillståndsprövningen, får tillstånd att loss hålla, bearbeta samt transportera ut material från täkten upp till en mängd om maximalt 1 800 000 ton berg utöver den mängd berg som gäller enligt tillståndet samt delbeslut i mål M 4188-18, daterat 2020-11-30, till dess att ett nytt

tillstånd får tas i anspråk, dock som längst till den 31 december 2022. Losshållning får endast ske inom område markerat i bilaga 1 till aktbilaga 288.

Sökanden yrkar vidare att det tidsgränsade tillståndet får tas i anspråk omedelbart.

Omgivningsbeskrivning

Geografisk orientering

Täkten är lokaliserad cirka 1 km öster om Dalby samhälle, Lunds kommun i Skåne län. Området består av öppet jordbrukslandskap i söder och i norr, öster om täkten finns ett mindre skogsparti och väster om verksamhetsområdet ligger samlad bebyggelse.

Närmaste bostad ligger väster om täkten, ungefär 250 meter från gränsen till planerat verksamhetsområde och ca 650 meter från planerat brytningsområde. Hustet är lokaliserat inom en del av ett industrimråde. Den närmsta större bebyggelsen är Dalby tätort.

Naturmiljö

Den planerade verksamheten är belägen inom en del av Skåne där den biologiska mångfalden är rik. Området omfattas av flera riksintressen och områdesskydd. Flera stora områden i täktens omgivning pekas även ut i länsstyrelsens regionala naturvårdsprogram från 1995 och i Lunds kommuns Grönsstruktur- och naturvårdsprogram från 2006.

Sökanden har låtit genomföra en naturvärdesinventering av området. Inventeringen är gjord enligt den standardiserade metoden, SS 199000:2014 och omfattar även en fågel- och svampinventering. Syftet med inventeringen är att skapa sig det kunskapsunderlag som krävs för att kunna planera verksamheten för att så långt som möjligt undvika och minimera skada på områdets biologiska mångfald och naturvärden.

Lövskogen i verksamhetsområdets östra del består främst av björk, lönn och ek. Naturvärdena är begränsade och ganska typiska för regionen. Stenmurar förekommer runt fäladsmarken i norr, dessa är till stor del raserade och endast mindre delar är i gott skick. Den totala längden är ca 400 meter.

Växt- och djurliv

En förstudie och en fladdermusinventering har utförts både inom utvidgningsområdet och i delar av naturreservatet Knivsås - Borelund. Metodiken har varit att först genom en förstudie bedöma områdets lämplighet för fladdermus och vilken påverkan den planerade verksamheten kan tänkas ha på sådana arter. Därefter har en inventering utförts för att identifiera vilka fladdermusarter som befinner sig i och strax utanför utvidgningsområdet. Studien visar på en artrik fladdermusfauna både i de planerade utvidgningsområdena och delar av naturreservatet. Flest observationer och arter förekom i naturreservatet. Fem av arterna, dammfladdermus, fransfladdermus, mindre brunfladdermus, barbastell och sydfladdermus, finns på den nationella rödlistan. Två av arterna, dammfladdermus och barbastell, är listade i direktivets (2006/105/EG) bilaga 2, för vilka det skall inrättas särskilda bevarandeområden.

Inom Högebjär naturreservat, söder om verksamhetsområdet, finns två dammar med förekomst av groddjuren ätlig groda, vanlig padda, samt större och mindre vattensalamander. Ytterligare en damm med större och mindre vattensalamander finns strax öster om naturreservatet, ca 100 meter från planerat verksamhetsområde. Inga förekomster av groddjur, eller lämpliga groddjursmiljöer har noterats inom planerat verksamhetsområde främst på grund av avsaknad av gynnsamma strukturer som döda liggande träd, död ved, stenrösen, block m.m.

I svampinventeringen noterades nio arter vaxskivling, tre arter rödskivling och en art fingersvamp inom området. Det var främst allmänna arter som hittades förutom enstaka fruktkroppar praktvaxskivling som är rödlistad. Dock omfattas svampen inte av något skydd enligt artskyddsförordningen. Även Högebjärs naturreservat inventerades i vilket det noterades en mycket artrik svampflora varav flera

rödlistade arter. Högebjär bedöms vara av nationellt intresse avseende svampflora medan fåladsmarken i norr, som har färre arter, endast bedöms vara av ett lokalt intresse.

Inom planerat verksamhetsområde har noterats ett antal fågelarter som är upptagna i Fågeldirektivets (2009/147/EC) bilaga 1. De flesta rör förbiflygande eller sträckande arter som trana, blå kärrhök, brun kärrhök, havsörn och kungsörn. Vissa arter har födosökt vid tälten vid något tillfälle, som pilgrimsfalk (noterad 2014) och röd glada (noterad flera år). Törnskata har noterats i västra delen av området under våren 2018, och omgivande fåladsmarker utgör dessutom lämpliga biotoper för arten. Ett berguvspar häckar regelbundet i bergtälten, exakt position utgör skyddsklassade uppgifter. Berguven har dock haft lyckade häckningar på senare år, trots pågående verksamheter i närheten.

Områdesskydd och riksintressen m.m.

Tälten, såväl nuvarande som ansökt brytningsområde, är lokaliserad inom område som utpekats som riksintresse för bergmaterial, M:3 Önnemo. Riksintresset, vidare benämnt "Önneslöv", omfattar total 287 ha och bedöms uppgå till 50-100 miljoner ton berg, vilket beräknas räcka i 50-100 år. Det förekommer inte några buffertzoner i avgränsningen av riksintresset utan den motsvarar Önneslövsfyndighetens naturliga utbredning. Fyndigheten får betraktas som unik beaktat den storlek, kvalité och kvantitet berg som finns i Önneslöv. En uthållig, långsiktig god hushållning med naturresurser i sydvästra Skåne erfordrar att tillgång skapas till hela den stora, välbelägna och mycket viktiga Önneslövsfyndigheten.

Verksamhetsområdet omfattas delvis av riksintresse för naturvård, N 86 Hardeberga - Södra Sandby - Dalby - Krankesjön, och riksintresse för friluftsliv, FM 13 Romeleåsen med Skrylleområdet. Riksintresse för kulturmiljövård, M:K82 Björnstorps - Veberöd, tangerar det förslagna brytningsområdets norra gräns.

Knivsås Natura 2000-område är beläget norr om tälten. Knivsås karakteriseras av markerade rullstensåsar, med omväxlande örtrik bokskog på sydlänta sluttningar

och fattigare bokskog på norrsluttningarna. Resterande delar består av gamla fäladsmarker med både torr- och fukthedsvegetation. Fäladsmarkerna är till största del opåverkade av gödselmedel och har lång beteskontinuitet, vilket skapar goda förutsättningar för artrik flora och fauna. Söder om åsen finns ett gammalt och vattenfyllt stenbrott, Lovénsjön. Området består av torra hedar, enbuskmarker, stagg-gräsmarker, fuktängar, öppna mossar och kärr, hållmarkstorräng, näringsfattig bokskog, näringsrik bokskog och näringsrik ek-skog. Stagg-gräsmarker är en prioriterad naturtyp inom EU.

Söder om brytningsområdet finns naturreservatet Högebjär som tillkommit för att skydda de växter och djur som finns i reservatet.

Geologiska förhållanden

Romeleåsen, i vilkens nordvästra del Dalby bergtäkt är belägen, är en så kallad urbergshorst som bildats genom tektoniska rörelser i jordskorpan som inleddes för omkring 300 miljoner år sedan. I området kring tåkten finns en dominans av lerig sandig siltig morän med mäktighet som varierar mellan 2 och 4 meter samt inslag av isälvsediment och svämsediment.

Sökanden har under verksamhetstiden fortlöpande dokumenterat och bedömt fyndighetens utbredning och kvalitet. Detta har skett genom exempelvis provborrning för att bedöma kvaliteten på berget. De fyndigheter som finns utgörs av i huvudsak finkornig, röd till gråröd gnejs. Gnejsen genomsätts av talrika gångbergarter av olika åldrar. Inslag av både diabaser och amfiboliter finns.

Bergplinten består av en bergråvara av varierande kvalitet. Sökanden kan genom att utveckla sin produktion och genom att styra brytningen inom olika områden framställa krossmaterial av olika kvalitet, för olika ändamål. Huvuddelen av moränmaterialet inom området har tillräckligt grov sammansättning för att utnyttjas som ballast. Materialet har i undersökningar visats vara lämpligt som betongballast, asfaltballast och vägbyggnadsmaterial.

Fyndigheten som framgår av generalplanen bedöms med nuvarande utvinningstakt att räcka till cirka 70 årsproduktioner.

Hydrologiska förhållanden

I området finns två typer av akviferer, överst en jordlagerakvifer och nedanför en akvifer i berggrundens spricksystem. Grundvattennivån i jordlagren ligger oftast mycket nära markytan och följer till stor del dess höjdvariationer.

Influensområdet efter utökad brytning bedöms öka med i genomsnitt 20 % jämfört med influensområdet enligt ursprunglig ingiven ansökan. Ökningen varierar i de olika väderstrecken beroende på berggrundens beskaffenhet. Tilläggsavsänkningen vid den praktiska influensområdesgränsen för befintligt tillstånd till följd av utvidgad täktverksamhet uppgår till som mest ca 3-4 meter i riktning mot nordost.

Nivåpåverkan bedöms främst ske i berggrundsmagasinet eftersom förhållandet mellan vertikal och horisontell genomsläpplighet sannolikt är sådan att merparten av nettonederbörden stannar i jordlagren och bildar grundvatten där. Detta antagande stärks av att utförda nivåmätningar visar att grundvattennivån redan ligger långt under bergets överyta. Det existerar således redan en nedåtriktad gradient från jord till berg. En ytterligare avsänkning bedöms således endast påverka grundvattenförhållandena i berget och inte i de ovanliggande jordlagren.

Grund- och markvattenförhållanden i jordlagren bestäms i första hand av nederbördens storlek och inte var grundvattennivån ligger i de underliggande berggrundsmagasinen. Detta styrks även av de utredningar som har utförts av Ekologgruppen under 2015 och 2018, där det inte går att konstatera någon påverkan på olika vegetationstyper i Knivsåsen till följd av sjunkande vattennivåer i Lovénsjön. Slutsatsen är istället att påverkan styrs av nederbördsmängderna från år till år.

Brunnar och dikningsföretag

Enligt SGUs dataregister finns det både dricksvattenbrunnar och brunnar för energiproduktion i närheten av tälkten. Den begränsade utvidgning av influensområdet och den nivåpåverkan som den utvidgade tälkten ger upphov till beräknas inte ge några negativa effekter på omgivande brunnar vare sig på uttagsmöjligheter eller på vattenkvaliteten.

186 brunnar har identifierats i området. 107 brunnar bedöms vara utförda i berg, 63 av brunnarna bedöms vara utförda i jord, 2 brunnar bedöms vara utförd i jord och berg och 14 brunnar har osäkra uppgifter om utförande eller saknar uppgift om hur de är utförda. 70 av de identifierade brunnarna ligger inom fastlagt influensområde och 116 brunnar ligger utanför. Dessa uppgifter innehåller viss osäkerhet då alla brunnar inte är inmätta och koordinatangivelser i SGUs brunnsarkiv kan avvika med upp till 100 meter från verkligt läge.

I verksamhetsområdets västra del finns en dricksvattenbrunn med position mitt emot finsilon med 62 meter totaldjup som används för industriändamål. Öster om tälkten finns en vattenbrunn som används för enskild vattentäkt, hushåll, fritidshus och mindre lantbruk. Norr om fäladen finns en brunn som används för större lantbruksvattentäkt och en för industrivatten. Närmare Dalby samhälle finns flertalet energibrunnar.

Väster och söder om verksamhetsområdet ligger dikningsföretagen Kärrängsbäckens Dikningsföretag, Dikningsföretaget Kärrängsbäcken anno 1921 och Dikningsföretaget Björnstorp-Gödelöv via vilka utgående vatten från tälkten leds innan det når recipient.

Planförhållanden och markanvändning

Generalplanen

Generalplanen för området upprättades 1973 och huvuddragen för denna gäller än idag. Nya planförutsättningar uppkommer ständigt i takt med övrig utveckling i samhället. Fyndighetens utbredning som den anges i planen överensstämmer även

med det område som SGU pekat ut som riksintresse för materialutvinning och omfattar ett klart större område än nuvarande verksamhetsområde.

Generalplanen har inför denna täktansökan detaljjusterats och uppdaterats avseende bevarandebestånden, gränser, landskapsutformning osv. Med hänsyn till det långa tidsperspektivet bör man betrakta generalplanen som ett ramprogram där slutligt ställningstagande till detaljer i landskapsplaneringen får anstå tills de olika genomförandeskedena. Planen skall dock på ett tillräckligt tydligt sätt ange riktlinjerna för de kommande arbetena.

Inom ramen för generalplanen har en ny brytnings- och exploateringsplan utarbetats för den fortsatta verksamheten under de kommande 25 åren.

Översiktsplan

Sedan 1970 har Lunds kommun haft täkten med i översiktsplaneringen. Täktområdet finns med i översiktsplan för Dalby från 1987 samt i den fördjupade översiktsplanen för Dalby från 2002.

Området för täkten omfattas även av en översiktsplan (ÖP) antagen av kommunstyrelsen i Lunds kommun i juni 2010. Arbeta har påbörjats med att ta fram en ny ÖP. I ÖP föreskrivs att kommunen förespråkar utnyttjande av befintliga täkter framför etablering av nya med hänsyn till den påverkan på omgivningen varje täkt innebär. Det föreskrivs även att utvinning i första hand ska ske på djupet för att minimera intrånget i landskapet. Motsvarande formulering går att finna i det förslag till ny ÖP som Lunds kommun har ställt ut under 2018. Den ansökta verksamheten är således förenlig med såväl gällande som föreslagna översiktsplan.

Det saknas detaljplan för området för såväl täkten som för omkringliggande områden. Den ansökta verksamheten står således inte i strid med någon gällande detaljplan.

Motstående intressen

Av generalplanen och SGUs utpekande av fyndigheten som riksintresse framgår det att fyndighetens utbredning är betydligt större än nuvarande verksamhetsområde. För att god hushållning ska upprätthållas anger SGU att en tillgång till fyndigheten erfordras under lång tid framöver.

Av ÖP:n för Lunds kommun framgår det att utvidgningsplanerna för Dalby tätort bland annat är åt öster mot det område som omfattas av både generalplanen och riksintresset. En utvidgning av Dalby tätort österut riskerar att påtagligt skada riksintresset då möjligheterna att ta ut materialet riskerar att avsevärt försvåras eller omöjliggöras.

Hela området som omfattas av generalplanen och riksintresset omfattas inte av den prövning som föreligger i detta mål. Hur riksintresset för materialförsörjning ska iakttas i framtiden är något som prövningsmyndigheten kan ta ställning till först när sådan prövning är för handen och kännedom finns om de då rådande förhållandena och förekommande motstående intressen.

Fastighetsförhållanden och rådighet

Fastigheter inom verksamhetsområdet

Verksamheten bedrivs på fastigheterna till vilka sökanden är lagfaren ägare.

Enligt 2 kap. 1 § lag (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet krävs rådighet för den vattenverksamhet Sökanden avser att bedriva. Eftersom sökanden äger samtliga fastigheter, på vilka vattenverksamheten kommer att bedrivas, har sökanden erforderlig rådighet.

Fastigheter som berörs av vattenverksamheten utanför verksamhetsområdet

Sökanden har utfört en hydrogeologisk utredning. Inom ramen för denna har det fastställts ett influensområde för den planerade grundvattenavsänkningen inom vilket belägna fastigheter anses berörda av vattenverksamheten enligt 9 kap. 2 § lag med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet.

Verksamheten

Täktverksamheten

Den fortsatta täkten avses ske inom befintligt täktområde och endast sydväst om den diabasgång som korsar brytområdet. Brytning planeras till en lägsta nivå om ca -18 meter, d.v.s. under grundvattenytan. Brytningen kommer att ske i enlighet med de täktplanekartor som bilagts ansökan. Därtill anläggs en ny pumpgrop med ett djup om ca fyra meter och den lägsta punkten i täktområdet blir således ca -22 meter.

Brytning av berg sker endast inom det angivna brytningsområdet. Verksamhetsområdet kan användas för vägar, upplag, uppställning av maskiner m.m. Vissa terrängjusteringar kan förekomma inom verksamhetsområdet.

Ansökan avser en årlig produktion av ca 1 500 000 ton berg med en maximal produktion av 2 300 000 ton per år. Produktionen kan variera från år till år. Under de senaste tio åren har produktionen varierat mellan 1 157 000-1 768 000 ton med 1 463 200 ton som medelvärde. Sökanden bedömer att verksamheten framöver kommer att ha en normalproduktion på 1 500 000-1 900 000 ton. Vid perioder av högre efterfrågan förväntas produktionen bli högre varför sökanden ansöker om en maximal årlig produktion om 2 300 000 ton.

Verksamhetens drift planeras huvudsakligen till helgfria vardagar mellan kl. 04.00-19.15. Vid normalproduktion kommer utlastning att ske mellan 04.00-15.30 och produktion (krossning och sortering) mellan 06.30-19.15. Vid enstaka tillfällen kan produktion även äga rum under andra tider. Skutknackning kommer endast att utföras mellan 08.00-18.00. Sprängning kommer endast att utföras helgfria vardagar kl. 08.00-16.00. Ovan angivna arbetstider är desamma som för nuvarande verksamhet.

Vattenverksamheten

Brytningen av berg samt krossning och sortering m.m. måste bedrivas i torrhet, vilket innebär att för att kunna bedriva verksamheten är det nödvändigt att bortleda allt till täkten inläckande grundvatten liksom allt nederbördsvatten. Då brytning sker under grundvattennivån läcker det in grundvatten till brytningsområdet från sprickor i berggrunden. Detta innebär att det för verksamhetens bedrivande krävs bortledning av grundvatten, vilket är tillståndspliktigt enligt 11 kap. miljöbalken.

Verksamheten har idag tillstånd till att bortleda 850 000 m³ vatten per år beräknat som rullande medelvärde för de senast fem åren. Den utökade verksamheten innebär att mer mark tas i anspråk samt att ytterligare avsänkning av grundvattnet kommer att ske med ett ökat inläckage av grundvatten som följd. På grund av s.k. magasininstömning i delar av berggrunden kan dessutom ojämnheter mellan olika år uppstå. Sökanden bedömer därmed att det är nödvändigt med tillstånd till att leda bort 1 600 000 m³ yt- och grundvatten per år beräknat som rullande medelvärde de senaste fem åren för att verksamheten ska kunna bedrivas. Eftersom yt- och grundvatten sammanblandas innan det bortleds går det inte att med exakthet avgöra mängden yt- respektive grundvatten. Sökanden har därför ansökt om tillstånd att bortleda den totala mängden vatten, precis som i gällande tillstånd.

Beräkningarna ovan avser maximala värden för extremår med mycket hög nederbörd samtidigt med stora tidsberoende grundvatteninläckage till följd av snabb genombrytning av vattenförande zoner sker. Ett normalt år när täkten är fullt utbruten kommer bortledning bli betydligt mindre, i storleksordningen 40-45 l/s, vilket innebär 1 260 000-1 420 000 m³/år.

De senaste fem åren har det i genomsnitt bortletts 635 475 m³ vatten per år och den högsta noteringen ett enskilt år var 2007 då 891 771 m³ bortleddes från verksamhetsområdet. Bortledning av vatten sker dels söderut via flertalet dammar och dikessystem till Höje å, dels västerut via de så kallade Siporexdamarna och via dikessystem till Källingabäcken.

Sökanden ansöker om att avleda söderut maximalt 40 l/s, och västerut maximalt 65 l/s. Detta är en viss justering mot gällande tillstånd som föreskriver en maximal avledning söderut om 35 l/s. Anledning till denna ändring är att pumpkapaciteten är ca 35 l/s och att sökanden önskar viss marginal till denna kapacitet för att det inte ska råda några tvivel om att villkoret innehålls. Noteras bör dock göras att pumpkapaciteten kommer att förbli densamma som tidigare vilket innebär att den faktiska mängden avlett vatten momentant är densamma som i dagsläget. Även pumpen västerut, med en kapacitet på 63 l/s, kommer att bibehållas varför den momentana mängden bortlett vatten blir densamma även västerut.

Behov

Sökanden har sammanställt en behovsutredning. Dalbytäkten har under lång tid levererat material till stora och viktiga infrastrukturprojekt i sydvästra Skåne såsom Öresundsbron, Yttre Ringvägen och Malmö och Trelleborgs hamn. Produktionen har som högst uppgått till 1,97 miljoner ton bergmaterial under ett enskilt kalenderår och normalproduktionen under de senaste fem åren har varit 1,5 miljoner ton. Uppskattningsvis täcker Dalbytäkten ungefär 50 % av behovet i Malmö-Lund området.

Behovet i framtiden bedöms öka då avsättningsområdet är en väldigt expansiv region med flera planerade infrastrukturprojekt som är pågående och planerade, exempelvis utbyggnad av järnvägar, vägar, hamnar, ESS och nya stadsdelar. Vidare angav SGU i sin rapport "Grus, sand och krossberg" att mängden ballast kommer att öka med 60-70 % fram till 2025 jämfört med medelvärdet för perioden 2000-2015. SGU lyfter fram att för att uppnå miljömål som hållbar samhällsbyggnad och hållbar stadsutveckling är det centralt med korta transportavstånd för att minimera onödiga transporter. Det ökade behovet gäller särskilt för de regioner där byggbehovet är som störst, en av dessa regioner är Skåne. Detta talar starkt för att det i framtiden finns ett ökat behov av ballastmaterial inom avsättningsområdet och därmed från Dalbytäkten.

Om Dalbytäkten skulle sluta leverera material behöver detta material tas från övriga befintliga täkter. Emellertid är detta inte möjligt då produktionen från Dalby inte ryms inom den tillståndsgivna icke utnyttjade mängden hos de övriga täkterna, Hardeberga, Skrylle och Veberöd. En omedelbart och akut materialbrist skulle således uppkomma inom avsättningsområdet. Det årliga underskottet material bedöms uppgå till 800 000 ton bergmaterial.

Det ovan angivna visar att behovet av materialet från Dalbytäkten är stort och helt nödvändigt för att Malmö-Lund regionen ska kunna genomföra de infrastrukturprojekt som framtiden erfordrar.

Planerade åtgärder

Vattenverksamhet

Vattenverksamheten kommer att bedrivas på samma sätt som idag. En pumpgrop finns som en lågpunkt i täkten från vilken vatten pumpas upp till de vid var tid anlagda sedimentations- och utjämningsdammarna. Vatten används även till bland annat tvättning av stensmjöl och avleds slutligen antingen söderut eller västerut.

Eftersom brytningsområdet hela tiden förändras innebär det även att vattenhanteringen måste anpassas efter de vid var tid rådande förutsättningarna i täkten. I takt med att täkten utökas och blir djupare kommer det sannolikt att bli nödvändigt att kunna magasinera större mängder vatten i täkten. Det är möjligt att utöka volymen på såväl Östra som Västra brottet för att kunna bibehålla samma nivå på maxflöden ut från täkten. Även en ny sedimentationsdamm kommer att behöva anläggas när nuvarande bassäng fyllts med sedimenterat material.

Sökanden kommer att tillse att det alltid finns erforderlig kapacitet i anlagda dammar för att säkerställa att funktionen av vattenhanteringen upprätthålls.

Kemikaliehantering

De mobila kross- och siktanläggningar som förekommer i täkten drivs idag med diesel av miljöklass 1. All diesel som förvaras inom verksamheten förvaras i godkända ADR-tankar.

Utöver dieselolja kommer övriga kemikalier som används i verksamheten att förvaras i läsbara och invallade utrymmen.

Vid eventuellt spill sprids stensmjöl ut på ytan varefter spillet avlägsnas och hanteras som förorenade massor. Saneringsutrustning finns tillgänglig i samtliga lastmaskiner och i övrigt runt om på anläggningen. Säkerhetsdatablad för samtliga kemiska produkter hanteras via databas som en del av miljöledningssystemet enligt ISO 14001.

Sprängämnen förvaras i kapslar som i sin tur förvaras i ett inhägnat förråd där endast behörig personal har tillgång. Lagringen av sprängämne tillsammans med den mängd som finns föranleder att verksamheten är Sevesoverksamhet.

Sprängning, borrhning och krossning

Produktion (krossning och sortering) bedrivs normalt vardagar 06.30-19.15. Sprängningar sker vardagar mellan 08.00--16.00 och borrhning i huvudsak mellan 07.00-18.00. Krossning kan ske även under andra tider med beaktande av gällande bullervillkor.

Innan processen med borrhning inleds besiktigas berget som ska sprängas av borrh- och sprängpersonal. Därefter planeras borrhnings- och sprängningsarbetet utifrån erfarenhet av tidigare sprängningar på platsen. Hänsyn tas till påverkan på omgivningarna från vibrationer och kastrisker. Dagarna då sprängning sker utryms bergtäkten, området avsynas, vägar till täkten spärras och en röd flagga hissas i täkten. Sprängningen föregås av signal, tydligt hörbar 500 meter från verksamhetsområdesgränsen. En sprängplan upprättas för samtliga sprängarbeten och dokumenteras även i en sprängjournal.

Vid varje sprängsalva lösgörs mellan 30 000-70 000 ton berg och sprängningar sker var eller varannan vecka. Salvornas varierande storlek beror på att förutsättningarna vid varje enskild sprängning skiljer sig åt och att anpassningar måste göras exempelvis när man spränger närmare bostadshus. Antalet sprängningar vid normalproduktion blir ca 25-40 gånger per år och vid maximal produktion mellan 40-50 gånger per år.

Det sprängda materialet körs från brytfront till den stationära förkrossen med bergtruckar eller till mobil krossanläggning nere i stenbrottet. De block som inte sönderdelats tillräckligt vid sprängning (skut) knackas sönder med grävmaskin försedd med hydraulhammare till storlek som ryms i krossanläggningen. Materialet övergår sedan till finare krossning och siktning.

Den fasta krossningsanläggningen är uppbyggd i flera steg med förkrossning och sedan ytterligare krossteg. Beroende på vilket användningsområde som materialet ska användas till krossas det till olika fraktioner i de olika krosstegen. Krossning sker även med mobila krossar, placerade nere i tälten, för tillverkning av framför allt förstärknings- och bärlager.

Sökanden bedömer att produktionen av tvättat stenhjöl kommer att fördubblas under en tioårsperiod från nuvarande produktion om 40 000-50 000 ton. Detta i ett led att minska naturgrus användningen vid framför allt betongframställning. För att detta ska vara möjligt behöver sökanden uppföra en ny tvättanläggning och en ny sedimentationsdamm.

Uttransporter

Material transporteras med lastbilar eller liknande och leds direkt ut från tälten till väg 11. Vid maximalt årligt uttag om 2 300 000 ton handlar det om totalt ca 70 000 uttransporter per år, vilket i snitt innebär 325 transporter per dag (650 fordonsrörelser). Vid normal produktion uppgår antalet transporter till ca 190 transporter (380 fordonsrörelser) per dag.

Avbaningsmassor

Avbaning är det första som sker när ett nytt område inom brytningsområdet tas i anspråk. Bergytan friläggs från vegetation och överlagrade jordlager. Avbaningen sker normalt med grävmaskin och de avbanade massorna transporteras med dumper. Avbaningsmassorna kommer i huvudsak att användas till anläggande av en ny bullervall, norr och öster om brytningsområdet.

Den matjord som avbanats läggs i upplag i avvaktan på efterbehandling, vid vilken matjorden kommer att tillföras strandpallen i varierande lager.

Anläggande av bullervall

Inom verksamhetsområdet finns det redan idag två bullervallar i norra gränsen. Nya bullervallar planeras för att binda ihop befintliga vallar i norr samt förlänga befintlig vall i öster. Bullervallarna kommer att utformas på så sätt att det gynnar flora och fauna. Bredden på vallarna kommer vara ca 50 meter och höjden ca 8 meter.

Bullervallarna kommer att anläggas för att minska störningarna mot omgivningen, särskilt mot naturreservatet och Natura 2000-området i nordost. Bullervallen kommer även verka som insynsskydd till tälten och dessutom tillskapa nya vegetationsytor. Utöver befintliga avbaningsmassor bedöms ca 500 000 ton externa massor behövas för anläggandet.

Miljökonsekvenser

Utsläpp till luft

Verksamheten kan påverka luften genom avgasutsläpp från den mobila maskinparken, interna transporter inom verksamhetsområdet samt transporter till och från området.

Luften kan även påverkas av damning från arbets- och transportytor samt från upplag. Risken för spridning är som störst vid torr väderlek i kombination med blåst. Damning i tälten är främst ett arbetsmiljöproblem. Sökanden bekämpar

damning genom att placera samtliga transportband som tillhör den fasta anläggningen antingen inomhus eller fritt placerade med plåttak och väggsida. De transportband som är fritt placerade har dessutom tättslutande huv på överdelen av bandet. Inom de speciellt känsliga avlastnings- och pålastningsplatserna finns även dammutsug. Skogsmarkerna närmast täkten får viss påverkan från damning, främst öster om täkten då den förhärskande vinden är västlig. Påverkan bedöms dock inte nå över vägen mot Knivsås.

Utsläpp till vatten

Utgående vatten från verksamhetsområdet går via flera dammar via dikningsföretag och Källingabäcken till recipienten Höje å som slutligen mynnar i Öresund.

Vid maximal vattenbortledning från täkten uppkommer vattenflöden som ligger inom den naturliga variationen för såväl Källingabäcken som för Höje å. Detta innebär att vattenflödena till följd av den för täktverksamheten nödvändiga vattenverksamheten inte bedöms ha någon betydelse för hydromorfologiska parametrar i Höje å eller uppfyllandet av miljö kvalitetsnormer.

Då små rester av odetonerat sprängmedel uppkommer i täkter ger verksamheten upphov till vissa kväveföreningar. Dessa föreningar följer dels med det utlevererade materialet, dels lakas ut via nederbörd och således följer med det vatten som avleds från verksamhetsområdet till recipient.

Kvävehalterna i utgående vatten från verksamhetsområdet (medel 0,8 mg/l) är klart lägre än totalkvävehalterna i såväl Höje å (medel 2016 var 3 mg/l) som Källingabäcken (medel 2016 var 3,8 mg/l). Då den bortpumpade vattenvolymen ökar succesivt med en större verksamhetsyta antas inte halterna i utgående vatten förändras när verksamheten utökas, dock blir de totala kvävemängderna större.

För åren 2013-2017 var mängden kväveutsläpp ca 500 kg/år till Höje å. Maximal produktion i ansökt verksamhet är 50 % högre än produktionen under dessa år och då mängden sprängämnen ökar linjärt med en ökad produktion kan således de totala

utsläppen maximalt bli 750 kg/år. Det innebär en ökning som torde ha ringa betydelse jämfört med nuvarande kvävetransport i Höje å på över 140 ton/år. Ökningen bör inte påverka vattenkvaliteten i Höje å och inte heller status eller uppfyllande av miljökvalitetsnormer i närmsta havsvattenförekomst, Lommabukten.

Motsvarande ökning i Källingabäcken innebär ett total utsläpp på 640 kg/år. Ökningen utgör ca 0,5 % av totala kvävetransporten vid Källingabäckens utlopp i Höje å och påverkar därmed inte vattenkvaliteten i vattendraget.

Det finmaterial som finns naturligt i t.ex. avbaningsmassor och det som finns i materialet som produceras i täktverksamheten kan vid utsläpp i vatten ge en negativ påverkan på bland annat fisk i form av t.ex. grumling och sedimentering på fiskrom. Det mesta av finmaterialet sedimenterar i sedimentationsbassängen och påverkar därmed inte vattenkvaliteten i diken, Källingabäcken eller Höje å.

Den utökade verksamheten bedöms sammantaget inte påverka den ekologiska eller kemiska statusen i Källingabäcken eller Höje å och påverkar inte uppfyllandet av beslutade miljökvalitetsnormer för Höje å.

Grundvatten i berg och jord

Verksamheten bedrivs på platsen redan idag och den tillkommande inverkan på grundvattenförhållanden i omgivande berg i förhållande till tillståndsgiven påverkan i det befintliga tillståndet blir begränsad

Influensområdet bedöms öka i genomsnitt med ca 20 % jämfört med nuvarande förhållanden. Nivåpåverkan kommer främst att ske i berggrundmagasinet. Fortplantning till överlagrande jordlager blir begränsad och uppkommer inte alls i vissa områden. I några dammar i och omkring naturreservat Högebjär kan den ansökta verksamheten medföra att vattennivån påverkas under delar av året. Detta medför att skadeförebyggande åtgärder eller kompensationsåtgärder kan behöva vidtas.

Sökanden har föreslagit skadeförebyggande åtgärder genom påfyllnad av Lovénsjön för att förebygga den påverkan som kan ske. Påfyllnaden av Lovénsjön medför att influensområdet kring Lovénsjön begränsas markant. Utan denna skadeförebyggande åtgärd skulle Lovénsjön enligt beräkningarna kunna avsänkas till nivå ca +81,5. Den planerade påfyllnaden utgår från att tillskapa de förhållanden som tidigare kan ha förelegat och där det tidvis har skett bräddning av vattnet i samband med höga grundvattennivåer under vinterhalvåret.

Påverkan på enskilda brunnar till följd av täktverksamheten kan komma att ske, framförallt får det betydelse för bergborrade brunnar. Avståndet till täkten samt de hydrauliska förhållandena avgör vilken påverkan de olika brunnarna får. Risk för betydande nivåpåverkan i grävda brunnar i jord bedöms som liten eftersom nivåpåverkan till följd av länshållning av bergtäkten främst sker i berggrundsmagasinet och fortplantningen till överlagrande jordlager är begränsad, se ovan.

Påverkan på dammar

I och i nära anslutning till naturreservatet Högebjär finns 7 dammar. Sökanden har anlagt observationsbrunnar och rör i anslutning till flera av dammarna för att kunna bedöma påverkan från verksamheten. Sökanden har uppdaterat undersökningarna av påverkan som kan komma att ske på dammarna.

Undersökningarna visar att bergmagasinet i och kring Högebjär kan vara både öppet och slutet. En förutsättning för dammar med vattenspegel inom områden med öppna förhållanden i berg är förhållandevis täta jordlager/bottensediment. Inom sådana områden påverkas inte vattennivån i dammarna av ytterligare grundvattensänkning i berg, vilket även utförda undersökningar visar. Inom områden med slutna bergmagasin kan däremot ändrade tryckförhållanden i berg påverka vattennivån i dammarna, om inte jordlagren skulle vara täta.

Dammarna inom Högebjär är tydligt nederbördsberoende och förekomsten av fri vattenyta varierar under året. I några av dammarna är vattennivån högre än

närliggande observationspunkt i jord och väsentligt högre än nivån i berg. Detta indikerar förekomst av tätare material i botten på dessa dammar.

Sökanden avser att vidta flera skyddsåtgärder med avseende på dammarna för att minimera påverkan på groddjur.

Transporter

Material transporteras med lastbilar eller liknande och leds ut från täkten på väg 11. Vid maximalt årligt uttag om 2 300 000 ton handlar det om totalt 70 000 uttransporter, vilket i snitt innebär 325 in- och uttransporter om dagen (650 fordonsrörelser), denna siffra är inklusive transportererna från Skanskas asfaltverk som är beläget inom verksamhetsområdet. Vid normal produktion uppgår antalet transporter till ca 190 in- och uttransporter per dag (380 fordonsrörelser).

Buller

Den ansökta verksamheten ger upphov till buller dels från produktionen (borrning, sprängning, skutknackning, krossning och sortering), dels från transporter såväl inom som utom verksamhetsområdet. Det sprängda bergmaterialet körs från brytfront till den stationära förkrossen i bergtruckar. Om det krävs knackas block med grävmaskin försedd med hydraulhammare till krossbar storlek. Från den stationära förkrossen går materialet vidare till spindelkross och sedan till finare krossning och siktning. En mobil krossplats flyttas med brytfronten och placeras på täktbotten.

Transporterna av bergmaterial sker med lastbil ut på riksväg 11 och kommer som ovan nämnts att ske med upp till 650 transportrörelser per dag. Interna transporter av material sker huvudsakligen med dumper. Hastighetsbegränsningen inom verksamhetsområdet uppgår till 40 km/h.

Sökanden har anlitat ÅF för att utföra en bullerutredning avseende den planerade verksamheten. Resultatet av undersökningarna ger utfallet att ekvivalenta ljudnivåer dagtid överstiger eller tangerar riktvärdet 50 dB (A) vid bostäder och 40 dB (A) i

Natura 2000-område i några beräkningsfall. Borrning är det som föranleder överskridande och tangering. Överskridandet var som högst 7 dB (A) över riktvärde 40 dB (A) i natura 2000-området. Beräkningarna avser ljudnivåer för de tillfällen då alla maskiner och fordon är i drift samtidigt och det råder medvindsförhållande till samtliga beräkningspunkter. Vid andra förhållanden kommer ljudnivåerna bli lägre. Resultatet av undersökningar för ljudnivåer kvällstid ger utfallet att ljudnivåerna innehåller riktvärden 45 dB (A) vid samtliga beräkningsfall.

För att innehålla riktvärdena för verksamheten kommer den bullervall som finns att bindas samman med befintliga bullervallar när området för brytning utvidgas i norr och söder samt få en total höjd om 8 meter i enlighet med bullerutredningens rekommendation. Därtill kommer en bullerdämpad borrhög att användas.

För de tester som utfördes med bullerdämpade borrhög och en sammanhängande bullervall om 8 meters höjd innehölls riktvärde 50 dB (A) vid bostäder och 40 dB (A) i Natura 2000-området för samtliga beräkningsfall.

Vibrationer, luftstötståg och kastrisker

Verksamheten orsakar vibrationer och luftstötståg i samband med att sprängning vid losshållning av berg sker. Vibrationer från sprängningar kan förnimmas av närboende och uppfattas som störande. Hur olika personer upplever vibrationer är i hög grad individuellt. Exempel på störning som kan ske är exempelvis att fönsterrutor skallrar vid sprängning i verksamheten, oftast beroende på luftstötstågen.

Sökanden har gett Metron i uppdrag att utföra en riskanalys i syfte att identifiera problemområden vid sprängning i avsikt att redovisa en plan för bergtäktsverksamheten, så att sprängning kan utföras utan risk för skador eller driftstörningar på omgivande bebyggelse.

Slutsatsen av riskanalysen är att för att innehålla föreslaget begränsningsvärde på 4 mm/s måste den samverkande laddningen successivt minskas när sprängning sker i

täktens södra, östra och norra del mot fastigheterna H, I, J, D och G. Även vid sprängning närmast högspänningsledning 4 ska en successiv minskning av den samverkande laddningen ske.

Luftstöt vågens utbredning och intensitet kan från ett sprängtillfälle till ett annat uppvisa stora variationer beroende på en rad olika faktorer, främst vindstyrka, vindriktning, temperaturinversion, molnbas och topografiska förhållanden.

Med den samverkande laddning som utförs kommer begränsningsvärdet 200 Pa (reflektionstryck) vid ett värsta fall överstigas inom närliggande fastigheter. Sannolikheten för detta är dock klart begränsad med hänsyn till begränsningar av samverkande laddning till följd av vibrationer och att kritiska salvor skjuts i en lägre nivå. Av dessa anledningar bedöms den samverkande laddningen inte behöva reduceras ytterligare.

Sprängningsarbetena kommer att utföras på sätt att föreslagna villkor med begränsningsvärden på 4 mm/s respektive 100 Pa uttryckt som frifältsvärde kommer att kunna innehållas för samtliga kringliggande bostadsfastigheter. Skadevärdena är högre än de komfortvärden som Svensk Standard föreskriver varför skadevärdena kommer att innehållas med god marginal.

Eftersom kritiska salvor skjuts på en nivå minst 15 meter lägre än nivå för högspänningsledningen och närliggande fastigheter, vilket ger en naturlig skyddsvall vid sprängningarna, krävs det inga ytterligare restriktioner avseende pallhöjd, håldiameter, hålsättning och samverkande laddning med hänsyn till eventuella kast.

Vid sprängning närmare än 250 meter från högspänningsledning 4 och byggnader kommer följande försiktighetsmått att vidtas.

1. Vid avstånd mindre än 250 meter bör salvorna riktas ifrån respektive objekt
2. Tändplanen anpassas gentemot geologin och önskad utslagsriktning
3. Anpassning av borrhål till sprickförhållanden

4. Inmätning av hål
5. Noggrann avtäckning
6. Laddningar reduceras vid avvikande borrhål

Naturmiljö

Utanför verksamhetsområdet påverkar verksamheten främst genom eventuella förändringar av grund- och ytvatten, damning och buller. I naturvärdesinventeringen har damning inte noterats som ett särskilt problem för växter i tåktens omedelbara närhet, dock sker viss påverkan. Eftersom kross- och sorteringsverk, vilka är de mest damalstrande momenten i tåkten, är placerade i sydvästra delen, d.v.s. långt ifrån många naturvärden, bedöms påverkan av damning på naturvärden som liten.

Även en mindre del av en biotopskyddad stenmur berörs av anläggandet av bullervall, ca 30 meter. Denna kommer att återskapas på lämpligt sett vid anläggandet av vallen. För detta söks dispens från det generella biotopskyddet.

Buller till omgivningen kan ha effekt på främst fåglar och däggdjur. Störningar under häckningstiden kan medföra minskad reproduktion då ett i övrigt attraktivt revir inte besätts alternativt överges under häckning. Genomförda studier visar att de första mätbara effekterna på miljökvaliteten i livsmiljön uppstod vid bullernivåer på 42-47 dB (A). Enligt utförd bullerberäkning kommer majoriteten av omgivande naturområden att utsättas för buller understigande 45 dB (A). Undantaget är Högebjär som utsätts för högre ljudnivåer när det borrar eller lastas på högre plushöjd nära södra gränsen. Påverkan från buller från verksamheten bedöms sammantaget som liten.

Djur- och växtliv

Vid de utförda inventeringarna har ett antal arter, bland annat fågel, fladdermus, svamp- och växtarter identifierats inom områden in närheten av planerad verksamhet. Det förekommer även flertalet groddjur söder om planerat verksamhetsområde.

Berguv har häckat regelbundet i bergtäkten från 2006. Arten lever i symbios med täktverksamheten och båda har kunnat samexistera på platsen under lång tid. Sökanden kommer under den fortsatta driftstiden att försöka tillskapa flera avsatser med tillräckliga ytor för häckning för att denna samexistens ska kunna fortlöpa utan negativ påverkan på berguven. Detta kommer att göras i syd- och sydvästvända lägen. Sökanden har för avsikt att inte bryta berget vid den aktuella boplatsen så länge denna fortfarande används av berguven och kommer även att inrätta ett skyddsavstånd till berguvens vid var tid aktuella boplats. Sammantaget bedöms den fortsatta verksamheten ha en positiv effekt för berguv.

Inom influensområdet för grundvattensänkning i berg förekommer flera lekvatten för mindre vattensalamander, större vattensalamander, vanlig groda, vanlig padda, åkergroda (ej säkert att arten förekommer i området) och ätlig groda.

Sökanden avser att nyanlägga en damm som lekvatten för groddjur strax öster om damm 4. Dammen avses förses med täta bottenskikt, vilket gör att den inte påverkas negativt av eventuell grundvattenavsänkning. Dammen avses därtill förses med en djuphåla som innebär fortsatt vattenhållning även under torra somrar. Placeringen av dammen innebär ett långsiktigt skydd för de arter som nyttjar det nya vattnet och ligger i linje med naturreservatets bevarandemål.

Utan skyddsåtgärder riskerar flera dammar som utgör reproduktionsplatser för större vattensalamander och flera andra groddjur att helt eller delvis torka ut. Med inarbetade skyddsåtgärder bedöms platser för vila och reproduktion vad gäller större vattensalamander, samt övriga groddjur, ha en fortsatt kontinuerlig ekologisk funktion. Bevarandestatusen bedöms inte påverkas för de arter groddjur som förekommer inom bergtäktens influensområde för grundvattensänkning. Genom en föreslagen kompensationsåtgärd, som innebär nyskapande av ett lekvatten, bedöms påverkan till och med kunna bli svagt positiv på sikt.

Sökanden kommer följa upp dammens, och övriga skyddsåtgärders effekt, i det kommande kontrollprogrammet. Detaljerna kommer att bestämmas i samband med tillsynsmyndighetens godkännande av kontrollprogrammet. Sökanden avser även att upprätta en skötselplan för att upprätthålla dammarnas ekologiska funktion.

Sökanden har som avsikt att utforma bullervallarna på sådant sätt att fågel och fladdermus gynnas. Bullervallarna kommer att sås med en ängsfröblandning och kommer att skötas genom en extensiv hävd, där ytorna slås maskinellt var 2-3 år. Målbilden kommer att vara en ängsflora med blommande örter vilket gynnar insektslivet. Detta gör att de nya ytorna kommer att kunna erbjuda födosöksmiljöer för fågel och fladdermus.

I övrigt kan nämnas att avverkning av träd kan ske vid anläggandet av bullervall vilken kan beröra fåglar i området. Avverkning av skog och buskar kommer därför att ske utanför fåglarnas häckningsperioder för att undvika skada på fåglarnas bon och ungar.

Artskyddsförordningen

Större vattensalamander och åkergroda är skyddade enligt 4 § artskyddsförordningen. Enligt fjärde punkten är det förbjudet att skada eller förstöra djurens fortplantningsområde eller viloplatser. Utan skyddsåtgärder är bedömningen att flera av lekvatten skulle försämrans och att detta sannolikt skulle innebära att bevarandestatusen för den lokala populationen av större vattensalamander försämrans negativt på ett betydande sätt. Åkergroda bedöms inte påverkas på ett betydande sätt, pga. att den bedöms hinna reproducera sig innan damm 4 eventuellt torkar ut. Verksamheten skulle därmed utan skyddsåtgärder stå i konflikt med ett förbud i artskyddsförordningen, åtminstone vad gäller större vattensalamander.

Sökanden planerar emellertid att utföra flertalet skyddsåtgärder. Skyddsåtgärderna syftar till att säkerställa att dammarna kan fortsätta utgöra permanenta lekvatten för större vattensalamander. Kortfattat så grävs botten ur i damm 2, 3 och 4, och ett tätskikt anläggs. Damm 7 och 8 tätas vid behov. Vattenväxter planteras in. För

damm 3 och eventuellt damm 2 sker tillförsel av vatten från närliggande brunn. Utöver skyddsåtgärderna kommer en ny damm anläggas som en kompensationsåtgärd, strax öster om damm 4.

Åtgärderna kommer att vidtas på sätt som säkerställer områdets kontinuerliga ekologiska funktion genom att de vidtas i etapper. Först kommer de dammar som inte fungerar som lekvatten idag att åtgärdas vilket kommer att återställa dammarnas ekologiska funktion, samma år kommer den nya dammen söder om väg 11 att anläggas. Tidigast år tre, när de nyanlagda dammarna har stabiliserats och täckningsgraden av vattenväxter ökat, så genomförs tätningen av damm 4. Tätning av damm 7 och 8 sker vid behov, och det behovet bedöms först kunna bli aktuellt drygt 10 år in i täktens tillståndperiod.

Skyddsåtgärderna kommer säkerställa att större vattensalamander har tillgång till flera lekvatten på båda sidor om väg 11. Platsens ekologiska funktion för arten kommer kvarstå och vara kontinuerlig utan avbrott. Detta innebär att såväl artens som där ingående individers livsmiljöer inte vid något tillfälle som helhet kommer att skadas eller förstöras varför Sökandens bedömning är att med skyddsåtgärder står verksamheten inte i konflikt med förbuden i 4 § artskyddsförordningen.

Skulle domstolen likväl finna att förbudet i 4 § fjärde punkten artskyddsförordningen aktualiseras yrkar Sökanden om dispens från förbudet. Skäl för dispens föreligger enligt följande.

Ingen annan lämplig lösning - Täktverksamhet kan endast bedrivas genom att det bryts från berggrunden. I Skåne finns det endast ett mycket fåtal platser där det är möjligt att bryta berg överhuvudtaget och konflikter med motstående intressen är generellt betydande. Dalbytäkten är Skånes största täkt och står ensam för hälften av materialleveranserna till Malmö-Lund regionen. Bergmaterial är en bristvara inom avsättningsområdet och det saknas möjlighet att ta material från annat håll. För att verksamheten ska kunna fortsätta bedrivas måste verksamheten utvidgas på djupet med en ofrånkomlig grundvattenavsänkning som följd. Sökanden har redan

reviderat brytområdet i flera steg för att minimera påverkan på omgivningen. Den nu föreslagna brytningen, att endast gå på djupet utan något ytterligare mark-ianspråktagande, är den lösning som innebär klart minst ingrepp i naturmiljön. Det saknas således annan lämplig lösning för att kunna åstadkomma det som ansökan omfattar.

Försvårar inte upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus -

Skyddsåtgärderna som kommer att vidtas säkerställer att platsens ekologiska funktion för arten kvarstår och kommer vara kontinuerlig utan avbrott. Genom de planerade åtgärderna finns möjlighet att områdets kvalitet för arten ökar eftersom det tillkommer en damm. Påverkan på bevarandestatusen för den lokala populationen bedöms bli neutral till möjligen svagt positiv. Verksamheten försvårar således inte upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus inom lokal, regional och nationell skala.

Tvingande skäl som har ett allt överskuggande allmänintresse - Sökanden bedömer att det endast är 14 § 3 e artskyddsförordningen som är aktuell för verksamheten som dispensgrund. Verksamheten är ett detalj avgränsat riksintresse enligt 3 kap. 7 § miljöbalken. Betydelsen av tåkten har med eftertryck poängterats av SGU i såväl en nyligen släppt rapport om materialförsörjningen i Skånes och i inlägga i detta mål. Materialförsörjning utgör generellt ett allmänt intresse och i synnerhet i detta fall. Utan leveranser från verksamheten kommer stora samhällsviktiga infrastruktur-satsningar stoppas och andra avsevärt fördröjas. Tåkten är redan idag av avgörande betydelse för viktiga exploateringar i Malmö- och Lundregionen. Det är inte fråga om en kommande verksamhet där andra alternativ finns för det fall ansökan inte vinner bifall. Att verksamheten innebär ett allt överskuggande allmänintresse visas av de stora pågående projekt i närområdet som omedelbart hade drabbats av stillestånd om verksamheten inte fick tillstånd att fortsätta bedrivas. Exempelvis kan nämnas att projekt som skulle drabbas av omedelbart stopp är fyrspåren mellan Malmö-Lund, utbyggnaden av Malmö sjukhus, utbyggnaden av Vombverket och ESS. Flera verksamheter som är helt beroende av materialet från tåkten skulle upphöra eller avsevärt försenas. Därtill skulle stora industrier stå still samt andra

återförsäljare av produkter tillverkade av material från Dalbytäkten påverkas om leveranser från Dalby inte längre kunde ske. Sökanden har ingående beskrivit de överskådliga konsekvenserna som skulle uppkomma för samhället om verksamheten inte kan leverera material. Verksamheten utgör således ett allt överskuggande allmänintresse.

Domstolen bör på sätt som i mål MÖD 2013:13 utifrån de allmänna hänsynsreglerna bedöma att föreslagna åtgärder är tillräckliga och att dispens inte krävs. Skulle dock domstolen anse att dispens krävs, menar Sökanden att grunderna för att bevilja dispens är uppfyllda. Då föreligger möjligheten för domstolen att bevilja dispens för det fall domstolen anser att verksamheten, trots vidtagna skyddsåtgärder, står i konflikt med förbuden i artskyddsförordningen.

Rekreation och friluftsliv

Dalbytäkten är delvis belägen inom riksintresse för friluftsliv (FM 13 Romeleåsen med Skrylleområdet). Skrylleområdet som är ett av de största rekreationsområdena i sydvästra Skåne, och besöks av mer än en halv miljon människor varje år, ligger norr om Dalby och flertalet kilometer från täkten. Vidare nämns bland annat strövområdet Knivsåsens naturreservat som värdefullt för riksintresset.

Friluftsliv och rekreation kommer till följd av buller och transporter från verksamheten att i någon mån påverkas. För att minska risken för olyckor för allmänheten kommer skyltar att finnas på strategiska platser för att varna allmänheten som vistas i eller i närheten av området. Bullervallar kommer även att anläggas mot Knivsåsen i nordöst vilket kommer att medföra bullernivåer understigande 40 dB (A) varför bullerpåverkan från täkten blir ytterst begränsad.

I planen för efterbehandling ingår ett förslag om att avbryta länshållning och låta bergtäkten återfyllas med inläckande yt- och grundvatten. Tiden för att fylla upp täkten uppskattas till 20-25 år. Den efterbehandling som ska ske är tillskapande av täktsjön "Dalbysjön". Målsättningen är att denna framtida täktsjö tillsammans med

omgivande landskap ska vara allmänt tillgänglig och i ett längre perspektiv gynna friluftslivet.

Landskapsbild och kulturmiljö

All täktverksamhet innebär påverkan på landskapsbilden, såväl under brytning som efter avslutad verksamhet. I ifrågavarande fall finns det redan täktverksamhet etablerad på platsen. Såväl den pågående som den ansökta täktverksamheten ligger väl insynsskyddad från omgivande landskap på grund av omkringliggande skog, vilket minskar påverkan på landskapsbilden. Från brytningsområdets omedelbara närhet kan insyn i takten ske.

Resursförbrukning

Takten är väl lokaliserad med korta transportavstånd till det huvudsakliga avsättningsområdet Malmö och Lund. Området har därtill sedan länge utnyttjats för täktverksamhet varför stora delar av nu ansökt verksamhet kommer att tas inom redan befintligt brytningsområde. SGU anger även i skälen för att utpeka Dalbytakten av riksintresse för materialutvinning att: "En uthållig, långsiktig god hushållning med naturresurser i sydvästra Skåne erfordrar att tillgång skapas till hela den stora, välbelägna och mycket viktiga Önnelövsfyndigheten.

Vidare står Dalbytakten för ungefär hälften av materialet inom avsättningsområdet. Då det inte finns några fyndigheter närmare Malmö och Lund skulle omständigheten att behöva hämta material från andra platser än Dalby otvetydigt innebära längre transportssträckor med ökad miljö- och klimatpåverkan som följd, förutom att jungfruligmark skulle behöva tas i anspråk. Vid en samlad bedömning skulle nollalternativet innebära negativa konsekvenser för hushållningen med naturresurser.

Avfallshantering

Sökanden arbetar kontinuerligt för att minimera avfallsmängderna och det avfall som uppkommer återvinns. Sökanden hanterar material varsamt för att bibehålla lång livslängd och är sparsam vid förbrukning av produkterna.

Allt farligt avfall förvaras i specialbehållare. Sökandens samtliga avfallstyper tas emot och transporteras av auktoriserad upphämtare och avlämnas till godkänd mottagare. Innan en entreprenör anlitas för transport av avfall förvissas sig Sökanden om att entreprenören har tillstånd för att ta emot och transportera avfallet. Sökanden är miljöcertifierad enligt ISO 14001. Miljökonsekvenserna av verksamhetens avfallshantering bedöms bli obefintliga.

Risk och säkerhet

Sprängningarna och fall och ras vid bergbranter är de största och mest väsentliga riskerna som finns i verksamheten, dessa kan orsaka skador på både personer och maskiner.

Haverier på maskiner kan innebära utsläpp av petroleumprodukter som kan påverka grundvattnet och innebära en negativ påverkan på vattenlevande organismer. För att sådant utsläpp ska ske krävs emellertid att haveriet sker i direkt närhet till vatten utan möjlighet till sanering samt att de behållare som innehåller petroleumprodukter går sönder vid olyckan. Det bedöms som osannolikt att sådant haveri skulle ske.

Stenkast vid sprängning är bergstycken som kastas ut från den övriga salvan. De är dock oftast inte särskilt stora. Konsekvenserna av stenkast kan orsaka allvarliga personskador och materiella skador. Obehöriga ska inte vistas inom täktområdet då det alltid kan föreligga risk för att någon trillar över kanten, med fallskador som följd. Nära pallkanterna sätts skut för att tydligt markera pallkanten och förhindra fallolyckor.

Det finns upparbetade rutiner hos sökanden för att fortlöpande identifiera olycksrisker och för att kunna reagera i händelse av olyckor och nödsituationer. Utbildning sker av den egna personalen och kontroll av underleverantörers utbildningsnivå görs. Rutiner samt säkerhetsdatasblad för samtliga oljor och kemiska produkter finns samlade och tillgängliga vid platskontoret. Läsbar

bom/grind finns längs infartsvägen för att förhindra olovlig vistelse inom täktområdet.

Inför varje sprängning ronderas området kring tåkten. En signal avges för att förvarna allmänheten om att sprängning sker. Sökanden planerar att upprätta ett system genom vilket det ska gå att informera närboende via sms/mejl om planerade sprängningar.

Följande särskilda åtgärder vidtas för att förhindra att personskador uppkommer till följd av stenkast.

1. Bergytan där sprängning ska ske kommer att rengöras från lösa stenar.
2. Ett större område spärras av i samband med sprängning och personal ser till att ingen allmänhet befinner sig inom riskområdet.
3. Sprängningen sker alltid inåt i tåkten och slungas sten iväg när den bara inom täktområdet där allmänheten inte får vistas. Okulär besiktning sker alltid av bergvägg innan laddning för att upptäcka avvikande bergpartier.

Sprängmedlet är sammansatt av olika komponenter. Var för sig är dessa inte explosiva, vilket medför att det inte föreligger risk för explosion vid transport eller vid hantering av desamma. Det är inte förrän ämnena sammanblandas och förgasas i borrhålen som explosivitet uppstår. Även efter denna process är sprängmedlet tämligen okänsligt och det krävs en kraftig primär förladdning för att sprängmedlet ska få verkan. Härmed bedöms risken för att en okontrollerad detonation skulle uppkomma i verksamheten som mycket liten.

Grunder för tillstånd enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken

Inledande kommentarer

Sökanden har i MKB:n redogjort för samtliga utpekade Natura 2000-naturtyper och Natura 2000-arter samt en fullständig lista över alla rödlistade arter som har noterats inom Natura 2000-området mellan 1995 och 2020. De möjliga hot mot naturvärden som föreligger finns angivna i MKB:n samt i bevarandeplanen.

Den påverkan på livsmiljöer i Natura 2000-området som eventuellt skulle kunna uppkomma härrör från den grundvattenavsänkning som utvidgningen av täkten eventuellt medför och då särskilt de fuktiga naturtyper, 6230 (stagg-gräsmarker på silikatsubstrat), 6410 (fuktängar med blåtåtel och starr) och 7140 (kärr och gungflyn), som bedöms känsliga för förändringar i de hydrogeologiska förutsättningarna i området.

Genom sökandens justerade yrkande omfattar ansökan inte utvidgning av täkten österut. Därmed kommer inte några sådana födosöksområden eller viloplats för Natura 2000-arten barbastell som eventuellt förekommer inom det östra utvidgningsområdet att påverkas av den sökta verksamheten.

Hydrogeologi

Utförd provpumpning av brunn 1915 skapade en avsänkning i berg i de sydöstra delarna av Natura 2000-området Knivsås och i anslutning till Lovénsjön som uppgick till storleksordningen 2,5 meter vid stationära förhållanden. Under pumpningen sjönk vattennivån i Lovénsjön med ca 0,4 meter och nivån var fortsatt under sjunkande när pumpningen avbröts. Den konstaterade avsänkningen visar att de avskärande diabasgångarna mellan bergtäkten och den sydöstra delen av Lovénsjön är mer genomsläppliga än vad som antagits i tidigare undersökningar. Eftersom Lovénsjön står i kontakt med bergmagasinet bedöms även vattennivån i Lovénsjön att kunna påverkas så att ny vattennivå blir ca +81,5 m jämfört med nuvarande vattennivå på ca +85 m och bräddningsnivå +88,3 m.

Inom Natura 2000-området finns fyra grundvattenberoende naturtyper som riskerar att påverkas vid en förändrad hydrogeologi, artrika stagg-gräsmarker på silikatsubstrat (6230), fuktängar med blåtåtel och starr (6410) och öppna svagt välvd mossar, fattigkärr, intermediära kärr och gungflyn (7140) och näringsrik ekskog (9160). Naturtyperna 6410 och 7140 ligger båda utanför influensområdet för grundvattenavsänkningen. Naturtyperna påverkas främst av avrinningen från Knivsåsen och påverkas inte av förändrad avrinning från Lovénsjön. Naturtypen 7140 är belägen på mäktiga jordlager av lermorän vilket innebär att avsänkning av

grundvatten i berg inte påverkar ovanliggande jordlager. Vid naturtypen 9160 råder öppna förhållanden mellan grundvatten i jord och berg, dvs. en avsänkning av grundvatten i berg kan inte påverka tillgängligt grundvatten i jord. Sammantaget bedöms inte naturtyperna, dess förekommande typiska arter, påverkas med avseende på grundvattensänkning i berg eller förändrad avrinning.

Naturtypen 6230 förekommer med två delområden inom Natura 2000-området. Grundvattennivåerna under det södra delområdet av 6230 har påverkats och bedöms utifrån reviderade hydrogeologiska modellen vara sänkt med 0,2 m jämfört med när Natura 2000-området instiftades. Bedömningen är utifrån nya platsspecifika undersökningar att grundvattnet i berg även vid opåverkade förhållanden inte står i kontakt med jordlagren. Anledningen till att vattenytan i Lovénsjön och grundvattnet under naturtypen inte har ett starkt samband beror på en diabasgång som ligger mellan dem. Slutsatsen är att det under det södra området även under opåverkade förhållanden råder öppna grundvattenförhållanden. Varken en grundvattensänkning eller en stoppad bräddning av Lovénsjön bedöms motverka bevarandemålen. Naturtypen kommer fortsatt finnas kvar med opåverkad bevarandestatus, och de förekommande typiska arterna påverkas inte heller. Influensområdet för grundvattensänkning når inte det norra delområdet av naturtypen. Delområdet berörs heller inte av upphörd bräddning från Lovénsjön.

Sammantaget bedöms att utan inarbetade skyddsåtgärder sker en avsänkning av grundvattnet i berg och Lovénsjöns vattenyta sjunker till ca +81,5 m jämfört med bräddningsnivå +88,3 m. Avsänkningen bedöms dock inte få några konsekvenser för grundvattnet i jordlagren vid de grundvattenberoende naturtyperna, och därmed inte förändra markfuktighet eller tillgängligt vatten i rotzonen. Lovénsjöns sänkta vattenyta gör att sjön inte längre bräddar norrut, vilket tidigare bland annat påverkat södra delområdet av staggräsmarken (6230). Denna avrinning bedöms dock inte vara av vikt för att upprätthålla en gynnsam bevarandestatus för naturtypen. Planerad verksamhet bedöms sammantaget inte orsaka någon skada eller betydande störning på förekommande naturtyper eller deras utpekade arter.

För att återskapa de förhållanden som var rådande fram till 2009 med bräddning delar av året på nivå +88,3 är bedömningen att 3-51/s behöver tillföras Lovénsjön. Genom att upprätthålla nivån i sjön är bedömningen att det inte sker någon påverkan på trycknivån i berg norr om Lovénsjön. Eventuell påverkan till följd av täktverksamheten på tillförsel av grundvatten från berg till jordlagren kan därmed uteslutas i detta område.

Påverkan på grundvattennivåer i berg kan delvis undvikas om skyddsåtgärder genomförs. Föreslagna åtgärder utgörs bl.a. av kontinuerlig mätning av grundvattennivåer och pumpning av grundvatten till Lovénsjön. Genom att pumpa grundvatten till Lovénsjön bedöms ursprungliga vattennivåer kunna upprätthållas i sjön, samtidigt som vattenkvaliteten förblir opåverkad.

Bolaget åtar sig även att genom injektering utföra tätningsåtgärder i de avskärande diabasgångarna mellan bergtäkten och den sydöstra delen av Lovénsjön för att begränsa påverkan från bergtäkten på hydrologin i Natura 2000-området. Målet är att injekteringsåtgärderna ska innebära att någon påfyllnad av Lovénsjön inte erfordras för att vattennivån ska bibehållas. Fördelen med tätningen är att den innebär ett permanent och underhållsfritt skydd för Natura 2000-området.

Sökanden avser även att fortsätta mäta grundvattennivåer i de närliggande brunnarna för att säkerställa att ingen påverkan sker på grundvattennivåerna utan Sökandens kännedom samt även övervaka naturvärdena i Natura 2000-området genom återkommande inventeringar.

Med regelbunden mätning av grundvattennivåer i brunnar i närområdet kan eventuella förändringar i grundvattennivåer upptäckas innan påverkan sker. Planerad verksamhet bedöms med föreslagna skyddsåtgärder sammantaget inte orsaka någon skada eller betydande störning för förekommande naturtyper eller deras utpekade arter.

Biotopförlust

Natura 2000-området Knivsås utsätts inte för någon biotopförlust med anledning av den planerade utökningen av bergtäkten. Således kommer inga för Natura 2000-området Knivsås utpekade Natura 2000-naturtyper eller för naturtyperna förekommande typiska eller rödlistade arter att påverkas av verksamheten med avseende på biotopförlust.

Buller

Utan skyddsåtgärder kommer Naturvårdsverkets riktlinjer för buller att överskridas, vilket dock inte bedöms medföra någon negativ påverkan på Natura 2000-områdets utpekade naturtyper eller arter, eller förekommande typiska och rödlistade arter.

Analys av beräkningar visar att en sammanhängande åtta meter hög bullervall direkt utanför brytområdet, i norr och öster, behövs för att innehålla bullerkraven i omgivningen. Upprättande av bullervall medför att Naturvårdsverkets riktvärden underskrids och påverkan på Natura 2000-området bedöms på så vis kunna undvikas.

Damning

Verksamheten ger upphov till damning vid krossning, siktning och sortering samt vid transporter inom och till och från verksamhetsområdet. Under torra perioden kan även vinden sprida damm från arbets- och transportytor. Både djur och växter kan störas av damm.

Sökanden har planerat för flera olika skyddsåtgärder för att minska spridning av damm från verksamhetsområdet. Av Sökandens åtta krossar är sex installerade i byggnader och försedda med dammavskiljare. Transport-, trafik- och upplagsytor vattenbegjuts. Trafikytor sopas vid behov. Mobila krossenheter dammbekämpas med hjälp av vatten.

Redan utan skyddsåtgärder bedöms påverkan på Natura 2000-området bli begränsad med anledning av damning och påverkan bedöms bli mer eller mindre obetydlig. Skyddsåtgärderna tillsammans med det geografiska avståndet mellan området för dammande aktiviteter inom verksamhetsområdet och Natura 2000-området Knivsås bedöms sammantaget inte bidra med någon negativ påverkan på Natura 2000-området och dess utpekade naturvärden.

Sammanfattande bedömning av påverkan i Natura 2000-området

Med de planerade skyddsåtgärderna bedöms påverkan på bevarandestatusen för utpekade Natura 2000-naturtyper samt Natura 2000-arter och typiska arter bli obetydlig avseende de bedömda riskerna utifrån biotopsförlust, buller, damning och hydrologi.

Kompensationsåtgärder

Fäladsmark

Norr om brytområdet finns en yta bestående av fäladsmark (dvs naturbetesmark) som, enligt nuvarande tillstånd för täktverksamhet, redan är avsatt som kompensationsområde sedan år 2006. Den avsatta ytan har varit obetad en tid vilket lett till igenväxning samt en minskad biologisk mångfald genom en allmän utarmning av floran. Vid en naturvärdesinventering (WSP, 2018) bedömdes ytan ha generellt låga naturvärden, med undantag av ett naturvärdesobjekt på ca 1 ha med påtagligt naturvärde, vars kärna bedömdes ha högt naturvärde. Det är främst i den centrala del av fäladsmarken (naturvärdesobjektet med högt värde) som floran fortfarande är artrik, eftersom igenväxningen här är mindre påtaglig. Flera naturvårdsarter förekommer även om igenväxningen har lett till att arttätheten inte är så hög som förväntas i motsvarande mark med regelbunden hävd. I omgivande naturvärdesobjektet med påtagligt värde är de östra och södra delarna väldigt igenvuxna med främst björnbär och floran är utarmad. Inom naturvärdesobjekten står ett flertal värdefulla träd, i detta fall grova träd över 50 cm i stamdiameter. Inom området förekommer även flera biotopskyddade stenmurar. Området har även påtagligt värde för både fågelfaunan och som jaktlokal för fladdermöss. Övriga delar av den avsatta kompensationsytan är mer öppna, men hävdfloran är här

begränsad på grund av en tidigare historik som åkermark. Här står ytterligare ett par äldre askar, ca 80 och 100 cm i diameter.

Fäladsmarken ligger utanför det planerade bryt- och verksamhetsområdet. Dock kommer en ny bullervall anläggas längs täktens norra gräns vilket kommer medföra ett visst intrång i den sedan tidigare avsatta kompensationsytan. Bullervallen kommer också påverka de två värdefulla träden som står närmast vägen samt 30 meter av den västra stenvallen. Naturvärdesobjekten med högt och påtagligt naturvärde påverkas inte.

Bullervallen medför ett visst intrång i den sedan tidigare avsatta kompensationsytan. Detta medför en viss arealminskning av den avsatta ytan, även om de höga naturvärdena i ytans centrala delar inte berörs. För att kompensera för arealminskningen av kompensationsytan kommer gränsen att justeras. En justering enligt detta förslag skulle medföra att kompensationsytans nuvarande areal på 3,5 hektar bibehålls och tillåter anläggning av en bullervall med totalt 30 meters bredd (10 meters toppslänt med 10 m slänt på vardera sida). Eftersom de förlorade ytorna inte bedöms ha något särskilt naturvärde fyller kompensationsytan fortfarande samma ekologiska funktion. Ingen fäladsmark har hunnit utvecklas här. Vad gäller de två träden kommer dessa att fällas innan bullervallen anläggs. Stammarna och veden bevaras och placeras ut som död ved inom kompensationsytans ytterkanter där det finns behov av att förstärka naturvärden. Den del av stenvallen som påverkas kommer återuppbyggas med motsvarande längd och utformning längs bullervallens södra slänt.

Ingen särskild skötsel har bedrivits inom den avsatta kompensationsytan under det senaste årtiondet vilket har tillåtit igenväxningen att fortskrida. En plan för fortsatt skötsel av ytan kommer tas fram för att förhindra ytterligare degradering och på sikt förstärka områdets naturvärden. Skötsel avser i första hand att bromsa den pågående igenväxningen i kompensationsytans centrala delar (naturvärdesobjekten) men även att på sikt höja naturvärden i de yttre delarna med lägre naturvärden. Målet är att skapa en sammanhängande artrik och mosaikartad fälad med hävdpräglad flora, där

strukturer så som grupper av enar och annan vegetation, död ved och solbelysta stenmurar bidrar till variationsrikedomen.

Inledningsvis kommer försiktig röjning av igenväxningsvegetation att genomföras. På grund av närheten till den aktiva tåkten och ytans ringa storlek bedöms det inte som lämpligt att hålla betesdjur på marken. Istället föreslås hävd i form av årlig slåtter. Skötseln kommer även fokusera på att öka naturvärden i utkanterna av kompensationsytan. Detta kan göras genom bland annat aktiv fröspridning för att förstärka kärlväxtsamhällets artrikedom och genom utplacering av värdefulla strukturer så som död ved och stensamlingar.

Skötseln av tidigare kompensationsytan innebär dock ingen additionalitet och kan därmed inte inräknas som en ny kompensationsåtgärd.

Groddjur

Utöver skyddsåtgärder planeras även kompensationsåtgärder för groddjur i form av anläggning av ett nytt lekvatten i östra delarna av naturreservatet Högebjär naturreservat. Syftet är att förstärka det ekologiska sambandet i mosaiken av befintliga dammar och samtidigt kompensera för den påverkan som orsakas genom grundvattensänkning i området. Den valda lokaliseringen bedöms som lämplig med anledning av att det historiskt sett har funnits en vattensamling strax öster om den väg som ansluter till väg 102, samt att det inom relativt korta avstånd redan finns dammar med bekräftad förekomst av flertalet groddjursarter. Det finns även lämpliga strukturer i närliggande landmiljöer. Platsen för dammen ligger i en förlängning av en lågpunkt som stäcker sig österut och som har stående vatten under vårvintern, och den nyanlagda dammen bedöms därför få en vattenpåfyllnad på våren och tillrinning under sommar vid kraftig nederbörd. Med anledning av områdets beskaffenheter avseende jordart och jordlagrens tjocklek bedöms det nödvändigt att den nya dammen förses med täta bottenskikt.

Övriga kompensationsåtgärder

Två nya bullervallar kommer anläggas, dels i öst-västlig utsträckning längs norra sidan av verksamhetsområdet, mellan de befintliga bullervallarna, samt dels i nord-sydlig utsträckning längs östra delen av verksamhetsområdet. Dess tekniska funktion är som säkerhetsbarriär och som skydd mot buller och dammspridning från tåkten, och den sammanlagda arean är ca 2,3 ha. Bullervallarnas ungefärliga dimensioner är 10 meter toppslänt och 10 meter slänt på vardera sida. Insådd av ängsvegetation ger möjligheter att nyskapa vissa art- och biotopvärden på dessa ytor. Bullervallarna kan också bidra till en starkt grön infrastruktur i landskapet genom att fungera som spridningskorridor eller stepping stones för vissa artgrupper med örtrik blommande vegetation. På bullervallarnas ytterlänter växer en kombination av lövträd och blommande och bärande buskar av olika ålder och struktur. Bullervallarnas växtsamhälle bidrar med födokällor för insekter och kan även vid vindstilla förutsättningar fungera som ett kompletterande jakthabitat för fladdermöss.

Initialt föreslås insådd av en fröblandning med en artrik sammansättning av blommande och hävdgynnade arter. Skötsel av ängsmarken kommer bedrivas i form av extensiv slåtter (vartannat år), och vid behov kan kompletterande sådd göras för att gynna utvecklingen av den önskvärda artrika floran. Längs bullervallarnas lägre ytterlänt föreslås plantering av blommande träd och buskar för att förstärka insektsvärdet i området. Till exempel kan träden utgöras av sälg, lind, lönn och hägg. Buskar kan utgöras av arter som slån, hagtorn och hassel.

Fastigheten L är en före detta tomtmark för ett numera rivet hus med arealen 0,8 ha. Ytan består av en buskrik betesmark med en del träd, varav flera planterade arter som vittnar om fastighetens historia, exempelvis päron, syren och valnöt. Några bokar bär även tecken av historiskt stubbskottsbruk. Här finns även ett stort antal andra träd av varierande diameter. De flesta träd är friska men det förekommer enstaka äldre döende träd samt grova träd och träd med håligheter. Objektet är inhägnat och har pågående beteshävd, men floran i markskikt saknar den artsammansättning och markkaraktär som är typisk för en fäladsmark med lång

kontinuitet av bete. I markskikt förekommer också fläckar av mer näringsgynnad vegetation vilket tyder på tidigare stödutfodring. En del liggande död ved förekommer, delvis utplacerad, och längs tomtens nordvästra kant går en stenmur.

Inom ytan finns vissa förutsättningar för värdehöjande åtgärder eftersom det nuvarande naturvärden är relativt lågt. Målbilden för ytan är en välhävdad betesmark utan skog eller igenväxningsvegetation men med träd av olika dimensioner och ålder. Biotopstrukturer i form död ved skapar goda förutsättningar för insekter, vilket även är positivt för fladdermöss. För att uppnå detta föreslår inledande insatser i form av veteranisering av utvalda träd, förslagsvis friska lövträd mellan 20 och 60 cm i stamdiameter. Eftersom ytan redan idag hävdas av betesdjur finns inget behov av förändringar av den löpande skötseln.

Fastigheten gränsar också i tre riktningar till naturreservatet Knivsås-Borelund (samt Natura 2000-området Knivsås). Då ingen byggnad längre står på marken finns således möjlighet att utöka naturreservatet för att skydda fastigheten från framtida exploatering och därmed ge betesmarken ett långsiktigt skydd, samtidigt som naturreservatets sammanhängande areal ökar.

Sammanfattning av åtaganden om skydds- och kompensationsåtgärder

Särskilda åtaganden	notering
Påfyllnad av vatten så att Lovénsjöns vattenyta stadigvarande ligger på en nivå mellan +87 och +88,5 meter. Inkalibrering av lämpliga årstidsvariationer ska ske tillsammans med tillsynsmyndigheten och länsstyrelsens förvaltning.	Se villkor 27
Tätning av botten för damm 2, 3, 4, 7 och 8 i huvudsaklig överensstämmelse med PM – skyddsåtgärder och kompensationsåtgärder för groddjur daterat den 28 maj 2021. Samt övervakning av vattennivåer i kontrollprogram.	Se villkor 29

Damm 2 Tillförsel av vatten vid behov	Skyddsåtgärd
Damm 3 Tillförsel av vatten vid behov Förstärkning av närliggande övervintringsplatser för groddjur (faunadepå och stenröse).	Skyddsåtgärd
Anläggning av damm i huvudsaklig överensstämmelse med PM – skyddsåtgärder och kompensationsåtgärder för groddjur daterat den 28 maj 2021.	Se villkor 32
Upprätta en uppdaterad restaureringsplan för naturreservatet Högebjär	Se villkor 33/kompensationsåtgärd
Fäladsmark i norr Justerad gräns som kompensation för arealminskning av avsatt kompensationsyta (3,5 ha bibehålls) Död ved från fällda träd bevaras inom kompensationsytans ytterkanter. Stenmur återuppbyggs med motsvarande längd och utformning.	Kompensationsåtgärd
Bullervallar Anlägga nya och höja befintlig bullervall	Skyddsåtgärd för att minska buller, insyn och damning
Bullervallar Så ängsvegetation på de nya bullervallarna (2,3 ha) för att skapa art- och biotopvärden Plantering av blommande träd och buskar längs bullervallarnas lägre ytterslänt	Kompensationsåtgärd
L, 0,8 ha Veteranisering av lövträd mellan 20 och 60 cm i stamdiameter. Utökning av naturreservatet Knivsås-Borelund för långsiktigt skydd och ökning av naturreservatets areal.	Kompensationsåtgärd
Vattenbegjutning av transport- och upplagsytor, mobila krossenheter och stenmjölsupplag.	Skyddsåtgärd för att minimera damning

Lämna minst 2 lämpliga häckningsplatser för berguv på brytningsfronter med avslutad brytning samt inte bryta ut mer berg på den bergfront där häckning skedde år 2020	Skyddsåtgärd
Ev. externa massor som används för anläggningsändamål för anläggande av bullervall inom 100 meter från gränsen till naturreservatet Högebjär eller sedimentationsdamm ska högst innehålla halter motsvarande MRR (mindre än ringa risk)	Skyddsåtgärd
Sökanden garanterar tillräcklig tillgång till dricksvatten på fastigheten G för djurhållning och humankonsumtion genom rekonditionerad, fördjupad eller ny bergborrad brunn på fastigheten. Åtagandet ska vara uppfyllt senast 2022-06-30. Årskonsumtionen uppgår till ca 13 700 kubikmeter.	Erbjudande av avhjälpandeåtgärd med hänsyn till enskild vattentäkt
Borring ska inte ske över nivån +96 m ö h innan bullervallen i öster är anlagd till sådan grad att bullernivåerna i naturreservatet knivsås-borelund understider 40 dB (A) dagtid	Försiktighetsmått
Se över och i behövlig mån komplettera skyltar runt verksamhetsområdet avseende information till allmänheten om risken med att beträda området.	Försiktighetsmått
Sökanden ska informera tillsynsmyndigheterna när tillståndet tas i anspråk.	

Seveso-verksamheten

Den ansökta verksamheten omfattas av lagen (1999:381) om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor enligt den lägre kravnivån på grund av förekomsten av explosiva ämnen som används vid sprängning.

Sökanden har tidigare haft egen sprängämnestillverkning på platsen. Denna förekommer inte längre och är således inte en del av ansökan.

Sökandens täktverksamhet är den enda Seveso-anläggningen i området och riksväg 11 är i Lunds kommuns ÖP rekommenderad led för farligt gods. Övriga riskfaktorer i omgivningen är klimatförändringar i form av stormar och översvämningar samt förändrad stadsplanering i närområdet.

Brytningen sker genom sprängning. Vid varje sprängtillfälle används ca 5-14 ton sprängmedel. De explosiva ämnen som förekommer är ANFO och sprängkapslar men även explosiva ämnen i borrhål. Borrhålen är inför sprängning laddade med bulkemulsion som har explosiva egenskaper först i samband med injekteringen i borrhålen.

WSP har utfört en riskbedömning för sökanden i vilken fyra scenarior bedöms relevanta för verksamheten; olycka vid transport av ANFO inom området, olycka vid lagring av sprängämne, olycka vid transport av råvara till bulkemulsion inom området och olycka vid sprängning. Samtliga scenarier bedöms ha låg sannolikhet och inga allvarliga konsekvenser bedöms uppstå utanför sökandens verksamhetsområde.

Avstånden till de natur-, kultur och friluftsvärden som finns i närområdet bedöms följaktligen även fortsättningsvis vara tillräckliga för att kunna upprätthålla en hög säkerhet för de som vistas inom dessa områden.

Sökanden har vidtagit flera skyddsåtgärder för att minimera risken för allvarlig kemikalieolycka.

Sakägare och skadeersättning

Sakägare vattenrättsligt

Enligt 9 kap. 2 § lag (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet ska en fastighetsägare anses berörd av vattenverksamheten

1. när ett yrkande framställs om skyldighet för fastighetens ägare att delta i verksamheten,

2. när fastigheten eller dess vatten tas i anspråk för verksamheten eller för en anläggning i samband med verksamheten, eller
3. när verksamheten kan medföra skador på mark eller vatten som tillhör fastigheten, på byggnader eller anläggningar som finns på fastigheten eller på fastighetens användningssätt.

Sökanden bedömer att de som kan utgöra sakägare i detta mål är berörda markavvattningsföretag och fastigheter som har vatten- eller energibrunnar inom det praktiska influensområdet. Enligt vad som gäller enligt 25 kap. 2§ miljöbalken är det endast sådana fastigheter som omfattas av de särskilda kostnadsregler som gäller för ansökningsmål om vattenverksamhet.

Skadeersättningar

Sökanden har överenskommit med berörda markavvattningsföretag om ökad kostnadsandel med hänsyn till den större vattenvolym som kan komma att avbördas till dessa och något erbjudande om skadeersättning i målet är därför inte påkallat.

För ägare av brunnar kan det i nuläget inte förutses att skada kommer att uppstå. Skulle så vara fallet har Sökanden föreslagit ett skadeavhjälpningsvillkor och i övrigt finns också möjligheten för en skadelidande att till domstolen anmäla skada inom ramen för oförutsedd skada. Sammantaget saknas därför skäl att i nuläget erbjuda ersättning till sakägare.

Tillåtlighet enligt 11 kap. miljöbalken

Sökanden avser att i första hand bortleda allt vatten som läcker in i tälten. Att tälten är torr är en förutsättning för att kunna bedriva verksamheten.

Den förändring av grundvattenförhållandena som kan bli följden av verksamheten kommer inte att medföra skador av betydelse och kommer att bevakas genom omfattande och noggrann kontroll. Därtill begränsas den momentana mängden bortlett vatten till omgivningen av den pumpkapacitet som anläggningen innehar,

varför miljökonsekvenserna av det momentana flödet är helt förutsägbara och i sammanhanget begränsade.

Risken för eventuella skador och påverkan på omgivningen till följd av verksamheten är som helhet mycket begränsad.

Nyttan av vattenverksamheten kan då den är en förutsättning för brytningen, anses utgöras av hela brytningsvärdet. Kostnaderna för vattenverksamheten utgörs av avskrivning på pumpar och ledningar samt drift och underhåll av dessa, vilket uppgår till i sammanhanget blygsamma belopp. Det torde därför vara uppenbart att båtnad för vattenverksamheten föreligger och att denna är tillåtlig enligt 11 kap. 6 § miljöbalken.

Någon annan vattenverksamhet som försvåras genom den ansökta verksamheten finns inte heller varför även tillåtlighet enligt 11 kap. 7 § föreligger.

Kontroll

Ett förslag till utformning av kontrollprogram kommer att inges till tillsynsmyndigheten senast sex månader efter att tillstånd vunnit laga kraft.

Sökanden yrkar att få tillträde enligt 28 kap. 3 § miljöbalken till samtliga fastigheter inom influensområdet och de fastigheter utanför influensområdet som redan idag används som observationspunkter för verksamheten för att mäta grundvattennivåerna inom ramen för sökandens kontrollprogram. Samtliga fastigheter kommer inte att bli föremål för sådan kontroll utan det slutliga antalet fastigheter kommer att fastställas inom ramen för utformningen av sökandens kontrollprogram.

Ekonomisk säkerhet

För att erhålla tillstånd till en täktverksamhet krävs enligt 9 kap. 6 e § miljöbalken att det ställs en ekonomisk säkerhet. Säkerheten ska tillförsäkra att det finns ekonomiska resurser för de återställningsåtgärder som verksamheten kan föranleda och den ska vara betryggande för sitt ändamål, 16 kap. 3 § miljöbalken.

I aktuellt fall är det slutliga valet av efterbehandling inte fastställt men beräkningarna är utförda utifrån en principiell efterbehandlingsplan som presenteras i den tekniska beskrivningen. Sökanden har beräknat de kostnader som kan uppstå för att återställa platsen efter avslutad täktverksamhet till totalt 12 300 000 kronor.

Beräkning av säkerhetsbelopp kan göras enligt Miljösamverkan Sveriges modell. Anledningen till att Sökanden valt att inte följa Miljösamverkan Sveriges vägledning för beräkningen är att denna inte tar hänsyn till bergtäkter vid vilka efterbehandling består av bildande av en täktsjö. Används Miljösamverkan Sveriges modell kommer storleken på säkerheten att överskattas grovt, då största delen av området kommer hamna under vatten och inte fordra några åtgärder överhuvudtaget.

De efterbehandlingsåtgärder som kan bli aktuella för ansökt verksamhetsområde är i huvudsak rivning av befintliga byggnader samt justering av strand och bullervallar. Bildandet av täktsjön, vilken upptar cirka 75 % av verksamhetsområdet, kräver inga åtgärder och medför sedermera inga kostnader och bör inte upptas i beräkningarna av den ekonomiska säkerheten.

Verkställighetsförordnande

Skulle till följd av en utdragen prövning ett nytt tillstånd inte meddelas förrän efter att materialet har tagit slut, innebär detta en stor skada för såväl sökanden som för hela regionens materialförsörjning.

Den verksamhet som tillståndsansökan nu gäller stämmer i allt väsentligt överens med den verksamhet Sökanden redan bedriver på platsen. Det gamla tillståndet gäller fortsatt fram tills ett nytt tillstånd vinner laga kraft. Det nu ansökta tillståndet ställer högre krav på sökanden än det gamla, varför det ligger i allas intresse att det nya tillståndet kan tas i anspråk så snart som möjligt. Några intressen som skulle ta skada av detta föreligger inte.

Verksamheten kan och kommer vid ett meddelat verkställighetsförordnande att bedrivas inom det brytningsområde och till det djup som redan är tillståndsgivet, varför någon ny täktyta inte behöver tas i anspråk förrän målet har prövats slutligt. Någon irreversibel skada eller något men för motstående intressen kan därför inte heller uppkomma genom att ett verkställighetsförordnande meddelas.

INKOMNA YTTRANDEN OCH SÖKANDENS BEMÖTANDE

Naturvårdsverket anför följande.

Artskydd

Ansökan är nu korrekt utformad och i överensstämmelse med bestämmelserna i artskyddsförordningen. Ett flertal arter som tidigare skulle påverkas av det större brytområdet riskerar inte längre att påverkas - bl.a. flera fagelarter, flera arter fladdermöss samt backsippa. De arter som fortfarande riskerar att påverkas är olika groddjur vars lekdammar kan påverkas av en förändrad hydrologi till följd av täktens grundvattenavsänkningar.

I den justerade ansökan har en rad kunskapshöjande undersökningar genomförts och nya förbättrade skyddsåtgärder i dammarna föreslagits. Detta innebär att risken för negativ påverkan på dammarnas hydrologi minskat. Därmed bedömer Naturvårdsverket att bolaget fortfarande överskattar säkerheten i skyddsåtgärdernas funktionalitet. För att minska den risken menar Naturvårdsverket, i likhet med länsstyrelsen, att även damm 1 (större vattensalamander) ska omfattas av kontrollprogram. Trots förbättringar i kunskapsunderlaget kvarstår vissa risker för förändrad hydrologi i groddjurens dammar. Därför bedömer Naturvårdsverket att skyddsåtgärder bör vara på plats innan verksamheten startar så att funktionaliteten kan bedömas - samt att något glapp inte uppstår i den kontinuerliga ekologiska funktionen i livsmiljön för respektive art.

Naturvårdsverket delar också länsstyrelsens bedömningar angående genomförande av skyddsåtgärderna, ansvar för skötsel samt behov av nödvändiga tillstånd.

Det justerade mindre brytområdet tillsammans med föreslagna skyddsåtgärder och försiktighetsmått innebär sammantaget, enligt Naturvårdsverkets bedömning, att förbuden i artskyddsförordningen inte aktualiseras. Det gäller för de på platsen förekommande arterna större vattensalamander och åkergroda (4 §) samt vanlig groda, ätlig groda och mindre vattensalamander (6 § artskyddsförordningen).

Bolaget har reservationsvis sökt dispens från 14 § punkten 4 i artskyddsförordningen avseende större vattensalamander och åkergroda. Givet att bolagets skyddsåtgärder tillsammans med de tillkommande åtgärder som Naturvårdsverket och länsstyrelsen föreslagit ovan genomförs - så delar Naturvårdsverket bolagets bedömning att verksamheten inte kräver någon dispens enligt 14 § artskyddsförordningen.

Skulle domstolen däremot komma till slutsatsen att en sådan dispens behövs anser Naturvårdsverket att bolaget inte visat att verksamheten utgör ett "tvingande allt överskuggande allmänintresse". Enligt Naturvårdsverket kan en dispens därmed inte lämnas. När det gäller påverkan på bevarandestatusen bedömer Naturvårdsverket därtill att bolaget felaktigt räknar in föreslagna kompensationsåtgärder i utfallet. Enligt Naturvårdsverket ska endast skyddsåtgärder och försiktighetsmått beaktas då bedömningen om risken för påverkan på bevarandestatusen görs.

Natura 2000

Bolaget har sökt ett tillstånd enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken att bedriva verksamhet som kan påverka Natura 2000-området Knivsås-Borelund. I samband med den justerade ansökan har bolaget genomfört en rad efterfrågade hydrogeologiska undersökning, bl.a. inne i Natura 2000-området. Dessa undersökningar tillsammans med nya modelleringar och analyser innebär att säkrare bedömningar kan göras avseende risken att verksamheten påverkar utpekade habitat i Natura 2000-området. Utan skyddsåtgärder bedömer Naturvårdsverket att Natura 2000-området kommer att skadas. Genomförs föreslagen skyddsåtgärd avseende pumpning av vatten för

den angivna vattennivån i Lovénsjön bedöms en relativt naturlig hydrologi i Natura 2000-området att kunna upprätthållas. Det minskade brytområdet inom nuvarande täktens nordöstra del bör ytterligare minska riskerna för negativ påverkan på Natura 2000-området.

Naturvårdsverket menar dock att bolaget fortfarande underskattar riskerna för påverkan och överskattar modellernas möjlighet att fullt ut bedöma risker i den heterogena geologiska och hydrogeologiska miljö som föreligger i området. Svagheter i hydrogeologisk modellering framgår ju också med tydlighet när modellresultaten mellan den ursprungliga ansökan och den justerade ansökan jämförs.

Enligt Naturvårdsverket kvarstår det därför en risk för skada på Natura 2000-området. Denna kvarstående risk kopplar främst mot den långa tiden för återfyllnad av brottet efter upphörd verksamhet, möjligheten till injektering av otäta diabasgångar, brister i kontrollprogrammet och otydligheter i villkoren. Verksamheten kan endast tillåtas om villkorskrivningen kan medföra att risken för skada på Natura 2000-området undanröjs. Naturvårdsverket överlämnar till domstolen att bedöma om det är möjligt att skriva villkor på ett sådant sätt så att ett tillstånd enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken kan meddelas.

Eftersom det utan ytterligare villkor fortfarande kvarstår en begränsad vetenskaplig osäkerhet om verksamheten riskerar skada Natura 2000-området behövs ett villkor som garanterar att någon skada på området inte uppstår. Naturvårdsverket anser att om bolaget upptäcker en sådan förändring som riskerar att leda till en skada på Natura 2000-områdets utpekade livsmiljöer krävs ett villkor som medför att bolaget omedelbart agerar för att stoppa förändringen. Med ett sådant villkor kommer det finnas möjlighet att vidta åtgärder som förhindrar att detekterad påverkan övergår i skada. Bolaget behöver därför komplettera villkoren på nödvändigt sätt. Utan sådana villkor är det enligt Naturvårdsverkets bedömning inte möjligt att meddela tillstånd enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken.

Naturvårdsverket delar också Länsstyrelsen bedömningar att det behöver ske en kalibrering av den lämpliga vattennivån och årstidsvariationerna i Lovénsjön, och att denna kalibrering ska ske i samråd med tillsynsmyndigheten.

Kontrollprogram och villkor

Den kritik som Naturvårdsverket riktar mot bolagets underlag i Natura 2000-frågan har central betydelse även för kontrollprogrammet. Eftersom avgörande kunskap om Natura 2000-områdets geologi, hydrologi och naturtyper saknas, har bolaget inte någon möjlighet att konstruera ett kontrollprogram som exempelvis kan visa när en negativ påverkan på Natura-området uppstår eller när en begränsad påverkan successivt övergår i en skada. Det är därför avgörande för att säkerställa att skada faktiskt inte uppkommer att kontrollprogrammet är adekvat utformat för att kunna detektera förändringar som riskerar att övergå i en skada. I sammanhanget anser Naturvårdsverket att det faktum att bolaget inte med säkerhet kan säga om avsänkningen av vattenytan i Lovénsjön och grundvattnet i Natura 2000 beror på verksamheten eller på en inträffad jordbävning, visar på att nuvarande kontrollprogram inte är funktionellt för syftet att följa påverkan i Natura 2000-området.

För att kunna bedöma om vegetationen i Natura 2000-området ändrats skulle det istället behövts en detaljerad provrutemetodik i kombination med platsspecifika undersökningar av hydrologin (med mätdata åtminstone som månadsmedelvärlden och med en noggrannhet på centimeter- till decimeternivå). Några sådana undersökningar har inte genomförts.

Enligt Naturvårdsverkets bedömning kan därför redan en förändring av vegetationen inletts i de mest hydrologiskt känsliga habitaterna utan att detta har detekterats. En sådan förändring av habitaterna kan också ske långt efter att den hydrologiska påverkan skett, och även efter att en hydrologisk påverkan stabiliserats. För att undvika missförstånd vill Naturvårdsverket förtydliga att "skada" i Natura-terminologin inte nödvändigtvis innebär att habitatet försvinner eller förstörs fysiskt. Det vanligaste är att en gradvis förändring av exempelvis hydrologin innebär att sammansättningen av vegetationen långsamt förändras. Detta

kan ta många år. Ett typiskt fuktighetsberoende habitat kan alltså fortfarande vara fuktigt, men kanske under en kortare tid varje år än tidigare. Genom denna gradvisa förändring av växtsammansättningen kan ett utpekade habitat övergå i ett annat. Enligt Natura-regelverket har då en otillåten skada uppstått.

För att säkerställa att skada faktiskt inte uppkommer på Natura 2000-områdets utpekade habitat behöver kontrollprogrammet vara adekvat utformat. Avgörande är att programmet kan detektera förändringar som (på längre sikt) riskerar att övergå i en skada. Vidare bedömer Naturvårdsverket att uppföljningar av Natura 2000-habitaten behöver ske varje år, inte med femårsintervall som föreslås av bolaget. Naturvårdsverket överlåter till domstolen att bedöma om bolagets kontrollprogram kan detektera små initiala förändringar i Natura 2000-områdets naturtyper som riskerar att övergå i skada - och därmed även om eventuellt behov av kompletteringar i kontrollprogrammet.

Vad gäller övriga villkor saknar Naturvårdsverket fortfarande uppföljningsbara villkor med tydliga åtgärder som reglerar vad som händer om t.ex. en påverkan som kan leda till skada detekteras.¹ Sådana villkor kan exempelvis omfatta verksamhetsstopp tills påverkan som riskerar övergå i skada åtgärdats. Att tillsynsmyndigheten kontaktas inom en viss tid efter att en påverkan som riskerar att övergå i skada upptäcks är inte tillräckligt - se resonemanget ovan under rubriken Natura 2000.

Efterbehandling/Återställning

Naturvårdsverket bedömer att det rent tekniskt är möjligt att pumpa vatten till Lovénsjön för att på så sätt motverka verksamhetens grundvattenavsänkning under Natura 2000-området. Naturvårdsverket ställer sig tveksamt till att det, efter att verksamheten avslutats, är praktiskt möjligt för bolaget att garantera att de kan fortsätta att pumpa vatten till Lovénsjön i 125 år tills tälten vattenfyllda. Därtill kan det ju visa sig att det även efter att tälten nått sin maximala vattenuppfyllnad finns ett behov av att pumpa vatten till Lovénsjön. Naturvårdsverket överlåter därför till

domstolen att bedöma om pumpning av vatten till Lovensjön i minst 125 år är en skyddsåtgärd som uppfyller kraven i Natura 2000-regelverket.

En efterbehandlingsplan/plan för återställning krävs för att en fullständig, exakt och slutlig prövning av verksamhetens alla aspekter enligt 7 kap. 28 b § miljöbalken ska kunna göras. Efterbehandlings/återställningens slutliga utformning är enligt Naturvårdsverkets bedömning därmed inte villkor av mindre betydelse som kan delegeras till tillsynsmyndigheten enligt 22 kap. 25 § tredje stycket miljöbalken. Frågan äger en särskild aktualitet i detta mål eftersom motparter och remissmyndigheter bedömer att en risk för skada på Natura 2000-området föreligger. I andra typer av bergtäkter där täkten exempelvis är relativt liten, få naturvärden finns och inga skyddade områden gränsar till verksamheten, kan en uppskjuten efterbehandling däremot ha praktiska fördelar och kan även hänskjutas till tillsynsmyndigheten.

Förutom bolagets ingivna hydrogeologiska underlag finns endast en konceptuell efterbehandlingsplan. Bolagets beskrivning om att genom återfyllning skapa en täktsjö i brottet är inte samma sak som en fullständig efterbehandlingsplan. I den senare skulle redovisade beräkningar och bedömningar, åtgärdernas tekniska och praktiska utformning m.m. kunna granskas av berörd expertis.

En till tillsynsmyndigheten delegerad efterbehandlingsplan uppfyller därför inte, enligt Naturvårdsverkets bedömning de stränga prövningsrequisiten i art- och habitatdirektivet.

Buller

Naturvårdsverket delar länsstyrelsens bedömning avseende buller.

Införsel av massor för anläggningsändamål

Återvinning av avfall

Av ansökningshandlingarna framgår att bolaget anser att anläggandet av bullervallar utgör återvinning av massor för anläggningsändamål. Naturvårdsverket

anser att det som framförallt utmärker en återvinningsåtgärd är att åtgärdens huvudsyfte är att avfallet kan användas på ett sätt som bidrar till att bevara naturresurserna genom att ersätta andra material som annars skulle ha behövts för detta ändamål. Åtgärden ska även vara lämplig för ändamålet enligt den senaste vetenskapliga och tekniska kunskapen.

Vidare har Naturvårdsverket inte funnit någon tydlig motivering i ansökningshandlingarna som styrker att det finns ett behov av så mycket som 500 000 kubikmeter (m³) externa massor för anläggandet av bullervallar. Naturvårdsverket anser att uppskattade mängder bör motiveras och verifieras med beräkningar tillsammans med redovisning på situationsplan, både i plan och profil. Naturvårdsverket anser att ansökningshandlingarna inte ger tillräckligt underlag för att kunna bedöma om anläggandet av bullervallarna skulle ha utförts med annat material än avfallsmassor om sådana inte fanns att tillgå. Naturvårdsverket anser således att det inte kan anses vara säkerställt att det faktiskt är fråga om återvinning av avfall.

Externa massors miljömässiga kvalitet

Naturvårdsverket konstaterar att de externa massor som planeras att tas in till tälten för anläggande av bullervallarna inte finns beskrivna i ansökningshandlingarna. I och med att det inte är klargjort från vilka platser avfallet ska hämtas/inkomma ifrån anser Naturvårdsverket att bolaget har dragit alltför långtgående slutsatser avseende avfallets potentiella kvalitet. Eftersom en redovisning om avfallets faktiska kvalitet saknas anser Naturvårdsverket att bolaget inte kan anses ha den kunskap som krävs för att kunna genomföra en ändamålsenlig riskbedömning. En sådan riskbedömning anser Naturvårdsverket ska innefatta en analys som ger erforderligt svar på om återvinning och användande av avfall för att anlägga bullervallar, på det sätt som bolaget avser, är lämplig och tillräckligt säker för människors hälsa och miljön.

Bolaget har för åtgärden beräknat platsspecifika riktvärden baserat på Naturvårdsverkets riktvärdesmodell för förorenade områden. Bolaget hänvisar till Naturvårdsverkets handbok för återvinning av avfall i anläggningsändamål när det

gäller att bedömning om avfallens lämplighet för åtgärden ska utföras i det enskilda fallet. Naturvårdsverket håller med om att en platsspecifik bedömning måste göras för att prövningsmyndigheten ska kunna ta ställning till om anläggandet av bullervallarna ska kunna tillåtas utföras med massor av föreslagen kvalitet. Naturvårdsverket anser dock att bolaget felaktigt tillämpat Naturvårdsverkets vägledning som anges i refererad handbok. Naturvårdsverket kan exempelvis inte se hur bolaget bedömt utlakning från det avfall som ska tas emot för åtgärden. Flöden av externa och interna massor

I bolagets komplettering till länsstyrelsens yttrande redovisas en utredning avseende en grov uppskattning av den teoretiska utlakning som avfallet antas kunna ha. Att utredningen baserar sig på ett hypotetiskt avfall med generella antaganden om avfallens egenskaper är anmärkningsvärt i sig (se ovan). Eftersom bolaget ännu inte vet vilket avfall som kan komma ifråga för åtgärden, kan bolaget inte anses ha sådan kunskap om avfallens egenskaper och misstänkta föroreningsinnehåll som är grundläggande för att kunna fastställa halt- och utlakningskriterier för alla relevanta ämnen.

Naturvårdsverket kan också konstatera att den utredning som genomförts utgår från de haltkriterier för ytvatten som Naturvårdsverket använt vid beräkningen av de generella riktvärdena för förorenad mark. Som framgår av Naturvårdsverkets rapport 5976 använder riktvärdesmodellen haltkriterier för att beräkna generella riktvärden för mark som ger ett skydd mot förorening av bl.a. ytvatten. Dessa haltkriterier är framtagna för att användas som underlag för riktvärdesberäkningen och utgör således inte riktvärden för ytvatten som kan användas för bedömning av uppmätta halter. Vad Naturvårdsverket kan se har bolaget felaktigt använt dessa haltkriterier för jämförelse mot de teoretiskt uppmätta halterna av vissa utvalda organiska ämnen. Bolaget har som jämförvärden också använt s k bedömningsgrunder för särskilt förorenande ämnen (ekologisk status) och gränsvärden för kemisk status (HVIVIFS 2013:19). Vid bedömning av ett avfalls påverkan på närliggande recipienter behöver bedömningen utgå från de specifika förutsättningar

och behov av skydd som råder i det enskilda fallet, i den enskilda recipienten. Se särskilt om riskbedömning av vatten nedan.

Bolaget anger ett antal skäl till att de inte ser de problem som Naturvårdsverket gör med att ta fram "generella haltkriterier genom en platsspecifik bedömning för specifika anläggningar utan att fullt ut veta kommande avfalls faktiska kvalitet". Naturvårdsverket kan utifrån detta resonemang konstatera att bolaget verkar blanda ihop generella riktlinjer och rekommendationer med platsspecifik bedömning. Bolaget använder felaktigt Naturvårdsverkets underlagsdata från generell tillsynsvägledning till sina bedömningar. En platsspecifik bedömning är precis vad det låter som: en bedömning över de platsspecifika förutsättningarna som råder på den aktuella platsen och för det aktuella avfallet. Naturvårdsverket anser att det inte genomförts någon platsspecifik bedömning i det avseendet.

Bolaget framhåller att det inte är möjligt att genomföra den typ av platsspecifik bedömning som Naturvårdsverket anser vara relevant för att kunna bedöma den sökta verksamhetens faktiska påverkan på omgivningen. Naturvårdsverket ställer sig frågande till detta. Det bolaget beskriver vara en "worst-case"-bedömning behöver vad Naturvårdsverket kan se inte alls spegla de förutsättningar som kommer att bli gällande i detta fall. Utan att inhämta tillräcklig och relevant underlag för den tilltänkta verksamheten kan Naturvårdsverket konstatera att det saknas underlag för att bedöma verksamhetens faktiska miljöpåverkan.

Bolaget gör också ett antal hänvisningar till citat och urklipp ur Naturvårdsverkets vägledning. Naturvårdsverket vill därför upplysa bolaget om att det i refererat vägledningmaterial också framgår för vilka syften materialet ifråga kan användas. Av "handboken" sida 55, avsnitt 9.5 framgår exempelvis följande:

"Detaljerna för hur vi har beräknat nivåerna för mindre än ringa risk och deponitäckning beskrivs i bilaga 1. Bilagan ger inblick i hur beräkningar genomförts och kan utgöra stöd för att bedöma ämnen där nivåer saknas. Men bilaga 1 är inte avsedd att användas som manual för att genomföra nya beräkningar i det enskilda fallet."

Naturvårdsverket kan konstatera att bolaget använt Naturvårdsverkets handbok som en sådan manual.

Naturvårdsverket vill också upplysa sökanden om att Naturvårdsverkets rapport 5976 använder generella fördelningsfaktorer (Kd-värden) för att uppskatta utlakningen av olika ämnen från förorenad jord. Bolaget skriver om detta i sitt svar. Genom att bolaget i sin bedömning använder dessa generella värden beaktar bolaget dock inte att utlakningen av olika ämnen kan variera mellan olika material. Bolaget anger att "det är vanligt att det i ett tidigt skede av en större anläggning inte är känt varifrån massorna ska komma. Det är dessutom troligt att massor behöver hämtas från olika ställen om det rör sig om större volymer. För att praktiskt hantera situationen är det rimligt att ha kriterier för att bedöma inkommande massor oavsett varifrån de kommer".

Naturvårdsverket uppfattar också detta svar som att det inte enbart kan vara jord (såsom den defnierats i Naturvårdsverkets vägledning om efterbehandling av förorenade områden) som kan komma att bli aktuell för utfyllnad av bullerskyddsvallen. Naturvårdsverket vill därför fortsatt framhålla lämpligheten i att ta fram platsspecifika kriterier för utlakning (åtminstone för relevanta metaller) vilket då kan ses som ett särskilt försiktighetsmått för skyddet av den lokala recipienten.

Bolagets resonemang om att det inte är möjligt att i förväg ha kunskap om avfallens ursprung förstärker också de tveksamheter kring huruvida bullerskyddsvallen faktiskt skulle uppförts om det inte fanns avfallsmassor att tillgå inom regionen. Förutsättningarna såsom de beskrivs av bolaget kan jämföras med Mark- och miljödomstolens dom MÖD 2020-08-19 M 11659-18, där Mark- och miljööverdomstolen fastställde ett beslut om förbud att föra in, bearbeta eller sprida avfallsmassor. Detta mot bakgrund av att det saknades tillräcklig information om de införda massornas innehåll och ursprung och att användningen av massorna kan kräva tillstånd eller anmälan. Det fanns inte heller någon undersökning som visade

att föroreningsrisken är mindre än ringa. Det fanns därför skäl att besluta om ett förbud.

Bolaget beskriver i sin justerade ansökan ett förfarande där föroreningsrisken kommer att fastställas och kontrolleras genom "generella haltkriterier", och att det avfall som ska återvinnas ännu inte är känt. Naturvårdsverkets vill särskilt poängtera att det är föroreningsrisken som utgör grund för prövning av återvinning av avfall i ett anläggningsändamål. Om det inte är känt vilket avfall det är fråga om går det inte heller att fastställa föroreningsrisken. Naturvårdsverket anser därför att nu beskriven verksamhet (anläggande av bullerskyddsvallar inom täktområdet) inte kan prövas som återvinning i anläggningsändamål.

Särskilt om riskbedömning för vatten

EU:s ramdirektiv för vatten är genomfört i Sverige bl.a. genom reglerna i 5 och 2 kap. miljöbalken samt förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön och i Havs- och vattenmyndighetens föreskrifter HVMFS 2013:19. Enligt den nya lydelsen av 2 kap. 7 § andra stycket miljöbalken ska de krav ställas som behövs för att följa 5 kap. 4 och 5 §§ miljöbalken, vilket innebär restriktioner för det resultat som en rimlighetsavvägning enligt 2 kap. 7 § får leda till. Detta innebär att rimlighetsavvägningen inte får leda till att en verksamhet eller åtgärd tillåts bedrivas eller vidtas på ett sätt som är oförenligt med myndigheters och kommuners skyldigheter i fråga om att försämra kvaliteten på vattenmiljön eller äventyra att rätt kvalitet på vattenmiljön kan uppnås. Icke-försämringskravet framgår vidare av Weserdomen, i vilken EU-domstolen slog fast att medlemsstaterna är skyldiga att inte ge tillstånd till verksamheter som riskerar att orsaka en försämring av en ytvattenförekoms status eller äventyra uppnående av god status vid den tidpunkt som anges i direktivet.

Om skydd av grundvatten

Naturvårdsverket kan slutligen konstatera att bolaget inte har utgått från skydd av grundvattnet varken i riskbedömningen eller i beräkningarna av de platsspecifika riktvärdena. Naturvårdsverket ser allvarligt på det faktum att bolaget bedömer att

skyddet av grundvattnet inte behöver beaktas närmare i en samlad bedömning av miljö- och hälsorisker. Enligt Naturvårdsverkets uppfattning ska man i en sådan riskbedömning inte bortse ifrån det skyddsvärde som grundvattenförekomsten inom området har både på kort och lång sikt endast med hänvisning till att den inte brukas för dricksvattenförsörjning. I direkt anslutning till den befintliga och den ansökta utvidgningen av täktverksamheten finns flera naturområden.

Utvinningsavfall

Naturvårdsverket delar länsstyrelsens bedömningar avseende utvinningsavfall. Naturvårdsverket noterar för egen del att i samband med en ansökan om miljötillstånd enligt 9 eller 11 kap. miljöbalken för en verksamhet som omfattas av utvinningsavfallsförordningen, ska den som söker tillståndet informera tillståndsmyndigheten om innehållet i avfallshanteringsplanen. Av 28 § utvinningsavfallsförordningen följer att en avfallshanteringsplan då prövas av tillståndsmyndigheten. Enligt 15 kap. 35 § miljöbalken får tillstånd endast ges om en ekonomisk säkerhet ställs för utvinningsavfallsanläggningarna.

Verkställighetsförordnande

Bolaget har yrkat att mark- och miljödomstolen förordnar att det blivande tillståndet får tas i anspråk även om domen inte har vunnit laga kraft, så kallat verkställighetsförordnande. Bolaget anger att skälet för att verkställighetsförordnande ska meddelas är att kvarvarande material i nuvarande tillstånd kommer ta slut flera år innan tillståndstiden löper ut. Enligt bolaget innebär det en stor skada för såväl bolaget som hela regionens materialförsörjning.

I NJA 2012 s 623 inhiberade Högsta domstolen ett av Mark- och miljööverdomstolen beslutat verkställighetsförordnande. Verksamheten omfattade ett kalkbrott dikt an två Natura 2000-områden där frågeställningarna bl.a. handlade om risken för grundvattenavsänkningar i de skyddade områdena samt artskyddsfrågor i verksamhetsområdet. Högsta domstolen angav att det måste krävas att verksamhetsutövarens intresse med viss marginal väger tyngre än de intressen som talar för att ett lagakraftvunnet avgörande bör föreligga innan

tillståndet far tas i anspråk. Särskild hänsyn ska enligt Högsta domstolen tas till de skador på miljön som kan uppstå om tillståndet omedelbart tas i anspråk och de möjligheter som finns att läka sådana skador om tillståndsbeslutet upphävs eller ändras.

Enligt Naturvårdsverket bör ett verkställighetsförordnande inte ges i detta fall. Bolaget riskerar skada vissa naturtyper i det angränsande Natura 2000-området som en följd av tåkten mycket omfattande grundvattenavsänkningar i omgivningen. Den senast genomförda provpumpningen har visat att denna risk är större än vad som tidigare redovisats. Föreslagen skyddsåtgärd är också oprövad. Bolagets bedömningar ifrågasätts också av kommunen, länsstyrelsen och nu även Naturvårdsverket. Därtill finns en risk för att verksamheten, även vid en mindre omfattning vid ett verkställighetsförordnande strider mot artskyddsförordningens förbudsregler. Som Naturvårdsverket bedömer saken finns en uppenbar risk att skador på miljön kan uppstå om tillståndet omedelbart tas i anspråk - skador som svårtligen kan läkas om tillståndsbeslutet senare upphävs eller ändras.

Sveriges geologiska undersökning (SGU) anför följande.

Sammanfattning

SGU har sedan tidigare pekat ut och detaljavgränsat bergtåkten på fastigheten A m.fl. som riksintressant. SGU anser att bergtåkten väl uppfyller de kriterier som krävs för ett riksintresseutpekande. SGU anser vidare att detta riksintresse utgör ett angeläget allmänintresse som utgör en grund för en miljömässigt hållbar utveckling av region sydvästra Skåne och en expansion i regionen som uppfyller målen i Agenda 2030.

SGU och riksintressen

Enligt 3 kap. 7 § andra stycket miljöbalken ska mark- och vattenområden som innehåller fyndigheter av ämnen eller material som är av riksintresse skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra utvinningen av dessa.

SGU ansvarar för att utpeka och detaljavgränsa sådana områden av riksintresse med stöd av 2 § 5 förordningen (1998:896) om hushållning med mark- och vattenområden.

De kriterier, på vilka SGU grundar ett beslut att utpeka och detaljavgränsa ett område med en fyndighet av ett ämne eller material som riksintresse, är:

1. Ämnet eller materialet har stor betydelse för samhällets behov.
2. Ämnet eller materialet har särskilt värdefulla egenskaper
3. Området innehållande fyndigheten av ämnet eller materialet är väl avgränsat, undersökt och dokumenterat.

Alla ovanstående kriterier ska vara uppfyllda för att utpeka och detaljavgränsa en fyndighet som riksintresse enligt 3 kap. 7 § andra stycket miljöbalken.

Kriteriernas uppfyllande

Med stöd av följande ställningstagande pekade SGU 1994 ut området där fastigheten A m.fl. ingår som riksintressant:

Nationella och regionala miljömål för hushållning med naturgrus innebär idag att uttagen av naturgrus bör minska till dess att naturgrus bara används till ändamål där alternativ, i första hand krossberg, inte kan komma ifråga. SGU konstaterar här att Romeleåsen är det enda området i sydvästra Skåne där bergets kvalitet är sådan att den är lämplig att producera ballast. Önnelövshindigheten som ligger i Romeleåsen är väl känd genom omfattande geologiska undersökningar. Gnejs finns på många ställen i landet men avståndet är långt till en fyndighet av den storlek, kvalite och kvantitet som finns i Önnelöv till den region där behovet av ballast är som störst i Skåne. Fyndigheten i Önnelöv måste därför betraktas som unik.

En av förutsättningarna till en uthållig, långsiktigt god hushållning med naturresurser i sydvästra Skåne som fyller samhällets behov av material erfordrar att tillgång skapas till hela den stora, välbelägna och mycket viktiga Önnelövsfyndigheten. Fyndigheten representerar värden i mångmiljardklassen. En långsiktig

fortsatt täktverksamhet i denna befintliga kända bergfyndighet står i god samklang med en långsiktig hållbar utveckling enligt Brundtland-kommissionens definition av hållbar utveckling "att utvecklingen tillgodoser dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillgodose sina behov". I denna definition av hållbar utveckling ingår samtliga tre dimensioner, Ekologisk, ekonomisk och social.

Genom en riksintresseförklaring skapas ett långsiktigt planeringsunderlag som är avsett att användas i planeringsprocessen och vid beslutsfattande enligt olika författningar.

Motivering till riksintresset på fastigheten A m.fl. är ännu mer aktuell idag när behovet av material för satsningar på bostäder och infrastruktur ökar och förväntas öka ytterligare. Dalbytäkten står idag för hälften av sydvästra Skånes behov av ballast och är därmed sydvästra Skånes viktigaste bergtäkt. Samhället har behov av ballast och strategiska täkter med lämpliga bergråvara och god lokalisering i förhållande till var behovet av material finns. Täkter som uppfyller dessa kriterier utgör ett allmänt intresse. Täkten i Dalby uppfyller mer än väl dessa kriterier och material är dessutom av betydelse för ballastförsörjningen i flera kommuner. Det här gör att takten även är ett mellankommunalt intresse. Mellankommunala intressen är enligt Plan- och bygglagen ett allmänt intresse.

SGU anser att Dalbytäkten fortfarande väl uppfyller de kriterier som används för att klassas som riksintresse.

1. Dalbytäktens lokalisering är i en av landets mest expansiva regioner med stora infrastruktursatsningar och satsningar på bostäder för en förväntat stigande befolkningsmängd. Dessa satsningar kräver stora mängder material. Täkten är därmed av mycket stor betydelse för samhällets behov och för regionens behov av att expandera.
2. Materialet i Dalby bergtäkt lämpar sig väl till användning för dessa ändamål. Bergmaterial av den typ som finns i Dalbytäkten är en bristvara i Skåne och återfinns endast på mycket få andra platser i sydvästra Skåne.

Befintliga täkter i samma typ av bergmaterial kan inte täcka upp och ersätta Dalbytäkten. Alternativ till Dalbytäkten innebär att ny täkt måste anläggas eller material transporteras lång väg vilket inte är miljömässigt hållbart.

3. De geologiska förhållandena i Dalbytäkten är väl kända sedan lång tid genom såväl kartläggning och forskning som en långvarig verksamhetsutövning i bergtäkten.

Behov av ballastmaterial

Flera ballastråvaror är inte produkter som är lönsamma att leverera längre sträckor. Priset på ballastråvaror varierar från ca 100 kronor per ton för mer okvalificerade produkter till över 300 kronor per ton för mer kvalificerade produktslag. Stora delar av de svenska bergmaterialtransporterna är inte längre än 5 till 10 kilometer varför avståndet mellan olika täktlokaliseringar i Sverige och andra länder sällan överstiger ett par mil. Det är viktigt att de befintliga tillståndsgivna täktplatserna, särskilt de strategiskt lokaliserade, är bevarade över en längre tid. Om avstånden mellan täkter i framtiden kommer att ökas anmärkningsvärt ökar transporterna av ballast och därigenom utsläppen av fossila bränslen väsentligt. Detta på grund av att transporterna av ballastprodukter med all sannolikhet kommer att ta längre tid att elektrifiera utanför än i själva täktområdena.

Alla täktverksamheter är att betrakta som allmänintressen. Samhället förutsätter en regelbunden tillståndsgivning av täkter för att klara av att bygga, renovera, återställa och producera den nödvändiga infrastrukturen samt bostäder i den lokala miljön. Täkter som producerar mer kvalificerade produkter, t.ex. asfaltsten eller betongballast, är att betrakta som mer väsentliga allmänintressen - utan dessa tillgångar är det inte möjligt att upprätta en hållbar materialförsörjning i regionen. Dessa förekomster, t.ex. riksintressen för ämnen och material, möter kriterierna för att de har särskilt värdefulla egenskaper och att de är betydelsefulla för samhällets behov.

Utvinnningen och försörjningen av ballastmaterial är att betrakta som tjänster som utförs i allmänhetens intresse på affärsmässiga grunder. För att erhålla en

fungerande materialförsörjning är tillståndsgivningen och tillsynen noga reglerad. Produktionen av ballastmaterial inrapporteras varje år avseende dess volymer, vilka materialslag som utvunnits, till vilka ändamål de använts m.m.

Naturgrusförekomster utgör i Sverige de dominerande grundvattenreservoarerna varför tillståndsgivningen av dessa är kraftigt begränsad i Miljöbalken. En grundvattenreservoar ska hållas ren och därför helst inte samverka med en täktverksamhet eftersom en sådan riskerar att förorena vattnet genom diesel- och andra utsläpp. En brist på grusförekomster i Sverige kommer att få betydelsefulla konsekvenser för miljön och riskerar indirekt att skapa en lokal vattenbrist.

Alternativa material till naturgrus är i första hand krossat lämpligt bergmaterial från bergtäkter där sådana materialslag förekommer. Att utvinna ett krossat berg för betong skyddar naturgrusområden som annars riskerar att exploateras. Att tillståndsgiva en bergtäkt med lämplig berggrund för användning som betongballast, ett alternativt material till naturgrus, kan betraktas som en kompensationsåtgärd i och med att den minimerar de negativa konsekvenserna av en fortsatt utvinning av de ändliga förekomsterna av naturgrus.

Försörjningen av ballast i sydvästra Skåne är sårbar och beroende av ett fåtal täkter. Detta på grund av de geologiska förutsättningarna i regionen. Enligt en analys av SGU om behoven av ballast i Skåne finns de största behoven av material i den sydvästra delen av Skåne län. Här är de geologiska förutsättningarna sådana att det inte är möjligt att producera ballast. Enligt SGUs analys av behoven av ballast framöver i Skåne till 2035 kan inte SGU se att det kommer att ske en minskning av behovet av ballast utan behovet kommer ligga kvar på en hög nivå under perioden.

Bergkvalitet på fastigheten A m.fl.

Geologin i Skåne skiljer sig en hel del från det övriga Sverige. I den södra delen av länet är omfattningen av unga, fanerozoiska bergarter med sämre hållfasthets-egenskaper hög. Många av de fanerozoiska bergarterna kan inte möta de funktionella krav och de beständighetskrav som krävs för att de ska kunna användas

som vägmakadam, järnvägsmakadam eller betongballast. I länder som domineras av sådana bergarter har man historiskt sett löst sådana utmaningar genom en kraftig importverksamhet av mer högpresterande stenmaterial. Exempelvis Danmark importerar beständig och hållfast sten från sin egen ö Bornholm eller länder som Norge, Sverige och Tyskland.

Bergmaterialet på fastigheten A m.fl. tillhör det äldre urberget och tillhör alltså inte den mindre hållfasta fanerozoiska berggrunden. Urbergets materialegenskaper har undersökts av SGU och berggrunden inom täktområdet bedöms som lämplig för produktion av både asfaltmakadam och betongballast. Syftet med täktverksamheten har varit att möta samhällets materialbehov inom flera olika områden, både material för väg- och för betongändamål. I bergtäkten förekommer mycket finkorniga gnejser, bergarter vilka har mycket goda abrasions- och sprödhetsegenskaper vilket är ett bergmaterial som med fördel kan användas som specialsten för asfaltmakadam.

I täkten förekommer dessutom gnejser med bra egenskaper för betongändamål. Bergtäkten i Önnestöv är Sveriges största producent av krossat berg för betongändamål. Hela 300 000 ton producerades år 2016, betong som tillverkas i närheten av täktområdet. Detta innebär att motsvarande mängd naturgrus därmed har bevarats för ett bättre ändamål vilket är i linje med vad lagen om naturgrusutvinning i miljöbalken föreskriver. 300 000 ton motsvarar en femtedel av Skåneläns hela naturgrusutvinning.

Alla typer av berg lämpar sig inte för alla verksamheter som är i behov av ballastmaterial. Således är en god hushållning med naturresurser liktydigt med att rätt material används till det ändamål det är bäst lämpat för. Genom att klassa fyndigheten i Dalby bergtäkt, A m.fl., som riksintressant har SGU gjort bedömningen att materialet i området är av en sådan kvalitet att den är lämplig för tänkta ändamål vilka inte med lätthet kan ersättas av alternativa material eller från andra näraliggande täkter.

En bergart som gnejs, vilken är väl lämpad som ballastmaterial, är en bristvara i sydvästra Skåne som till största delen är täkt av yngre sedimentära bergarter med helt andra bergtekniska egenskaper. Det är idag inte möjligt att täcka samhällets behov med material från befintliga täkter, de räcker helt enkelt inte till. För att täcka samhällets hela tiden växande behov av ballastmaterial skulle det bli nödvändigt att öppna en ny bergtäkt på opåverkad mark vilket oundvikligen innebär en ökad ekonomisk och miljömässig påverkan.

Entreprenadberget från berggrunden i Skåne län är av mycket skiftande kvalitet vilket sökanden också påpekar. Den skiftande kvaliteten beror främst på att Romeleåsen utgörs av magmatiska och metamorfa bergarter medan områdena runt Romeleåsen utgörs av yngre sedimentära bergarter med betydligt sämre materialegenskaper avseende hållfastheten än de tidigare nämnda. De sedimentära bergarterna överlagras dessutom vanligen av betydligt mäktiga jordtäcken, vanligen mer än 30 meter djupa, varför schaktarbeten i dessa områden sällan genererar bergschakt utan främst jordschakt.

På grund av de geologiska förutsättningarna i södra Skåne är bergmaterialet inom fastigheten A m.fl. en fortsatt mycket viktig ballastråvara. Området utgör ett riksintresse för värdefulla ämnen och material (41-926/2004). Materialet är viktigt både för att den lokala och den regionala materialförsörjningen ska fungera bra och de framtida byggbehoven som regionen står inför förutsätter att dessa bergmaterial fortsätter att produceras och levereras. Förutsättningarna för att starta helt nya berg- eller grustäkter i södra Skåne är mycket begränsade varför SGU anser att täktverksamheten i Önnelöv är att betrakta som ett väsentligt allmänintresse.

SGU har ingen erinran mot att AB Sydsten genom skyddsåtgärder förhindrar påverkan på bevarandevärda naturtyper och arter på grund av verksamhetens förväntade påverkan på grundvattennivåerna i området.

Skyddsåtgärden kan komma att kosta relativt stora belopp och dessutom kan det krävas att åtgärden måste pågå under decennier efter brytning innan den förväntade

återhämtningen sker. Permanenta åtgärder gör att återbehandlingstiden kan bli mer kostsam samt kräva löpande insatser under en lång tid. SGU önskar att en skyddsåtgärd som införs är av en sådan karaktär att det endast kräver en begränsad insats av underhåll för att få den att fungera, även långt efter det att täktverksamheten avslutats. I kontrollprogrammet ska ingå övervakning av förändringar i grundvattenkemi. Det är även viktigt att påverka på recipienten och dess flora och fauna övervakas och att det finns tydliga villkor när det gäller kvaliteten på det vatten som pumpas upp och återförs till Lovénsjön.

Kontrollprogrammet ska även ha uppföljning av mängd pumpat vatten och vattennivåer, samt någon form av koppling till den totala vattenbalansen för området så att bolaget och tillsynsmyndigheten enkelt kan följa men även, inom villkorsstyrda gränser, agera för att förhindra skadlig påverkan.

SGU har tillagt följande:

Av ansökan framgår att det finns en viss kommunikation genom de avskärande diabasgångarna mellan täkten och Lovénsjön. Vid en provpumpning av brunn 1915 belägen mellan täkten och diabasgångarna kunde en påverkan på Lovénsjön konstateras. Provpumpningar utförda inom Natura 2000-området Knivsås visar däremot på att diabasgångarna inom Natura 2000- området inte är genomsläppliga i samma utsträckning. Genomförda grundvattenmodelleringar visar att utan kompensationsåtgärder kan en avsänkning av Lovénsjön fortsätta genom läckage till bergtäkten, och nivån beräknas påverkas från dagens +85 m ö.h. till ca +81,5 m ö.h. Ursprunglig nivå på Lovénsjön är +88,3 m ö.h. Sökanden har föreslagit att som kompensationsåtgärd pumpa vatten från brunn(-ar) belägna vid brunnen 1915 och leda detta vatten in i Lovénsjön för att motverka ytterliga avsänkning och på sikt negativ påverkan på bevarandestatusen för utpekade Natura 2000-naturtyper inom N2000-området Knivsås.

SGU bedömer att de åtgärder som planeras för att fylla Lovénsjön är rimliga och att den vattenkvalitet som tillförs Lovénsjön från brunnar vid 1915 är liknade den som nu läcker in i sjön, men att det är av vikt att utreda och utvärdera att någon negativ

påverkan inte uppstår. Det är även av vikt som SGU i tidigare yttranden påpekat, att de kompensationsåtgärderna som införs är av en sådan karaktär att de endast kräver en begränsad insats av underhåll för att fungera, även långt efter att täktverksamheten avslutats.

SGU tillstyrker ansökan om tidbegränsat tillstånd till utgången av 2022.

Trafikverket anför följande.

Trafikverket förutsätter att den komplettering av befintlig bullervall som avses uppföras inte placeras närmare väg 956 än befintlig vall.

Trafikverket förordar att bolagets transporter i så hög omfattning som möjligt nyttjar den befintliga direktanslutningen mot väg 11 för att minska risken för köbildning på väg 956.

Länsstyrelsen i Skåne län anför följande.

Länsstyrelsen tillstyrker bolagets ansökan om täkttillstånd, men anser att tillståndstiden ska sättas till högst 20 år.

Länsstyrelsen avstyrker yrkandet om att ta emot 500 000 ton avfall för anläggningsändamål. I andra hand godtar länsstyrelsen att tillstånd ges att ta emot 100 000 ton massor av MMR-kvalitet.

Bolaget ska, innan dom kan meddelas, inkomma med en avfallshanteringsplan för det utvinningsavfall och de utvinningsavfallsanläggningar som uppstår respektive förekommer i verksamheten.

Länsstyrelsen tillstyrker ansökan om delbeslut vad gäller tidsbegränsat tillstånd.

Tillåtlighet.

Länsstyrelsen anser att tillstånd utifrån den reviderade ansökan, dvs. endast fortsatt brytning på djupet, kan tillstyrkas. En förutsättning för tillstyrkan är att de

skyddsåtgärder som redovisas bl.a. till skydd för Natura 2000-området Knivsåsen och för dammar med fridlysta arter vidtas. Länsstyrelsen anser att tillståndstiden ska begränsas till högst 20 år.

Skyddsåtgärder Knivsåsens Natura 2000-område.

Av den reviderade ansökan och till den bilagda hydrogeologiska utredningen framgår att delar av Knivsåsen kommer att få en avsänkning i berggrundakvifären som bland annat kan medföra en avsänkning av Lovénsjön med ett antal meter. Bolaget bedömer att grundvattenavsänkningen i berggrunden inte kommer att medföra någon avsänkning av vattnet i jordlagerakvifären och därmed inte påverka markfuktigheten i området eller växttillgängligt vatten i de utpekade naturtyperna. Därmed anser bolaget att deras verksamhet inte strider mot bevarandemålet för området, att detta ska ha en hydrologi med naturliga grundvattennivåer som tillskapar markfuktighet, och att verksamheten därmed inte kommer att medföra någon skada på Natura 2000-området genom avsänkning av grundvattnet.

Det får dock anses otvetydigt att en förändring av den naturliga hydrologin och en förskjutning av fuktiga-friska naturtyper mot torrare är att betrakta som en skada på Natura 2000-området. Bolaget har framfört att Lovénsjön breddat mot öster ut i staggräsmarken (naturtyp 6230) och att breddningen därför inte har haft någon påverkan på fuktängen (naturtyp 6410) eller kärret (naturtyp 7140). Erfarenheter från länsstyrelsens förvaltare är dock att breddning i första hand har skett norrut, parallellt med den där belägna stenvallen och bort mot fuktängen och kärret. Breddningen är därmed sannolikt av vikt för tillförsel av vatten till dessa miljöer. Vidare erfar länsstyrelsens förvaltning att breddning har ägt rum under en större del av året. Det bedöms således inte korrekt att förlusten av breddande vatten från Lovénsjön är utan betydelse för områdets bevarande.

Därtill bedömer länsstyrelsen att det, trots de utförda undersökningarna, finns en risk för negativ påverkan på de fuktkrävande miljöerna i Natura 2000-området. Den hydrauliska kontakten mellan olika områden varierar kraftigt, redan inom korta avstånd, vilket också visas av genomförda propumpningar. Detta försvårar

möjligheten att säkerställa vilken påverkan på Natura 2000-området avsänkningen av grundvattnet kan få på längre sikt.

Dock bedömer länsstyrelsen att den föreslagna skyddsåtgärden att höja Lovénsjön till tidigare vattenstånd om +88,3 m med en årlig variation bör medföra ett mothållande tryck som försäkrar att goda hydrologiska förhållanden bibehålls i området. Länsstyrelsen delar bolagets bedömning att en alltför omfattande breddning kan medföra en negativ påverkan på staggräsmarkerna. Det är därför av vikt att det sker en kalibrering av den lämpliga vattennivån och årstidsvariationerna i Lovénsjön.

Länsstyrelsen ser att det kvarstår en risk för skada på Natura 2000-området genom avsänkta grundvattennivåer efter att brytningsverksamheten har avslutats men innan grundvattennivån har uppnått balans i området och att det kan ifrågasättas om bolaget kan hållas ansvariga för att utföra pumpning till Lovénsjön i 125 år efter avslutad brytning. Därtill medför vattenöverföringen en sårbarhet för Natura 2000-området genom att det tillförda vattnet skulle kunna påverkas till exempel av en trafikolycka på Veberödsvägen eller av andra omständigheter som gör pumpning olämplig. Med anledning av detta finner länsstyrelsen det högst angeläget att bolaget arbetar vidare med utredning avseende möjligheten att utföra injektering av sprickbildningen i diabasgången och därmed på sikt kunna upphöra med pumpningen.

Bolaget föreslår även att skyddsåtgärderna ska omfatta fortsatta mätningar av grundvattennivåerna i närliggande brunnar. Länsstyrelsen anser att kontroll ska ske av grundvattenytan i jordlagerakvifaren i nära anslutning till de fuktberoende miljöerna.

Avslutningsvis föreslår bolaget återkommande inventeringar av naturvärdena inom Natura 2000-området med ett intervall av fem år. Naturvårdsverkets intervall om fem år är dock anpassat efter att det inte sker någon tillkommande påverkan på ett område som inte regleras av tillstånd och skyddsåtgärder. Länsstyrelsen anser i

detta fall att inventeringen ska ske med ett tätare intervall. Detta är motiverat då det är en förutsättning att upptäcka svagt nedåtgående men kontinuerliga trender mot en försämring av området. Det ger också bolaget möjlighet att reagera på dessa medan det fortfarande finns möjligheter att genomföra åtgärder för att undvika irreversibel skada, innan vissa arter riskerar att redan ha utgått. Ett tätare intervall på inventeringarna gör också att dessa blir mer robusta mot stokastiska händelser, som till exempel år med extremväder eller andra omständigheter som påverkar inventeringsresultatet och försvårar möjligheten att dra slutsatser från denna.

Skyddsåtgärder för dammar med fridlysta arter.

Bolaget har reservationsvis sökt dispens från 14 § punkten 4 i artskydds-förordningen avseende större vattensalamander. Även åkergroda bör tas in i bedömningen. Länsstyrelsen överlåter till domstolen att ta ställning till huruvida artskyddsdispens krävs med bakgrund av ELI-domarna C-473/19 och C-474/19.

Länsstyrelsen ställer sig dock positiv till de skyddsåtgärder som bolaget föreslagit avseende fördjupning av dammar, tillförsel av vatten samt övervakning i kontrollprogram, och bedömer det sannolikt att detta kan minska risken för negativ påverkan på bevarandestatusen för de nämnda arterna.

Länsstyrelsen anser dock att även damm 1, som hyser större vattensalamander och där bolaget har redogjort för att en minskad ytavrinning kan medföra en negativ påverkan på dammens lämplighet som föryngringslokal, ska omfattas av kontrollprogram. Det är viktigt att damm 2 och 3 åtgärdas.

Bolaget måste säkerställa att en tätning av botten av damm 7 och 8 inte medför en negativ påverkan på flora och funga i närområdet och en förnyad kontakt ska tas med länsstyrelsen innan åtgärder vidtas för att justera tätningens utformning i relation med då rådande omständigheter på platsen.

Bolaget har framfört att skötseln av dammarna bör samordnas med länsstyrelsens reservatsförvaltare. Länsstyrelsen vill dock understryka att bolaget är ansvarig för

genomförande, drift, skötsel och kontroll av de skyddsåtgärder som är en förutsättning för verksamhetens tillåtlighet samt för vidtagna kompensationsåtgärder. Det är även bolaget som ansvarar för genomförandet av skötseln av området, enligt villkor 4 i föregående tillstånd för verksamheten. Vidare har bolaget angivit att röjning vid dammarna ska ske vart femte år. Länsstyrelsen vill här understryka att området enligt skötselplanen ska utgöra betesmark och att det är av vikt att skötseln av området återupptas så att bete blir möjligt.

Länsstyrelsen anser det lämpligt att domstolen i samband med tillståndsprövningen även prövar frågan om reservatsdispens för de skyddsåtgärder som bolaget redovisat. Bolaget bör i sådana fall till huvudförhandlingen presentera förslag på villkor för reservatsdispensen.

Kompensationsåtgärder

Bolaget har föreslagit anläggande av en damm söder om väg 11 och öster om Björnstorpsvägen. Åtgärden kräver dispens från reservatsföreskrifterna. Bolaget måste redogöra för att anläggandet av dammen på den aktuella platsen inte medför en dränering av det fuktstråk som går öster och söder om denna och därmed medför en negativ påverkan på flora och funga i området och att anläggandet inte heller medför en negativ påverkan på damm 6, 7 och 8 genom att dränera vatten från dessa. Om detta kan säkerställas är Länsstyrelsen positiv till kompensationsåtgärden. Om detta däremot inte kan säkerställas bör bolaget presentera andra förslag för att utgöra kompensationsåtgärder för att stärka upp godmiljöerna i området.

Av villkor 4 i föregående tillstånd framgår följande: *"Senast sex månader fler tillståndets ikraftträdande skall en röjningsplan, i samråd med länsstyrelsen, ha tagits fram för bibehållande av fäladsmark enligt bilaga nummer tre. Planen skall godkännas av länsstyrelsen. Inom ett till fem år fler tillståndets ikraftträdande skall röjning ske enligt planen. Där fler skall en ny plan tas fram, i samråd med länsstyrelsen, för att år sex till tillståndets utgång gälla för skötseln av området. Planen skall godkännas av länsstyrelsen."* Villkoret har utgjort en förutsättning för

tidigare bortbruten värdefull fäladsmark inom område 2 i föregående ansökan och länsstyrelsen anser att då detta villkor är avsett att gälla hela täktens driftstid är det viktigt att villkoret även följer med in i det nya tillståndet.

Då efterlevnaden av villkoret varit bristfällig och området idag präglas av kraftig igenväxning anser länsstyrelsen att villkoret bör förstärkas för att uppnå syftet med detsamma. Länsstyrelsen föreslår därför att bolaget ska genomföra årliga dialogmöten med tillsynsmyndigheten och länsstyrelsens förvaltare, där årets planerade åtgärder samt föregående års vidtagna åtgärder presenteras. Skötselplanen ska revideras var femte år under hela driftstiden.

I övrigt bedömer Länsstyrelsen de föreslagna kompensationsåtgärderna som tillfredställande.

Avfall för anläggningsändamål

Enligt bullerutredning "Utredning av externt industribuller", daterad 2020-07-03, anges att *"Beräkningar har visat att på grund av det korta avståndet mellan brytområdet och beräkningspunkter, framför allt Natura 2000-området i Knivsås, kommer framför allt den högt belägna borrhningen ge ett bullerbidrag som kräver bullerdämpande åtgärder. Analys av beräkningarna visar att en högre sammanhängande bullervall direkt utanför brytområdet i norr och öster behövs för att ge möjlighet att innehålla bullerkrav i omgivningen"*. I och med den reviderade exploateringsplanen där bolaget numera endast avser att gå på djupet ser länsstyrelsen inget behov av att använda en bullervall (eller höjning av befintlig bullervall) som skyddsåtgärd. Enligt Natura-MKBn anges att bullernivåerna in i Natura 2000-området närmast motsvaras av beräkningsfall 6 i utförd bullerutredning. Beräkningsfall 6 är dock baserad på ett brytområde närmre Natura 2000-området vilket nu inte längre är aktuellt. Vad länsstyrelsen förstår innehålls 40 dB (A) kl. 06-18 för beräkningsfall 6 utan ytterligare skyddsåtgärder. För kvällstid 18-22 ligger ljudnivån på maximalt 37 dB (A). Länsstyrelsen anser inte att det är miljömässigt motiverat att i detta fall tillföra området 500 000 ton externt avfall för att reducera ljudnivån med 2 dB (A), från 37 dB (A) till 35 dB (A). Bolaget har

dessutom endast yrkat på att 40 dB (A) ska gälla för Knivsåsen-Borelund vilket redan inryms utan skyddsåtgärder. Utöver risken att förorena området bidrar införsel av 500 000 ton avfall till ökade transporter, buller och utsläpp av avgaser till luft. Även avverkning av skog, buskar och borttagning av delar av den biotopskyddade stenvallen på platsen för bullervallen påverkar livsmiljö för växter och djur. Länsstyrelsen ifrågasätter således om användningen av massorna i detta fall kan utgöra ett återvinningsförfarande (se Mark- och miljööverdomstolens dom den 12 juni 2020 i mål nr M 36-19).

Utvinningsavfall

Länsstyrelsen godtar den avfallshanteringsplan som bolaget ingivit. Eftersom sedimenteringsdammarna används under en längre tid än tre år ska de även betraktas som en utvinningsavfallsanläggning. Även områden som används för lagring av avbaningsmassor under en sammanhängande period om minst tre år ska ses som utvinningsavfallsanläggning.

Förslag till villkor

I tabell nedan redovisas bolagets och länsstyrelsens förslag till villkor.

Länsstyrelsen anser att villkor för den miljöfarliga verksamheten och vattenverksamheten bör separeras för att underlätta för de olika tillsynsmyndigheterna.

Bolagets förslag till villkor	Länsstyrelsens kommentar och förslag till villkor
1. Om inte annat framgår av nedan angivna villkor ska verksamheten utformas och bedrivs i huvudsaklig överensstämmelse med vad bolaget uppgett eller åtagit sig i målet eller i ansökningshandlingarna i övrigt.	Ingen erinran.
2. Brytning får inte ske utanför den på exploateringsplanen markerade gränsen för brytningsområdet. Övrig verksamhet i samband med täktverksamheten får inte ske utanför den på exploateringsplanen markerade gränsen för verksamhetsområdet.	Ingen erinran.
3. För att underlätta fältkontroll av täktområdet ska både verksamhets- och brytningsområdet samt fixpunkter utmärkas i terrängen på väl synligt sätt och markeringarna får	Ingen erinran.

<p>inte under exploateringstiden rubbas eller döljas. Utmärkningen ska utföras innan brytning påbörjas.</p>	
<p>4. Brytning av material får inte ske till ett större djup än -22 meter.</p>	<p>Ingen erinran</p>
<p>5. Buller från verksamheten inklusive transporter inom verksamhetsområdet ska begränsas och får inte ge upphov till högre ekvivalent ljudnivå utomhus vid bostäder än nedanstående värden;</p> <p>Måndag-fredag, kl. 06.00-18.00 50 dB(A) Lördag, söndag och helgdag, kl. 06.00-18.00 45 dB(A) Kvällstid, kl. 18.00-22.00 45 dB(A) Natttid, kl. 22.00-06.00 40 dB (A) och vid naturreservatet Knivsås-Borelund än nedanstående värden Dagtid måndag-lördag, kl. 06.00-18.00 40 dB(A) Övrig tid 40 dB(A) Arbetsmoment som typiskt sett kan ge upphov till momentana ljudnivåer över 55 dB(A) får inte utföras nattetid kl. 22.00-06.00. Buller för naturreservat Knivsås- Borelund ska fram till dess att bullervallen i öster är färdigställd begränsas till 45 db (A) måndag-fredag, kl. 06.00- 18.00 samt 40 dB (A) övrig tid. Därefter gäller bullerbegränsning enligt ovan. Sökanden ska meddela tillsynsmyndigheten när bullervallen är färdigställd och villkoret enligt ovan börjar tillämpas.</p> <p>Kontroll av buller ska ske så snart det har skett förändringar i verksamheten som kan medföra ökade bullernivåer, samt i samband med befogade klagomål efter tillsynsmyndighetens bestämmande. Uppföljning av ljudnivå ska framgå av kontrollprogram där mätmetoder, mätpunkter, mätfrekvens och utvärderingsmetoder ska anges. Kontroll ska ske antingen genom immissionsmätningar eller genom närfältsmätningar och beräkningar vid berörda bostäder. Ekvivalentvärden ska beräknas för de tider då verksamheten faktiskt pågår.</p>	<p>Buller från verksamheten inklusive transporter inom verksamhetsområdet ska begränsas och får inte ge upphov till högre ekvivalent ljudnivå utomhus vid bostäder än nedanstående värden:</p> <p>Måndag-fredag, kl. 07.00-18.00 50 dB(A) Lördag, söndag och helgdag, kl. 07.00-18.00 45 dB(A) Kvällstid, kl. 18.00-22.00 45 dB(A) Natttid, kl. 22.00-07.00 40 dB(A)</p> <p>och vid naturreservatet Knivsås-Borelund till nedanstående värden:</p> <p>måndag-lördag, kl. 07.00-18.00 40 dB(A) övrig tid 37 dB(A) Under den tid arbete sker på nivå över +88, måndag-fredag kl 07.00-18.00 45 dB (A) övrig tid 37 dB (A)</p> <p>Arbetsmoment som typiskt sett kan ge upphov till momentana ljudnivåer över 55 dB(A) får inte utföras nattetid kl. 22.00-07.00.</p> <p>Kontroll av buller ska ske så snart det har skett förändringar i verksamheten som kan medföra ökade bullernivåer, samt i samband med befogade klagomål efter tillsynsmyndighetens bestämmande. Uppföljning av ljudnivå ska framgå av kontrollprogram där mätmetoder, mätpunkter, mätfrekvens och utvärderingsmetoder ska anges. Kontroll ska ske antingen genom immissionsmätningar eller genom närfältsmätningar och beräkningar vid berörda bostäder, samt i den del av naturreservatet Knivsås-Borelund som är närmast tätten. Ekvivalentvärden ska beräknas för de tider då verksamheten faktiskt pågår.</p>
<p>6. Sökanden ska vid sprängning använda sig av sådan teknik och metod att risken för stenkast till omgivningen minimeras.</p>	<p>Ingen erinran.</p>
<p>7. All sprängning skall föregås av signal, tydligt hörbar 500 meter från verksamhetsområdesgränsen. Sprängning får endast ske vardagar mellan kl. 08.00-16.00.</p>	<p>All sprängning skall föregås av signal, tydligt hörbar 500 meter från verksamhetsområdesgränsen.</p>

<p>8. Skutknackning får endast bedrivas mellan kl. 08.00- 18.00.</p>	<p>Särskilt bullerstörande arbetsmoment såsom krossning och sortering, får endast ske helgfria vardagar kl. 07.00- 20.00. Utöver angiven tid får krossning och sortering även ske övrig tid vid högst tio dagar per kalenderår. Sprängning och skutknackning får endast ske vardagar mellan kl. 08.00-16.00.</p>
<p>9. Markvibrationer — definierade som högsta svängningshastighet i vertikalled— från sprängning får vid närliggande bostads- eller fritidshus inte överstiga 4 mm/s vid mer än 10 % av mättillfällena per år och då högst 6 mm/s. Mätningarna ska utföras enligt gällande Svensk Standard SS 460 48 66.</p>	<p>Ingen erinran</p>
<p>10. Luftstöt våg till följd av sprängningar får vid bostads- och fritidshus inte överstiga 100 Pa vid mer än 10 % av mättillfällena per år mätt som frifältsvärde och då högst 150 Pa. Mätning ska ske i enlighet med Svensk standard SS 02 52 10. Mätmetoder, mätpunkter, mätfrekvens och utvärderingsmetoder ska i övrigt framgå av kontrollprogram.</p>	<p>Ingen erinran</p>
<p>11. Borrutrustning, krossanläggning och transportörer ska vara utformade så att stofthalten i utgående luft inte ska överskrida 20 mg/m³ normal torr gas. Dammbekämpning med vatten ska användas på de krosseringsanläggningar som saknar utsug.</p>	<p>Ingen erinran</p>
<p>12. Diffus damning från upplag, transportvägar och transporter ska begränsas i rimlig omfattning. Uppstår problem i omgivningarna till följd av denna damning åligger det sökanden att vidta ytterligare åtgärder för att begränsa damningen.</p>	<p>Bör finnas en delegation till tillsynsmyndigheten i frågan, se under delegation.</p>
<p>13. Kemiska produkter och farligt avfall, som inte förvaras i ADR-klassad förvaringstank, ska lagras på ogenomsläpplig invallad yta, som är skyddad från nederbörd. Uppsamlingsvolymen ska minst motsvara den största behållarens volym samt 10 % av övrig förvarad volym. Fordonsbränsle ska förvaras enligt ovan eller i dubbelmantlade cisterner. Cisternerna ska förses med påkörningsskydd.</p>	<p>Ingen erinran</p>
<p>14. Avfall som uppkommer i täktverksamheten av olika slag inklusive spill av kemiska produkter ska samlas upp och förvaras var för sig inför transport av godkänd transportör till anläggning som får mottaga avfallet.</p>	<p>Ingen erinran</p>

<p>15. Förvaringstankar för kemiska produkter ska vara utrustade med överfyllnadsskydd eller nivåtak, alternativt ska tankningsutrustningen vara försedd med nivåtak. Dessa ska kontinuerligt övervakas genom manuell övervakning eller akustiskt larm.</p>	<p>Ingen erinran</p>			
<p>16. Tankning och parkering av fordon och maskiner för natten eller längre tid får endast ske på yta som är särskilt iordningsställd för att förhindra spridning av olle- och dieselspill. Detta gäller dock inte larvburna maskiner. Utrustning för sanering av spill ska finnas lättillgängligt vid bedrivande av verksamhet.</p>	<p>Ingen erinran</p>			
<p>17. Inom verksamhetsområdet ska hållas god ordning. Försliten materiel och skrot ska omgående omhändertas.</p>	<p>Ingen erinran</p>			
<p>18. Vid nyinförskaffande av maskinell utrustning ska i första hand helvegetabiliska hydrauloljor användas och i andra hand ska biologiskt nedbrytbara hydrauloljor användas, med beaktande av vad maskintillverkaren rekommenderar.</p>	<p>Ingen erinran</p>			
<p>19. Efterbehandling ska ske huvudsakligen i enlighet kartskiss, ”efterbehandling principiell” daterad 2021-05-28. Senast tre år innan verksamheten beräknas upphöra ska bolaget inge en slutlig efterbehandlingsplan till tillsynsmyndigheten, upprättad i samråd med tillsynsmyndigheten. Efterbehandlingen ska avse såväl själva täktområdet som avstädning och återställning av verksamhetsområdet.</p>	<p>Efterbehandling ska ske huvudsakligen i enlighet kartskiss, efterbehandling principiell daterad 2021-05-28. Senast tre år innan verksamheten beräknas upphöra ska bolaget inge en slutlig efterbehandlingsplan till tillsynsmyndigheten, upprättad i samråd med tillsynsmyndigheten. Efterbehandlingen ska avse såväl själva täktområdet som avstädning och återställning av verksamhetsområdet. Efterbehandlingen ska inkludera åtgärder för att bibehålla biologiska värden som finns inom verksamhetsområdet, öka den biologiska mångfalden samt öka tillgängligheten för friluftslivet inom området. Samtliga efterbehandlingsåtgärder ska vara slutförda ett år efter avslutad täktverksamhet, dock senast vid tillståndstidens utgång.</p>			
<p>20. Förslag till kontrollprogram ska lämnas in till tillsynsmyndigheterna senast sex månader efter det att tillståndet vunnit laga kraft.</p>	<p>Förslag till kontrollprogram, bl.a. avseende kontroll av buller och damning inom Natura 2000-området, ska lämnas in till tillsynsmyndigheten senast sex månader efter det att tillståndet vunnit laga kraft.</p>			
<p>21. De externa massor som mottas för anläggningsändamål ska uppfylla de haltkriterier som framgår av Bilaga B 8.</p>	<p>Innehållet av föroreningar i de massor som används för anläggningsändamål inom verksamhetsområdet får inte överstiga följande halter:</p>			
	<p>Ämne</p>	<p>Halt mg/kg TS</p>	<p>Utlakning g CO L/S=0,1 l/kg</p>	<p>Utlakning L/S = 10 l/kg</p>
	<p>Arsenik</p>	<p>10</p>	<p>0,01</p>	<p>0,09</p>
	<p>Bly</p>	<p>20</p>	<p>0,05</p>	<p>0,2</p>
	<p>Kadmium</p>	<p>0,2</p>	<p>0,01</p>	<p>0,02</p>

	Koppar	40	0,2	0,8
	Krom tot	40	0,2	1
	Kvicksilver	0,1	0,001	0,01
	Nickel	35	0,1	0,4
	Zink	120	1	4
	Klorid	-	80	130
	Sulfat	-	70	200
	PAH-L	0,06	-	-
	PAH-M	2	-	-
	PAH-H	0,5	-	-
<p>22. Bortledning av vatten från verksamhetsområdet ska ske via sedimentationsdamm försedd med oljeavskiljande funktion innan det släpps ut till recipienten. Innehållet av föroreningar i utgående behandlat vatten får som årsmedelvärde, beräknat utifrån halten i minst sex prover jämt fördelade över året inte överstiga följande värden..</p> <p>Suspenderat material 10 mg/1 (inga värden får överstiga 20 mg/1)</p> <p>Totalkväve 2,5 mg/1</p> <p>Oljeindex 1 mg/1</p> <p>Mätmetoder, mätpunkter, mätfrekvens och utvärderingsmetoder ska i övrigt framgå av kontrollprogram.</p>	Ingen erinran			
23. -				
24. -				
<p>25. Om det inom tiden för anmälan av oförutsedd skada uppstår akut vattenbrist i en enskild vattentäkt inom det redovisade influensområdet ska sökanden för tillgodeende av fastighetens behov av vatten för hushåll och djurhållning eller för</p>	Ingen erinran			

<p>näringsverksamhet (med undantag för vatten för bevattning) omgående efter anmodan anordna provisoriskt tillhandahållande av vatten intill dess vattenförsörjningen kan ordnas permanent.</p>	
<p>26. Så länge grundvattenuttag sker med stöd av nu lämnat tillstånd ska sökanden mäta bortledd mängd vatten (grundvatten och ytvatten) med summerande flödesmätare. Vattenuttagen ska journalföras. Journalen ska finnas tillgänglig för envar hos sökanden.</p>	<p>Så länge grundvattenuttag sker med stöd av nu lämnat tillstånd ska bolaget mäta bortledd mängd vatten (grundvatten och ytvatten) med summerande flödesmätare. Vattenuttagen ska journalföras <u>månadsvis</u>. Journalen ska finnas tillgänglig för envar hos bolaget.</p>
<p>27. Påfyllning med grundvatten ska ske så att Lovensjöns vattenyta, senast tre år efter att tillståndet tagits i anspråk, stadigvarande ligger på en nivå mellan +87 och 88,5 meter över havet (RH2000). Inkalibrering av lämpliga årstidsvariationer ska ske tillsammans med tillsynsmyndigheten och Länsstyrelsens förvaltning. Tillsynsmyndigheten kan, om särskilda skäl föreligger, medge undantag från villkoret vad gäller den högsta nivån för vattenytan i Lovensjön. Mätning av vattennivåer Lovensjön ska ske i den omfattning som framgår av kontrollprogram.</p>	<p>Ingen erinran</p>
<p>28. Inventeringar av naturvärdena inom Natura 2000-området ska genomföras med ett intervall om fem år avseende naturtyp 7410, 6410, 6230 och 9160. Eventuellt behov av tätare intervaller ska bestämmas i samråd med tillsynsmyndigheten. Inventeringen ska ske i enlighet med vedertagen</p>	<p>Inventeringar av naturvärdena inom Natura 2000-området ska genomföras med ett intervall om två år avseende naturtyp 7410, 6410 och 6230 och med ett intervall om fem år avseende naturtyp 9160. Inventeringen ska ske i enlighet med vedertagen metodik, vilken ska förankras med tillsynsmyndigheten. För naturtyp 7410 och 6410 ska inventeringen även omfatta redovisning av indikatorer som visar om naturmiljön går från våtare mot torrare förhållanden.</p>

<p>metodik, vilken ska förankras med tillsynsmyndigheten. För naturtyp 7410 och 6410 ska inventeringen även omfatta redovisning av indikatorer som visar om naturmiljön går från våtare mot torrare förhållanden.</p>	
<p>29. Skyddsåtgärder (tätning av botten) för damm 2, 3, 4, 7 och 8 ska i huvudsak vidtas enligt PM – skyddsåtgärder och kompensationsåtgärder för groddjur, daterat den 28 maj 2021. Avvikelser kan emellertid göras i samråd med tillsynsmyndigheten för det fall lämpligare åtgärder bedöms finnas. Samråd ska ske med Länsstyrelsen innan åtgärder vidtas vid damm 7 och 8 i syfte att undvika negativ påverkan på naturmiljön i samband med åtgärden. Vatten ska vid behov avledas till dammarna med syfte att upprätthålla en stabil vattennivå under hela tillståndstiden för vattenverksamheten. Mätning av vattennivåer damm 1, 2, 3, 4, 7, 8 och 9 ska ske i den omfattning som framgår av kontrollprogram. Resultaten av mätningarna ska journalföras.</p>	<p>Dammspecifika skyddsåtgärder (tätning av botten) för damm 2, 3, 4, 7 och 8 ska vidtas i huvudsaklig överensstämmelse enligt PM — <i>skyddsåtgärder och kompensationsåtgärder för groddjur</i>, daterat 2021-05-28. Avvikelser få ske efter medgivande från tillsynsmyndigheten</p> <p>Samråd ska ske med Länsstyrelsen innan åtgärder vidtas vid damm 7 och 8 i syfte att undvika negativ påverkan på naturmiljön i samband med åtgärden.</p> <p>Vatten ska vid behov avledas till dammarna med syfte att upprätthålla en stabil vattennivå under hela tillståndstiden för vattenverksamheten.</p> <p>Mätning av vattennivåer damm 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 och 9 ska ske i den omfattning som framgår av kontrollprogram. Resultaten av mätningarna ska journalföras.</p>
<p>30. Sprängning får inte ske direkt nedanför eller inom en radie på 50 meter från aktiva boplatser för skyddsklassad art under ordinarie</p>	<p>Sprängning och utbrytning får inte ske nedanför eller inom en radie på 50 meter från boplatser inom perioden 1 januari till och med 1 september. De år som den skyddade arten inte häckar i tåkten kan sprängning och brytning ske även inom denna tidsintervall. Frånvaron av häckning ska konstateras i samråd med tillsynsmyndigheten.</p>

häckningsperiod 1 februari till 20 augusti.	
31 -	
32.	Bolaget ska senast tolv (12) månader efter att tillståndet har tagits i anspråk lämna in en plan för energihushållning och övergång till mer fossilfri energi till tillsynsmyndigheten. Av planen ska framgå vilka åtgärder som är tekniskt möjliga att genomföra samt kostnaden och energibesparingen för respektive åtgärd. Betydande mervärden till följd av genomförda åtgärder ska också framgå av planen. Det ska även anges vilka åtgärder som bolaget är beredd att vidta och en motivering till varför övriga redovisade åtgärder inte kommer att vidtas. Planen ska uppdateras löpande, dock minst vart fjärde år, och finnas tillgänglig samt kunna uppvisas för tillsynsmyndigheten.
33.	Förslag till kontrollprogram ska presenteras för tillsynsmyndigheten för vattenverksamhet senast 6 månader efter att tillståndet vunnit laga kraft.
34. Så länge bortledning av grundvatten från täktområdet sker ska bolaget minst en gång i månaden mäta grundvattennivåerna i jord och berg i minst åtta observationspunkter belägna inom redovisat influensområde och i görligaste mån i anslutning till motstående intressen och specifikt fuktiga till våta Natura 2000-naturtyper, samt dammar som hyser fridlysta arter. Mätning av grundvattennivåerna ska i övrigt ske i den omfattning som fastställs i kontrollprogram i samråd med tillsynsmyndigheten för vattenverksamhet. Resultaten ska journalföras månadsvis. Journaler över utförda mätningar och observationer ska hållas tillgängliga hos bolaget för de fastighetsägare och rättihghetsinnehavare som kan anse berörda av vattenverksamheten.	Ingen erinran

<p>35. Nyanläggning av damm ska ske i huvudsaklig utformning och placering enligt PM – skyddsåtgärder och kompensationsåtgärder för groddjur, daterat 2021-05-28. Dammen ska vara anlagd senast tre år efter det att tillståndet tagits i anspråk.</p>	<p>Nyanläggning av damm ska ske i huvudsaklig utformning och placering enligt PM — skyddsåtgärder och kompensationsåtgärder fdr, groddjur, daterat 2021-05-28. Anläggningen får inte medföra dränering av områden öster och söder om densamma.</p>
<p>36.</p>	<p>Det ska finnas en skyddszon mot diabasgången i anslutning till brytområdet i öster som är så väl tilltagen att en eventuell vattenförande krosszon inte bryts igenom.</p>
<p>37. Bolaget ska senast 12 månader efter att tillståndet har tagits i anspråk inkomma med en uppdaterad åtgärdsplan/restaureringsplan för område i bilaga 1. Planen ska innehålla en plan för områdets skötsel under hela verksamhetstiden och utgöra konkreta steg för området skötsel för att bibehålla och förstärka naturvärdena kopplade till fåladsmarken inom det aktuella området. Planen skall godkännas av länsstyrelsen och därefter revideras var femte år under hela verksamhetens drifttid. Bolaget ska vidta åtgärderna som framgår av restaureringsplanen.</p>	<p>Bolaget ska senast 12 månader efter att tillståndet har tagits i anspråk inkomma med en uppdaterad åtgärdsplan/restaureringsplan för område i bilaga 1. Planen ska innehålla en plan för områdets skötsel under hela verksamhetstiden och utgöra konkreta steg för området skötsel för att bibehålla och förstärka naturvärdena kopplade till fåladsmarken inom det aktuella området. Planen skall godkännas av länsstyrelsen och därefter revideras var femte år under hela verksamhetens drifttid. Bolaget ska genomföra årliga dialogmöten med tillsynsmyndigheten och Länsstyrelsens förvaltare, där det kommande årets planerade åtgärder samt föregående års vidtagna åtgärder presenteras. Bolaget ska uppta mötesanteckningar och i övrigt dokumentera utförda skötselåtgärder.</p>
<p>38. På avsnitt med olycksfallsrisker ska stenrad eller liknande hinder sättas upp eller allmänheten på annat sätt tydligt uppmärksammas på riskerna att beträda området</p>	<p>.</p>

Villkor 5

I det befintliga tillståndet regleras dagtid från kl. 07.00. Länsstyrelsen anser inte att bolaget har visat bl.a. med beaktande av den reviderade ansökan att en fortsatt begränsning av bullrande verksamhet mellan kl. 06.00-07.00 till 40 dB (A) skulle medföra orimliga merkostnader. I samrådet har närboende till verksamheten bl.a. framfört att de störs av buller från takten. Om tiden för dagtid ändras innebär det att de som bor i de närliggande bostäderna skulle påverkas av buller vid andra tider än vad de är vana vid. Länsstyrelsen anser med anledning av ovan att tid för dagtid fortsatt ska gälla från kl. 07.00 till 18.00.

Länsstyrelsen anser att buller vad gäller annan tid än dagtid inom Knivsås-Borelund ska sättas till 37 dB(A) vilken är den ljudnivå bolaget redovisar att de kan innehålla med nuvarande bullervall.

Villkor 8

Krossning genererar typiskt sett ett buller som kan vara störande för omgivningen oavsett om skyddsåtgärder vidtas och att bullervillkor innehålls. Länsstyrelsen konstaterar att bl.a. störningar från krossanläggningen har lyfts under samrådet. Länsstyrelsen anser, med beaktande av närboende och de välbesökta friluftsområdena, att en arbetstid för särskilt bullerstörande arbetsmoment bl.a. krossning och sortering bör regleras i tillståndet. Länsstyrelsen anser att skutknackning inte heller bör utföras efter klockan 16 vardagar.

Länsstyrelsen ställer sig frågande till bolagets kommentar kring att krossning i normalfallet sker mellan kl. 04.00-20.00. Av ansökan sid 9 (strecksats 21) och sid 13 (strecksats 43) framgår att "*Vid normalproduktion kommer utlastning att ske mellan 04.00-15.30 och produktion (krossning och sortering) mellan 06.30-19.15. Vid enstaka tillfällen kan produktion även äga rum under andra tider*". I samrådsunderlaget under kapitlet arbetstider (kap 5.7) redovisas att "*täktverksamheten normalt kommer att bedrivas helgfri måndag till fredag mellan kl. 06.00 - 18.00. Utlastning samt delar av tillverkningsprocessen kommer även att ske mellan kl. 18.00-22.00*".

I samrådsredogörelsen framförs synpunkter från närboende bl.a. vad gäller störningar från den krossning som sker på natten. Länsstyrelsen anser att krossning ska undvikas nattetid men för att ge en viss flexibilitet kan krossning och sortering medges övriga tider vid maximalt tio dagar per kalenderår.

Villkor 19

Länsstyrelsen anser att ramarna för efterbehandlingen ska fastställas i tillståndet även om detaljutformningen ska kunna bestämmas i samråd med tillsynsmyndigheten efter vad som är aktuellt vid tiden för efterbehandlingen. I dagsläget finns det biologiska värden knutna till tälten, till exempel en skyddsvärd art. Länsstyrelsen anser därför att efterbehandlingen ska inkludera åtgärder för att bibehålla biologiska värden som finns inom verksamhetsområdet, om det finns sådana värden vid tiden för efterbehandlingen. Vidare anser länsstyrelsen att villkoret ska fastställa inom vilken tid efterbehandlingen ska vara slutförd.

Villkor 21

Utifrån områdets känslighet anser länsstyrelsen att, i de fall domstolen anser att avfall kan tas in och användas för anläggningsändamål inom verksamheten, föroreningsnivån inte ska överstiga mindre än ringa föroreningsrisk enligt Naturvårdsverkets handbok återvinning av avfall i anläggningsarbeten (2010:1). Föroreningshalten i de massor som avses tas emot i tälten har tidigare reviderats av bolaget, se komplettering daterad 8 februari 2019. Bolaget anger bl.a. att *"Vad avser bullervallen som planeras att anläggas i direkt närhet till Högebjärs naturreservat åtar sig Sökanden att bullervall inom avrinningsområde för Högebjärs naturreservat inte kommer att anläggas med massor innehållande halter över Naturvårdsverkets riktvärde för mindre än ringa risk"*.

Villkor 28

Inventeringar av naturvärdena inom Natura 2000-området ska genomföras med ett intervall om två år avseende naturtyp 7410, 6410 samt 6230, och med ett intervall om 5 år avseende naturtyp 9160. Inventeringen ska ske i enlighet med vedertagen metodik, vilken ska förankras med tillsynsmyndigheten.

Bolagets förslag om inventering med 5 års intervall skulle innebära att en serie som medger analys av trender erhålls först efter 20 år (4 inventeringstillfällen). Vid den tidpunkten är det alldeles för sent att göra åtgärder för bevarandet. För att inventeringarna ska kunna fylla sitt syfte måste de således ske med ett tätare intervall.

Villkor 29

Utöver vad bolaget framför i sin ansökan anser länsstyrelsen att även damm 1, som hyser större vattensalamander och där bolaget har redogjort för att en minskad ytavrinning kan medföra en negativ påverkan på dammens lämplighet som föryngringslokal, ska omfattas av kontrollprogram.

Bolaget måste säkerställa att en tätning av botten av damm 7 och 8 inte medför en negativ påverkan på naturmiljön i närområdet och en förnyad kontakt ska tas med Länsstyrelsen innan åtgärder i dessa vidtas för att justera tätningens utformning i relation med då rådande omständigheter på platsen.

Länsstyrelsen anser att krav på mätning av vattennivåer även ska omfatta damm 5 och 6, då dessa vatten, även om de är av en mer temporär karaktär bidrar till komplexiteten i naturreservatet, och därmed till dess förmåga att upprätthålla områdets skyddsvärden. För till exempel insekter och funga är det viktigt att dammarna inte blir torrare. Avseende damm 6 anser Länsstyrelsen inte heller att det är helt klarlagt att denna inte kan påverkas av den nyanlagda dammen väster om densamma, varför det är relevant att övervakning av denna sker för att förhindra en förlust av värden istället för en kompensation av sådana.

Villkor 30

Enligt ansökningshandlingarna framgår att en skyddsvärd art regelbundet häckat i tälten från 2006. Bolaget redovisar att de under den fortsatta driftstiden kommer att försöka tillskapa flera avsatser med tillräckliga ytor för häckning för att denna samexistens ska kunna fortlöpa utan negativ påverkan på arten. Länsstyrelsen

bedömer att brytning inte bör ske i den aktuella brytfronten under de år arten häckar i tåkten under artens häckningsperiod januari-september. Bolaget har redovisat i ansökningshandlingarna att de har en dialog med Skånes ornitologiska förening om hur brytning och åtgärder ska utföras för att främja den skyddsvärda arten på bästa sätt. Bolaget har åtagit sig att inte bryta mer på den bergfront där häckning skedde 2020. Länsstyrelsen anser att ett särskilt villkor därom inte behövs.

Villkor 32

Tåkter är typiskt sett energikrävande. Bolaget har angett att de år 2017 förbrukade 6 261 311 kWh. Bolaget har angett att hela den mobila maskinparken, inklusive dieselgeneratorer, drivs med dieselolja av miljöklass 1. Den som bedriver en verksamhet eller vidtar en åtgärd är skyldig att visa att de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken iakttas, däribland kravet på användande av bästa möjliga teknik i 2 kap. 3 § och hushållningsprincipen i 2 kap. 5 § miljöbalken. Ett iakttagande av hushållningsprincipen innebär att verksamheten ska bedrivas och åtgärder vidtas så att råvaror och energi används så effektivt som möjligt och förbrukningen minimeras (prop. 1997/98:45, Del 2, s. 20). Dessa krav gäller i den utsträckning som det inte kan anses orimligt att uppfylla dem, varvid särskilt ska beaktas nyttan av skyddsåtgärder och andra försiktighetsmått jämfört med kostnaderna, 2 kap. 7 § miljöbalken. Länsstyrelsen anser att det är angeläget att bolaget kontinuerligt arbetar med att se över sin energianvändning och när så är möjligt och ekonomiskt rimligt övergår till mer fossilfri energi. Inom branschen pågår en kontinuerlig teknikutveckling för exempelvis elektrifiering i tåkter. Länsstyrelsen anser att det är rimligt att bolaget följer teknikutvecklingen och att tillsynsmyndigheten ges möjlighet att ställa krav på åtgärder då det kan förväntas att ny teknik blir tillgänglig inom tillståndstiden. Länsstyrelsen anser att en energikartläggning ska ligga till grund för en sammanställning av möjliga åtgärder för att minska energianvändningen och möjliggöra en övergång till mer fossilfri energi. Sammanställningen ska innehålla tydligt redovisade värderingar av respektive åtgärds energihushållningspotential, kostnad och teknisk livslängd m.m. Detta ska i sin tur vara samlat i en energihushållningsplan. Av planen ska framgå vilka åtgärder som är möjliga och vilka som avses genomföras samt vilka som inte avses

genomföras och skälen till detta. Särskild hänsyn ska även tas till åtgärder som minimerar förbrukningen av fossila bränslen t.ex. elektrifiering av kross- och siktanläggningar. Redovisningen ska vara tydlig i fråga om hur avvägningen mellan miljö- och hushållningsnytta gentemot kostnader har värderats. Tillsynsmyndigheten ska ges delegation att föreskriva om åtgärder i enlighet med energihushållningsplanen.

Att i villkor reglera upprättandet av en energihushållningsplan är vanligt förekommande i tillståndsprövningar (se t.ex. MÖD 2009:17) och i praxis har det bedömts möjligt att enligt 22 kap. 25 § tredje stycket miljöbalken delegera till tillsynsmyndigheten att föreskriva villkor om genomförandet av åtgärder enligt energihushållningsplanen (se t.ex. MÖD 2020:17, MÖD 2020:40 och Mark- och miljööverdomstolens dom den 18 mars 2021 i mål nr M 9771-19).

Villkor 36

Brytområdet är reviderat och avgränsas i öster av en diabasgång. Länsstyrelsen anser att det är viktigt att det finns ett villkor som säkerställer att det inte sker ett genombrott av diabasgången för att begränsa påverkan på Natura 2000-området.

Delegation

Länsstyrelsen anser att mark- och miljödomstolen ska överlåta åt tillsynsmyndigheten att vid behov fastställa ytterligare villkor beträffande:

- Damning
- Utvinningsavfall
- Energihushållning
- Kontroll
- Efterbehandling

Tillståndstid

Länsstyrelsen bedömer att en tillståndstid på 20 år är mer rimligt i detta område som omfattas av så många motstående intressen. Bolaget yrkar på att tillståndet ska tidsbegränsas till 25 år. I ansökt verksamhet sammanfaller de fyra riksintressena och

det finns många kärnområden för natur- och kulturvärden. Med hänsyn till samhällets förändringar vad avser behov av material, materialförsörjning och återvinning av material, de många motstående intressena, klimatförändringar m.m. går det inte att bortse ifrån att förutsättningarna för täktverksamheten och påverkan från denna kan ha förändrats redan inom en relativ snar tidsperiod. Det är därför inte orimligt att skärpa tidsbegränsningen av tillståndet särskilt med hänsyn till att det tidigare tillståndet hade en kortare reglering i tid. En tillståndstid om 20 år är i enlighet med befintligt tillstånd.

Rättegångskostnader.

Länsstyrelsen yrkar ersättning för rättegångskostnader med 91 200 kronor

Miljönämnden i Lunds kommun tillstyrker ansökan.

Bolaget skall åläggas att utreda möjligheterna att minimera nedsmutsningen av allmänna vägar från lastbilarna. Utredningen bör också innefatta hur mycket stoftutsläppen skulle minska om transportererna är täckta.

Vid anläggandet av den östra bullervallen skall endast naturliga massor tas emot och halterna av ämnen i skall regleras i villkor och motsvara MRR med undantag för lokalt förhöjda halter på uppläggningsplatsen som tex kadmium.

Bolagets förslag till utformning av bullervallar kan godtas.

Det ska regleras i villkor när bullervallarna senast skall vara anlagda.

Nämnden tillstyrker även bolagets ansökan om delbeslut gällande tillfälligt tillstånd inom redan beviljat brytnings- och verksamhetsområde, med tillägget att brytning av det tillkommande berget får ske ner till, norra området ned till nivå +1 och det södra området ned till nivå +55. Tillståndet ska begränsas så det årliga uttaget inte överstiger det tillståndsgivna uttaget.

Lunds kommun tillstyrker ansökan. Kommunen anför följande.

Bolagets justerade yrkande om att ansöka om tillstånd för täktverksamhet inom bolagets nuvarande brytområde är i linje med kommunens ställningstagande i översiktsplanen och Lunds kommuns program för ekologisk hållbar utveckling. Ängsmarken i norr som avsattes som kompensationsmark i bolagets tidigare tillstånd är inte en del av bolagets nuvarande ansökan.

Lunds kommun anser det justerade yrkandet gällande brytområde och bolagets åtagande gällande ekologisk kompensation både för att främja och skydda florans och faunan är tillräckliga. Särskilt med bolagets åtagande att påfyllning med grundvatten har som målsättning att Lovénsjöns vattenyta ska ligga på en nivå mellan +87 och 88,3 meter ö h.

Bolagets yrkanden gällande anläggandet av bullervallar kan tillstyrkas till sin utformning och lokalisering. Delar av östra bullervallen kan påverka närliggande småvatten och därav bör endast MRR-massor som är naturliga användas vid anläggandet av vallen undantag för lokalt förhöjda halter på uppläggningsplatsen som tex kadmium. Detta bör regleras i ett villkor. Det bör också regleras när vallarna senast ska vara på plats.

Under de senaste åren har noterats ökade klagomål gällande nedsmutsning från trafiken till och från täkterna i kommunen. Med hänvisning till detta anser kommunen att bolaget ska åläggas ett utredningsvillkor avseende möjligheterna att minimera nedsmutsningen av allmänna vägar från lastbilarna. Utredningen bör också innefatta hur mycket stoftutsläppen skulle minska om transporterna är täckta.

Lunds Botaniska Förening yrkar att ansökan avslås.

Föreningen anför följande.

Sydsten söker tillstånd att utvidga sin täkt, Dalbytäkten, i norr och söder samt i öster. Täkten ligger insprängt i Romeleåsens förlängning öster om Dalby i ett landskap av största nationella värde för bevarande. Hela området och dess omgivning utgör ett större riksintresseområde för naturvård, med delar av ett

Natura 2000-klassat bevarandeområde samt lagakraftvunna naturreservat. Naturmiljöerna är delvis överlappande och har skyddats på grund av värdefulla internationella och nationella kvaliteter.

Riksintresseområdet för naturvård och friluftsliv, Skrylleområdet norr om Dalbytäkten och väg 956, är på grund av sin ostördhet och sina innehållsrika och varierande naturmiljöer ett av landets mest välbesökta frilufts- och rekreationsområden med årligen omkring en miljon besökare. Markanvändningen följer en av Lunds kommun 2006-05-18 antagen Fördjupad Översiktsplan för Skrylleområdet.

För det primära rekreationsområdet "Romeleåsen och sjölandskapet" gäller särskilda lagreglerade bestämmelser för hushållning med mark och vatten (4 kap 2 § miljöbalken). Här skall turismens och friluftslivets, främst det rörliga friluftslivets intressen särskilt beaktas vid bedömningen av tillåtligheten av exploateringsföretag eller andra ingrepp i miljön.

Dalbytäkten avgränsades 2006 av SGU som område av riksintresse för material och ämnen (3 kap 7 § miljöbalken). De hydrologiska förhållandena inom området har avgörande betydelse för naturmiljöns värden samt för växt- och djurlivets förutsättningar och överlevnad.

Områden av riksintresse för naturvården, kulturmiljövården eller friluftslivet ska skyddas mot åtgärder som kan påtagligt skada natur- eller kulturmiljön (3 kap 4 § se även 4 kap 2 § miljöbalken).

Natura 2000-område: Områden, som tagits upp i förteckningen över bevarandeområden (27 § miljöbalken), bestämt av Sveriges Regering och fastställt av EU-kommissionen att ingå i Natura 2000 enligt art- och habitatdirektivet, ska prioriteras av myndigheterna i skyddsarbetet.

Naturreservat omfattar skyddade mark- och vattenområde i syfte att långsiktigt bevara biologisk mångfald, vårda och bevara värdefulla naturmiljöer eller tillgodose behov av områden för friluftslivet, vanligtvis med skyddsbestämmelser som att gräva eller förstöra ytbildning, till exempel genom täktverksamhet.

Ansökan bör vara exakt, byggd på vetenskapligt bästa undersökningar och slutgiltig. Den rubricerade ansökan är omfattningsrik men fyller inte dessa grundläggande krav, vilket medför att mark- och miljödomstolen knappast kan förvissa sig om att lagstiftningens mål nås utan risk för skador. Miljökonsekvensbeskrivningen kan inte godkännas.

Naturreservatet Högebjär

Naturreservatet Högebjär med omgivande fäladsmarker bildades 2006-11-24 med bl. a. föreskriften "förbud att bedriva täkt i någon form". Regeringen fastställde beslutet (M2006/6045/F/M, M2007/130/F/M) efter överklagande av Sydsten 2009-06-11.

Regeringen har gjort en omfattande och allsidig bedömning, där även Miljööverdomstolens och SGUs synpunkter beaktats. Sydsten kan uppenbarligen inte acceptera regeringens beslut 2009 utan begär tillstånd att bedriva täktverksamhet inom reservatet, vilket sedan 10 år är förbjudet. Samhället vill istället långsiktigt säkerställa syftet med reservatet genom att bevara och återskapa fäladsmark mm. Regeringens beslut ska ligga fast.

Avvägningen mellan de motstående riksintressena, bevarande och exploatering, har tidigare prövats och slutligt avgjorts. Det finns inget sakligt skäl att på nytt varken pröva regeringens beslut 2009 eller Sydstens önskan att exploatera marken inom naturreservatet. Täktansökan i denna del ska avslås.

SGUs underlagsmaterial för att utse södra delen av området som riksintresse för exploatering enligt 3 kap 7 § miljöbalken grundar sig inte på något resultat från någon geologisk provborrning. Länsstyrelsen i Skåne län, som företräder statens

intressen, har avstyrkt att området utses som riksintresse. Lunds kommun vill att Högebjär ska undantas från riksintresset.

Naturreseptet och Natura 2000-området Knivsås och dess omgivning

Bevarandeplanen för Natura 2000-området Knivsås fastslår att förändringar i områdets hydrologi både inom och utanför området, som medför ändrade hydrologiska förhållanden, leder till uttorkning av naturtyper och är ett hot mot bevarandevärdena. Med anledning härav vill Föreningen påtala följande:

I en rapport från Ekologigruppen redovisas att vattennivån i Lovéns brott norr om väg 956 under åren 2009-2015 successivt sjunkit med 2,8 meter. Vattennivån kan förväntas sjunka ytterligare, vilket framgår av ansökan. Vattennivån har fortsatt sjunka och efter okulär besiktning 2019 bedömts ligga väsentligt lägre än tidigare. Det finns ingenting som talar mot att den långsamma dräneringen och uttorkningsprocessen kommer att fortsätta och resultera i skadeverkningar för såväl naturtyper som typiska arter i Natura 2000-området. Fuktberoende arter och habitat (biotoper) skadas först, därefter resterande naturtyper. Vad händer när vattennivån i Lovéns brott hamnar på en nivå som ligger under habitaterna i Natura 2000-området?

Skador har identifierats vid utloppet, som nu är helt uttorkat i stenbrottets norra kant, uppenbarligen som följd av senaste utvidgningen av täktområdet söder om väg 956. Myndigheten som prövade och lämnade Sydsten täkt tillstånd 2004, förvissade sig uppenbarligen inte om vilka miljökonsekvenser beslutet skulle få som resultat. Skyddet av Natura 2000-områden ska prioriteras enligt gällande lag, vilket gällde såväl då som nu.

Växtplatsen vid utloppet har torkat ut och helt ändrat karaktär. Fuktberoende växter har försvunnit och ersatts av vanliga, triviala gräsarter som från Natura 2000 och botanisk synpunkt är föga intressanta. Bäckfåran med vatten till fuktheden och fuktängen, vilka är arealmässigt små men ytterst sällsynt förekommande naturtyper inom Natura 2000-området, har växt igen och "försvunnit" efter att täktområdet söder om väg 956 utvidgats. Från växtplatsen har typiska vattenberoende, rödlistade

arter som rödlånke och kärrjohannesört m fl försvunnit på grund av uttorkning och igenväxning. Kärrjohannesörten är en karaktärsart för Natura 2000-områdets fuktäng.

Uppenbarligen dränerar Sydstens täkt omgivande marker redan idag inom ett areellt icke obetydligt område. Diabasgångar mot täktområdet söder om väg 956 och sprickor i marken genom och intill Lov&is brott, bidrar uppenbarligen till dräneringen och torrläggningen.

Den enda realistiska orsaken till att vattennivån sjunker i Lovéns brott är att vatten tränger ut genom nya och/eller vidgade sprickor som bildats till följd av täktverksamheten och dess sprängningar söder om väg 956. Sydsten bekräftar att det finns sprickor i berggrunden men anger inte några närmare uppgifter om dessa. Slutsatsen synes odiskutabel - vattennivån i Natura 2000-området sjunker till följd av dränering orsakad av täktverksamheten.

Tillsynsmyndigheten är tydligen inte medveten om tillståndet och egenkontrollen tycks inte fungera trots att skyddet av Natura 2000-områden är ett i lag prioriterat ansvarsområde. Föreningen har i bifogad skrivelse uppmärksammat tillsynsmyndigheten på tillståndet med begäran att områdets hydrologi återställs och att risken för framtida skadeverkningar elimineras.

Åtgärder måste omgående vidtas för att reparera skadorna och att långsiktigt eliminera risken att nya skador uppkommer i naturreservatet och Natura 2000-området Knivsås.

Natura 2000-område som förtecknats enligt 7 kap 27 § miljöbalken är ett prioriterat riksintresse som inte får skadas av åtgärder eller verksamheter enligt 4 kap 1 och 8 §§ miljöbalken. Sverige har internationellt förbundit sig att skydda Natura 2000-områden. Skäl föreligger inte att göra undantag från lagen. Sydsten har tillgång till material av god kvalitet på andra håll i landskapet. Riksintresset för ämnen och

material får enligt lagen 3 kap 7 § miljöbalken inte ges företräde framför ett särskilt bevarandeområde.

SGU avgränsade 2005-07-01 riksintresseområdet enligt miljöbalken. I sammanhanget kan noteras att Lunds kommun 2006 konstaterat att "Delen norr om väg 956 ingår i Skrylleplanen". Anspråket "från riksintresset värdefulla material och ämnen 3 kap 7 § miljöbalken" accepteras inte av kommunen. Länsstyrelsen har i komplettering 2005-10-12, till granskningsyttrandet tagit ställning till att företräde ska ges till riksintresset för naturvård.

SGUs underlagsmaterial för att utse området norr om väg 956 som riksintresse enligt 3 kap 7 § miljöbalken redovisar inte något resultat från någon geologisk undersökning Länsstyrelsen i Skåne län, som företräder statens samlade intressen, har liksom Lunds kommun avstyrkt att området norr om väg 956 utses som riksintresse. Boverket, som har övergripande ansvar för hushållning med mark och vatten, anser att SGUs förslag inte ska fastställas. Täktansökan söder om väg 956 som påverkar Natura 2000-område ska avslås.

Riksintresseområden för naturvård i öster

De norra delarna söder om väg 956 ska skyddas mot täktverksamhet på samma sätt som ovan angivits. Risken att förorsaka skada i Natura 2000-området ska elimineras.

Täktverksamheten bör inte tillåtas expandera ytterligare och dominera landskapet. Samhället och friluftslivet i det tätbefolkade sydvästsånska uppodlade landskapet med brist på strövområden gör anspråk på att stråket av allemansrättslig mark hålls intakt.

Den fria oexploaterade zonen med allemansrättsligt tillgänglig mark i östra delen är en viktig förbindelselänk mellan Skrylleområdet - med sina 10-tal naturreservat och en nationalpark - samt Högebjär och det primära rekreationsområdet Romeleåsen,

vilka binds samman genom Skåneleden. Det sammanhängande området är särskilt skyddat som riksintresseområde för friluftsliv (3 kap 6 § miljöbalken).

För *Romeleåsen och sjölandskapet* gäller särskilda lagreglerade bestämmelser för hushållning med mark och vatten (4 kap 2 § miljöbalken). Här skall turismens och friluftslivets, främst det rörliga friluftslivets intressen särskilt beaktas vid bedömningen av tillåtligheten av exploateringsföretag eller andra ingrepp i miljön. Tåktverksamheten medför att stora vattenmängder, 2 miljoner kubikmeter vatten, årligen förs bort från Sydstens täktområde och dess omgivningar. Om tåkten ska fördjupas till -22 m ö h kommer större områden att dräneras och torrläggas. Sydsten bekräftar att naturvärden kommer att påverkas både direkt och indirekt genom bl. a. bortledning av vatten. Miljökonsekvenserna av dränering och torrläggning är inte klarlagda. Hur markvattensituationen totalt kommer att påverkas i täktområdet och i riksintresseområdet för naturvård och friluftsliv (3 kap 6 § miljöbalken) öster om nuvarande täktområde är inte redovisat. Skadas naturtyper som fukthedar, fuktängar och kärrvegetation med sårbara och för naturtyperna karakteristiska arter som klockgentiana, slättergubbe och klotgräs? Kommer vegetationen i fuktiga fåladsmarker med artrik flora av sällsynta, rödlistade växter att försvinna och ersättas med triviala gräsarter? Föreningen kan inte finna något svar på dessa frågor i ansökan.

Undersökningsområdet i miljökonsekvensbedömningen är så snävt avgränsat att undersökningar enbart har genomförts inom i princip nuvarande täktområde, där natur och naturvärden inom stora arealer redan utplånats genom tåktverksamhet. Omgivningarna har inte kartlagts på ett acceptabelt sätt. Föreningen är kritisk till tillvägagångssättet och resultatet rörande naturvärdesklassificeringen. Förekomsten av naturtyper i området måste bedömas och värderas i förhållande till förekomst och utbredning i landet/landskapet som helhet. Ett exempel på detta är fåladsmarkerna, som minskat kraftigt och som i svensk natur- och kulturmiljövård har ett betydligt högre bevarandevärde än vad som framskymtar i texten.

Efterbehandlingsplanen bör vara exakt och slutgiltig. Hanteringen av Natura 2000-områden som riskerar påtaglig skada får inte skjutas på framtiden som Sydsten gör. En sådan plan finns inte i ansökan och ej heller i gällande täktillstånd, som upphör 2024. En efterbehandlingsplan ska vara aktuell, realistisk och genomförbar.

Redovisningen av Dalbysjön är oprecis och schablonartad och saknar trovärdighet. Sydsten anger att vattennivån i sjön sannolikt kommer att ställa in sig på redovisad nivå - detta är en from förhoppning. Att det kommer att ta mer än ett halvsekel, kanske ett sekel, att skapa Dalbysjön är ingen ursäkt för att inte nu redovisa en komplett efterbehandlingsplan. Bedömningen av risken att skada Natura 2000-området är en fråga som inte får skjutas på framtiden utan ska nu slutgiltigt avgöras i dom.

De samlade bevarandevärdena av riksintresse enligt 3 kap, 6 §, 4 kap 1 och 8 §§ och 4 kap 2 § miljöbalken ska prioriteras, eftersom det långsiktigt är den bästa markanvändningen som bäst tillgodoser samhällets fastlagda nationella miljö kvalitetsmål och lagar. Det enskilda intresset att exploatera mark- och vattenområdet får vika. Ansökan i denna del ska avslås.

Alternativa platser för täktverksamhet

Sydsten kan utveckla 0-alternativet och redovisa alternativa områden för att bedriva täktverksamhet. Sydsten har tillgång till stenbrott på annan plats och därför handlar det nu inte om att bolaget, till följd av att Dalbytäkten ska avslutas, tvingas upphöra med sin verksamhet. Nuvarande ansökan fyller inte lagstadgade krav om redovisning av alternativa platser.

Med anledning av sökandens bemötande har föreningen tillagt följande.

Avsevärt bättre faktaunderlag krävs av Sydsten för att domstolen liksom remissorganen korrekt ska kunna bedöma områdets geologiska och hydrologiska förhållanden, som Föreningen betonat i tidigare yttrande. Åtgärder som resulterat i eller kommer att resultera i förändringar av dessa förhållanden leder ofelbart till

ändringar i omgivningar, biotoper och växt- och djurliv, som allvarligt riskerar skada Natura 2000-området.

Urbergsberggrunden i de skånska horstarna, bl a Romeleåsen, är sprickig med håligheter, som leder och transporterar vatten. Detta vet också Sydsten. Berget genomkorsas av gångar med sprickor som inte hindrar utan resulterar i transport och spridning av vatten.

Sydsten bedömer att kunskapen om hydrologin uppenbart inte är tillräcklig och anger i sitt yttrande att kompletterande vattenpumpningar ska utföras för att få ett bättre hydrologiskt underlag, under förutsättning att Länsstyrelsen i Skåne län lämnar bolaget tillstånd att pumpa vatten. Sydsten bekräftar därmed föreningens farhågor att geologi och hydrologi är mer komplicerad än vad som framgår av ansökan och att risken att irreversibelt skada biotoper i Natura 2000-området är uppenbar och stor.

Att undersöka läckage och vattentransport kräver långvariga vattenpumpningar/undersökningar för att nå entydiga och säkra resultat. Föreningen anser att länsstyrelsen är förhindrad att lämna tillstånd till vattenpumpning intill och i Natura 2000-området, eftersom otillåtna skador kan uppkomma. Högsta domstolen har i beslut 2014-06-18 klargjort att tillstånd för åtgärd eller verksamhet, som riskerar skada Natura 2000-område, inte får lämnas. Om Länsstyrelsen inte kan förvissa sig om skadeeffekterna och inte kan lämna tillstånd till grund- och ytvattenpumpning kan rimligen inte heller mark- och miljödomstolen lämna tillstånd.

Föreningen erinrar om att samma situation förelåg i ett annat täktärende, där bolaget bedömde att berörd länsstyrelse inte skulle lämna tillstånd att pumpa vatten intill ett Natura 2000-område och inte heller sökte tillstånd, vilket resulterade i ovan nämnda beslut 2014 från Högsta domstolen. Varken sökande täktbolag eller prövande myndigheter hade, respektive kunde samlat, förvissat sig om att irreversibla skador inte skulle uppstå eller skada Natura 2000-området. Ansökningshandlingarna inklusive efterbehandlingsplan ska prövas och bedömas samlat och slutgiltigt enligt

Högsta domstolens beslut. Detta innebär också, att lagstiftningen inte tillåter att undersökningar som pumpningar skjuts framåt i tiden för att klarlägga effekter och ligga till grund för tillåtighetsbedömningar. Miljökonsekvensutredningen brister och kan inte godkännas. Förfaringssättet är lagvidrigt. Ansökningshandlingarna ska vara samlade, exakta, fullständiga och slutgiltiga.

Föreningen konstaterar att influensområdet kring täkter med vattentransport är osäkra och svårbedömda med de metoder som tillämpats. Om det är jordbävningsaktiviteter som påverkat grundvattennivåer, som Sydsten uppger i flera kommentarer i sitt yttrande, finns det skäl att avbryta ansökan i nuvarande situation, bortse från bolagets tidigare redovisade fakta och göra nya undersökningar från grunden vad gäller markförhållanden och hydrologi och effekter på Natura 2000-området och omgivningarna i övrigt.

Föreningen vill uppmärksamma domstolen på att det är SGU och ingen annan myndighet som den 1 juli 2005 avgränsat och lagt fast gränsen för riksintresset (miljöbalken 3 kap. 7 §) och att såväl Länsstyrelsen i Skåne som Lunds kommun haft invändningar som SGU inte beaktat.

Föreningen har inkommit med ytterligare en skrivelse.

Lunds naturskyddsförening (LNF) tillstyrker ansökan under förutsättning att vad som anges nedan tillgodoses.

Vattenståndet i Lovénsjön

Det är viktig kunskap om nutida och framtida läckage som har tillförts ärendet. Det har även tidigare funnits antydningar om förekomsten av vattenförande tvärsprickor så det är viktigt att dessa finns med på de kartor som bifogas ärendet så långt detta är möjligt. Enligt bl.a. miljöbalkens hänsynsregler är det bolagets ansvar att förhindra och avhjälpa skador. En av LNF:s styrelsemedlemmar, L.R., följde i sitt arbete som miljöchef på VA SYD, Citytunneln på nära håll under hela förberedelse- och genomförandearbetet. I detta projekt testades en mängd olika

tättningsmetoder i förväg och många av dem användes sedan i praktiken. Öppna läckor tätades i regel med sprutbetong. Sprickor i berget framför bormaskinen tätades med förinjektering, det vill säga att små hål borrades framför maskinen och fylldes med tättningsmedel, i regel cementbaserade. Kunskap om detta finns på Trafikverket, som sannolikt också kan tipsa om personer som känner till detaljer om arbetena och tättningsmedlen. En del av dessa uppgifter finns hos mark- och miljödomstolen.

AB Sydsten känner väl till vilken lagstiftning som gäller för negativ påverkan på Natura 2000-områden. Som ledande råvaruleverantör till betongbranschen i sydvästra Skåne vet man sannolikt också hur man tätade berg inom Citytunnelprojektet, nämligen oftast med betong. Eftersom det är minst 15 år sedan den absoluta merparten av denna tätning utfördes har bolaget haft gott om tid att genomföra tättningsarbeten i sprickområdet mellan stenbrottet och Lovénisjön. Därför kräver föreningen att ett villkor föreskrivs som innebär att tättningsarbetena ska genomföras innan ett tillstånd kan meddelas för en längre tid än fem år.

Förslag till villkor

- AB Sydsten ska täta sprickbildningen i diabasgångar m.m. mellan det befintliga stenbrottet och Lovénisjön genom bl.a. injekteringsåtgärder samt säkra att vattennivån i Lovénisjön kan hållas på en nivå som innebär att biotoper och arter i Natura 2000-området förblir permanent opåverkade av verksamheten. Denna nivå är den nivå som gällde innan vattennivån permanent började sjunka (dvs. +88 m). Arbetena ska genomföras i nära samarbete med länsstyrelsen och vara genomförda senast fem år efter dom i detta mål. Kontrollprogrammet bör kompletteras med regelbundna mätningar och inventeringar där hydrologiska och biologiska parametrar ingår. Tillstånd för verksamheten för en längre tid än fem år omfattas inte av denna dom.

Föreningen har senare tillagt förlande:

LNF är medveten om att den största delen av inlagan gäller MKB för Natura 2000-området. Sydsten drar slutsatser från denna MKB och föreslår nya villkor som delvis gäller hela verksamheten. LNF noterar att bolaget uttrycker sig på olika sätt om olika sakfrågor på olika ställen i inlagan. Det är därför svårt för läsaren att få en tydlig uppfattning av vad bolaget åtar sig och vilka resultat som ska uppnås. Några exempel på oklarheter ges nedan.

LNF uppfattar punkt 12 så att endast verksamheter som på ett betydande sätt kan påverka ett Natura 2000-område kräver tillstånd. Här måste andra bestämmelser i miljöbalken vara styrande annars är det fritt fram för icke-tillståndsgivna verksamheter eller delverksamheter att utan konsekvenser förstöra naturen på ett sådant sätt att olika arter inte uppnår gynnsam bevarandestatus eller överlever i tillräckligt stora populationer. Domstolen måste klargöra vad som gäller.

I punkt 18 vill bolaget i villkor fastställa den lägre vattennivån i Lovénsjön som mätts upp efter den påstådda jordbävningen. LNF hävdar att det är den tidigare, högre, nivån som ska gälla dvs. då det rann ut vatten norrut från Lovénsjön. Det behövs inga djupa naturstudier för någon att inse att en bäck som normalt leder vatten ger förutsättningar för ett helt annat biologiskt liv än en som inte gör det. Bolagets egna naturundersökningar gäller bara de senaste åren. LNF har inte sett några bevis för att denna jordbävning ägt rum. Eftersom AB Sydstens verksamhet är baserad på att genom sprängning få berget att spricka sönder, är det svårt att inte uppfatta dessa sprängningar som likvärdiga med lokala jordbävningar.

I punkt 23 garanterar bolaget att de åtgärder som kommer att genomföras ska säkra att inga ytterligare skador kommer att uppstå. Därmed säger man också att man inte är beredd att ta ansvar för de skador som redan har uppkommit, t.ex. när bäcken ut från Lovénsjön berövades sitt vatten.

De kompensationsåtgärder som planeras till stöd för groddjur söder om väg 11 får inte äventyra det bestånd av den av EU skyddade arten större vattensalamander som redan finns i området.

LNF har tillagt följande:

De krav och synpunkter som LNF framfört tidigare kvarstår, såvida inte annat anges i detta yttrande.

Sammanfattning

Sydsten har genomfört flera noggranna utredningar och föreslagit flera åtgärder som LNF välkomnar. Till dem hör att ingen brytning ska ske nära Lovénsjön och att berget mellan sjön och stenbrottet ska tätas. De villkor som ska gälla under och efter tätningens genomförande måste preciseras. Det finns även fler tveksamheter där klargöranden är nödvändiga.

Sökanden ska genom påfyllning med grundvatten ha som målsättning att Lovénsjöns vattenyta ska ligga på en nivå mellan +87 och 88,3 meter ö h angivet i höjdsystem RH2000. Det bör av villkoren framgå under vilka tider på året som den övre nivån ska gälla, dvs. när vatten ska rinna ut från Lovénsjön.

Mandeiska församlingen i Lund anför följande.

Bakgrund: Den mandeiska församlingen och dess verksamhet är en del av mandeiska trossamfundet i Sverige & Finland, då detta trossamfund inkluderar många församlingar runt om i landet där finns större grupperingar mandéer precis som det som finns i Lunds kommun och närliggande område.

Grunden för den religiösa verksamheten i denna församling är Dop i levande rinnande vatten, och därför gjorde församlingen en stor insats och investering vid byggande av den mandeiska kyrkan i Dalby. För att leda upp grundvattnet genom en special rörlednings system för att få tillgång till det vatten som behövs där fyller församlingen speciella Dop vattenbassänger som används för alla våra religiösa och kyrkliga ceremonier.

Allt som görs i församlingen är direkt beroende av rinnande rent vatten som församlingen har sett till komma från grundvatten brunn på djup av 145 meter under jord. I församlingens heliga skrift Genza Rabba betonas mycket tydligt att den som smutsar ner levande vatten och naturen begår stor synd, vilket är verkligheten i linje med de moderna miljölagarna i Sverige, vilket också är en mycket stor glädjande ämne för församlingen då detta gestaltar uppfattningen om att vi människor till varje pris ska se till att bevara naturen och den levande rinnande vatten.

Församlingen kan idag inte dölja sin oro om det som skulle hända någon påverkan av det utnyttjande av grundvatten som församlingen är helt beroende av. Tåktverksamhet och vattenverksamhet i Dalby kommer på kort sikt också att påverka församlingen på något sätt, detta i likhet med våra grannar. Men det betyder inte att församlingen ställer sig likgiltig till allt som skulle ske av miljöpåverkan och även skadan av grundvattnet i verksamhetsområdet.

Långsiktigt är församlingen också ännu mer oroliga om vad som skulle innebära utvidgning av tåktverksamhet och vatten verksamhet i Dalby område, och hur detta skulle påverka det grundvatten som den är helt beroende av och förlusten av denna rena vatten källa.

Mandeiska församlingen i Dalby därför vill reservera sig än så länge att kommentera detta ämne tills vidare då varje påverkan av grundvattnet i området skulle kräva nya lösningar med allt vad det innebär av nya omkostnader och nya investeringar för att kompensera förlusten av det vatten som behövs för vår verksamhet.

Kort sagt, arbetet i det nuvarande mandeiska kyrkan i Dalby kommer att påverkas av arbetet av det tåktverksamhet i området båda på kort sikt och på lång sikt och enligt församlingens uppfattning så finns det en mycket snar utsatthet som kan påverka kvaliteten på grundvattnet som tillhör församlingen i detta område.

Därför kommer församlingen att behålla rätten att vid lämplig tidpunkt i framtiden och vid en allvarlig bevisad skada på grundvattnet som vi använder oss av idag och dess påverkan att begära full ersättning i form av rättmättigt skadestånd från aktörer som driver täktverksamheten i Dalby område. En sådan skadeståndskrav kan även innebära att vår församling kommer att kräva en ny tomt och en byggnation av en ny mandeiska kyrka i Lunds kommun som skulle då ersätta den mandeiska kyrka som finns idag i Dalby.

Skånska Energi Nät AB har inget att invända mot ansökan. Dock har Skånska Energi ledning (20 KV luftledning, kable och stationer) i delar av fastigheten A. Påverkas denna ledning av ansökt verksamhet så att ledningen behöver ändras, flyttas eller på annat sätt byggas om ska AB Sydsten belastas med de uppkomna kostnaderna som detta kan innebära.

Skanova AB och Telia Sverige Net Fastigheter AB (Telia-bolagen) anför följande. Skanova AB har ledningar m.m. som omfattas av ledningsrätt (akt 1281K-9170) på fastigheten Lund A (och omkringliggande fastigheter). Skanova AB berörs alltså av AB Sydstens ("Sydsten") ansökan om tillstånd till täkt- och vattenverksamhet. Uppgift om ledningarnas läge kan inhämtas via wwwv.ledningskollen.se.

Sydsten bör också vara medvetna om att det inom fastigheten II finns en telestation som ägs av Telia Sverige Net Fastigheter AB. Telestationen ligger strax 1 000 meter ifrån verksamhetsområdet (enligt miljökonsekvensbeskrivningen sidan 14 har samråd hållits med ägare till fastigheter inom ca 1000 m från verksamhetsområdet).

Utöver att Sydsten som fastighetsägare är skyldiga att följa föreskrifterna i ledningsrätten vill Telia-bolagen framföra att det finns risk att Telia-bolagens anläggningar skadas för det fall Sydsten utför de arbeten som har uppgetts i kungörelsen. Med anledning av denna risk är det av stor vikt att Sydsten åläggs att efterfölja bifogade information om bestämmelser vid sprängning och pålning vid

teleanläggningar (detta ska efterföljas även vid sprängning vid teleledningar med tillhör).

Slutligen förutsätter Telia-bolagen att Sydsten svarar för samtliga kostnader som kan uppkomma avseende exempelvis, men inte uteslutande, flyttningar eller andra åtgärder som krävs för att säkerställa Telia-bolagens anläggningars funktion.

K.D.A. och O.A., M, anför följande.

De vänder sig bestämt mot en utökad verksamhet inom Dalbytäkten. Detta kan bara ses som våldtäkt, d.v.s. att man gör våld på naturen, miljön och omgivningarna. Vad som ägt rum de senaste åren och det som nu planeras (och till viss del redan sker) kan inte beskrivas som något annat än ren rovdrift på ett känsligt natur- och kulturlandskap. Urgamla fäladsmarker ödeläggs, djurlivet och det rörliga friluftslivet störs, mossar och våtmarker torkar ut med fatala konsekvenser för faunan. Allt detta i omedelbar närhet till expanderande bostadsområden i Dalby och angränsande naturreservat. Planerad verksamhet måste betecknas som totalt vansinne.

För deras personliga del (och för andra boende i Björnstorps by) har de redan lidit av konsekvenserna av Sydstens täktverksamhet. Sprickor i byggnader och sättningar p.g.a. sprängning har de måst tåla, men det mest konkreta och graverande är sjunkande grundvattennivåer. De som är beroende av egna grävda brunnar har sedan tidigt 2000-tal upplevt att dessa sinar allt tidigare på sensommaren (bortsett från förra sommarens torka) och detta gäller brunnar i byn som aldrig tidigare sinat. De kan bara med bävan föreställa sig vad som blir följderna av ytterligare grundvattenavledning och frågar sig vart detta vatten pumpas och fördelas. Till det kommunala dagvattensystemet och så småningom ut i havet? I tider när det dagligen diskuteras om vattenbrist i de stora grundvattenmagasinen och påverkan från troliga klimatförändringar ter det sig minst sagt stötande att Sydsten nu vill pumpa bort ytterligare grundvatten.

De betvivlar influensområdets utsträckning och är övertygade om att det är betydligt större än vad som angivits. De tre brunnarna på fastigheten är grävda ner till fast berggrund, inte i jord. Det faktum att VA Syd har meddelat att de har tillgång till det kommunala vattennätet är korrekt men av ringa betydelse. Förvisso är vattenledning dragen fram till deras gårdsplan, men de har aldrig tidigare behövt ansluta oss till det kommunala vattennätet. Deras lilla gård har med grävda brunnar kunnat försörja en verksamhet som inte bara omfattat minst sex personer inom hushållet utan även djur, omkring 6-10 kor, två hästar och 6-7 suggor med kultingar. Det enda tillfället brunnen (och andra brunnar inom närområdet) sinade var när en lantbrukare i byn använde konstbevattning till sin potatisodling 1975.

De har i augusti 2019 fått besök av personal från Sweco som ville inventera våra brunnar. De kunde bara fastställa deras läge, men inte vattenkvaliteten eftersom brunnarna sinade redan i början av juli. De är fullt medvetna om både denna sommars, liksom fjorårets, extrema väderläge, men ändå. Brunnarna sinar tidigare för varje år.

Vad gäller skador (sprickbildning) på byggnader är det egendomligt att hus som är uppförda på urberg skulle kunna drabbas av sättningsskador. De tror att vi kan bortse från den enorma jordbävningsskatalogen som drabbade Skåne.

De vill slutligen påpeka att AB Sydsten inom sin verksamhet även bedriver täktverksamhet i Öved och Stenberget.

A.B.och L.B., N, yrkar att ansökan avslås. De anför följande.

De är mycket oroade över AB Sydstens ansökan och önskar av hela sitt hjärta att ansökan avslås! Att bevilja utökat tillstånd till bergtäkt i ett område med känslig natur, där man måste sänka grundvattennivåerna, flytta fridlysta djur och växter samt smutsa ner luften med radonhaltigt stendammsluft känns väldigt fel i en tid när alla blivit så medvetna om miljöförstöring och vad det innebär för vår värld.

För just deras fastighet berörs de framförallt av grundvattensänkning. Ändring av vattennivån påverkar deras verksamhet och deras hushåll. De har egen vattentäkt med ett mycket bra vatten.(provtagning gjord). Det vill de kunna ha även i fortsättningen. Vattnet i brunnen försörjer i dagsläget 3 vuxna personer permanentboende, 4 vuxna barn med familjer som ofta bor här helger och sem

Arrendator: 20 nötkreatur med kalvar 1 maj—sista nov (vissa år helår). Ca 5 får med lamm året runt. 2-3 hästar periodvis. Odling för självhushåll av grönsaker och bär. Keramikverkstad med kursverksamhet, som är vattenkrävande. Oron över hur en grundvattensänkning påverkar växtligheten, grödorna och träden är också stor.

Vid förra tillståndet lovaade Sydsten att efter tillståndets slut, 2005, ska marken återställas och ingen mer brytning ske. De känner det som ett stort svek mot alla bofasta här att Sydsten nu istället vill utöka. De lever med dagliga sprängningar med mycket buller, pipande från varningssignalen, skakningar och sprickor i deras fastigheter, krossning av sten, stendamm, backande maskiner mm. Dessutom sänkt grundvattennivå samt buller från väg 11 som förstärks av dom höga stendeponierna och sprider sig vidare. En vacker enefälad har ersatts av en grusvall med ännu högre krosshögar bakom.

D.B. och F.J., O, anför följande.

Redan nu sker betydande olägenheter i samband med sprängningar i täkten, och de befärar att huset kan ta direkt skada genom sättningar. Huset är beläget på en slänt/ås och de är rädda att sprängningarna även kan orsaka skred. De befärar även att grundvattnet kommer påverkas ytterligare vilket innebär problem med deras brunnsvatten.

Några fastighetsägare har redan nu drabbats av skador och en ytterligare utvidgning skulle med stor sannolikhet ytterligare öka risken för skador. Man kan anta att kommande sprängningar dessutom kommer att ske just i de delar av brottet som ligger åt deras håll.

I naturreservatet som ligger mellan deras fastighet och stenbrottet har vattenmängden i bäckarna samt i kärren minskat, vilket påverkar såväl skyddsvärd flora (ex Granspira, Nattviol och St Pers Nycklar). De misstänker även att associerad fauna riskerar påverkas mycket negativt.

De anser att en gedigen vetenskaplig undersökning av den tänkta verksamhetens påverkan på buller, grundvattnet samt naturmiljön måste genomföras. Även kontroll av vattennivåer i våra brunnar som riskerar att påverkas behöver utföras. Eftersom de inte har fått någon riktad information, och inte heller fått någon information om att de har rätt att yttra oss i denna fråga, befarar de att de inte anses bli påverkade av verksamheten, vilket är felaktigt.

En syn på plats vid bland annat bostäderna kan ju vara lämplig för att uppleva effekterna vid exempelvis sprängningsarbetet. Alternativt att mätinstrument kan placeras på olika platser i området som under en längre tidsperiod kan mäta de ljud och vibrationer som uppstår.

J-G.F.P. och Q, yrkar

- i första hand att den framtida vattentilgången i hans brunn (nr 9 i Bil.2.1 på fastigheten P+Q) ska omfattas av de villkor och åtgärder som anges i villkor 25 i ansökan
- I andra hand att domstolen skärper skrivningen genom att omformulera slutet av sista meningen i villkoret till följande lydelse: 99 - omgående efter anmodan anordna akut, och på sikt permanent, lösning av vattenförsörjningen".
- att domstolen bör godkänna AB Sydstens ansökan om bergtäkt endast under förutsättning att den skyddsvallkomplettering som omtalas i Bilaga B 3 (sid 23) snarast kommer till utförande. Vidare bör den dagliga bullerutlösande verksamheten tillåtas endast under tidsintervallet 08.00 till 18.00. Sydsten bör föreläggas en ny bullerutredning av oberoende part i syfte att få en mera praktisk uppfattning om bullrets utbredning till närliggande fastigheter.

Vidare bör närboende intervjuas avseende uppfattningen om bullerstörningar.

Han anför följande. Hans fastighet är inte ansluten till kommunalt vatten. Istället har finns borrhå bergbrunn med elektrisk pump.

I ansökan skriver AB Sydsten under punkten Q.2.1 på sid.22: " Influensområdet bedöms öka i genomsnitt med ca 20%. .... Den ökade avsänkningen i influensområdet till följd av utvidgad täktverksamhet uppgår till som mest 3- 4 meter, i nordostlig riktning".

I det fortsatta resonemanget under punkt Q.2.1 på sidan 22 i ovan refererade handling konstateras att "...påverkan på jordlagerakviferen kommer att bli utan betydelse för såväl vegetation som jordlagerbrunnar". Mot bakgrund av erfarenheter från 2018 kan man undra över hur många lantbrukare och trädgårdsmänniskor i omgivningen som instämmer i att jordlagerakviferen är utan betydelse för vegetationen.

I avsnittet 108 på sid 22 talar man om "normala nederbördsförhållanden" men definierar inte vad som menas med ordet "normala".

Optimismen ökar i avsnitt 109: "Med hänsyn taget till en framtida förhöjd årsnederbörd med ca 6 % till följd av klimatförändringar...". Det är frustrerande att AB Sydsten här inte redovisar resultaten av såväl förhöjd som reducerad årsnederbörd. All diskussion inom temat klimatförändringar talar om större klimatologiska svängningar jämfört med vad vi är vana vid. Visst kan nederbörden öka jämfört med tidigare år men vad hjälper det ur brunnsynpunkt om nederbörden exempelvis faller bara under höst och vinter men ej under sommartid? Nyligen (20190329) konstaterade SMHE i en rapport att temperaturen i Sverige stiger mer än jorden som helhet. Vidare påpekas att uppvärmningen är förknippad med stora förändringar i vårt klimat med många, oftast negativa, konsekvenser för samhälle och naturmiljö. Uttalade torrperioder med låga grundvattennivåer är inte alls ett

scenarium som kan uteslutas. Flera kommuner, även i södra Sverige, föll under föregående sommar offer för kraftigt sänkta grundvattennivåer. Även om vår region klarade sig är detta ingen garanti för framtiden.

Hela resonemanget under punkt Q.2 i ansökan saknar kritisk diskussion och är därmed ej belysande för vad som faktiskt kan hända under kommande år.

I avsnitt 111 på sid 23 i ansökan noterar man det självklara: "Påverkan på vattennivån är som störst närmast tälten och minskar med avståndet från tälten...". Bilaga 2.1 är en karta där dsk "influensområdet" är utmärkt med blå linje och förekommande / identifierade brunnar (även utanför influensområdet) markerats med nummer, vilka hänför sig till en särskilda förteckning över på vilken fastighet brunnen är belägen. Vidare finns i nämnda förteckning fastighetsägare, brunnens djup samt typ av brunn (berg eller berg / jord).

Varför den blå linjen dragits som den gjorts på kartan framgår ej. Över ett fåladsområde i den nordöstra delen av influensområdet har linjen ett zig-zag format förlopp. Vad betyder det? Även i andra avsnitt är linjeförloppet svårförståeligt. Några motiveringar till varför den blå linjen dragits som den gjorts kan han ej finna.

I ett PM (Bilaga 2) till brunnsinventeringen konstateras att av 173 identifierade brunnar bedöms preliminärt 36 brunnar ligga inom fastlagt influensområde. Detta är dock ett osäkert antal "...eftersom alla brunnar inte är inmätta och koordinatangivelser i SGUs brunnsarkiv kan avvika med upp till 100 meter från verkligt läge." Här finns alltså uppenbara brister i inventeringen. Bedömningen av påverkade brunnar är "preliminär" och avvikelser avseende lokaliseringen av vissa brunnar kan vara upp till 100 meter mellan verkligt läge och det i brunnsarkivet angivna.

Den preliminära bedömningen och osäkerheten i brunnläge gör att hela brunnsutredningen blir mycket tvivelaktig, framför allt naturligtvis för de brunnar

som på grund av svagheter i metodiken hamnat mer eller mindre utanför ett mer eller mindre hypotetiskt influensområde.

Miljödomstolens dom i målet M 410-02 överklagade han till Miljööverdomstolen. Där konstaterades att miljödomstolens beslut står fast (Aktbilaga 31, Mål nr M 9541-04, Rotel 1310). I Miljööverdomstolens akt slås fast att: "AB Sydsten har medgett att J-G.F.s vattentäkt skall anses omfattas av influensområdet och de särskilda villkor som sökanden (dvs AB Sydsten, egen kommentar) åtagit sig beträffande vattentäkter inom detta".

Således har han ett domslut på att hans fastighet i tidigare tillstånd till utökad bergtäkt för AB Sydsten ligger inom influensområdet men nu hamnar den utanför! Någon motivering till dessa skilda situationer ges ej.

I Bilaga 2.1 är hans brunn utmärkt med siffran 9. Jämför man kortaste avståndet för brunn nr 9 till gränsen för brytområdet för den utökade bergtäckten med avståndet för brunn nr 97 till samma brytområde, kommer brunn (nr 9) snarare närmare bergtäckten än brunn nr 97 som är inkluderad i influensområdet (båda markerade som bergbrunnar).

Mycket i bedömningen av de hydrologiska förhållandena i AB Sydstens ansökan präglas av antaganden och kommer därför att prägla det antagna influensområdets utbredning. För att få en säkrare uppfattning om den framtida situationen kräves en ytterligare studie av en oberoende part för att få fram en "second".

Det spelar ingen roll hur många studier Sydsten låter göra idag inom området hydrologi, osäkerheten inför framtiden av effekten av Sydstens utökade stentäkt består när det gäller grundvattennivåer och därmed vattennivån i privata brunnar. Och av sådana finns många inom eller i gränstrakten till det teoretiskt beräknade influensområdet. Osäkerheten är beroende dels på idag oförutsägbara effekter av den utökade stentäckten, dels på effekten av framtida klimatförändringar. Mycket talar för att de senare med avseende på Sverige kan bli allvarigare än vad som

förutspått för bara ett år sedan. Sett mot denna bakgrund är förändringar i grundvattennivån relaterade till Sydstens aktiviteter den helt dominerande aspekten i frågan om Sydstens utökade stentäkt. Som bas för alla framtida beräkningar av Sydstens influenser på grundvattennivån kan man använda bl.a. alla de beräkningar som lagts till grund för den nu aktuella ansökan.

Enligt hans mening måste AB Sydsten ta fullt ansvar för de eventuella grundvattenförändringar som framtiden kan bära i sitt sköte till följd av bolagets aktiviteter.

I miljödomstolens dom från 2004-12-01 i Mål nr 410-02 avseende tillstånd för bortledning av tillrinnande yt- och grundvatten från AB Sydstens bergtäkt konstateras under Villkor, punkt 5: "*Om det inom tiden för anmälan av oförutsedd skada uppstår akut vattenbrist i en enskild vattentäkt inom det redovisade influensområdet skall sökanden — för tillgodoseende av fastighetens behov av vatten för hushåll och djurhållning eller för näringsverksamhet (med undantag av vatten för bevattning) — omgående efter anmodan anordna provisoriskt tillhandahållande av vatten intill dess vattenförsörjningen kan ordnas permanent*". Detta villkor måste anses som ett minimumkrav. I den mån som AB Sydsten kan anses ha förorsakat skada måste bolaget också vara skyldigt att ta ekonomiskt ansvar för skadan!

Under punkten Q.4 i AB Sydstens ansökan behandlas bullerproblematiken relaterad till olika moment i bergtäktverksamheten, bl.a. krossning (avsnitt 113). Detaljerade bullermätningar har utförts vid olika mätpunkter (Bilaga B.3, sid.23) under olika arbetsaktiviteter. Dock har bullermätningar ej företagits vid fastigheter belägna inom influensområdet, ej heller har närboende intervjuats avseende bullepplevelsen. De utförda mätningarna utgör således inget grundlag för de närboendes subjektiva uppfattningar om bullerstörningar.

I ett av AB Sydstens tidigare inlämnat yttrande till miljödomstolen, daterat 19 november 2004, skriver man: "Buller från den aktuella verksamheten genereras

främst genom krossningsverksamhet i täkten. Bullerbegränsningar vid tåktverksamhet skall syfta till att begränsa den olägenhet och störning som en verksamhet kan ge upphov till. En kontinuerlig exponering av buller är en olägenhet som bör begränsas".

I det nu aktuella ärendet är buller från krossaktiviteter ofta påträngande. Att upprepade tidiga morgnar (redan vid ca kl 06.00) vakna av detta buller är högst irriterande och klart exempel på olägenhet.

I ett annat ärende, avseende bullerstörningar från Torna Hällestad Pistolskytteklubbs verksamhet, uttalade miljöförvaltningen i Lunds Kommun (Dnr 20101.0436.29): "Miljöbalken har generella krav på hänsyn i 2 kap., 2 och 3 paragraferna, som omfattar alla verksamheter och åtgärder som kan medföra skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön, och som inte är av försumbar betydelse i det enskilda fallet." Och vidare: "Här avses även störningar som påverkar välbefinnandet i inte ringa grad t.ex. buller, d.v.s. de behöver inte vara direkt hälsoskadliga. Bedömningen om något är en olägenhet eller huruvida en störning är ringa, ska utgå från hur det uppfattas av människor i allmänhet".

Miljöförvaltningens tolkning av bullerstörningar kan utan tvekan appliceras på AB Sydstens bergtåktverksamhet. Bullret från krossaktiviteter under tidiga morgontimmar och ibland även sena kvällar är högst irriterande, både vid egen och andras fastigheter. Detta innebär inte att "krossbullret" är acceptabelt under dagtid, endast att det faller över acceptansnivån under morgon och kvällstid. Rimligt hade varit att intervjua fastighetsägarna inom influensområdet angående upplevelsen av bullerstörningar.

Ett typiskt exempel utgör situationen den morgon detta skrives (20190402). Han väcktes 0600 av det vanliga bullret från AB Sydstens bergtåkt. Vilken specifik komponent i arbetsproceesen som förorsakade bullret är för honom svårt att avgöra. Troligen kross och sortering. Störningarna innebär utan tvekan en betydande olägenhet av icke ringa grad för närboende. Under sommarmånaderna har det hänt

att bullret startat mitt under natten och fortsatt till sen kvällstid. Löses inte bullerproblemet kan det komma att följa AB Sydstens aktiviteter under många år. AB Sydsten kan ha två alternativ: utvidgat bullerskydd eller inskränkta bryttider.

Han anser sig ej vara ensam om bullerproblematiken. Att Sökanden bedömer bullerpåverkan "utesluten" inom hans fastighetsområde är en grov överdrift. Buller är förvisso ingen daglig störning men förekommer tidiga morgnar och av och till vid andra tillfällen. Tillräckligt för att tas hänsyn till.

K.F. och P-O.F., R, yrkar

- att AB Sydsten ska hållas ansvarig och stå för samtliga kostnader för alla kommande förändringar av vattenförsörjningen på fastigheten. Detta kan omfatta sänkning av pump i befintlig brunn, borrning av ny brunn och all omdragning av rörledningar till fastigheten eller anslutning till kommunalt vatten om tillgång till egen vattentäkt av någon anledning helt skulle omintetgöras. I sådana fall yrkas även kompensation för inköp av vatten under framtida år.
- att bullrig krossningsverksamhet begränsas till tider 06.00-22.00 vardagar och 07.00- 18.00 lördag/söndag samt hela juni-augusti.

De anför följande.

På fastigheten bedrivs hästverksamhet med uppfoärdning för ett 30-tal hästar. Vatten situationen har tidigare varit kritisk med speciellt dålig tillrinning under sommarperioden. För att exemplifiera var den inte möjligt att fylla ett badkar (som används för att vattna hästar på bete) med vatten samtidigt som tex en tvättmaskin kördes inne i huset. De fick ransonera strikt och planera alla vattenuttag under dagen. 2013 beslutade de därför att sänka pump i egen brunn med 5 meter och installera ny typ av pump. Därefter har vattenförsörjningen fungerat godkänt.

2018 bedömdes av dem som speciellt och att de då körde torrt vid enstaka tillfällen förklarade de med torkan. 2019 har de åter kört torrt vid flera tillfällen och vattensituationen är mer likt år 2013 innan de sänkte pumpen.

Sydsten utförde hösten 2019 mätning av vattennivån i brunnen. Det var 18 meter. Pumpen har de för ett par år sedan sänkt från 20 till 25 meter. De har haft problem i år och nu bara 7 meters vattenpelare förklarar saken. Hade de inte sänkt 5 meter för ett par år sedan hade de nu bara haft en pelare på ett par hinkar vatten. Brunnen har tidigare väl försörjt hushåll och lantbruk innehållande cirka 30 hästar. De sista två åren har inte vattnet räckt för att tvätta stallet invändigt sommartid.

De är naturligtvis oroad för effekter på tillgång till vatten och grundvattennivå som den utökade täktverksamheten kan innebära. Vidare är brytningen förenad med störande buller.

Diabasgångarna går mot deras fastighet och därmed influensområdet vid brytning. Redan idag står det helt klart att på samma sätt som Sydstens nuvarande brytning sänkt vattennivån betydligt i Lovénsjön, har det haft samma inverkan på deras brunn. De vet inte hur djup borrhålen i brunnen är. Enligt tidigare ägare till fastigheten är det Sydsten som för många år sedan stod för den brunn som försörjer fastigheten. Det finns därför ingen dokumentation av brunnen. De kräver dock att om Sydsten beviljas utökat tillstånd ska de omedelbart stå för och utföra sänkning av deras pump med minst 10 meter, om borrhålen inte tillåter detta får Sydsten åtgärda det. Redan nu har stenbrytningen skapat bekymmer för deras vattenförsörjning och ytterligare tillstånd ska därför medföra omedelbar åtgärd hos dem.

A.G., Dalby, anför följande.

Hon äger en fälladsmark som kan beröras av den tänkta verksamheten.

Fälladsmarken används som betesmark för gårdens nötkreatur och djuren har idag tillgång till vatten naturligt i form av en bäck/dike . Om Sydstens verksamhet medför att vattentillgången begränsas eller försvinner måste vattenförsörjningen för djuren säkras på något sätt. Detta menar hon åligger Sydsten att ombesörja.

Fälladsmarken är dessutom ett mycket artrikt område med stor biologisk mångfald. Förhållandena gör att en speciell flora och fauna skapas. Öppna torrängar blandas

med fuktiga svackor, varje ekosystem med sin typiska flora och fauna. Många av de för trakten typiska växterna och svamparna är dessutom ovanliga och hotade i dagens jordbrukslandskap. Exempel på sådana arter är backsippa, vildlin, slåttergubbe, kattfot Sankte Pers nycklar och darrgräs. Här finns också gott om insekter och bland fjärilarna märks den ovanliga svartfläckiga blåvingen. Betande djur är en förutsättning för att bevara dessa unika marker. En grundvattensänkning skulle också kunna förstöra livsmiljön för många av dessa hotade arter samt försämra betestillgången för djuren.

E.H., G, yrkar i

- första hand att ansökan avvisas till följd av att samråd inte genomförts i enlighet med miljöbalkens krav samt att denna brist inte kan läkas.
- E.H. yrkar vidare att Sydsten föreläggs att
  1. komplettera underlaget för ansökan med en utredning av de sprickbildningsskador som den ansöka verksamheten kommer att medföra på Fastighetens byggnader. I avsaknad på sådan utredning bör ansökan avslås.
  2. komplettera underlaget i ansökan med en fullständig redovisning av Nitro Consults rapport från 2008 inklusive eventuellt föreliggande bedömning av orsak till sprickbildningen i Fastighetens byggnader och sprickornas betydelse för byggnaderna.
  3. överlämna schema för sprängningsverksamheten så att påverkan på djurhållningen på fastigheten närmare kan utredas av honom. Schemat ska överlämnas senast två dagar innan sprängning och ange tidpunkt för detonation, laddningens storlek, placering inom tälten samt nivå.
  4. under tillståndstiden kontrollera och säkerställa vattennivå och kvalité i den brunn som finns på Fastigheten.
  5. att utreda sprickbildningens omfattning och orsak på Fastigheten samt hur byggnaderna har påverkats av nuvarande verksamhet.

Han yrkar även ersättning för skada som uppkommer på hans fastighet med belopp motsvarande kostnaden för att tillgodose fastigheten med eget vatten. Beloppet kommer att anges senare när kostnaden för djupborrning av brunnarna har kunnat beräknas.

Han anför följande.

Han förvärvade fastigheten den 26 april år 2000 i syfte att på denna bedriva verksamhet med uthyrning av bostäder och slaktsvinsproduktion.

På fastigheten finns två villor och en lägenhet. Lägenheten är inrymd i samma byggnad som ett kontor. Villa 1 är idag uthyrd till ett medelålders par. I villan bedriver hyresgästen även ett hunddagis i mindre utsträckning. Villa 2 är uthyrd till en barnfamilj. Även lägenheten är uthyrd.

På fastigheten finns sex svinstallsbyggnader om totalt ca 6 000 platser, jämte personalutrymmen, kontor, fodersilo och gödselbrunn. Mil ötilstånd finns för hållande av 5988 slaktsvin på fastigheten. Tillståndet medger lagring av 8 660 m³ flytgödsel på fastighetens samt lagring av fastgödsel på platta om 25 m². Under normala förhållanden produceras ca 18 000 slaktsvin på Fastigheten årligen.

Sydstens verksamhet har under årens lopp medfört sättningar och sprickbildning på byggnaderna på fastigheten, Den verksamhet som Sydsten nu söker tillstånd förkommer att flytta drygt 150 meter närmare fastigheten än tidigare.

Sprickbildningen på byggnaderna på fastigheten kan därmed förväntas öka.

Sprickbildningen i byggnaderna medför dels marknadsvärdesminskning och dels kostnader för honom.

Sydstens verksamhet på intilliggande fastighet medför att den förväntade livslängden på fastighetens byggnader är kortare än normalt. Han har mot denna bakgrund avstått från att göra nödvändiga nyinvesteringar på fastigheten då

sprickbildningen i byggnaderna medför att den ekonomiska kalkylen för investeringar i fastigheten inte är ekonomiskt försvarbar.

År 2008 beställdes med anledning av klagomål från honom en rapport av Sydsten från konsultfirman Nitro Consult AB. Han tillställdes kopior av protokoll från förbesiktning av fastigheten.

Av rapporten framgår att det finns omfattande sprickbildningar på fastighetens byggnader. Rapporten utgörs dock enbart av ett protokoll och omfattar inte en bedömning av sprickornas sannolika ursprung. Inte heller görs någon bedömning av deras betydelse för byggnadernas funktion.

Sydsten bör mot den angivna bakgrunden föreläggas att komplettera underlaget för ansökan med en utredning av de sprickbildningsskador som den ansöka verksamheten kommer att medföra på Fastighetens byggnader. I avsaknad på sådan utredning bör ansökan avslås.

På fastigheten finns en brunn som används i djurhållningen. Även kommunalt vatten finns inkopplat till fastigheten och detta vatten används parallellt med vattnet från brunnen.

Brunnens funktion är nödvändig för djurhållningen. Sydsten bör åläggas att kontrollera brunnens funktion och eventuell nivåsenkning av vattennivån i brunnen.

I aktbilaga 271 p. 12 anges att nivåpåverkan i bergborrade brunnar kan bli betydande. Avståndet till bergtäkten samt lokala hydrauliska förhållanden vid brunnen är avgörande för hur stor påverkan blir. Av bilaga 2 till aktbilaga 271 framgår att täktverksamheten kommer att medföra mycket stora avsänkningar i brunnarna på Erik Hermelins fastighet. (nr 20, 153, 154 och 156). Avsänkningen innebär att brunnarna såvitt kan bedömas av utredningen kommer att sina om de inte borrar ner till de grundvattennivåer som kommer att gälla efter att det nya täktillståndet tagits i bruk.

En kontinuerlig tillgång till färskt dricksvatten till grisarna är av stor betydelse för deras välmående och tillväxt. Fram tills för ett par år sedan använde E.H. enbart vatten från den egna brunnen till djurhållningen. Vattenkvalitén i brunnen har försämrats vilket har fått till följd att även kommunalt vatten används i verksamheten. Att använda kommunalt vatten är väsentligen mycket dyrare än att använda vatten från den egna brunnen.

I ansökan, p 57, anges under rubriken *Omgivningsbeskrivning, Geografisk orientering*, att *närmaste bostad ligger öster om tälkten, ungefär 200 meter från gränsen till planerat brytnings- och verksamhetsområde. Närmaste bostad till väster om tälkten är lokaliserad ca 200 meter från verksamhetsområdet, beläget i industriområdet. Den närmsta större bebyggelsen är Dalby tätort.*

I samrådshandlingen 2017-02-24, Bilaga B1.1 till ansökan, anges att *Närmaste bostadshus ligger öster om tälkten, ungefär 200 m från gränsen till planerat verksamhetsområde och brytningsområde. Väster om tälkten ligger flera bostadshus på ett avstånd på mellan 400 till 500 m från verksamhetsområdet. Dalby ligger ca 1000 m väster om tälkten och är den närmast belägna större bebyggelsen.*

I ansökan har till synes förbisetts att tre bostäder är lokaliserade omedelbart norr om tälktområdet med enbart en väg som skiljer fastigheterna åt. Den närmast liggande bostaden kommer att vara belägen ca 50 meter från verksamhetsområdet och ca 100 meter från brytningsområdet enligt Ritningsbilaga 3 till ansökan. Hur de boende på denna fastighet kommer att påverkas av den ansökta verksamheten har inte utretts i ansökan med bilagor.

Hans ombud har varit i kontakt med de boende på fastigheten, N-E.N. och M.M. med familjer.

N-E.N. har bott och varit skriven på fastigheten sedan början av 2000-talet. Enligt N-E.N. har han och övriga medlemmar i hans hushåll

(fru A.D.N.och styvdotter A.D.) inte informerats om Sydstens ansökan, vare sig under samrådsskedet eller sedan ansökan lämnats in. Av bilaga B1.5 Sändlista 1000 meter framgår vidare att han eller hans familjemedlemmar inte är upptagna i sändlistan.

M.M. och hans fru E.M. har bott på Fastigheten i ca två år tillsammans med deras sexåriga dotter och hund. M.M. omvittnar att han och familjen är mycket störd av verksamheten som bedrivs. Inte heller M.M. har kontaktats av Sydsten vid genomförandet av samråd eller nu i samband med ansökan.

N-E.N. och M.M. samt deras respektive familjer får anses vara enskilda som kan antas bli särskilt berörda av verksamheten med hänsyn till att deras bostad kommer att vara lokaliserad endast 100 meter från brytningsgränsen och 50 meter från verksamhetsområdet. Det kan mot den angivna bakgrunden konstateras att samråd inte har genomförts i enlighet med miljöbalkens krav på att enskilda tidigt ska ges möjlighet att lämna synpunkter på processen.

I ansökan med bilagor har inte utretts på vilket sätt djuren i hans grisproduktion påverkas av vibrationer från sprängningarna i Sydstens verksamhet.

Ett bifall till Sydstens ansökan innebär att brytningsgränsen och sprängningar flyttas närmare grisstallarna. En ökad påverkan på grisarnas hälsa kan mot denna bakgrund förväntas. Sydsten bör mot denna bakgrund samt att frågan över huvud taget inte adresserats föreläggas att komplettera MKB med en utredning avseende påverkan på grisarnas hälsa till följd av sprängningarna i berget.

Han och hans personal har vid flera tillfällen upplevt kraftiga skakningar i grisstallarna vid Sydstens sprängningar. För att närmare kunna bilda sig en uppfattning om hur djuren påverkas önskar de ta del av Sydstens schema för kommande sprängningar med angivande av tidpunkt för sprängning, laddningens

storlek samt var i tåkten sprängladdningen kommer att placeras. För utredningens planering bör uppgiften lämnas med två dagars framförhållning.

Som ovan redovisats har Sydstens sprängningar medfört omfattande sprickbildningar på byggnaderna på fastigheten.

I två av stallbyggnaderna hålls grisarna på andra våningen. På första våningen är inrett en gödselbrunn för lagring av gödsel från djurhållningen. Sammantaget i stallbyggnaderna lagras ca 2 500 ton gödsel. På fastigheten finns även fem separata gödselbrunnar i betong.

Sprickbildningen i byggnaderna på fastigheten har medfört att gödseln har läckt ut i betongen. Eftersom gödsel är korrosivt har armeringsjärnen på flera ställen angripits. Ett angrepp på såväl betong genom sprickbildning samt armeringen i betongen till följd av korrosion från gödseln innebär en risk för byggnadernas hållfasthet. Vid en sprängning finns således risk för att byggnaden rasar med mycket omfattande gödselutsläpp i närområdet som följd. Det finns även risk för skada på såväl personer som befinner sig i byggnaderna som på djuren. Denna risk är inte analyserad i ansökningsmaterialet.

Mot angiven bakgrund bör Sydsten föreläggas att utreda sprickbildningens omfattning och orsak på fastigheten samt hur byggnaderna har påverkats av nuvarande verksamhet. Utredningen kan ligga till grund för om ett utökat tillstånd i enlighet med föreliggande ansökan kan beviljas.

Med anledning av sökandens bemötande anför E.H. följande.

Vibrationer från stenbrottet och dess påverkan på djurhållningen

AB Sydsten framhåller angående sprängningarnas påverkan på djurhållningen att den ansökta verksamheten inte i nämnvärd utsträckning kommer att avvika från den som redan bedrivs varför påverkan på djurhälsa, säkerhet eller produktionsförhållanden inte bör avvika från vad som redan förekommer.

Resonemanget får förstås som bolagets inställning är att han har att acceptera störningar i sin verksamhet samt påverkan på djurhälsan och djurvälstånd till följd av att han hittills inte har opponerat sig mot den verksamhet som redan bedrivs av AB Sydsten. Tillåtligheten av den verksamhet som AB Sydsten nu ansöker om ska dock prövas i sin helhet i förhållande till dess framtida omgivningspåverkan, däribland påverkan på djurhållningen och djurhälsan. Om han inte har invänt mot pågående verksamhet saknar därvid betydelse.

Med anledning av AB Sydstens inställning att det inte föreligger någon påverkan på grisar av vibrationer vid s.k. komfortnivåer har han kontaktat R.W., forskare på avdelningen för miljö, omsorg och djurhälsa vid Institutionen för husdjurens miljö och hälsa, SLU i Skara. R.W.s forskning är främst inriktad på stallmiljö, hälsa, beteende och välfärd hos grisar och mjölkkor. Tidigare forskningsprojekt har bland annat handlat om effekten av strategisk halmning hos grisar, riskfaktorer för hälta hos mjölkkor, effekten av gummimattor på smågrisars klövhälsa, bruk av amsuggor, användning av halm till grisar för att förebygga svansbitning m.m. Rebecka Westin är även djurhälsoveterinär och rådgivare med inriktning på grisar vid Gård och Djurhälsan veterinärstation.

Rebecka Westin har per telefon redogjort för att hon inte känner till några forskningsrapporter avseende vibrationers påverkan på grisars djurhälsa men att hon är säker på att vibrationer har en påverkan på djurens välbefinnande. Hur stor påverkan som vibrationerna har är svårt att avgöra och beror på bland annat vibrationernas kraft samt hur ofta de förekommer och deras varaktighet. Det är enligt R.W. inte osannolikt att vibrationer kan medföra stress hos djuren vilket bland annat kan leda till svansbitning, vilket är ett vanligt men oönskat beteende hos slaktsvin.

Hon nämnde därvid ett exempel där hon kontaktats av en grisproducent som fått kraftigt försämrade produktionsresultat och en försämrad djurhälsa. Felet kunde slutligen lokaliseras till ett nyinstallerat foderskruvssystem som orsakade

vibrationer i stallgolvet. Vibrationerna orsakade bland annat för tidig grisning hos soggorna med "förödande konsekvenser som följd".

Han har även per telefon ställt frågan om påverkan på djurvälferden till den konsult som utfört vibrationsutredningen, Bilaga B4, Metron Miljökonsult AB. Enligt P-0 Bjelkström, ansvarig handläggare, saknas det kännedom om hur vibrationer påverkar grisar. Däremot är påverkan på andra djurslag väldokumenterad. Enligt P-O.B. är det allmän kännedom i branschen att kor kan skada sig när de reser sig hastigt och de då riskerar att trampa på varandra samt att hästar kan skada sig om de skenar efter en markvibration.

Mot den angivna bakgrunden bör den ansökta verksamhetens påverkan på djurhållningen och djurens hälsa och välfärd utredas av AB Sydsten innan dess att tillstånd meddelas.

Den utökade täktverksamheten riskerar mot angiven bakgrund att allvarligt påverka djurhållningen och djurhälsan på gården. Ett ökat svansbitningsbeteende hos grisar får innebära sämre djurhälsa men också försämrade produktionsresultat. Svansbitande grisar växer sämre med ett försämrat ekonomiskt resultat som följd. Eventuell påverkan på djurhälsan till följd av vibrationerna riskerar således att försämra djurproduktionens ekonomiska resultat. E.H. riskerar även förelägganden och ingripanden från länsstyrelsens djurskydds-enhet för det fall att djurhälsan försämras på gården.

Vad avser sprängningen den 29 januari kan konstateras att den, trots mycket god marginal till de föreskrivna komfortvärdena, upplevdes som mycket hög med stora vibrationer i stallbyggnaden av E.H.s djurskötande personal.

Hans förman A.H. har vid ett antal tillfällen även observerat att grisar har rest sig eller på annat sätt reagerat med oro vid sprängningarna. När AB Sydsten har lämnat ut sprängningsschemat kommer han att återkomma med ytterligare redovisning i denna del.

Bostäder

Vad gäller bostäderna på hans fastighet kan det av ansökan konstateras (Bilaga B4) att den västra bostaden är belägen söder om den streckade blå gränslinjen som markerar beräknad vibrationsnivå 4 mm/s samt att den östra bostaden/kontoret är belägen delvis söder om linjen. Dessa två byggnader kommer således enligt den schematiska bilden att utsättas för högre vibrationsnivåer än det angivna gränsvärdet.

Han hemställer att domstolen förelägger AB Sydsten att ange vilken beräknad vibrationsnivå som bostaden kommer att utsättas för. Ansökan bör justeras så att byggnaden inte utsätts för högre vibrationsnivåer än 4 mm/s.

Vad gäller samråd med de boende på hans fastighet får dessa som tidigare angetts anses vara särskilt berörda av verksamheten med hänsyn till närheten mellan deras bostad och tälkten.

AB Sydsten har haft kännedom om att bostäder finns på hans fastighet vilket framgår av att en av bostäderna har utgjort en mätpunkt i vibrationsutredningen. Bostäderna är även direkt synliga från väg 956 som ligger mellan fastigheterna. Med hänsyn till bostädernas belägenhet i direkt anslutning till tälkten endast 100 meter från det ansökt verksamhetsområdet får möjligheten till samråd anses av yttersta vikt för de boende. Av deras vittnesmål framgår vidare att de heller inte under samrådsskedet har uppmärksammat att AB Sydsten har ansökt om ett nytt tillstånd för utökad verksamhet.

Vad som anförts om bristande samråd vidhålls således av E.H..

Säkerhet

Vad gäller frågan om sprickbildning på byggnaderna på hans fastighet ska följande tilläggas.

Det är hans uppfattning att det är sannolikt att sprickbildningen på byggnaderna på hans fastighet kan härledas till vibrationer från täktverksamheten. Om nuvarande verksamhet är ursprunget till sprickbildningen på byggnaderna kan det antas att en utökad verksamhet leder till att sprickbildningen ökar i hastighet. Följden härav är ett ökat underhållsbehov och en förkortad livslängd på byggnaderna.

Han vidhåller mot denna bakgrund att AB Sydsten bör utreda om den redovisade sprickbildningen på byggnaderna på hans fastighet kan härledas till pågående verksamhet och om den ansökt verksamheten då kan medföra en ökad sprickbildning. Han välkomnar mot denna bakgrund AB Sydstens åtagande att utföra en sprickinventering av byggnaderna på hans fastighet.

Utöver detta vidhåller han i denna del det framförda yrkandet att AB Sydsten ska föreläggas att presentera underlaget i ansökan med en fullständig redovisning av Nitro Consults rapport från 2008 inklusive eventuellt föreliggande bedömning av orsak till sprickbildningen i fastighetens byggnader och sprickornas betydelse för byggnadernas funktion.

Sökanden framför att det förhållande att det är straffsanktionerat att överträda vibrationsnivån 4 mm/s innebär att han - och i förlängningen även mark- och miljödomstolen vid tillståndsbedömningen samt tillsynsmyndigheten - har att förlita sig på att vibrationerna från sökandens sprängningar inte kommer att överskrida länsstyrelsens gränsvärde eftersom sökanden i följd av straffsanktoneringen kommer att vidta de nödvändiga åtgärder som krävs och som beskrivs i riskanalysen för att gränsvärdet inte ska att överskridas. Resultatet av att en överträdelse är straffsanktionerad skulle således vara att gränsvärdet aldrig kommer att överträdas.

Att ett överskridande av vibrationsnivåerna är straffsanktionerat saknar givetvis betydelse för de villkor som ska uppställas för att säkerställa att någon närboende påverkas av sökandens verksamhet. Att ett visst förhållande är straffsanktionerat kan givetvis inte tas till intäkt för att det inte kommer att inträffa. Att en verksamhet

sker under tillsyn innebär inte att erforderliga skyddsåtgärder inte ska fastställas redan i ansökan.

Följaktligen ska hans bostad garanteras ett skydd motsvarande de skydds nivåer som länsstyrelsen har uppställt. Att sökanden - som det anges i yttrandet - kommer att vidta de nödvändiga åtgärder som krävs och som beskrivs i riskanalysen för att undvika att överträdelser av vibrationsnivån 4 mm/s inte överträds får förutsättas.

En analys av riskanalysen visar dock på följande brister.

I riskanalysen p 3.3.3. anges följande.

"Vid sprängning i tåktens norra del, dvs mot rubricerad fastighet, måste den samverkande laddningen succesivt minskas för att innehålla Länsstyrelsens riktvärde avseende komfortstörning på 4 mm/s. Vid sprängning närmst fastigheten, ca 110 meter, bedöms den samverkande laddningen Q_s maximalt kunna vara mindre än 25 kg. För rekommenderad samverkande laddning och beräknade avstånd för vibrationsnivåerna. 2 och 4 mm/s, se plankarta bilaga 3."

I riskanalysen anges att fastigheten är belägen 110 meter ifrån tåkten. Fastigheten är dock belägen väsentligt närmre tåkten än så. Av hans bostadsbyggnader ligger nr 48 närmast tåkten. Byggnad 48 är enligt sökandens utredning belägen 80 meter från tåkten (bilaga 4 till bilaga B4). Den östra byggnaden (nr 46) är belägen 110 meter från tåkten. Det är också vid denna byggnad som vibrationsmätningarna sker idag.

Vilken vibrationsnivå som kan förväntas vid byggnad 48 som ligger nästan 30 % närmare tåkten har till synes inte utretts eller analyserats i målet. Det är också oklart vad som menas med att fastigheten är belägen 110 meter från tåkten. De pågående vibrationsnivåmätningarna sker inte heller på denna byggnad utan på den östra byggnaden (46) som ligger 110 meter från tåkten.

Utredningen bör kompletteras i denna del. På annat sätt kan inte säkerställas att Erik Hermelins bostad (48) inte utsätts för högre vibrationsnivåer än 4 mm/s Detta gäller

i synnerhet som byggnaden är belägen innanför den gräns som dragits upp för vilket område som påverkas av högre nivåer än 4 mm per sekund i sökandens utredning, se bilaga 3 till bilaga b.4. Domstolen bör även föreskriva ett särskilt villkor om att vibrationsnivåerna på den västra bostaden (48) ska mätas istället för idag på den östra som ligger längre ifrån tälkten.

Sammanfattningsvis kan i denna del konstateras att sökandens riskanalys är baserad på att närmaste fastighet ligger 110 meter från tälkten, när i själva verket bostadsbyggnaden ligger 80 meter från tälkten. Den samverkande laddningen ska vid sprängning vara under 25 kg för att understiga värdet 4 mm/s. Eftersom bostaden ligger innanför linjen för detta gränsvärde kommer gränsvärdet att överstigas även om de försiktighetsmått vidtas som anges i ansökan.

I Sydsten AB:s yttrande 2019-07-25 anges i p 240 som svar att *Nitro Consults utredning från 2008 beskriver byggnadernas status vid tidpunkten men kan inte ge svar på orsakerna till att sprickor förekommer. Sprickor finns i alla byggnadskonstruktioner i varierande omfattning och inte ens ett tidsmässigt samband med exempelvis en tälktverksamhet innebär att man kan veta orsaken.*

Sökandena har mot bakgrund av ingiven inställning inte vidare utrett frågan om sprickbildningens utveckling över tid eller koppling till tälktverksamheten. Han har därför själv anlitat byggsakkunnige civilingenjören och av Svenska Byggingenjörers Riksförbud godkände besiktningsmannen K.S., Byggnadsundersökningar AB för att låta denne undersöka sprickbildningen i byggnaderna på hans fastighet. Syftet med undersökningen var att bedöma huruvida de sprickor som förekommer är förväntade med hänsyn till byggnadernas konstruktion, läge och ålder eller om de är mer omfattande än vad som kan förväntas och vad orsaken till sprickbildningen då är.

I utredningen från Byggnadsundersökningar AB konstateras

- att byggnaderna är uppförda i tegel och murbruk.
- att tegel och murbruk är spröda material som inte är tåliga för rörelser.

- att med rörelser ökar risken för att material för sprickor och med sprickor ökar risken för att material lossnar.
- att byggnaderna inte är nya vilket gör att vissa sprickor kan förväntas till följd av föråldring.
- att de sprickor som uppmärksammas vid undersökningen bedöms vara större och mer omfattande än vad som normalt kan förväntas på ort där sprängningar inte förekommer.
- att det föreligger omfattande sprickbildning i samtliga byggnader på fastigheten.
- att många av sprickorna har uppkommit efter Nitro Consults sprickinventering 2008.
- samt att minst antal sprickor förekommer på Grishus F som har fasader med plåt, att plåt har möjlighet att ta upp dragspänningar i större utsträckning än murade konstruktioner och spricker därför inte vid exempelvis vibrationer samt att detta hus inte är grundlagt på berggrunden vilket gör att det inte blir lika känsligt för rörelser i berggrunden.

Slutsatsvis konstateras att omfattningen på de skador som förekommer är betydligt större än vad som kan förväntas utifrån byggnadernas ålder och konstruktion. Mot bakgrund av sprickornas omfattning och storlek dras slutsatsen att verksamheten i det intilliggande stenbrottet bedöms vara en starkt bidragande orsak till de skador som förekommer.

Mot bakgrund av den nu ingivna utredningen vidhåller han uppfattningen att det är sannolikt att sprickbildningen på byggnaderna på hans fastighet kan härledas till täktverksamheten. Om nuvarande verksamhet är ursprunget till sprickbildningen på byggnaderna kan det antas att en utökad verksamhet där täkten placeras än närmre hans fastighet leder till att sprickbildningen ökar i hastighet. Följden härav är ett ökat underhållsbehov och en förkortad livslängd på byggnaderna med omfattande ekonomisk skada som följd.

Det är även en säkerhetsrisk att det uppkommer sprickor i byggnaderna med hänsyn till dels att det bedrivs djurhållning i byggnaderna med knappt 6 000 slaktsvin och lagring av 8 000 kubikmeter flytgödsel.

Han vidhåller mot denna bakgrund att AB Sydsten bör utreda om den redovisade sprickbildningen på byggnaderna på hans fastighet kan härledas till pågående verksamhet och om den ansökta verksamheten då kan medföra en ökad sprickbildning.

Han motsätter sig att tillstånd lämnas för täktverksamhet närmare hans fastighet än vad nuvarande tillstånd medger.

E.H. godtar det erbjudande att garantera tillräcklig tillgång till dricksvatten som sökanden uttalat vid huvudförhandlingen.

Han yrkar ersättning för rättegångskostnader med 243 788 kronor ex moms.

J.H., S, och G.H., T, anför följande.

J.H. är ägare till fastigheten S, driver jordbruk, alltså granne i väster. Har en grävd brunn som förser fastigheten med vatten. Så har även grannen T G.H. Jorden/ marken runt omkring tillhör J.H..

Bergtäktens utfart ligger mittemot hans gård som är brukningscentra för verksamheten. Varje sprängning hörs och känns på hans fastighet. I västra delen av hans fastighet, några fåtal meter från gränsen till täkten, har han en vatten fylld damm med kräftor och fisk. På diagonalen över hans åkrar går den ledning som det pumpas maximalt 65l/sekunden, enligt uppgifter i ansökan. Alltså den västra pumpledningen. Ändå menar AB Sydsten att han inte är berörd av verksamheten.

Då Skanska Sverige AB, AB SYDSTENS huvudägare, gjorde undersökningar i området 2016 för en framtida energi lagring borrades det ner i berget. Därefter pumpades grundvatten rakt ut på åkern för att kontrollera bergets täthet. Vattnet rann vidare ut på hans åker följt av översvämning. Man menade att de var inte berörda. Dammen tömdes på vatten, alla såg det men man menade att de var inte berörda. Aktiviteten i området ansågs inte ha påverkan och man tog inget ansvar för den undersökningen/exploateringen och dess följder.

Konstigt nog kom vattnet tillbaka när pumpningarna upphörde och borrhålen fylldes. Han menar att man måste ta ansvar för sina handlingar och dess följder. Så även Sydsten och dess ägare Skanska AB. Kan man som huvudägare inte ta ansvar för 10 borrhål, hur ska man då kunna ta ansvar för en hel bergtäkt? Kan man styrka att man tar ansvar för följder vid tex grundvattensänkning?

AB Sydsten har i ansökan yrkat få tillträde, enligt 28 kap. 3 § miljöbalken, för kontroll av yt- och grundvattenförhållanden under tillståndstiden. Men om förhållanden ändras, hur åtgärdar man detta från AB Sydstens sida? Det gör ju ingen nytta att kontrollera om man inte åtgärdar problemet. Måste ju ha en åtgärdsplan iallafall. Denna måste redovisas.

Man måste ta ansvar. Man kan öppna för kommunalt vatten så det rinner i kökskranen men finns det nåt vatten för växterna/grödorna på våra åkrar om grundvattnet sjunker? Detta är vårt levebröd.

Vatten är en resurs som på många håll i världen är en begränsande faktor. Både för mycket och för lite är skadegörande. Typiskt svenskt kanske man får uttrycka: Lagom är bäst.

Han ställde en fråga till AB Sydstens representant, om de har påbörjat en diskussion med Länsstyrelsen Skåne, ang att anlägga en bevattningsdamm för bevattning på min fastighet, då han kan/vill nyttja det vatten som pumpas förbi i den västra

avledningen. Få ut vattnet i jordlagret istället. Många grävda brunnar förses via jordlagret inte berglagret. Projektet är i sin linda.

Vi har bara jorden, våra åkrar och vår miljö till låns. Det kommer 'någon annan' efter oss. Det är vårt ansvar att bruka jorden och se till att vi även i framtiden kan göra detta. Då måste vattenförsörjningen vara tryggad, en sänkning verkar riskabelt. Det handlar inte om att yrka ersättning, 'köpa' ut sig. Det handlar om ansvar i framtiden. Man kan tycka vad man vill om exploateringar och verksamheter mm.

Han vill avslutningsvis påtala att han är inte negativ till bergstakten och dess ansökan om fortsatt/förlängt/utökade tillstånd. Han tycker det är bättre att bryta stenmaterial där man är igång, har en fungerande verksamhet, infrastruktur mm, än att man ska exploatera nya områden. Bara man tar ansvar för ev följder och årgärdar när man, kanske, ändrar förutsättningarna i naturen. Naturlagar råder också och är inte lätta att förändra, omöjliga att rubba .

R.H, U, anför följande.

Han kan inte acceptera en utvidgning av takten. Nuvarande brytning medför redan idag en olägenhet i form av oljud och markvibrationer och sprängningarna ligger troligen bakom sprickbildning i hans fastighet U. Fastighetens brunn har också drabbats av sättningar och han befarar att en sänkning av grundvattennivån skulle kunna medföra att tillflödet till brunnen påverkas negativt. Han motsätter sig även planerad sänkning av grundvattennivån utifrån att påverkan på djur- och växtliv kan tänkas bli omfattande även långt utanför tänkt täktområde. Knivsåsens naturreservat och området omkring innehar många känsliga och hotade djur- och växtarter och är även ett väl utnyttjat rekreations- och strövområde som är väl värt att bevara i sin nuvarande form för framtida generationer. Han önskar således att den biologiska mångfalden säkerställs och bibehålls i hela området och att inga ytterligare ljudföroreningar tillförs.

Utifrån handlingarna som skickats till honom kan han utläsa att fridlysta djur och växter inom täktområdet ska flyttas men undrar hur en sådan flytt ska genomföras

och säkerställas. Undrar också vart dessa djur och växter ska flyttas och omfattningen på det antal individer som flyttas. Om det inte redan gjorts behöver en utredning gällande både kortsiktiga och långsiktiga konsekvenser på miljön tas fram där hänsyn även tas till global uppvärmning och andra climateffekter som läggs ovanpå tänkt miljöpåverkan. Yt- och grundvattennivån i området är t.ex. fortfarande mycket lägre sedan den varma sommaren 2018 vilket är tydligt när man rör sig i markerna runt planerad täkt.

T.J.och G.J., V, yrkar

- att AB Sydsten kompenserar dem med 400 000:- för de skador som uppstått på en damm under tiden för tidigare och framtida verksamhet.

De anför bl.a. följande.

Det har visat sig genom åren att AB Sydsten lyssnar väldigt svagt på de fastighetsägare som berörs. Det är fastigheter som sätter sig eller i bästa fall bara spricker i fasaderna. Deras fastighet skakar flertal gånger vid sprängningar gjorda av AB Sydsten. I längden är detta inte acceptabelt.

Det viktigare för dem är att de anser att AB Sydstens verksamhet har orsakat att en damm på deras marker försvunnit till mer än hälften. Dammen ifråga är en branddamm och var en gång ett gammalt stenbrott. Ytan har varit c:a 5000 m². Allt liv i dammen är dött, även flodkräftan som fanns i stora mängder. Dammen har betytt mycket för dem som ett naturligt inslag i naturen, med ett rikt fisk och fågelliv. Nu är det så gott som borta. All form av bevattning av djur och grödor har fått upphöra.

I dammen ska finnas 3 borrhål ner till grundvattnet som har inneburit att dammen fått vattentillgång. Det fylls inte längre på och detta för att grundvattnet inte längre når dessa 3 brunnar. Det är väl inte konstigt om dammen försvinner när AB Sydsten har sin verksamhet så pass nära och när brottet befinner sig på det djup som det gör idag. De är inte de enda som påverkats av att grundvattnet har sjunkit så pass mycket.

AB Sydsten har haft en tryckgivare placerad i dammen under perioden november 2005-februari 2008 för att undersöka eventuell påverkan från verksamheten. AB Sydsten påstår att nivån i dammen steg med 90 cm samtidigt som tälten utvidgades. Detta är absurt! Vad säger att inte AB Sydsten ökat vattenutsläppet varje gång man har gjort mätningen! Detta går inte att utesluta då AB Sydsten faktiskt erbjöd sig att pumpa in vatten i deras damm för att öka nivån. Detta erbjudande tackade de nej till av rädsla för förorenat vatten som eventuellt kunde ta död på livet i dammen. Tyvärr är allt liv i dammen ändå borta. De hade en damm rik på svensk flodkräfta. Idag finns inga kräftor i det lilla som är kvar av dammen. Ej heller någon fisk som tidigare.

Det är sorgligt att ett så pass stort företag som AB Sydsten inte kan ta ansvar för dom skador som uppstått, utan bara förhalar problemen i det längsta. AB Sydsten skriver: " Skulle påverkan uppkomma trots vad ovan anförts, är det lämpligt att denna hanteras inom ramen för anmälan av oförutsedd skada." Även vill man fortsättningsvis mäta i representativ kontrollpunkt. Vad ska man mäta? Dammen är ju så gott som uttorkad. Det är bara att se. Här finns inte längre något att mäta. Enda anledningen till AB Sydstens ovilja att ersätta oss för skadorna är att förhala och trötta ut oss mark- och fastighetsägare.

De som fastighetsägare är införstådda i att AB Sydstens verksamhet är viktig, men det får inte vara på bekostnad av dem som fastighetsägare som får sina fastigheter och marker förstörda. Kommer ansökan att godkännas så är förödelsen total. Kvarvarande vatten är grumligt och påverkat av förmodade utsläpp. De anser att fastighetens värde har fallit med anledning av detta. Om AB Sydstens ansökan ska beviljas så måste ersättning utgå för dom skador som uppstått på deras damm.

Samtidigt vill de upplysningsvis meddela att de genom Höjeå-projektet fått gjort en stor fosfordamm söder om den damm de beskrivit i ovanstående. De är även oroliga för vilken inverkan på denna damm som en beviljad ansökan kan orsaka.

T.J., V, anför i huvudsak följande.

Han anser det vara hopplöst att få gehör för sin situation som ägare till närliggande fastighet till tälkten. Hur mycket fastighetsägarna påtalar om de problem som uppstått med deras fastigheter med anledning av AB Sydstens takt, så är det ändå ingen myndighet som bryr sig om dem, inte heller AB Sydsten. Han anser sig vara hårt drabbad av brytningen. En damm har torrlagts och sprickor har uppstått i fastigheten m.m.

N.K., I.K., E och R.K., D yrkar

- i första hand att ansökan avslås,
- att det inte enbart tas hänsyn till hur en grundvattensänkning kan påverka vattentillgången vid hög- och medelgrundvattennivåer, utan även vid lågvatten och torra,
- att försiktighetsprincipen tillämpas,
- att metoden för beräkningen av influensområdet kritiskt granskas, och att det i ett styrande dokument anges korrekt uppgift på ett tydligt sätt så att det vid eventuell skada inte finns risk för några tvetydigheter.
- att deras fastigheter vid ett beviljat tillstånd inkluderas i Sydstens åtagande vid vattenbrist i brunnar, antingen genom att influensområdet ändras eller att en säkerhetsmarginal läggs till det beräknade området,
- att Sydstens åtagande även inkluderar vatten för djurhållning,
- att villkor 25 skrivs om så att både kvalitets- och kvantitetsaspekter inkluderas så att de garanteras tjänligt dricksvatten, samt att det skrivs in i villkor 25
  - a) att det provisoriska tillhandahållandet som ska anordnas vid eventuell vattenbrist innebär att det ska finnas vatten i våra kranar, alltså inte endast att det ställs en tank på vår gård eller motsvarande där vi själva dagligen ska hämta och bära vatten till människor och djur, samt
  - b) att det även är AB Sydsten som är ansvariga för att ombesörja den permanenta vattenförsörjningen,

- om pumning av vatten till Lovénsjön övervägs som en skadeförebyggande åtgärd, att dess effekt och relevans utreds mycket noga och beskrivs för dem på ett tydligt sätt.
- att en omedelbar mätning av både kvalitet och nivå på vattnet i deras brunnar görs, och sedan följs upp regelbundet, samt att löftet att ingå i kontrollprogrammet anges skriftligt i ett styrande dokument.
- att domstolen överväger att ålägga Sydsten att i förebyggande syfte ombesörja och bekosta borrning av nya och djupare brunnar till dem,
- att fler och kraftfullare åtgärder vidtas så att damningsproblemet inte bara hålls på dagens nivå utan minskas,
- att mätningar görs regelbundet så att miljökvalitetsnormerna för utomhusluft inte överskrids vid deras fastigheter. Om inte bullervallen räcker för att skydda mot damm yrkar de på att Sydsten vidtar ytterligare åtgärder.
- att gränsvärdena för bostäder är minst samma, gärna lägre, än för Natura 2000-området,
- att en väl tilltagen bullervall i öster mot deras bostäder uppförs, oavsett om täktillståndet beviljas eller ej,
- att stor omsorg läggs på att få bullervallen att smälta in i den natursköna miljön,
- att faktiska mätningar görs så att siffrorna i tabell 7.5.1.2 inte bara blir hypotetiska,
- att mätningar av bullernivåerna vid deras hus görs regelbundet, till exempel genom en fast mätare eller på annat sätt, samt att de får tillgång till mätresultatet.
- att en oberoende utredning görs huruvida Sydstens sprängningar förorsakar skador på deras hus och byggnader, och vilka i sådana fall,
- att Sydsten både praktiskt och ekonomiskt ombesörjer en återkommande besiktning av deras fastigheter med regelbundenhet, så att om det i realiteten ändå blir en påverkan på våra fastigheter, den kan upptäckas och åtgärdas i tidigt skede.
- att särskild vikt läggs vid bedömning av huruvida de kontroller som föreslås är adekvata och tillräckliga.

De anför följande.

Deras fastigheter är belägna strax öster om täkten, fastigheten Y är i bild 6.12.1 i miljökonsekvensbeskrivningen utmärkt som den närmaste bostaden öster om brottet, och fastigheten X ligger omedelbart norr därom. På fastigheten X finns djurhållning i form av hästar.

Bild 7.1.1.1 i miljökonsekvensbeskrivningen visar det av Sweco beräknade influensområdet. Deras bostäder är två av de närmaste till täkten, men ligger utanför det beräknade influensområdet. Det rör sig enligt vad de kan utläsa om några få meter, fastigheten Y ligger nästan på gränsen. Sydsten åtar sig i miljökonsekvensbeskrivningen att sätta in åtgärder vid eventuell vattenbrist, men endast i brunnar *inom* influensområdet.

De har låtit en sakkunnig på vattenrelaterade frågor på Lantbrukarnas Riksförbund ta del av miljökonsekvensbeskrivningen. I denna konsultation har framkommit att det, när det gäller dricksvattenförsörjning och enskilda brunnar, är viktigt att inte enbart titta på hög- och medelgrundvattennivåer, utan även på hur en grundvattensänkning kan påverka vattentillgången vid lågvatten och torka. Det stämmer att det i ett framtida klimat förväntas komma mer nederbörd över året, men också att torra somrar kommer att bli mer frekventa, vilket även förväntas ge generellt lägre nivåer under sommarmånaderna. Låga grundvattennivåer kan dessutom redan idag kan begränsa dricksvattenuttaget i både grävda och borrhade brunnar. Detta såg de med all önskvärd tydlighet under 2018.

Influensområdet är främst beräknat genom modellering, en metod som i sig är bra, men som också inkluderar en mängd osäkerheter och därmed begränsningar. Dessa osäkerheter kan till exempel vara in- och utflöde och andra randvillkor som även de är modellerade och/eller skattade, och då i sin tur innehåller osäkerheter. Det kan även inkludera sprickbildning och andra geologiska osäkerheter som modellen inte tar hänsyn till på fastighetsnivå.

En bedömning av influensområdets storlek och sträckning bör på grund av beräkningsosäkerheter etc. inte heller enbart begränsas till en viss framräknad medelsänkning av grundvattenytan, utan bör även inkludera en vidare riskbedömning av det närliggande området, fastigheter och brunnar och de eventuella konsekvenser en grundvattensänkning kan få. Då konsekvenserna av att deras tillgång till dricksvatten både för dem själva och deras djur skulle påverkas och kanske till och med upphöra skulle få oerhörda konsekvenser, både relaterat till hälsa och rent ekonomiskt, bör försiktighetsprincipen tillämpas. Detta resonemang stöds ytterligare av att avledning av grundvatten regleras enligt miljöbalken 11 kap, där det enligt 7§ framgår att; En vattenverksamhet skall utföras så att den inte försvårar annan verksamhet som i framtiden kan antas beröra samma vattentillgång och som främjar allmänna eller enskilda ändamål av vikt, och dricksvattenförsörjning är en av våra viktigaste ändamål. Även de allmänna hänsynsreglerna i MB 2 kap 2-5§§ visar på verksamhetsutövarens långtgående ansvar gällande försiktighetsmått för att undvika skada eller olägenhet för människors hälsa och miljö.

Sydsten kommer enligt miljökonsekvensbeskrivningen att mäta och övervaka grundvattennivåerna inom det beräknade influensområdet, samt även att sätta in åtgärder vid akut vattenbrist, vilket är positivt. Då dricksvatten är en nödvändighet för både människor och djur, och eventuella effekter av en grundvattensänkning kan få mycket långtgående konsekvenser för dem som privatpersoner och deras verksamheter, anser de att det är rimligt att influensområdet ändras så att det även inkluderar deras fastigheter. Alternativt att en rejäl säkerhetsmarginal läggs till det nuvarande området så att även våra fastigheter ingår i Sydstens åtagande. Då djurhållning räknas inom dricksvattenbehov för hushållning, är det också viktigt att åtagandet från Sydsten att vid akut vattenbrist tillhandahålla annat vatten även inkluderar detta behov.

Det bör också läggas till en kvalitetsaspekt i åtagandet, så att de inte bara garanteras vatten, utan tjänligt dricksvatten, av acceptabel kvalitet. De har redan sett en försämring av kvaliteten i brunnen på fastighet Y, där det är anmärkningsvärt

mer järnfällningar och partiklar i vattnet idag än för några år sedan, till den grad att det börjar bli ett problem. De vill därför ha en omedelbar mätning av både kvalitet och nivå på vattnet i våra brunnar, något som de begärt tidigare men som ännu inte effektuerats. För att säkerställa vår vattentillgång föreslår de också domstolen att överväga att ålägga Sydsten att i förebyggande syfte ombesörja och bekosta borring av nya och djupare brunnar till dem, som en ytterligare säkerhetsåtgärd.

Sydsten har föreslagit en skadeförebyggande åtgärd med pumpning till Lovénsjön, för att upprätthålla nivåer i området. Detta väcker en hel rad frågor. Är tanken att denna åtgärd ska säkra deras vattentillgång vid lågvatten och torka? Vilka belägg finns för att vattennivån i Lovénsjön faktiskt påverkar brunnarna på deras fastigheter? Hur kan en inpumpning till en sjö där människor badar och slänger skräp säkerställa vår tillgång av dricksvatten? Hur är kvaliteten på det vatten som avses pumpas in?

Damningen från Sydstens verksamhet är redan idag påtaglig, och de har vid flertalet tillfällen drabbats av dammoln synliga för blotta ögat. Det finns tillfällen då de inte kunnat sitta ute på grund av dammet, och lager av damm lägger sig på fönster, utemöbler och fordon.

I miljökonsekvensbeskrivningen uppges att det något grövre dammet kommer att orsaka neddamning av mark och vegetation inom maximalt någon eller några hundra meter från tälten. Deras fastigheter finns inom detta avstånd. Det anges att kross- och sorteringslinjen är belägen i sydväst, men Sydsten använder ju även mobila krossar som följaktligen kan placeras var som helst, och dessa nämns inte alls. Mot bakgrund av detta och de erfarenheter de har av situationen idag håller de inte med om att verksamhetens bidrag till luftföroreningar ska bedömas som liten eller mycket liten (kap 7.3.5). De kan inte utläsa av miljökonsekvensbeskrivningen att Sydsten tänker vidta några ytterligare åtgärder mot damning än de gör idag, vilket de inte anser är tillräckligt. Ska tälten utökas måste fler och kraftfullare åtgärder vidtas så att damningsproblemet inte bara hålls på dagens nivå utan

minskas. De vill att mätningar görs regelbundet så att miljö kvalitetsnormerna för utomhusluft inte överskrids vid deras fastigheter.

Mätningar är enligt deras mening avgörande för att komma tillrätta med damningsproblematiken. Redan idag drabbas de påfallande ofta av damm som lägger sig på utemöbler, fordon och fönster. De har vid ett flertal tillfällen påtalat detta för AB Sydsten. Flera gånger har de också skickat bilder, där man kan se dammet med blotta ögat. Det känns också i luftvägarna vid inandning.

I miljökonsekvensbeskrivningen anges att stoftmätning ska ske 1 gång per år (kap 8, Förslag till kontroll av verksamheten). De menar att detta är alldeles för lite och yrkar på att detta kompletteras med frekventa och regelbundna mätningar vid våra bostäder. Dessa mätningar kommer då också att visa ifall bullervallen räcker som åtgärd mot damm.

De har i flera års tid besvärats av buller från Sydstens verksamhet. Detta har ökat med tiden, och förekommer även på mycket tidiga morgnar och sena kvällar. Bullret orsakas av såväl borring som krossning och hörs även inne i deras bostad. De har begärt att Sydsten ska sätta upp en bullermätare vid deras fastighet, men detta har ännu inte effektuerats. Bullret skapar hälsoproblem i form av stress och irritation.

De ljuddämpande åtgärder som Sydsten föreslår i miljökonsekvensbeskrivningen ska enligt dem leda till att ljudet hålls inom de riktvärden som Naturvårdsverket föreskriver. De vill ifrågasätta varför andra (högre) gränsvärden anges (tabell 7.5.1.1) för deras bostäder jämfört med Natura 2000-området Knivsås. De sympatiserar naturligtvis med inställningen att de människor som söker sig till friluftsområden för att komma bort från samhällsbullret ska värnas. Men samma retorik kan ju tillämpas även på dem som bor här. De har dessutom bosatt sig och byggt upp sina liv här, och finns här större delen av dygnet. De kan inte på samma sätt som besökarna till naturområdet välja att åka till en annan plats när bullret blir för störande. Det är positivt att naturområdet vid Knivsåsen skyddas, men de

ifrågasätter starkt att de boende inte respekteras på samma sätt som tillfälliga besökare. Värdena bör vara samma - om inte lägre - för bostäder i närområdet som för naturområdet.

Samma resonemang gäller även uppförandet av en bullervall i öster, mot deras bostäder. Innan bullervallen i norr mot naturområdet uppfördes, anmodades de inkomma med synpunkter. De framförde i skrivelse daterad 2011-04-23 sin åsikt att en bullervall i öster borde prioriteras, just eftersom miljön för dem som lever sina liv här borde vara än viktigare än tillfälliga besökares. Detta hörsammades inte av Sydsten, som har byggt en vall i norr men inte i öster. De vill att en bullervall i öster mot deras bostäder uppförs, oavsett om det nu ansöka täktillståndet beviljas eller ej. Den måste bli väl tilltagen, och stor omsorg läggas på att få den att smälta in i den natursköna miljön på ett naturligt sätt.

Tabell 7.5.1.2 anger beräknade värden vid ett antal geografiska mätpunkter. Att bara ange beräknade värden menar de inte bör vara tillräckligt. De vill att faktiska mätningar görs så att siffrorna inte bara blir hypotetiska.

I miljökonsekvensbeskrivningen uppges att den påverkan som vibrationerna från sprängningarna har främst kan upplevas obehagliga och har psykologiska faktorer (kap 7.6.1). De vill ifrågasätta detta, då det som oroar dem mest är risken för de skador som kan uppstå på deras fastigheter. Detta problem adresseras såvitt de kan se inte alls i miljökonsekvensbeskrivningen. De vill att en oberoende utredning görs huruvida Sydstens sprängningar förorsakar skador på deras hus och byggnader, och vilka i sådana fall. De har i sina synpunkter efter samrådsmötet framfört begäran om att Sydsten ombesörjer besiktning av deras fastigheter snarast, så att de har ett nollvärde att förhålla sig till vid eventuella skador.

De ställer sig frågan om de kontroller av verksamheten som föreslås i miljökonsekvensbeskrivningen (kap 8) är adekvata och tillräckliga. För dem är detta av förklarliga skäl en avgörande fråga som de önskar att domstolen lägger stor vikt vid. Regler och kontroller bör väl finnas även för dagens verksamhet, vilket borde

innebära att de inte påverkas på det sätt som vi gör idag. Även om kontakterna med Sydsten i vissa sammanhang är goda är deras generella känsla att deras önskemål och intressen inte respekteras som de borde, och vid påpekanden om störningar och negativ påverkan finns ofta bortförklaringar.

Sedan sökanden ändrat sitt yrkande har de anför följande:

De tycker generellt sett att det är positivt med ett brytområde som inte sträcker sig lika långt österut, och därmed inte kommer lika nära deras fastigheter. Dock kan de inte se någon tydlig beskrivning av vad det justerade yrkandet innebär mer konkret för dem och deras fastigheter (undantaget buller som de har kunnat läsa om i bilaga 6). I övrigt verkar det justerade yrkandet till största delen behandla påverkan på naturen i området. Framför allt när det gäller påverkan på grundvattennivåerna önskar de ett klargörande. Beräknas grundvattnet sänkas lika mycket, mer eller mindre i det nya justerade brytområdet?

I övrigt har de följande generella yrkanden:

- Att Sydsten AB, oavsett täktområdets storlek, belägenhet och omfattning, sörjer för att de inte utsätts för damm, buller och vibrationer över gällande gränsvärden.
- Att de hålls skadelösa om deras tillgång till tjänligt dricksvatten till människor och djur uteblir eller minskar. Det gäller såväl en tillfällig lösning i det akuta skedet som en permanent lösning i det längre perspektivet, så som borrning av ny brunn.

Dessutom har de dessa mer specifika yrkanden:

- Att bullervallen i öster uppförs snarast. (De uppfattar det som att Sydstens avser att uppföra den även i det justerade yrkandet.)
- Att de får tillgång till resultaten av de mätningar som görs vid våra fastigheter av vatten, buller och vibrationer.
- Att besiktning av deras fastigheter görs med regelbundenhet för att tidigt kunna upptäcka och åtgärda skador.
- Att de får se ett skriftligt beslut på att deras brunnar ingår i Sydstens fasta kontrollprogram med regelbundna mätningar av vattennivå och -kvalitet.

När det gäller yrkandet om tidbegräsat tillstånd har de följande synpunkter:

Fortsatta mätningar av buller och damm ska göras vid deras fastigheter under hela tillståndstiden, för att säkerställa att verksamheten hålls inom givna ramar och gränsvärden, samt att de löpande får del av mätresultaten. De upplever idag att såväl buller som damm har ökat på senare tid.

G.L., Z, har inga synpunkter på ansökan men vill ha en ny överenskommelse angående bortledning av vatten från täktområdet på samma sätt som tidigare gjorts.

E.L., Å, yrkar

- att AB System säkerställer hennes framtida vattenförsörjning genom inkoppling av kommunalt vatten eller annan av oberoende expert godkänd åtgärd samt skadestånd för eventuella olägenheter i samband med detta.
- noggranna mätningar under aktuell tillståndstid samt monetär kompensation för de störningar som sprängningar orsakar. Storleken på kompensationen begär hon anstånd med att komplettera efter det att AB Sydsten fört en konstruktiv dialog med mig som fastighetsägare.

Hon anför följande.

Hennes fastighet är belägen inom det område som kommer att påverkas av de av AB Sydsten ansökta tillstånden. Det finns ett vägservitut med gällande förmån i akt 12-BON-180.

Hon kommer att kunna beröras av grundvattenförändringar och då hon har egen brunn i hushållet kan hon inte riskera försämring av vattenkvalitet eller stopp av tillflödet.

Vidare utgör sprängningarna en sanitär olägenhet då de redan nu och framöver kan upplevas som smärre jordbävningar, vilket enligt aktuell ansökan kommer att öka.

A.M. och A.M., H, yrkar

- att mark- och miljödomstolen avslår AB Sydstens ansökan om en utvidgad bergtäkt.
- att de med sin fastighet blir tillförda på listan över sakägare.
- för det fall täkttillstånd ändå medges, en garanti från AB Sydsten att deras vattentillgång avseende mängd och kvalitet ej påverkas samt ersättning för uppkomna och kommande skador på deras fastighet liksom för den värdeminskning som uppstår då stenbrottet utvidgas.

De anför följande.

Fastigheten H har varit i deras ägo sedan 1983. AB Sydstens verksamhet i täkten är en ständig källa till oro för dem angående vibrationer, buller, oljud, dammbildning och deras vatten. De motsätter sig utvidgning av AB Sydstens bergtäkter utanför Dalby då deras fastighet har egen brunn och de tar allt sitt vatten från den.

A.N., Ä, yrkar att AB Sydsten genom avtal garanterar vatten utifall brunnen sinar eller marken torkar.

Om så sker behöver AB Sydsten ordna och bekosta:

- att tillflöde av vatten till brunnen säkerställs, t.ex. genom borrhning av brunn eller anläggning för pumpning av vatten till existerande brunn
- att tillräckligt med vatten finns tillgängligt för bevattning av fastigheten
- att markfuktigheten fortsatt är fullgod för odling och djurhållning
- att vattnet är av fullgod kvalitet för odling, djurhållning och dricksvatten
- avtalet är kopplat till fastigheten Ä och giltigt för nuvarande och framtida ägare
- att avtalet är kopplat till AB Sydsten och framtida ägare av fastighet A m.fl. att eventuella negativa konsekvenser och bekymmer för fastighetsägaren av
- Ä kompenseras i förhållande till skadan och andra uppoffringar
- att eventuella åtgärder är godkända av markägaren av Ä före åtgärder vidtas

Han anför följande.

En utökning av Dalbytäkten skulle riskera att skära av vattentillförsel till hans fastighet.

Han kan förstå att AB Sydsten vill bedriva täkt som del av sin verksamhet. Som företagare kan han förstå att andra företag också vill bedriva sin kärnverksamhet, precis som han vill.

Som lantbrukare och fastighetsägare är han beroende av vatten för att bedriva lantbruk. Han kan inte acceptera risken att AB Sydsten skär av vattentillförseln till hans fastighet. Han är även öppen för förslag angående byte av fastighet Ä mot fastighet som uppfyller hans behov på betryggande avstånd från Dalbytäkten. Då har AB Sydsten en granne mindre i framtiden.

M.N. och E.N., Ö, AA och BB, anför följande.

De bedriver lantbruk och djurproduktion och vill ej ha sämre tillgång till grundvatten på sina fastigheter. De har även en anlagd damm med naturligt vattenflöde och vill att den ska bibehålla sitt vattenstånd och inte sina pga av att AB Sydsten tänker sänka grundvattennivåerna i området. Om de får sämre vattenförutsättningar motsätter de sig alltså en utökad täkt hos AB Sydsten.

S.O. och E.O., CC och DD, anför följande.

Av handlingarna avseende Sydstens ansökan om utvidgning av täkten kan utläsas att denna utvidgning sker bl.a. i riktning mot deras område i Borelund. Detta kan de inte acceptera. Anledningen är att de redan nu har betydande olägenheter i samband med sprängningar i täkten. De drabbas av omfattande skakningar i sina byggnader. En ytterligare utvidgning skulle med stor sannolikhet ytterligare öka risken för skador. Kommande sprängningar kommer dessutom att ske just i de delar av brottet som gör att sprängningarna kommer ännu närmare deras område. De har två fastigheter på området och omfattande skakningar sker i båda.

De har upplevt att tillgången på vatten i deras brunn har sjunkit påtagligt under de 13 år som de har haft fastigheten. Vattennivån är nu endast kring 50 cm hög. Beroende på minskad vattentillgång har de blivit tvungna att installera kommunalt vatten.

Avseende djurliv så har de märkt en påtaglig minskning av observationen av orm (snok), paddor, grodor och salamandrar. Förr om åren fick de ta bort dem ofta från källarutrymmena. Nu händer det kanske endast en gång per år.

Med ovan sagt - skakningar i huset vid Sydstens sprängningar, minskad vattentillgång p g a Sydsten och väsentlig påverkan på djurlivet i reservatet - så kan de inte acceptera att Sydsten får tillstånd enligt miljöbalken till utökad täktverksamhet m m och utökad vattenverksamhet inom angivet område.

T.P. K. motsätter sig inte ansökan som sådan, och godtar att eventuell skada hanteras inom ramen för oförutsedd skada. Han begär ersättning för sina ombudskostnader i målet med dels 17 250 kronor inklusive moms, dels 8 625 kronor inklusive moms. T.P. har förklarat att då han är registrerad för moms så utgör dock momsen inte någon kostnad.

Han anför följande.

Han bedriver jordbruk i form av odling av spannmål, betor och oljeväxter på en areal om 72 ha på Önnelövs gård, med tillhörande 100 köttdjur. Jordbruket är för tillfället utarrenderat. På fastigheten finns såväl en borrhållning som kommunalt vatten, där huvudsakligen det kommunala vattnet nyttjas i verksamheten.

Han befarar dock att ansökan om vattenverksamhet kan orsaka problem för djuren vid betesdrift. Enligt djurskyddsförordningen 2 kap. 4 § ska nötdjuren under sommartid hållas på bete och kalvarna ska då, enligt Jordbruksverkets föreskrifter och allmänna råd om nötkreaturshållning inom lantbruket m.m. (SJVFS 2019:18) 3 kap. 5 §, ha ständig tillgång till dricksvatten. I hans beteshagar finns en naturlig vattenkälla av mindre djup där djuren dricker. Någon annan vattenkälla i närheten

finns inte att tillgå i beteshagarna. Sweco har i sin rapport i bilaga B2 bedömt att nivåpåverkan i närliggande bergborrade brunnar kan bli upp till 20 meter i samband med att täkten utvidgas och någon meter i Lovénsjön. Han befarar en sinad vattenkälla för djuren på sin fastighet. I sammanhanget kan nämnas att en diko behöver dricka mellan 50 och 70 liter per dag, och att även kalvarna har en hög vattenkonsumtion.

Han är vidare orolig för att grundvattnets sänkning kommer att bidra till sämre skördar och därmed värdeminskning av fastigheten och lägre arrende på grund av de sämre odlingsbetingelserna.

S.S., EE, anför följande.

Han kan se av handlingarna avseende Sydstens ansökan om utvidgning av täkten asignta utvidgning sker bl.a i riktning mot hans område i Borelund. Han kan inte acceptera detta. Anledningen är att han redan nu har betydande olägenheter i samband med sprängningar i täkten. Han drabbas av omfattande skakningar i hans byggnader. Några fastighetsägare har redan nu drabbats av skador i sina anläggningar och en ytterligare utvidgning skulle med stor sannolikhet ytterligare öka risken för skador. Man kan anta att kommande sprängningar dessutom kommer att ske just i de delar av brottet som ligger åt hans håll.

Dessutom kan han konstatera tecken på att grundvattennivåerna i området redan i dagsläget sjunkit påtagligt. Han grundar detta på sina observationer vid dagliga promenader de senaste åren och att han därvid tydligt kan se hur vattenytan i sjön i gamla stenbrottet sjunkit. Säkert mellan 1,5 –2 m permanent. Detta syns tydligt på klippväggarna runt sjön. Dessutom kan han konstatera att hans brunn betydligt fortare sinar än förr om åren.

Vattenflöden i bäckarna runt om i reservatet har minskat påtagligt. Liksom vatteninnehållet i de olika kärren. Dessa är på väg att torka ut helt. Även om detta kan vara en följd av klimatförändringar kan man väl inte utesluta att det kan vara en

följd av lägre grundvattennivåer. På så vis att grundvattenreserverna tar förhållandevis mer ytvatten i anspråk för att kunna fyllas.

Bland arter försvunnit från kärret i de västra delarna av resevatet under senare årkan nämnas Nattviol, St Pers Nycklar och Granspira.

M.T. och K.T., F, yrkar

- att mark- och miljödomstolen avslår AB Sydstens ansökan om en utvidgad bergtäkt
- att de med sin fastighet blir tillförda på listan över sakägare.

för det fall täkttillstånd ändå medges,

- en garanti från AB Sydsten att deras vattentillgång avseende mängd och kvalitet ej påverkas,
- att AB Sydsten genomför mätning av vattennivån i deras brunn (och denna gången på ett seriöst sätt). Om det visar sig att nivån sänks ytterligare ska det åligga AB Sydsten att ersätta dem med ny borra med god vattentillgång samt ersättning för intrånget,
- att gränsvärdet vid sprängning (mm/sek) sänks och att mätutrustning sätts upp på deras fastighet med koppling av mätresultat direkt till oss och inte enbart till AB Sydsten. De yrkar också att AB Sydsten åläggs att i någon form ersätta dem för redan uppkomna sprickor på fastigheten samt för kommande skador.

De anför följande.

Fastigheten F har varit i deras ägo sedan 1981. Som framgår av miljökonsekvensbeskrivningen (figur 6.12.1) ligger fastigheten mindre än 500 meter från gränsen till det tilltänkta verksamhetsområdet. Deras fastighet har egen brunn varifrån de tar allt sitt vatten, en fisk- och kräftdamm, samt två djupa (130 respektive 60 meter) energibrunnar för bergvärme.

Deras fastighet har under åren tagit skada av skakningar som orsakat sprickor i murverket som uppstått efter AB Sydstens återkommande sprängningar. Lunds kommun har bekräftat att AB Sydsten vid ett antal tillfällen överskridit gränsvärden.

Fredag den 25 april 2020 kl 13:02 sprängde AB Sydsten i Dalby stenbrott. Vid tillfället befann sig tre personer i huset på deras fastighet (en i bostadshuset på andra våningen och två i en intilliggande byggnad). Byggnaderna vibrerade av smällen, det hördes knak från takstolen och föremål på bord rörde sig. De upplevde detta som extremt obehagligt och föreställde oss att det måste ha varit en smäll där gränsvärdet på 6 mm/sek överskridits. De kontaktade miljöförvaltningen vid Lunds kommun, vilka tog kontakt med AB Sydsten för att få ut mätvärden över smällen. Att få ut mätvärden tog över en vecka. Mätvärden från den närmsta punkten från stenbrottet visade värdet 1,5 mm/sek.

Detta visar, att om mätvärdena som uppmätes är korrekta, så måste gränsvärdet sänkas betydligt. Kommer stenbrottet närmare fastigheten kommer detta orsaka skador på huset.

Efter många års påtryckningar från dem lät AB Sydsten 2015-09-17 Metron Miljökonsult AB utföra en dokumenterad sprickinventering av murverket på deras bostadshus. AB Sydsten lät genomföra en ny sprickinventering på bostadshuset 2019-12-12. Vid en jämförelse av dessa två inventeringar framkommer att nya sprickor har uppkommit.

I den miljökonsekvensbeskrivning som bifogades ansökan anges att jordmånen i anslutning till bergtäkten består av lerig, sandig, och siltig morän och att vibrationerna därför inte riskerar att orsaka några problem. Jorden, där deras bostadshus och trädgård är belägna, består dock av lerjord. Endast en del av fastigheten har morän jord.

Metron Miljökonsult AB har för dem bekräftat att frekvensen minskar men rörelsen (svängningarna) som uppkommer efter sprängningar ökar på lerjord. Alltså torde

markens beskaffenhet där deras fastighet är belägen kunna förklara de uppkomna sprickorna i deras bostadshus.

I MKB:n anges att nivåpåverkan i bergborrade brunnar kan bli betydande och att avsänkning i den närmaste brunnen kan bli 20 meter. Ded har under åren märkt en avsänkning på cirka fem meter i deras brunnar och - eftersom de är belägna väldigt nära den närmsta brunnen till bergtäkten - lär de också bli fortsatt påverkade. Detta hotar dricksvattenförsörjningen för deras familj och deras djur (hästar, katter, hund och bigård), inte minst under perioder av torra, vilka riskerar att bli mer frekventa och långvariga under kommande år som en konsekvens av klimatförändringarna.

Värt att notera är att AB Sydsten har underlåtit att redovisa influensområde för ytvattensänkning. En modell för influensområdet för grundvatten i berg har däremot redovisats och är, såvitt de förstår, tillhandahållen av Sweco. Med en så betydande påverkan på privata brunnar samt på det omkringliggande landskapet torde det vara rimligt att ytterligare undersökningar med en annan vedertagen analysmodell görs innan något eventuellt förnyat täktillstånd kan medges. Olika metoder ger, enligt de samtal med sakkunniga inom området de har fört, betydande skillnader i influensområde.

Vattennivån i Lovénsjön har redan sjunkit kraftigt (uppskattningsvis ca 3 meter på tio år) vilket gör att vattnet inte längre rinner över ut i ängslandskapet. För ett par år sedan försvann flera arter av våtmarksväxter och Lunds kommun driver även ett projekt angående inventering av snokar i området då de nästan helt har försvunnit.

De industriljud som uppkommer då verksamheten bedrivs i den östra delen av täkten är redan mycket störande. Oljudet hörs, förutom vid deras och andra kringliggande fastigheter, även tydligt i naturskyddsområdet. Ljuden från krossen, maskiner och lastbilar är en ständig stressfaktor och gör att andra naturliga ljud (exempelvis fågelsång) inte går att höra. Värst är oljudet under kvällstid och

problemen med oljud kommer att öka åt deras håll om AB Sydsten får tillstånd att utvidgas täkten österut.

AB Sydsten har vid informationsmöte och på andra ställen framhållit att stenen från Dalby stenbrott är viktig för riket (Sverige). De har, från olika källor, erfarit att en stor del av stenen går på export företrädesvis till Danmark. De ställer frågan till AB Sydsten varför ett så viktigt rekreationsområde som det intill Dalby Stenbrott ska försämrats för att det behövs sten utomlands.

D.W., FF avstyrker ansökan. Han anför följande.

Vill man bryta mer berg så får man helt enkelt köpa mark som inte ligger så nära fastigheter som blir påverkade dagligen av brytningen. Det är inte för att sydsten tyckte att det var kul att köpa alla fastigheter under alla dessa år för att sen riva eller låta förfalla, det är för att där var så stor sprickbildning i grunderna på dessa eller att de låg så nära brottet så att ljudnivån var helt enkelt för hög och dammbildningen vid brytning och transport var alldeles för hög.

Det konstiga är när man kontaktar både sydsten samt kommunen - eftersom sydsten säger att all mätning av vibrationer mäts av kommunen - så sitter mätstationerna på helt andra håll än mot alla fastigheter som ligger närmst och detta är då just på blockvägen i Dalby.

Och när man pratar med de ansvariga ang dessa mätningar så ligger nivåerna så pass långt under gränsvärdena att man kan omöjligt märka detta i berörda fastigheter. Likväl, när man är hemma under dagtid, så skakar det i hans fastighet så glasen skallrar i skåpen som de står i? Hur är det möjligt? Och det är inget som går att ta fel på för det är precis efter deras sprängsignal.

Hans fastighet ligger inte närmst brottet i detta bostadsområde men han har källare och det är det fler som har här i området. De kommer ju mer i kontakt med berget än de som inte har källare såklart.

Han har även en grävd vattenbrunn på tomten som sydsten känner till. Han har fått meddelande från ett företag som sydsten troligen anlidade för att hålla koll på vatten nivåerna i brunnarna, att det skulle sättas in mätare för bolaget var såklart oroliga för nivåerna. Han är också väldigt orolig att vattnet ska försvinna från sin brunn eftersom de har gått så djupt ner i brottet nu och han tar vatten ur denna brunn.

Det syns tydligt att vattennivån är sänkt i området eftersom det finns ett gammalt stenbrott som idag är naturreservat och folk går dit och badar och vandrar. Där har vattennivån sjunkit över 3 meter. Detta stenbrott ligger på knivsåsen och ägs av sydsten.

Om tillstånd lämnas yrkar han

1. en vibrationsmätare sätts max 100 meter ifrån fastigheterna på blockvägen,
2. en utomstående byggnadskonstruktionsfirma ska besiktiga hans fastighet och göra en total genomgång av väggar, golv, dvs allt bärande som kan skadas vid vibrationer. Om sprickor/skador som kan ha orsakats av vibrationer påträffas skall detta åtgärdas och kostnaden skall hamna hos AB Sydsten.

Fortsatt kontroll ska ske med jämna mellanrum som man kommer överens om med både sydsten och byggnadskonstruktionsfirman.

Detta ska oavsett om tillstånd till fortsatt täkt medges eftersom han bor så pass nära brottet och risken för skador på fastigheterna är så stora och det känns i fastigheten när dom spränger om dagarna.

1. Klara papper på att om vattnet försvinner från den brunn som han tar vatten ur skall AB Sydsten stå för antingen en summa på 500 000 kr för att slippa allt jobb med en ny och då fylls denna brunn igen och den kommer inte att användas mer, eller så skall AB Sydsten stå för en helt ny grävd dricksvatten brunn samt inkoppling av ny pump, nya vattenledningar dit han vill ha vatten. Hans dricksvatten brunn är idag 600 mm i diameter och strax över 8 meter djup och nu har han aldrig haft problem med vatten ifrån den brunnen. Om nivån sänks måste de såklart gräva och spränga djupare för de sista metrarna i brunnen är sprängt neråt eftersom det bara är berg där .

B.Å.och M.Å., GG uttrycker oro för att vattenivån i gårdens dricksvattenbrunn kan sjunka.

Sökanden anför i bemötande följande.

Naturvårdsverket

Natura 2000

Sökanden hänvisar till vad som anförts i bemötande över länsstyrelsens yttrande.

Efterbehandlingsplan

Sökanden delar inte Naturvårdsverkets bedömning att det krävs en fullständig efterbehandlingsplan i detta skede. Motsatsvis är det varken möjligt eller lämpligt att på förhand bestämma exakt hur en efterbehandling ska gå till 25 år innan den ska äga rum. Kunskapsläget och vilka värden som ska främjas vid tidpunkten för efterbehandlingen går inte att veta på förhand varför det inte heller är lämpligt att fastslå vid tillståndsprövningen. En slutlig efterbehandlingsplan är inte heller nödvändig för att kunna besluta om tillstånd enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken.

Riksintresse

Sökanden har i sin inlaga den 12 juli 2019 ingående redogjort för de olika riksintressena i området. Sökanden menar att varken riksintresset för naturvård eller friluftslivet kommer att påtagligt skadas av den sökta verksamheten varför någon avvägning enligt 3 kap. 10 § miljöbalken inte ska göras, jfr MÖD 2006:48 och 2006:49.

Externa massors miljömässiga kvalitet

De generella nivåerna för MRR utgår från en riskbedömning och används för att bedöma risker vid återanvändning av massor vars härkomst är okänd. Det som skiljer riskbedömningen i naturvårdsverkets handbok 2010:1 ("Handboken") (som leder fram till nivåerna vid MRR) och riskbedömningen som är gjord i detta fall är i stort beräkningsmetodiken för skydd av grundvatten och ytvatten. Det är vanligt att det i ett tidigt skede av en större anläggning inte är känt varifrån massorna ska

komma. Det är dessutom troligt att massor behöver hämtas från olika ställen om det rör sig om större volymer. För att praktiskt hantera situationen är det rimligt att ha kriterier för att bedöma inkommande massor oavsett varifrån de kommer. Sökanden ser därmed inte de problem som Naturvårdsverket gör med att ta fram generella haltkriterier genom en platsspecifik bedömning för specifika anläggningar utan att fullt ut veta kommande avfalls faktiska kvalitet.

Utlakning beaktas genom riktvärden för jord med avseende på att skydda ytvatten. Det görs genom de generella Kd-värden som Naturvårdsverket tagit fram i rapport 5976 samt antaganden om anläggningens utformning, spridningsförutsättningar och recipientens egenskaper. På liknande sätt används Kd-värden, anläggningens utformning och antaganden om spridningsförutsättningar och recipientens egenskaper för att beakta lakning i Handboken. Skillnaden är att beräkning i Handboken utförs så att haltkriteriet anges som halt i löst fas (dvs porvatten/lakvatten), medan beräkningarna i handbok 5976 utförs så att haltkriteriet anges som halt i fast fas (dvs jord). Det finns även beräkningsmässigt andra skillnader vilka beskrivs på sidorna 18 och 24 i bilaga 1 till Handboken.

Det finns också skillnader i osäkerheter i bedömningarna. I Naturvårdsverkets rapport 5976 används generella värden för att bedöma urlakning medan uppmätt urlakning vid lakttest används i Handboken. I rapporten 5976 antas källan till lakningen vara konstant och oändlig samt att ingen fastläggning sker vid transport genom mark. I Handboken antas istället källan vara ändlig och klinga av med tiden, och det görs även antaganden om generell fastläggning i mark mellan anläggningen och det skyddsvärda ytvattnet. Därmed är det inte uppenbart vilket av beräknings-sätten som har de största osäkerheterna. Det kan dock konstateras att det ur praktisk synvinkel är bättre med haltnivåer i fast fas då det är möjligt att beakta fler ämnen vid denna typ av bedömning (då lakttest enbart går att göra på metaller vilket är begränsande).

I PM Bemötande av länsstyrelsens yttrande, daterat 2019-01-21 har sökanden svarat på de kompletteringar som länsstyrelsen begärt varav den ena var "Bolaget bör

redovisa föroreningsinnehåll i det lakvatten som uppkommer vid användning av förorenade massor." Sökanden tolkar Naturvårdsverkets kommentar som så att Sökanden istället för att göra en grov uppskattning av lakningen vid ett worst-case scenario borde ha bemött begäran och svarat att efterfrågad bedömning inte var möjlig att utföra.

Ytvattenkriterierna används vid beräkning av både MRR och de generella riktvärdena KM/MKM och används vid bedömning av uppmätta halter (i jord). Om det är felaktigt att använda dessa för att beräkna platsspecifika riktvärden (som gjorts i detta fall) bör de inte heller användas i Handboken. Citat sidan 28, bilaga 1 till Handboken:

"För att beräkna gränser för lakning av avfall som ger ett skydd mot förorening av ytvatten används de effektkriterier för ytvatten som använd för beräkning av riktvärden för förorenad mark, med undantag av klorid och sulfat som inte ingår i riktvärdesmodellen, se tabell 10."

Då bedömningsgrunder för MKN nämns i samma stycke antas dock att kommentaren syftar till PM Bemötande av länsstyrelsens yttrande, daterat 2019-01-21. Det är riktigt att det i rapport 5976 framgår att ytvattenkriterierna inte är riktvärden för ytvatten. Dock finns inte bedömningsgrunder för särskilt förorenande ämnen (ekologisk status) eller gränsvärden för kemisk status (HVMFS 2013:19) för de aktuella ämnena. För de organiska ämnena är ytvattenkriterierna satta för att skydda ytvattensystemet från negativa effekter. Vid en grov uppskattning av vilken påverkan lakning från bullervallen kan få på ytvattenrecipienten är dessa värden därmed rimliga att använda. Däremot kunde det framgått att de inte är framtagna för att användas som riktvärden för ytvatten. Det görs i PM daterat 2018-07-03, reviderat 2019-06-03.

Beräkningarna anpassas efter formen på planerad konstruktion, nederbörd i området (vilken är större än vad som antas vid MRR/KM/MRR) samt flöde och omsättningstid i ytvattenrecipienten som är Höje å. I revidering 2019-07-03 görs även beräkningar utifrån antagandet att en viss del av den nederbörd som infiltrerar

bullervallen istället har Källingebäcken som recipient. Även i PM Bemötande av länsstyrelsens yttrande, daterat 2019-01-21 görs en platsspecifik bedömning bland annat genom att beakta både uppmätta halter i recipienten i dag samt teoretiskt framtida påslag till följd av lakning från bullervallen. För de parametrar där det finns bedömningsgrunder för MKN används dessa, se svar ovan.

Särskilt om riskbedömning för vatten

Ytvattenkriterierna för metaller är satta som halva bakgrundshalten för att ett förorenat område inte ska bidra till att bakgrundshalterna ökar med tiden. Ytvattenkriterierna är även lägre än bedömningsgrunder för särskilt förorenande ämnen (ekologisk status) och gränsvärden för kemisk status (HVMFS 2013:19) vilket framgår av en jämförande tabell i bilaga 1 till Handboken.

Ytvattenkriterierna för organiska ämnen baseras på föroreningshalter där inga biologiska effekter på akvatiskt liv förväntas. För många ämnen finns förslag till miljökvalitetsnormer (MKN) för ytvatten (EG, 2006) som en del av EU:s ramdirektiv om vatten. MKN har tillämpats för de aktuella ämnena. För övriga ämnen har datasammanställningar från andra organisationer använts. De kriterier som används för beräkning av riktvärden i mark utgår från 50 procent av de effektbaserade ytvattenkriterierna.

Om skydd för grundvatten

Anledningen till att skydd för grundvatten inte beaktas framgår av PM daterat 2018-07-03, reviderat 2019-06-03. Någon hänvisning till att grundvattnet inte brukas för dricksvattenförsörjning finns inte. Argumentet är:

"Vatten från bullervallarna kommer rinna in i täktsjön vars utflöde till slut kommer nå Höje å. Regnvatten från bullervallarna kommer således förhållandevis snabbt övergå till ytvatten, och en eventuell spridning till grundvattnet bedöms som mycket begränsad. Något skydd för grundvattnet bedöms därför inte behövas vid beräkningar av kvalitetskriterier, annat är indirekt som spridningsmedium till ytvatten."

SGU

Sökanden vill framhäva att SGU anger att skälen för riksintresseutpekandet samt detaljavgränsningen är ännu mer aktuellt idag jämfört med tiden för utpekandet. Detta eftersom behovet av material för satsningar på bostäder och infrastruktur ökar och förväntas öka ytterligare. Dalbytäkten står för hälften av sydvästra Skånes behov av ballast och är därmed den viktigaste bergtäkten i regionen.

Vidare lyfter SGU att Dalbytäkten har en lämplig bergråvara och en god lokalisering i förhållande till var behovet av materialet finns. SGU delar vidare inte länsstyrelsens bedömning att riksintresset för natur- och friluftsliv kommer att påtagligt skadas vid ett beviljat tillstånd för den ansökta verksamheten. Sökanden delar denna uppfattning.

SGU väljer att särskilt lyfta fram att bergmaterial är en bristvara i Skåne och att befintliga täkter inte kan täcka upp och ersätta Dalbytäkten. Alternativen är inte miljömässiga hållbara då de innebär att material måste transporteras lång väg. En annan negativ miljöaspekt som lyfts upp är att 300 000 ton betongballast producerades i Dalbytäkten år 2016 vilket motsvarar en femtedel av Skånes naturgrusutvinning.

Sammanfattningsvis visar SGUs yttrande med tydlighet det angelägna allmänintresse som Dalbytäkten utgör och dess betydelse för att sydvästra Skåne ska kunna expandera på ett miljömässigt godtagbart och hållbart sätt.

Trafikverket

Utfarten till väg 956 är upplysningsvis stängd sedan mer än 10 år tillbaka och sökanden nyttjar således endast befintlig direktutfart till väg 11. Den kompletterande vallen kommer inte att anläggas närmare väg 956 än befintlig vall.

Länsstyrelsen

Skyddsåtgärder för Knivsåsens Natura 2000-område

Länsstyrelsen bedömer att den av Sökanden föreslagna skyddsåtgärden är godtagbar och även att en alltför omfattande breddning kan få negativa konsekvenser. Det är därför av vikt att den lämpliga vattennivån och årstidsvariationer kalibreras. Denna bedömning delas av Sökanden. Länsstyrelsen har föreslagit att skyddsåtgärden föreskrivs i villkor och synpunkter på villkorsförslaget lämnas nedan.

Sökanden vill förtydliga vissa punkter som länsstyrelsen tar upp i sitt yttrande.

Inledningsvis påstår länsstyrelsen att det är otvetydigt att en förändring från fuktiga till torrare naturtyper är en skada på Natura 2000-området. Sökanden håller med om att en förändring från fuktiga till torrare naturtyper kan medföra en skada på Natura 2000-området. Sökanden vill här poängtera att utredningarna tydligt visat att det inte finns någon påverkan av betydelse i jordlagren i berörda områden inom Natura 2000-området, se Natura 2000-MKB kap. 6.4. Med stöd härav är det Sökandes bedömning att det inte kommer ske en sådan förändring som länsstyrelsen vill göra gällande från fuktigare till torrare hydrologi.

Det stämmer att den hydrauliska kontakten i området varierar men Sökanden har med utförda utredningar visat att det inte finns någon påverkan av betydelse som slår igenom i jordlagren vid de grundvattenberoende naturtyperna norr om Lovénsjön.

Utförd utredning visar att breddning tidigare skett såsom beskrivs i kapitel 4.5 i Natura 2000 MBK (se historiska flygbilder och avrinningsanalys) och detta får anses vara vetenskapligt belagt. Se även figur 8 respektive 9 i Bilaga 17 till Rapport - Hydrogeologiska förhållanden.

Vidare vill Sökanden återigen poängtera att Lovénsjön endast funnits i sin nuvarande form sedan mitten av 1970-talet, vilket är en mycket kort tidsperiod sett till den långa tid av kontinuitet som krävs för att hävdade gräsmarker ska få hög biologisk mångfald. En fullgod 6410-naturtyp kan inte skapas på drygt 30 år (naturtyperna pekades ut år 2002), utan det är en produkt av too-tals år av gynnsam hydrologi och kontinuerlig hävd. I enlighet med vad som illustreras i figur 24, på sida 44 i Natura 2000 MKB så finns fuktområdena markerade på häradsökonomiska kartan från 1910-15. Detta talar också emot att en bräddning skulle vara av vikt för bevarande av naturtyperna 6410 och 7230.

Beaktat en trafikolycka på Veberördsvägen är risken rimligtvis betydligt större att en eventuell förorening direktkontaminerar Lovénsjön, än att detta skulle ske via uttagsbrunnarna. Sker en olycka kommer saneringsåtgärder rimligtvis vidtas för att minska och eller eliminera föroreningsspridningen till grundvattnet men det är primärt inget som Sökanden har rådighet över eller är involverade i. Ansvaret åligger istället väghållaren och räddningstjänsten. Skulle en sådan olycka ske och en relevant skyddsåtgärd anses vara en utökad kontroll av vattenkvaliteten i det uppumpade vattnet från uttagsbrunnarna innan vattnet tillförs Lovénsjön, får en sådan utökad kontroll vidtas.

I enlighet med vad länsstyrelsen framhåller anser Sökanden att injektering bör utföras. Emellertid behöver påfyllningen av Lovénsjön färdigställas före försök med injektering kan starta och utvärderas. Sökanden kommer verka för att detta arbete initieras så fort det är praktiskt möjligt med hänsyn till de olika arbeten som ska utföras i samband med återfyllnaden m.m.

Kontroll av grundvattennivåerna i de grundvattenberoende naturtyperna kommer ske inom ramen för Sökandens kontrollprogram.

Skyddsåtgärder för dammar

Sökanden konstaterar att länsstyrelsen ställer sig positiv till de skyddsåtgärder som Sökanden föreslagit. Synpunkterna som framförs tar framför allt sikte på att

Sökanden behöver säkerställa att åtgärderna vidtas med erforderlig omsorg, detta är Sökandens avsikt.

Kompensationsåtgärd

Dammen som anläggs kommer vara grundvattenförsedd, inget inlopp eller utlopp kommer anläggas. Anläggandet av dammen kommer därför inte att leda till att vatten avleds från området. Det enda som tillkommer är möjligtvis en något förhöjd avdunstning från dammens öppna vattenyta, vilket kommer vara försumbart i sammanhanget.

Eftersom marken lutar österut så kommer inte den föreslagna dammen att kunna dränera dammarna 6, 7 och 8. Från damm 6 lutar marken österut och från damm 7 och 8 är rinnvägen åt sydväst längs ett grävt dike. Det är oklart vart den trumma som finns vid vägens östra sida leder. Av denna anledning går det inte att fastställa om den på något sätt förser damm 4 med vatten. Det är dock klart att rinnvägarna från den planerade dammen är österut.

Sökanden har ingen invändning mot att villkor 4 i nuvarande tillstånd föreskrivs på nytt.

Avfall för anläggningsändamål

Länsstyrelsen anför att det inte finns behov av att anlägga föreslagen bullervall som skyddsåtgärd för buller och damning. Inledningsvis får Sökanden poängtera att det förefaller märkligt av länsstyrelsen att dels i detta avsnitt ange att det saknas behov av bullervallen, dels avseende förslagen till villkor anse att vissa moment bör begränsas till särskilda tider med hänsyn till bullerstörningar. Enligt Sökanden är dessa två inställningar motstridiga och tvetydiga.

Enligt bullerutredningen överskrids riktvärdena vilket även länsstyrelsen själva konstaterar. Sökanden anser därför att det finns ett klart behov av att både höja befintlig och anlägga ny bullervall såsom Sökanden föreslagit. Sökanden anser även

att det bör beaktas att bullervallen beräknas minska bullerstörningen i bostaden öster om tälkten med 3 dB (A). Fastighetsägaren till denna bostad har anförat att de önskar att vällen byggs och Sökanden vill tillmötesgå denna önskan.

Trots att ansökan nu har reviderats och att brytningen endast kommer ske på djupet, kommer verksamhet vidare att bedrivas i den nordöstra delen av tälkten. Eftersom en mycket stor yta kommer finnas tillgänglig i den delen samtidigt som ytorna vid brytningen kommer att minska och bli svårare att nyttja kommer Sökanden att behöva krossa och sortera material på ytan i nordöst.

Slutligen kommer bullervallen även att minska insynen till tälkten samt minska damningen från tälkten. Även dessa aspekter får anses som positiva från allmän synpunkt vilket länsstyrelsen i normala fall vill främja.

Sökanden menar sammantaget att det finns ett klart behov av bullervallen, både för att klara föreslagna villkor samt för att minska omgivningspåverkan. Vidare kommer inte de avbaningsmassor som finns i tälktområdet att räcka för att bygga vällen och i princip inga nya avbaningsmassor kommer att uppkomma eftersom verksamheten endast utvidgas på djupet. De externa avfallsmassorna kommer således att ersätta annat material som annars hade behövts användas för att vidta åtgärden. Anläggandet av bullervallarna är därför ett återvinningsförfarande till skillnad från vad länsstyrelsen anför.

Slutligen vill Sökanden anför att den biotopskyddade stenvallen i sin helhet kommer att kompenseras på eller i närheten av bullervallarna samt att aktiva åtgärder kommer att vidtas på bullervallen för att främja biologisk mångfald.

Utvinningsavfall

Sökanden kompletterar ärendet med en avfallshanteringsplan avseende sedimenten i sedimentationsdammarna. Dock anser Sökanden att avbaningsmassorna inte utgör utvinningsavfall, dessa massor kommer antingen säljas eller användas i bullervallarna varför de inte är avfall enligt 15 kap. 1 § miljöbalken.

Förslag till villkor

Villkor 5 - Länsstyrelsen menar att bullervärdena dagtid fortsatt ska vara från kl. 07 och motiverar detta med att en sådan bestämmelse motsvarar regleringen i nuvarande tillstånd samt att närboende annars riskerar att exponeras för buller på andra tider än vad de är vana vid. Sökanden vidhåller att dagtid ska gälla från kl. 06 i enlighet med Naturvårdsverkets riktlinjer samt gällande praxis.

Sedan det gällande tillståndet meddelades har Naturvårdsverket uppdaterat sina riktlinjer för när bullervärdena för dagtid ska tillämpas, från kl. 07 till 06. MÖD har fastslagit att dessa tider ska vara utgångspunkten vid meddelande av tillstånd (M 4949-15) och att det måste finnas särskilda skäl för att göra avsteg från huvudregeln. I förevarande fall föreligger inte sådana särskilda skäl.

Tvärtom pågår verksamheten normalt redan från kl. 04.00 och krossning och sortering från kl. 06.30. Mot bakgrund av till vilka ändamål som verksamheten levererar material och att detta inte sällan sker under morgonen för att det är då som leveranser till byggprojekt sker, är det av väsentlig betydelse för verksamheten att dagtid börjar kl. 06 och inte 07.

Villkor 8 - Krossning behöver ske under andra tider än vad som föreslås för att verksamheten ska fungera. Såsom anges i ansökan pågår produktionen avseende de mobila krossverken (krossning och sortering) i normalfallet mellan kl. 04.00–20.00. Detta är samma arbetstider som idag.

Vad gäller den fasta krossanläggningen sker produktion i normalfallet kl. 06.30–21.00 med efterföljande siktning fram till kl. 01.00. Så har skett under flera decennier. Viktigt att poängtera är att störningen från krossningen varierar kraftigt beroende på var de mobila krossverken är placerade från tid till annan. I förevarande fall är det inte lämpligt att generellt begränsa de olika arbetsmomenten som länsstyrelsen föreslår.

Den begränsning som länsstyrelsen föreslår skulle redan vid normalproduktion innebära en väsentlig begränsning för verksamheten. Därtill elimineras all buffert för produktionen. För det fall driftstörningar uppkommer saknar Sökanden möjlighet att ta igen detta på grund av att arbetstiderna inte medger sådana driftstörningar. Vidare är det även tvetydigt att länsstyrelsen inte anser att det finns skäl att anlägga ytterligare bullervallar och ändå vill begränsa särskilda arbetsmoment.

Slutligen önskar Sökanden poängtera att länsstyrelsens invändning motiveras med generella antaganden om att krossning typiskt sett är någonting som kan vara störande för omgivningen. Den aktuella verksamheten är dock inte som andra likvärdiga tänker på grund av verksamhetsområdets storlek och djup. Verksamhet kommer att kunna bedrivas i tåkten utan att sådan omgivningspåverkan uppkommer som typiskt sett hade skett från mindre tänker. Sammanfattningsvis saknas det skäl till att begränsa verksamheten på det sätt som länsstyrelsen föreslår.

Angående skutknackning har Sökanden ingen invändning mot att den begränsas från kl. 08 och endast sker på vardagar. Däremot behöver skutknackning ske fram till kl. 18 och Sökanden bedömer att detta inte innebär en oacceptabel påverkan på omgivningen. Impulsjud kommer inte att uppfattas i omgivningen.

Villkor 19 - Sökanden accepterar länsstyrelsens villkorsförslag vad avser de första tre meningarna. Resterande delar anser Sökanden ska bestämmas i samråd med tillsynsmyndigheten vid upprättandet av den slutliga efterbehandlingsplanen. Vad som är aktuellt idag kan inte med säkerhet sägas vara aktuellt om 25 år.

Villkor 21 - Sökanden menar att de platsspecifika riktvärden, som har tagit hänsyn till områdets känslighet, ska ligga till grund för vilka haltnivåer i externa massor som får tas in. Förutom 100 meter från gränsen till Högebjär naturreservat, där Sökanden tidigare har åtagit sig att MRR eller lokala bakgrundshalter ska gälla. Detta innebär i princip att avbaningsmassor från verksamheten kommer att nyttjas för att anlägga bullervallen närmast Högebjär.

Villkor 28 — Sökanden anser att det är tillräckligt att inventera de grundvattenberoende naturtyperna norr om Lovénsjön var femte år. Vid extrema väderhändelser kan inventering ske oftare men det bör bedömas från år till år. Sökanden har visat att de övriga naturtyperna inom Natura 2000-området inte påverkas av verksamheter varför en motsvarande inventering avseende dessa naturtyper inte är motiverat.

Villkor 29 - Sökanden anser att kontroll inte bör omfatta damm 5 och 6 mot bakgrund till dammarnas lokalisering i förhållande till tälten.

Damm 5 och 6 är ytterst temporära vatten som inte utgör reproduktionsmiljö för någon groddjursart. Detta har bolaget påtalat i åtskilliga kompletteringar, senast i PM Påverkan Groddjur daterad den 28 maj 2021.

I övrigt har Sökanden ingen erinran mot länsstyrelsens förslag.

Villkor 30-31- Sökanden har tidigare föreslagit ett skyddsavstånd till den skyddade arten om 50 meter. Detta skyddsavstånd har föreslagits efter samråd med SKOF. Sökanden anser att det är lämpligare att föreskriva ett skyddsavstånd istället för att avgränsa villkoret med "brytfront" då denna benämning bedöms vara för diffus.

"Sprängning får inte ske direkt nedanför eller inom en radie på 50 meter från boplatser för skyddsklassad art under ordinarie häckningsperiod 1 februari till 20 augusti."

Angående villkor 31 anser Sökanden att det inte bör föreskrivas som villkor. Redan idag finns färdigbrutna fronter med flera sydvända avsatser som är lämpliga häckningsplatser för arten. Tillgången på häckningsplatser kommer inte att vara en begränsad faktor för arten i Dalby. Vidare åtar sig Sökanden att tillskapa fler lämpliga boplatser på andra brytfronter när dessa är färdigbrutna.

Sökandens ambition är således densamma som länsstyrelsens villkorsförslag. Mot bakgrund av den faktiska situationen i Dalby och med beaktande av åtagandet ovan, anser emellertid Sökanden att erforderliga hänsyn tas till arten. Sökanden menar därför att länsstyrelsens villkorsförslag inte behövs. Villkorsförslaget är därtill så pass detaljerat att det innebär svåra gränsdragningar om när villkoret är uppfyllt. En sådan oklarhet är vidare problematiskt ur rättssäkerhetssynpunkt.

Villkor 32 - Sökanden anser inte att länsstyrelsens förslag ska föreskrivas. Som länsstyrelsen anger följer stora delar av syftet med villkoret redan av de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken. Redan av denna anledning bör inte villkoret föreskrivas.

Vidare är villkoret omöjligt att avgränsa varför det inte är möjligt för Sökanden att bedöma när det är uppfyllt. "Vilka åtgärder som är tekniskt möjliga" går att tolka hur vitt som helst. När tillsynsmyndigheten därtill ges befogenhet att besluta om åtgärder som ska vidtas innebär det en onödig risk för tvister om Sökanden inte bedömer det möjligt eller lämpligt att vidta en sådan åtgärd.

Sökanden arbetar löpande med att minska sin energiförbrukning och detta arbete kommer att fortsätta under hela tillståndstiden. Däremot bedöms frågan inte lämplig att föreskriva i villkor på sätt som länsstyrelsen föreslår.

Villkor 33 - Sökanden har ingen erinran mot villkorsförslaget och menar visserligen att detta redan täcks av villkor 20.

Villkor 36 - Sökanden har ingen erinran i sak men önskar poängtera att detta redan kommer att följa av att brytning måste ske inom brytningsområdet. Villkoret blir därför överflödigt eftersom det som villkoret är avsett att reglera redan är straffrättsligt sanktionerat.

Delegation

Sökanden anser att det saknas skäl till att delegation ges till tillsynsmyndigheten avseende damning, utvinningsavfall och energihushållning.

Sökanden accepterar delegation avseende kontroll och efterbehandling.

Ekonomisk säkerhet

Sökanden vill förtydliga att de inte har angett att säkerheten ska fastställas med samma summa som för nuvarande tillstånd. Sökanden har inte uppdaterat de beräkningar som lämnades in i samband med tillståndsansökan allt eftersom ansökan reviderats.

Med det sagt godtar Sökanden länsstyrelsens förslag på ekonomisk säkerhet med den revideringen att Sökanden anser att en 25 årig tillståndstid ska ligga till grund för beräkningen. Med en revidering av länsstyrelsens förslag (11130 000 x 1,025) innebär det att mark- och miljödomstolen bör fastställa den ekonomiska säkerheten till 12 300 000 kronor.

Tillståndstid

Sökanden anser inte att de skäl som länsstyrelsen framför motiverar en kortare tillståndstid. Dalbytäkten är ett riksintresse som har ett särskilt exploateringsintresse vilket med all önskvärd tydlighet framgår av SGU:s yttranden i detta mål. Vidare är SGU:s, och alla andra personer med insyn i bergmaterialindustrins förutsättningar, bedömning att behovet av bergmaterial kommer att öka i framtiden. Invändningarna avseende behov av material och återvinning av material framstår i detta sammanhang inte förankrade i någon kvalificerad bedömning. Särskilt inte i Skåne där det inte finns någon faktisk tillgång på bergmaterial att återvinna. Det krävs en faktisk tillgång till material att återvinna för att ett sådant förfarande ska vara möjligt.

Sökanden anser att mark- och miljödomstolen ska föreskriva en tillståndstid om 25 år.

Rättegångskostnader

Sökanden medger länsstyrelsens yrkande.

Miljönämnden i Lunds kommun samt kommunkontoret i Lunds kommun

Sökanden noterar att miljönämnden tillstyrker ansökan och i huvudsak har yttrat sig avseende nedsmutsning av vägar samt bullervallarna. Kommunkontoret har i huvudsak angivit motsvarande synpunkter som miljönämnden.

Nedsmutsning av vägar till och från tälkten kan ske särskilt vid nederbörd.

Inledningsvis vill Sökanden poängtera att Sökanden saknar rådighet över de allmänna vägar som transporterna sker på och inte har faktisk möjlighet att vidta åtgärder där. Eventuella åtgärder på dessa vägar måste i så fall ske samordnat med Trafikverket. Sökanden bekostar redan idag extra rengöring på riksvägen och för fortlöpande dialog med Trafikverket i denna fråga.

Tillfartsvägen till och från tälkten fram till det allmänna vägnätet rengörs mycket regelbundet av Sökanden och detta kommer att fortsätta. Merparten av smutsen faller av redan på denna vägsträcka. Möjlighet finns att vidta åtgärder på denna väg för att ytterligare minska nedsmutsningen, genom att exempelvis anlägga en färäst. Sökanden kommer således verka för att vidta ytterligare åtgärder.

Däremot anser Sökanden inte att frågan bör sättas på provotid och utredas på det sätt som Sökanden tolkar att miljönämnden gör gällande.

Angående stoftutsläpp från lastbilar saknas det en vedertagen metod för att genomföra en sådan utredning. Därtill är det inte krav på att transporter av bergmaterial ska vara täckta. Av denna anledning anser Sökanden att det inte är skäligt att ålägga Sökanden att vidta en sådan utredning. Vidare är det svårt att utläsa från miljönämndens yttrande hur en sådan utredning ska avgränsas. Sökanden har därtill begränsad rådighet över denna fråga eftersom Sökandens möjligheter att kontrollera transporterna upphör när dessa lämnar verksamhetsområdet.

Angående halter av ämnen i bullervallarna som ska anläggas vill Sökanden anföra följande. Sedan tidigare har Sökanden angett att den del av bullervallen som är naturreservatet Högebjärs direkta närhet ska innehålla massor motsvarande MRR med undantag för lokalt förhöjda bakgrundshalter. Resterande del av bullervallarna ska anläggas i enlighet med de platsspecifika riktvärden som getts in i målet och som motsvarar ringa risk. Sökanden vidhåller denna ståndpunkt.

Sökanden noterar att miljönämnden godtar utformningen av vallarna och anser att färdigställandet ska föreskrivas i villkor. Sökanden har tidigare angett att vallarna kommer att färdigställas inom fem år men anser inte att denna fråga bör föreskrivas i villkor eftersom eventuell fördröjning kan bero på omständigheter utom Sökandens kontroll.

Lunds Botaniska Förening

Täkten omges och omfattas av riksintresse

Verksamhetsområdet är precis som anges i Lunds Botaniska Förenings ("LBF") yttrande omgivet av olika former av riksintressen. Dessa finns beskrivna och upptagna i ansökan och i tillhörande MKB. För att få en rättvisande bild av de olika områdena önskar Sökanden göra vissa förtydliganden av vad som anges i rubricerat yttrande.

Inledningsvis nämner LBF riksintresset för friluftsliv, FM Romeleåsen med Skrylleområdet. Precis som nämns är Skrylleområdet ett välbesökt frilufts- och rekreationsområde, de vandringsleder som utgår ifrån Skryllegården påverkas inte av verksamheten då de med marginal ligger norr om verksamhetsområdet. De kärnområden som är belägna närmast verksamhetsområdet är Knivsås-Borelund som är ett populärt strövområde samt Önnelöv fålad sydöst om täkten. Dessa värden kommer att förbli oförändrade med den ansökta verksamheten varför riksintresset för friluftsliv inte bedöms påtagligt skadas av verksamheten. I sammanhanget bör nämnas att riksintresset omfattar 10 690 ha och har många kärnområden belägna långt ifrån verksamheten såsom Måryd, Billebjär, Dalby Söderskog, Skrylle, Häckeberga, Romeleklint och Väderkullen.

Angående det angivna riksintresset "Sjö- och åslandskapet vid Romeleåsen i Skåne" är även det beläget med avstånd från verksamhetsområdet. Verksamheten bedöms således inte i något avseende påverka de värden som riksintresset utgör.

Hela verksamhetsområdet omfattas av riksintresse för material och ämnen vilket detaljavgrensades i juli 2005. Täkten var redan utpekad som riksintresse dessförinnan av SGU och Naturvårdsverket i beslut den 29 december 1994 efter förslag från länsstyrelsen. Utpekandet innebär enligt 3 kap. 7 § miljöbalken att området så långt som möjligt ska skyddas från åtgärder som påtagligt kan försvåra utvinningen av materialet.

Naturreseptatet Högebjär

LBF verkar ha missuppfattat vilket område som nu är föremål för prövning eftersom de påstår att sökanden önskar bedriva täktverksamhet inom Högebjär naturreservat. Detta stämmer inte vilket även framgår av ansökan. Brytområdet kommer precis som idag att angränsa till naturreservatet men till ingen del gå in i reservatet. Detta gäller även det östra utvidgningsområdet. I övrigt önskar Sökanden tillägga att det inte, som LBF anger, har gjorts någon slutlig prövning angående avvägningen mellan de olika riksintressena.

Naturreseptatet och Natura 2000-området Knivsås

Vidare har LBF missuppfattat vad som angivits avseende vattennivåerna i Lovénsjön. Nivån har inte sjunkit successivt på det sätt som anges utan sjönk gradvis mellan 2009 och 2013. Från 2013 har vattennivån i Lovénsjön varit omkring 2 meter lägre jämfört med vattennivån före 2009, vilket går att utläsa av diagram över uppmätta nivåer i Lovénsjön som redovisas i Bilaga 3 till den Hydrogeologiska utredning som utgör Bilaga B 2 till ansökan. Under första halvåret 2018 steg vattennivån omkring 1 meter för att sjunka ungefär lika mycket andra halvåret.

Förändringen av vattennivån i Lovénsjön kan bero på verksamheter vid Dalby bergtäkt. Att utesluta detta är inte möjligt. En alternativ förklaring till nivåförändringen i Lovénsjön kan dock vara jordbävningen som inträffade 2008-12-16 som sammanfaller väl i tid med den observerade nivåförändringen. LBF menar att sökanden uppenbarligen via sin verksamhet dränerar omgivande marker inom ett areellt icke obetydligt område. LBF menar att diabasgångar mot täktområdet söder om väg 956 och sprickor i marken genom och intill Lovéns brott, uppenbarligen bidrar till dräneringen och torrläggningen.

LBF menar vidare att slutsatsen synes odiskutabel - vattennivån i Natura 2000-området sjunker till följd av dränering orsakad av täktverksamheten.

Detta menar sökanden inte är fallet. Sökanden gör gällande att det finns minst 2 avtätande diabasgångar mellan bergtäkten och området mot Lovénsjön, som kraftigt reducerar nivåpåverkan i nordostlig riktning. Vidare menar sökanden att jordlagerförhållanden - inom områden där nivåpåverkan beräknats uppkomma i underliggande berggrund inom Natura 2000-området - generellt är sådana att nivåpåverkan i berg endast i ringa omfattning fortplantas till jordlagerakviferen.

Sökanden vill också tydliggöra att vattennivån i Lovénsjön är samma som i omgivande berg med vilken sjön har hydraulisk kontakt. En sänkning av vattennivån i Lovénsjön (och därmed även i berggrundsmagasinet) innebär inte självklart att grundvattennivån i jordlagren påverkas på något avgörande sätt. Tvärtom är det sökandens bedömning - som det påtalas i stycket ovan - att jordlagerförhållanden inom de delar av Natura 2000-området som riskerar att påverkas i berg, är sådana att nivåpåverkan i berg endast i ringa omfattning fortplantas till jordlagerakviferen.

LBF anger att skador har uppkommit på Natura 2000-området. Länsstyrelsens uppdaterade bevarandeplan, från december 2018, har emellertid inte identifierat några av de skador som påtalas. Tvärtom har de fuktiga vegetationstyperna fullgod status och arealen anges vara oförändrad jämfört med

tidigare, förutom för Natura 2000-naturtypen 6410 vilken i bevarandeplanen för Natura 2000-området Knivsås anges ha icke fullgod bevarandestatus med anledning av viss gödningspåverkan. Status för de naturtyper med fullgod bevarandestatus styrks ytterligare av de inventeringar som gjorts löpande av Ekologigruppen. LBF:s påstående ska därmed lämnas utan avseende.

Angående den vegetationsförändring som LBF refererar till så framgår inga omfattande vegetationsförändringar av utpekade naturtyper i länsstyrelsens reviderade bevarandeplan från 2018, eller Ekologigruppens inventering 2015, 2018 och 2019, Se Bilaga 2. LBF har dock sannolikt rätt i att Lovénsjöns strandkant och det dike som LBF nämner har påverkats av att Lovénsjön haft en lägre vattennivå de senaste 10 åren. Dock utgör inte dessa miljöer några utpekade naturtyper inom Natura 2000-området. Angående kärrjohannesört så noterade Ekologigruppen den på flera platsen inom fuktängen i juni 2019. Så arten finns kvar inom områdets utpekade naturtyper.

Även den systematik som LBF anger för kolliderande riksintressen och förhållandet till Natura 2000-området är felaktigt. Att ett område utpekats som riksintressant enligt 3 kap. innebär att det så långt som möjligt ska skyddas från åtgärder som påtagligt kan skada det utpekade intresset. För värdefulla ämnen och material innebär det åtgärder som påtagligt försvårar utvinningen. För naturvård innebär det att områdets skyddsvärda egenskaper inte får påtagligt skadas. Här bör särskilt noteras att det endast är ett områdes riksintressanta egenskaper som omfattas av regleringen i 3 kap. miljöbalken, inte hela området i sig.

För det fall en åtgärd riskerar att påtagligt skada oförenliga riksintressen ska en intresseavvägning göras enligt 3 kap. 10 § miljöbalken. En sådan intresseavvägning ska emellertid endast göras om olika riksintressen riskerar att påtagligt skadas av en åtgärd. Detta har fastslagits i MÖD 2006:48 där det anges att: "*Det bör framhållas att en avvägning enligt 3 kap. 10 § miljöbalken endast skall göras om en åtgärd befaras medföra påtaglig skada på riksintresset. Det är först när inverkan av en*

åtgärd når upp till denna nivå som åtgärden kan sägas vara oförenlig med riksintresset."

I det aktuella fallet kommer inte den ansökta verksamheten att påtagligt skada de värden som omfattas av riksintresse naturvård, se bedömning i avsnitt 7.7 i Bilaga B till ansökan. Avvägningsbestämmelsen i 3 kap. 10 § miljöbalken ska således inte tillämpas.

När det gäller förhållandet till Natura 2000-området är detta förhållande av helt annan natur. Ett Natura 2000-område är ett områdesskydd enligt gemenskapsrätten som har tillkommit med stöd av två EG-direktiv, Fågel- och Habitatsdirektivet. För ett Natura 2000-område anges särskilda naturtyper och arter enligt Natura 2000 i bevarandeplanen. Det är även dessa naturtyper och arter som är utgångspunkten när påverkan på ett natura 2000-område ska bedömas. Bevarandeplanen har uppdaterats av Länsstyrelsen i december 2018 och de fuktiga naturtyperna bedöms i huvudsak ha fullgod status. Slutsatsen av detta blir att Natura 2000-området inte har påverkats negativt av täktverksamheten eller den lägre nivån i Lovensjön. Detta styrks ytterligare av Ekologigruppens inventeringar.

I ansökan har redogjorts för vilka naturtyper och arter som är relevanta för Knivsås-Borelund och även flertalet inventeringar har utförts för att bedöma eventuell påverkan från verksamheten. Sammanfattningsvis bedöms verksamheten inte påverka de aktuella naturtyperna negativt och därtill har det inte identifierats några tendenser till onormal uttorkning i området. Slutligen kommer den planerade bullervall som Sökanden kommer att anlägga att innebära en förbättrad bullersituation i Natura 2000-området. Sökandens bedömning står därmed fast att det inte föreligger en risk för betydande påverkan på Natura 2000-området.

Riksintresseområde för naturvård i öster

Området i öster utgörs inte av ett strövområde som LBF tycks göra gällande. Detsamma gäller för övrigt för Högebjär som inte är utpekat som ett friluftsområde av Lunds kommun och därtill är tämligen svårtillgängligt för allmänheten då det är

inklämt mellan täkten och väg 11 med endast ett fåtal parkeringsplatser att tillgå. Vidare påverkas inte Skåneleden av utvidgningen mer än att gränsen för brytområdet flyttar närmre ledens sträckning.

Det tål att upprepa att ett riksintresseutpekande inte innebär ett områdesskydd som exempelvis ett naturreservat eller ett Natura 2000-område utan ett utpekande av lämplig markanvändning som så långt som möjligt ska skyddas från att påtagligt skadas. Riksintresse friluftsliv består av ett 10 690 ha stort område som sträcker sig över flera kommuner. Den ansökta verksamheten kommer inte att kunna påtagligt skada dess kärnvärden genom att ett mindre område som inte har betydelse för friluftslivet ianspråk tas när därtill tillgängligheten till de områden som har betydelse för friluftslivet förblir oförändrade.

Angående den kritik som LBF framför om naturvärdesklassificeringen och hur området har kartlagts kan följande konstateras. Naturvärdesinventeringen har genomförts och naturvärdesobjekt har avgränsats och bedömts enligt Svensk Standard (SS 199000:2014). Bedömningarna är också i linje med de bedömningar som Naturcentrum gjort i området enligt samma standard under 2015 (se referens i Bilaga B 5 till ansökan). När sökanden planerade de undersökningar som skulle genomföras inom ramen för miljöbedömningen så hade Naturcentrum nyligen utfört sin inventering av närområdet, vilket var en mycket grundlig inventering av både arter och naturtyper. Därför bedömdes att aktuell naturvärdesinventering kunde avgränsas till de utökade områdena för täkten. I de fall när artspezifisk kunskap krävts, till exempel i frågan om dispens, har särskilda artutredningar genomförts (exempelvis fladdermöss och groddjur).

Sökanden avser att kompensera för den mark som tas i anspråk enligt upprättad kompensationspromemoria, se Bilaga 3. Sökanden för bland annat konstruktiva diskussioner med markägaren på HH om ett nyttjanderättsavtal för att genomföra restaureringsåtgärder och hålla marken under hävd.

Kompensationen utgörs av att 7,1 hektar igenvuxen fäladsmark restaureras på fastighet HH, inom Norra Ugglarps fälader samt att 2,8 hektar blomrik gräsmark skapas på bullervallarna. Sökanden har därtill föreslagit att som kompensationsåtgärd nyanlägga en vattensamling söder om väg n för att gynna groddjur. Genom föreslagna åtgärder kompenserar sökanden väl för den mark som tas i anspråk samt för den mark som var föremål för kompensation enligt tidigare tillstånd som nu tas i anspråk.

Angående efterbehandlingsplanen är det felaktigt som LBF gör gällande att denna ska vara exakt och slutlig. Det finns snarare ett önskemål från berörda myndigheter att planen hålls tämligen öppen för att kunna anpassas till situationen och kunskapsläget vid tidpunkten för efterbehandlingen. Genom att efterbehandlingsplanen fastställs i samråd med tillsynsmyndigheten säkerställs därtill att de allmänna intressena beaktas.

Alternativa platser för täktverksamhet

Tvärtemot vad LBF anför har inte sökanden tillgång till motsvarande mängd bergmaterial från andra täkter. Dalbytäkten står ensam för hälften av sydvästra Skånes behov och för dessa mängder finns det inte utrymme för i andra täkter. Samtliga täkter i närområdet producerar nära de maximala volymerna enligt respektive tillstånd. Vidare skulle transporter till avsättningsområdet bli mycket längre om material måste tas från annat håll med stor negativ påverkan på klimatet som följd. Därtill har länsstyrelsen och kommunen vid samrådet godtagit den alternativutredning som har utförts.

Sökanden har efter skriftväxling tillagt följande.

Sökanden har utfört en provpumpning under november - december 2019, denna visar på att en viss påverkan sker inom Natura 2000 området i samband med provpumpningen. För att förhindra nivåpåverkan föreslås en skadeförebyggande åtgärd, innebärande pumpning av vatten till Lovénsjön med syfte att upprätthålla dagens nivåer. Den påverkan som bedöms ske på Natura 2000-området Knivsåsen är till fullo bedömd i bifogad MKB. Slutsatsen är att det inte föreligger någon risk

för påtaglig skada på de utpekade naturvärden och arter som området är avsett att skydda.

Avslutningsvis är det en självklarhet att det är SGU som har avgränsat riksintresset eftersom de är ansvarig sektorsmyndighet angående riksintressen för materialutvinning, detta följer av 2 § 5 förordning om hushållning med mark- och vattenområden. Detta är lika naturligt som att exempelvis Naturvårdsverket pekar ut riksintressen för naturvård. I sammanhanget hänvisas till SGU:s yttrande, aktbilaga 101, där SGU framhåller att fyndigheten i Dalby uppfyller kriterierna för att utgöra ett riksintresse bättre idag jämfört med vid tidpunkten för utpekandet eftersom behovet av bergmaterial ökar och förväntas öka ytterligare.

Naturskyddsföreningen

Yttrandet över reviderad ansökan

Angående nivån i Lovénsjön hänvisas till vad som anges under länsstyrelsens yttrande.

Tidigare yttrande

Lunds Naturskyddsförening ("LNF") har missuppfattat sökandens intention med sin ansökan. Sökanden söker ett nytt tillstånd enligt miljöbalken för den fortsatta verksamheten, något annat tillvägagångssätt är inte möjligt eftersom tillståndsmängden enligt gällande tillstånd håller på att ta slut. Sökanden har aldrig framfört att det nuvarande tillståndet ger sökanden rätt att fortsätta bedriva verksamheten. Däremot, har sökanden framfört att tåkten är ytterst viktig för regionen och omfattas av riksintresse för materialutvinning.

LNF menar att sökanden ska redogöra för klimatlagen och hur andra statliga klimatmål kommer att påverka sökandens verksamhet. Inledningsvis får sökanden påtala att klimatlagen endast syftar till att kodifiera vad regeringens klimatpolitiska arbete ska syfta till och hur det ska bedrivas, se 1 § klimatlagen. Vidare har sökanden redogjort för hur verksamheten påverkar de nationella miljömålen i MKB:n i relevanta delar. LNF verkar mena att samhället kommer att sluta att

använda ballastmaterial som en följd av klimatarbetet, ett synsätt som sökanden inte delar och som även planerade infrastrukturprojekt talar emot.

I sin behovsutredning har sökanden endast beaktat beslutade projekt som med säkerhet kommer att genomföras och beslutade utvecklingsplaner för olika kommuner. Detta för att sådana planer och planerade projekt utgör den säkraste källan för hur efterfrågan kommer att bli i framtiden utöver det material som behövs för löpande underhåll av vägar eller till exempelvis halkbekämpning, ett behov som är tämligen konstant. Sådan efterfrågan bedöms inte heller påverkas av Sveriges klimatarbete. Det är snarare så att eftersom Dalbytäkten är väl lokaliserad i förhållande till avsättningsområdet med korta transportavstånd hade en nedläggning medfört längre transportavstånd för nödvändigt material och en ökad miljöpåverkan och klimatbelastning som följd. Slutligen har Sökanden kompletterat sin behovsutredning.

Sökanden har beskrivit och bedömt eventuell påverkan på Natura 2000 i MKB:n där varje naturtyp enligt Natura 2000 har bedömts. De tre naturtyper som är känsliga för förändrad hydrologi finns upptagna där, fuktängarna (6410), stagg-gräsmarkerna (6230) och öppna mossen (7140). Vidare anges att samtliga dessa naturtyper ligger med marginal utanför influensområdet varför de inte bedöms påverkas av grundvattenavsänkningen. Samma slutsats har Ekologigruppen dragit vid sina upprepade platsbesök på platsen.

I bevarandeplanen för Natura 2000-området Knivsås från 2018 framgår det att bevarandestatusen för Natura 2000-naturtypen 6410 bedömts som icke fullgod med anledning av viss gödningspåverkan. I bevarandeplanen bedöms Natura 2000-naturtyperna 6230 och 7140 ha fullgod bevarandestatus. Övriga naturtyper förekommer ofta där det är ett avstånd till underliggande grundvattennivå och utgör därmed inte grundvattenberoende ekosystem. Det är dessa bedömningar som ligger till grund för slutsatsen att verksamhetens påverkan på Natura 2000-området blir obetydlig.

Vid kartläggning av förekomsten av olika arter har tillgänglig och relevant litteratur, hemsidor och databaser använts tvärtom vad LNF gör gällande. De landskapsfloror som LNF hänvisar till är fantastiska referensverk, men de är omöjliga att använda som underlag vid förstudier inför naturvärdesinventering. Det går inte att söka ut arter för ett specifikt område, utan i så fall behöver varje art undersökas. Och i flororna är skalan på 2,5 x 2,5 km vilket är för grovt för en naturvärdesinventering. Det är orimligt att tro att för varje inventering som genomförs ska tas kontakt med samordnare för landskapsinventeringarna, eller enskilda inventerare. Det hade inneburit minst 100-tals förfrågningar om utdrag från inventeringarna årligen.

Beträffande vattenståndet i Lovénsjön så är det sökandens uppfattning att denna är långsiktigt förändrad jämfört med vattennivån före 2009 med omkring 2 meter. Förändringen av vattennivån kan bero på verksamheten vid Dalby bergtäkt och att helt utesluta detta är inte möjligt. En annan trolig förklaring till nivåförändringen i Lovénsjön kan dock vara jordbävningen som inträffade 2008-12-16 som sammanfaller väl i tid med den observerade nivåförändringen.

Sökanden har utfört erforderliga undersökningar för att kunna visa vilken påverkan som verksamheten har på såväl Natura 2000-området Knivsåsen, naturreservatet och riksintressena.

Lunds Naturskyddsförening (LNF) skriver att "*Sydsten har inte beaktat de resultat som framkom under inventeringen av Skånes Flora fastän de är tillgängliga på Artportalen och fastän förekomsterna i naturreservaten är särredovisade. De genomförda undersökningarna uppfyller inte kunskapskraven i Natura 2000-lagstiftningen, i varje fall inte när det gäller florán*". I den Natura 2000-MKB som tagits fram, i och med att Sökanden söker tillstånd enligt 7 kap 28 a § miljöbalken, redovisas alla i Artportalen rapporterade rödlistade arter. Slutsatserna i ingivna Natura 2000-MKBn visar att med skyddsåtgärder uppkommer ingen skada på de naturtyper och arter som området är avsett att skydda. Det föreligger således inget hinder för att meddela tillstånd till den sökta verksamheten.

Alla prognoser som bl.a. presenterats i behovsutredningen pekar på att det fortsatt kommer att finnas ett behov av materialet från Dalbytäkten. Om en neddragning skulle bli aktuell av klimatskäl kommer transporterna från täkten att minska till följd av minskad efterfrågan. Sökanden bedriver ett aktivt arbete med att minska sin klimatpåverkan både inom ramen med sin täktverksamhet och betongtillverkning. Vidare innebär den lämpliga lokaliseringen av täkten korta transportvägar till avsättningsområdet. Om material skulle behöva hämtas från andra täkter skulle det medföra större koldioxidutsläpp och en större påverkan på miljön.

Skånska Energi Nät AB

Sökanden konstaterar att Skånska Energi Nät AB inte har någonting att erinra mot den sökta verksamheten. Angående de anläggningar som Skånska Energi Nät AB har på fastigheten A kommer Sökanden att planera sin verksamhet så att eventuell risk för påverkan på anläggningarna minimeras. Anläggningarna finns upptagna och beskrivna i utförd riskanalys, Bilaga B 4 till ansökan, där åtgärder till undvikande av påverkan på anläggningarna finns beskrivna.

Sökanden kommer vid sprängningar att följa den riskanalys som bifogats tillståndsansökan. Beträffande högspänningsledning öster om täkten, benämnd 34 i Bilaga B 4, är bedömningen att det med hänsyn till avståndet mellan ledningen och sprängplatsen inte föreligger någon risk avseende vibrationer eller kast. Denna ledning är belägen cirka 590 meter utanför ansökt brytgräns.

Beträffande högspänningsledning öster om täkten, benämnd 35 i Bilaga B 4, framgår att begränsningar för salvparametrar har gjorts för riktvärde avseende markvibrationer. Vid sprängning närmst ledningen ska den samverkande laddningen uppgå till maximalt 25 kg inom skyddszonen för kast på 250 meter. Denna ledning är belägen cirka 120 meter utanför ansökt brytgräns. Med en samverkande laddning på 50 kg bedöms sprängning kunna utföras 120 meter från högspänningsstolparna och innehålla gällande riktvärde uppställt av Svenska Kraftnät.

Det kan även tilläggas att högspänningsledningarna, benämnda 34 och 35 i riskanalysen, ligger längre från verksamhetsområdet än vissa bostadsbyggnader. Samtliga bostadsbyggnader ligger utanför det området där vibrationer kommer uppgå till högst 4 mm/s. Vibrationerna vid ledningarna kommer således vara lägre och det finns därmed ingen risk för att dessa kommer att skadas vid sprängningar i tätten.

För högspänningsledningen närmast väster om tätten, nr 73 i Bilaga B 4, anges att för att brytning ska kunna ske i området invid högspänningsledning 6 förutsätts att ledningen flyttas/dras om. För det fall omdragning behövs kommer Sökanden att stå kostnaden för dessa åtgärder. När framtida läge är klart bör riskanalysen uppdateras avseende risker från vibrationer och kast.

Skanova AB och Telia Sverige Net Fastigheter AB

Sökanden noterar och är medveten om den ledningsrätt som delvis går över fastigheten A. Ledningens sträckning går söder om aktuellt brytområde och bedöms inte kunna påverkas av åtgärder som vidtas inom ramen för Sökandens verksamhet. Angående telestationen på fastigheten II är den som anges belägen ca 1 km från gränsen till verksamhetsområdet. Enligt de föreskrifter som har bilagts får inte vibrationer till följd av sprängning överstiga 20 mm/s i byggnaden. Med tanke på att nuvarande begränsningsvärde vid närmaste bostadshus (klart närmre än telestationen) är 4 mm/s bedöms inte verksamheten riskera att negativt påverka telestationen. Skulle påverkan uppkomma trots vad ovan anförts, är det lämpligt att denna hanteras inom ramen för anmälan av oförutsedd skada.

K. och O. A. _____

Inledningsvis får Sökanden med eftertryck påtala att anspelningen till det allvarliga brottet våldtäkt är ytterst olämpligt och djupt respektlöst i synnerhet gentemot alla som har utsatts för sådan grov och kränkande handling.

Angående vattentillgången i angiven brunn är aktuell fastighet, JJ, belägen i ytterkant av influensområdet och utanför nuvarande dito. Någon påverkan

från verksamheten ska således inte ha uppkommit från verksamheten utan har andra orsaker. Vidare är brunnarna på aktuell fastighet (nr 62 och 63) utförda i jord vilket understryker det osannolika i att en påverkan skulle bero på verksamheten då avsänkning i jordlagren inte har samma utbredning som i berg. Slutligen har Sökanden efter kontakt med VA SYD erhållit information om att aktuell fastighet har tillgång till det kommunala vattennätet.

Det influensområde som redovisas är en trycksänkning i berg, därefter är det markförhållanden som bestämmer hur stor påverkan som når de ytliga jordlagren. Om kontakten mellan grundvattnet i jord och berg är stor blir också en nivåpåverkan i jordlagren tydlig vid en trycksänkning i berg och tvärtom. Det finns en serie av nivåmätningar i berg ca. 200-250 m sydöst om fastigheten mellan 2006-2018 benämnd Håkanssons, i vilken ingen påverkan kunnat påvisats. Detta tyder på att det är osannolikt att täkten historiskt skulle ha en påverkan på dessa grävda brunnar. Vid provpumpningen som gjordes 2019 för att simulera en utvidgad täkt har mätningar gjorts sydöst om täkten inom Högebjär, där ingen påverkan har kunnat påvisas i jordlagren. Eventuell påverkan till följd av täktverksamheten avses dock följas upp inom ramen för verksamhetens kontrollprogram, företrädesvis genom mätning av vattennivån i brunnen eller i närliggande, representativ kontrollbrunn.

Enligt analysen i Bilaga B4 till ansökan ligger byggnaderna på ett avstånd från brytområdet som skulle innebära vibrationer uppgående till lägre än 2 mm/sek, varför det inte är sannolikt att verksamheter har eller kommer att orsaka skador på fastighetens byggnader.

Byggnader påverkas på en mängd olika sätt som kan förena skador. Material åldras och får sämre hållfasthet med åren. De flesta byggnadsmaterial expanderar med ökad temperatur och komprimeras vid lägre temperatur. Fukt får byggnadsmaterial att svälla och andra material att sönderfalla genom oxidation eller röta. Sprickorna i hus uppkommer i de svagaste delarna i konstruktionen, till exempel kring dörr- och fönsteröppningar, i skarvar och i övergången mellan olika material.

Det finns alltså andra orsaker till sprickbildning i hus än markvibrationer på grund av sprängning. Fastigheten i fråga ligger på cirka en kilometers avstånd från täkten.

De nivåer som föreslås för markvibrationer handlar om att begränsa komfortstörningar för människor och innebär för ett normalt bostadshus ingen risk för teknisk skada. I mätpunkten Önnelöv 771 som ligger på cirka 500 meters avstånd från täkten ligger det högst registrerade värdet på markvibrationer, de senaste 10 åren på 2,8 mm/s, det vill säga med marginal under riktvärdet på 4 mm/s som är fastställt för att begränsa störningar på människor.

Sydsten bedriver mycket riktigt bergtäkter i Stenberget och Öved. Dessa två täkter förser byggprojekt i respektive närområde med bergkrossprodukter. Sydsten har gjort en behovsanalys för Dalbytäkten som konstaterar att såväl Dalby, Stenberget och Öved behövs för att täcka marknadens efterfrågan på bergmaterial.

Eventuell påverkan till följd av täktverksamheten avses följas upp inom ramen för verksamhetens kontrollprogram, företrädesvis genom mätning i representativ kontrollpunkt.

Brunnarna avses inventeras med avseende på bland annat läge, vattenkvalitet, djup och dimension.

A. och L.B.

Aktuell fastighet, KK, är belägen inom influensområdet där nivåpåverkan i ett värsta scenario bedöms uppgå till mellan 0,3 och 5 meter i berg. De två brunnar (nr 115 och 116) som är belägna på fastigheten är belägna precis innanför linjen för en maximal nivåpåverkan om 1 meter. Risken för påverkan på både vattenkvaliteten och vattennivån i dessa brunnar bedöms som liten. Skulle påverkan uppkomma trots vad ovan anförts, är det lämpligt att denna hanteras inom ramen för anmälan av oförutsedd skada. Sökanden föreslår att brunnen provtas alternativt att det utförda provet inges för att kunna säkerställa att ingen förändring sker av vattenkvaliteten.

Eventuell påverkan till följd av täktverksamheten avses följas upp inom ramen för verksamhetens kontrollprogram, företrädesvis genom mätning i representativ kontrollpunkt.

Brunnarna avses inventeras med avseende på bland annat läge, vattenkvalitet, djup och dimension.

Sydstens täkt i Dalby är ett riksintresse och en förutsättning för att marknaden i sydvästra Skåne ska ha tillgång till byggmaterial. Sydsten har aldrig utlovat att verksamheten skulle upphöra efter att det förra tillståndet gått ut, detta måste vara en missuppfattning.

J-G.F.

Sökanden tog efter J-G.Fs ("F") e-mejl till mark- och miljö-domstolen kontakt med honom för att redogöra varför hans fastigheter, P och Q, inte fanns upptagna på ingiven sakägarförteckning, se Bilaga g till Bilaga B 2 till ansökan, och varför ett direktutskick av kungörelsen inte skett till honom. Vidare förklarades skillnaden mellan att vara sakägare i vattenrättslig mening och sakägare i en prövning avseende miljöfarlig verksamhet samt att han var oförhindrad att yttra sig i målet. Han upplystes om att han kunde få ta del av aktuella handlingar antingen genom direktkontakt med mark- och miljö domstolen eller genom att kontakta aktförvararen. Forsberg tackade för samtalet och informationen samt redogjorde för att han varit sakägare i tidigare prövningar, såväl mål nr M 410-02 som M 4151-04. Efter samtalet skickade Sökandens ombud kungörelsen till Forsberg för att säkerställa att han erhållit samma information som de fastighetsägarna i ovan nämnd sakägarförteckning

Sökanden har precis som i tidigare prövning avseende vattenverksamheten, mål nr M 410-02, beräknat fram ett influensområde över vilka fastigheter som kan tänkas beröras av vattenverksamheten vid maximalt bortledande och vid brytning på maximalt djup. Beräkningarna är konservativt utförda för att ha säkerhetsmarginal i prövningen. Precis som i tidigare prövning ligger Forsbergs två fastigheter utanför

influensområdet, varför fastigheterna inte heller är upptagna i den i målet ingivna sakägarförteckningen. Influensområdets gräns är belägen knappt hundra meter från fastighetsgränsen till F.s fastighet Q vilket också förklarar varför grannar till honom har fått utskicken från domstolen. Influensområdet är något som fastställs på naturvetenskaplig grund varför sökanden saknar anledning att inkludera aktuella fastigheter inom influensområdet då dessa inte bedöms kunna påverkas av ansökt vattenverksamhet. Som ovan nämnts är emellertid F. oförhindrad att yttra sig avseende eventuell påverkan från den miljöfarliga verksamheten. Vidare ingår redan en brunn på Forsbergs fastigheter i sökandens kontrollprogram, vilket kommer att fortsätta även för den ansökta verksamheten.

Forsberg menar att sökanden hävdar att jordlagerakviferen är utan betydelse för vegetationen. Detta är inte vad sökanden gör gällande. Sökanden gör gällande att nivåpåverkan i jordlagerakviferen bedöms som liten till följd av utökad täktverksamhet och grundvattensänkning i berg, då det är en begränsad hydraulisk kontakt mellan jord- och berggrundsmagasinet i området.

Med normala nederbördsförhållanden avses 818 mm per år = korrigerad årsmedelnederbörd för SMHI:s mätstation Björnstorp för perioden 1998-2017, enligt Bilaga 5 till den Hydrogeologiska utredning som utgör Bilaga B 2 till ansökan.

Den oro som F. ger uttryck för angående vilken påverkan klimatförändringarna kan få på grundvattennivåerna saknar betydelse i målet. Dessa förändringar kommer att ske oaktat sökandens verksamhet. De fakta som går att förutse om framtida förutsättningar har beaktats i de avseenden de kan antas ha betydelse för bedömningarna av den vattenbortledning som sökanden ansöker om. I detta fall rör det sig om att medelnederbörden bedöms öka till följd av klimatförändringar.

Hänsynen till ett framtida, förändrat klimat avser beräkning av inläckande vattenvolymer till bergtäkten. För denna räkneövning är en förhöjd framtida

nederbördsmängd ett konservativt antagande, dvs. det antagande som ger högst inläckande vattenvolym.

Forsberg refererar till att det saknas motivering till hur influensområdet har fastställts. Detta framgår av den hydrogeologiska utredningen som utförts av Sweco, se Bilaga B 2 till ansökan. I rapporten framgår vilka parametrar som har beaktats vid den utförda grundvattenmodelleringen i beräkningsprogrammet "Visual MODFLOW Classic". Särskilt kan nämnas att influensområdets utbredning i stor grad styrs av befintliga diabasgångar i området som fungerar som barriärer för grundvattenströmningar, detta är en av anledningarna till influensområdets oregelbundna form.

Vidare är det så att influensområdeslinjen inte har "dragits" utan är ett resultat av en datorsimulering där områden delas in i fyrkantiga celler, med olika storlek, som ger ett oregelbundet "zig-zag"-mönster. Simuleringen redovisas i Bilaga B 4 till Hydrogeologiska utredning som utgör Bilaga B 2 till ansökan.

Praktiskt influensområde definieras som 0,3 m nivåpåverkan i berg och 0,1 m nivåpåverkan i jord innebärande att nivåpåverkan inte bedöms kunna bli större än så utanför influensområdet i ett värsta scenario. Det tål i sammanhanget att upprepa att beräkningarna är konservativt utförda vilket i praktiken innebär att nivåpåverkan kommer att bli mindre än vad som anges i utredningen.

Forsberg framför även synpunkter avseende störande buller från verksamheten. Buller är en verksamhetstypisk störning som förekommer generellt i de flesta industrier och i alla täkter. Typiskt sett från följande moment för bergtäkter: borrhning, sprängning, krossning, skutknackning, sortering, lastning och utlastning. Sökanden arbetar kontinuerligt med att anpassa verksamheten på så sätt att bullerstörningarna till omgivningen kan minimeras genom att exempelvis välja lämplig plats i täkten för bulleralstrande moment. Vidare kommer den bullervall som beskrivs i Bilaga B 3 till ansökan att utföras vilket innebär att bullersituationen norrut, mot Forsbergs fastigheter, kommer att förbättras när bullervallen är färdig-

ställd. Slutligen visar bullerutredningen att den ekvivalenta ljudnivån vid Forsbergs fastigheter ligger långt ifrån den gräns där ljudnivån understiger 35 dB (A).

Hur buller hanteras i ansökningar om tillstånd till miljöfarlig verksamhet är vedertaget och Sökanden har hanterat frågan på ändamålsenligt vis. Precis som F. skriver ska bedömningen huruvida en olägenhet föreligger vara beroende av hur människor i allmänhet uppfattar störningen och ska inte baseras enbart på en persons reaktion i det enskilda fallet. En upplevd störning från buller innebär således inte med nödvändighet att den utgör en olägenhet, se Naturvårdsverkets vägledning, rapport 6538 och Prop. 1997/98:45, del 2, S. 109). Vilka bullernivåer som typiskt sätt behöver tålas från närboende är därtill bedömt av Naturvårdsverket vars riktvärden är fastslagna i omfattande praxis på området. Det saknas således skäl till att hantera bullerfrågan på annat vis i detta ärende.

Det bör påpekas att J.G.F.s bostad är belägen på sådant avstånd från tåkten att bullerpåverkan är närmast utesluten.

Forsberg framför även att det finns osäkerheter i brunnsinventeringen. Inför brunnsinventeringen har fastighetsägare, inom ett område som med marginal täcker in det praktiska influensområdet, tillfrågats huruvida de har några brunnar på sin fastighet och var på fastigheten dessa i så fall ligger. Även de fastighetsägare som medverkade under samrådet den 14 februari 2018 har tillfrågats. Vidare har uppgifter inhämtats från SGUs brunnsarkiv. Slutligen har fältbesök utförts av Sweco på fastigheter med privata brunnar inom beräknat influensområde. Fältbesöket omfattar besiktning av brunnar inklusive inmätning. Detta moment är alltjämt pågående. Den företagna brunnsinventeringen täcker därmed in brunnarna inom influensområdet.

Beträffande brunnar på F.s egna fastigheter så ingår en av dessa sedan många år i verksamhetens kontrollprogram efter överenskommelse med F. Mätdata för brunnen redovisas i Bilaga 3 till den Hydrogeologiska utredningen som utgör

Bilaga B 2 till ansökan. Av mätdata kan man inte se någon tydlig inverkan av täktverksamheten.

Noteras bör att fastigheten visserligen är utanför influensområdet, men sökanden motsätter inte att Forsberg omfattas av ett åtagande liknande villkor 25 i ansökan.

K. och P-O. F.

Makarna F, på fastighet R, har uttryckt oro för sin vatten-försörjning som beskrivs som välfungerande efter att befintlig brunn sänktes under 2013. Berörd brunn, benämnd nummer 94 i brunnsinventeringen, se Bilaga 2.1 och 2.2 till Bilaga B 2 till ansökan och ligger i utkanten av influensområdet där påverkan som mest bedöms att uppgå till en nivåpåverkan om 1 meter. Sannolikheten för negativ påverkan på aktuell brunn är således liten. Skulle påverkan uppkomma trots vad ovan anförts, är det lämpligt att denna hanteras inom ramen för anmälan av oförutsedd skada. Eventuell påverkan till följd av täktverksamheten avses följas upp inom ramen för verksamhetens kontrollprogram, företrädesvis genom mätning i representativ kontrollpunkt.

Angående vad som framförs avseende arbetstiderna är det nödvändigt för sökanden att bedriva delar av verksamhet även tidig morgon och under kvällstid för att kunna möta de leveranskrav som framför allt anläggningsindustrin kräver. Normalt sker dock inte krossning och sortering före 06.30 på vardagar.

A.G.

Aktuell fastighet, LL, består av flera skiften där ett helt ligger inom influensområdet (det som antas utgöra angiven fäladsmark) och ett ligger delvis inom influensområdet. Nivåpåverkan i berg kan i ett värsta scenario uppgå till som mest 5 meter vid aktuell fastighet. Påverkan på ytvatten, vilket diket utgör, bedöms bli liten eftersom flödet utgörs av nederbördsvatten och inte av grundvatten. Vidare kan, om påverkan skulle uppkomma trots vad ovan anförts, denna hanteras inom ramen för anmälan av oförutsedd skada.

Eventuell påverkan till följd av täktverksamheten avses följas upp inom ramen för verksamhetens kontrollprogram, företrädesvis genom mätning i representativ kontrollpunkt. Bäck/diket avses inventeras med avseende på läge och vattendjup.

Angående floran och faunan har verksamhetens påverkan redovisats i sökandens komplettering den 8 februari 2019 under punkten 2.11. Eftersom jordlagren i området överlag är täta finns det två grundvattenmagasin, ett i jord och ett i berg. Detta för med sig att områdets hydrologi betingas främst av nederbörd och topografin. Eventuell grundvattenpåverkan bedöms inte kunna skada förekommande naturvärden.

E.H.

Påverkan på byggnader

Fastigheten, G, är upptagen i riskanalysen, Bilaga B 4 till tillståndsansökan, och har justerade riktvärden för att minimera påverkan vid sprängningar i täkten.

Vid sprängningar i täktens norra del, mot E.H.s fastighet, ska den samverkande laddningen successivt minska för att innehålla Länsstyrelsens riktvärde om komfortstörning på 4 mm/s tillika föreslaget vibrationsvillkor. Vid sprängning närmast dimensionerande fastighet A, cirka 100 meter från fastigheten ska den maximala samverkande laddningen maximalt uppgå till 25 kg.

Brunn

E.H. har 4 st bergborrade brunnar på fastigheten G. Brunnarna har nummer 20, 153, 154 och 156.

Enligt uppgift används endast brunnnummer 20. Denna brunn är registrerad i SGUs brunnsarkiv med brunnsID 22200711. Brunnen är utförd 1976-04-12 och är 60 meter djup. Enligt brunnsprotokollet hade brunnen en kapacitet om 18 000 l/h när brunnen var nyborrad. Vattnet från brunnen används i huvudsak för industriändamål (djurhushållning).

Nummer 153 har i SGUs brunnarkiv brunnslID 22200457. Denna brunn är utförd år 1956 och är 64 meter djup. Enligt brunnsprotokollet hade brunnen en kapacitet om 1800 l/h när brunnen var nyborrad.

Nummer 154 har i SGUs brunnarkiv brunnslID 22200462. Denna brunn som är 80 meter djup installerades år 1973. Enligt brunnsprotokollet hade brunnen en kapacitet om 2700 l/h när brunnen var nyborrad.

Nummer 156 har i SGUs brunnarkiv brunnslID 22200712. Denna brunn är installerad den 9 april 1976 och är 100 m djup. Enligt brunnsprotokollet gav brunnen inget vatten när den var nyborrad.

Nummer 20 är inmätt och lägesangivelsen på kartan bedöms vara bättre än +/- 0,5 meter i plan. Övriga brunnar (nummer 153, 154 och 156) har osäkra koordinatuppgifter. Brunnarna har eftersökts i fält men ej påträffats.

Modellberäknad avsänkning i berg vid brunnarna vid fullt utbyggd bergtäkt uppgår till mellan 10,3 och 20,7 m, varav beräknad avsänkning från nuvarande förhållanden ingår med 5,7 till 10,5 m.

Den beräknade grundvattennivåpåverkan vid brunnarna är tydlig och här finns en risk för att uttagsmöjligheterna ur brunnarna kan påverkas negativt.

För att följa upp grundvattennivåpåverkan föreslås att brunnen med nummer 20 tas med i verksamhetens kontrollprogram. Skulle påverkan uppkomma trots vad ovan anförts, omfattas brunnarna av Sökandens skadeavhjälpandevillkor. Villkoret innebär en skyldighet för Sökanden att i viss ordning trygga vattenförsörjningen för påverkade fastigheter för det fall en vattenbrist skulle uppkomma till följd av vattenverksamheten.

Bostäder

De boende norr om har inte uttryckligen angivits i ansökan vilket är ett förbiseende. Däremot är det felaktigt att påstå att det inte utretts hur de boende kommer att påverkas av verksamheten. Som beskrivs ovan är fastigheten en kontrollpunkt enligt kontrollprogrammet för vibrationer. Vilken påverkan som uppkommer i det avseende är därmed väl dokumenterat och fastigheten ingår även i den utförda riskanalysen, Bilaga B 4 till ansökan.

Bostaden närmast verksamhetsområdet på fastigheten finns även upptagen som beräkningspunkt i bullerutredningen, se Bilaga B 3 till ansökan. Vilken bullerpåverkan som dem boende på fastigheten kommer att få är således utredd och bedömd. Med de föreslagna skyddsåtgärderna innebär det att den ekvivalenta ljudnivån som mest kommer att uppgå till 43 dB (A) och således innehåller det föreslagna bullervillkoret med god marginal. Nattetid kommer bullret från verksamheten att uppgå till 36 dB (A) som ekvivalent ljudnivå, se Bilaga 1 till inlägga den 18 september 2018.

Sökanden har vid genomförande av samrådet skickat ut brev till samtliga fastighetsägare inom 1000 meter från verksamhetsområdet i sedvanlig ordning. Därtill har samrådet kungjorts för att det ska bli känt för alla och envar den 20 januari 2018 i Sydsvenskan och Skånska dagbladet. Samtliga hyresgäster på fastigheten har således haft erforderlig möjlighet att delta vid samrådet och lämna nödvändiga synpunkter.

Vidare åligger det en fastighetsägare att informera fastighetens rättshavare om sådant som kan beröra dem, såsom en ansökan om miljötillstånd i närområdet. Det har ansetts alltför betungande för en sökande att undersöka samtliga rättshavare då sådana inte framgår i offentliga register. Genom kungörelsen anses alla som kan beröras av verksamheten ha tagit del av informationen om denna. Det föreligger således ingen brist i det utförda samrådet.

Avseende de direktutskick som har skett efter ansökan inlämnats har detta gjorts genom domstolens försorg till samtliga fastighetsägare vilka bedöms eventuellt kunna påverkas av vattenverksamheten (d.v.s. belägna inom influensområdet), i sedvanlig ordning. Därtill har ansökan kungjorts, den 4 mars 2019 (annons införd i Sydsvenskan den 8 mars 2019), vilket medför att den ska anses känd för alla och envar, se aktbilaga 17. Även i detta skede har således de boende haft full möjlighet att yttra sig i ärendet. Domstolen har i utskicket särskilt påtalat att "Ägare till berörda fastigheter ska till domstolen uppge innehavare av servitut, nyttjanderätt eller rätt till elektrisk kraft som har upplåtits i fastigheten."

Djurhållning

Den verksamhet som ansökan avser kommer inte i nämnvärd utsträckning att avvika från den som redan bedrivs och har bedrivits under hela den tid som svinproduktion skett på Hermelins fastighet. Således bör inte påverkan på djurhälsa, säkerhet eller produktionsförhållanden i verksamheten heller avvika från vad som redan förekommer.

Det finns inte belägg för att det skulle föreligga någon särskild påverkan på grisar genom vibrationer med s.k. komfortnivåer (4 mm/s). Det finns åtminstone inte några publicerade utredningar som föreslår att så skulle vara fallet.

Yrkanden

Sökanden har utrett och redovisat hur den ansökta verksamheten påverkar boende på fastigheten.

Den riskanalys som har utförts har bedömt framtida påverkan på fastighetens byggnader, Bilaga B 4.

Nitro Consults utredning från 2008 beskriver byggnadernas status vid tidpunkten men kan inte ge svar på orsakerna till att sprickor förekommer. Sprickor finns i alla byggnadskonstruktioner i varierande omfattning och inte ens ett tidsmässigt samband med exempelvis en täktverksamhet innebär att man kan veta orsaken.

Sökanden avser att utarbeta en fungerande kommunikation beträffande sprängningarna och kommer att återkomma med förslag om hur detta i detalj kan ske.

Sökanden kommer att provta fastighetens brunn samt låta den ingå i kontrollprogrammet för verksamheten.

Sökanden kommer att under hösten utföra en sprickinventering i vilken fastighetens byggnader kommer att ingå.

Sökanden har efter fortsatt skriftväxling tillagt följande.

Vibrationers påverkan på djurhållningen

Efter att ha sökt efter information gällande grisars känslighet för vibrationer kan det konstateras att det inte verkar vara ett allmänt känt ämne. E.H. refererar inte heller till några undersökningar i ämnet.

I examensarbetet "Klimat i djurtransport med slaktgrisar sommartid -Jämförelse mellan naturlig och mekanisk ventilation", examensarbete för agronomexamen,

J.K., Sveriges lantbruksuniversitet 2005 kan man dock läsa följande:

"Enligt C. (muntligt, 2004) har J. R, efter en större studie kring vibrationer, konstaterat att en dansk tvåvåningstransport utrustad med full luftfjädring, kunde köra i tjugo timmar utan att man behövde göra avkall på grisarnas välbefinnande."

Omedelbart verkar inte svin vara speciellt känsliga avseende vibrationer.

Vibrationer från foderskrusystem i byggnaden ger upphov till långvariga vibrationer jämfört med vibrationer orsakade av sprängning. Vibrationer orsakade av sprängning ger enbart upphov till svaga vibrationer under en väldigt begränsad tid.

E.H. har under 2018, genom mäklare kontaktat Sydsten för att undersöka om Sydsten skulle vilja köpa Dalbyhill.

Bostäder

De aktuella bostäderna på E.H.s fastighet har som tidigare nämnts varit föremål för den riskanalys som Sökanden har utfört i samband med tillstånds-ansökan, Bilaga B 4. Aktuell byggnad har inventeringsnummer 48 och den samverkande laddningen kommer successivt minska för att innehålla föreslaget vibrationsvillkor, vilket även har redogjorts för i Sökandens bemötande den 12 juli 2019. Även om den utritade linjen i riskanalysen endast tangerar byggnaden är Sökanden genom föreslaget villkor skyldig att säkerställa att vibrationsnivåerna understiger 4 mm/s, en överträdelse är därtill straffsanktionerat. Sökanden kommer således att vidta de nödvändiga åtgärder som krävs och som beskrivs i riskanalysen för att så kommer att ske.

Angående samrådet vidhåller Sökanden vad som tidigare angivits att det inte föreligger någon brist i samrådet och att det inte kan ligga Sökanden till last att en sakägare underlåter att yttra sig.

Säkerhet

Byggnader påverkas på en mängd olika sätt som kan få dem att gå sönder. Material åldras och får sämre hållfasthet med åren. De flesta byggnadsmaterial expanderar med ökad temperatur och komprimeras vid lägre temperatur. Fukt får byggnadsmaterial att svälla och andra material att sönderfalla genom oxidation eller röta. Sprickorna i hus uppkommer i de svagaste delarna i konstruktionen, till exempel kring dörr- och fönsteröppningar, i skarvar och i övergången mellan olika material. Det finns alltså andra orsaker till sprickbildning i hus än markvibrationer på grund av sprängning.

Några av de sprickor som fotograferats i samband med Nitro Consults sprickkartläggning 2008 är ganska så rejäla. Om dessa sprickor skulle vara orsakade av

markvibrationer, är det frågan om vibrationer på åtminstone 4 - 25 gånger högre än 4 mm/s som är riktvärdet för gällande tillstånd.

Sökanden har vid huvudförhandlingen åtagit sig följande:

Sökanden garanterar tillräcklig tillgång till dricksvatten på fastigheten G för djurhållning och humankonsumtion genom rekonditionerad, fördjupad eller ny bergbördad brun på fastigheten. Åtagandet ska vara uppfyllt senast den 30 juni 2022. Årskonsumtionen uppgår till ca 13 700 kubikmeter.

Sökanden medger yrkad ersättning för rättegångskostnader.

J.H.

Anledningen till att ett direktutskick inte gjordes av domstolen är för att den aktuella fastigheten inte bedöms bli påverkad av den grundvattenavsänkning som verksamheten bedöms ge upphov till. Själva brytningen ligger på visst avstånd från fastigheten även om fastigheterna ligger nära det västra gränsen av verksamhetsområdet, transporterna passerar nära och en av ledningarna passerar över. Att en fastighet är belägen utanför influensområdet är inte detsamma som att den inte berörs av verksamheten enligt 9 kap. miljöbalken och J.H. har således all rätt att yttra sig i målet såsom sakägare.

Eventuell påverkan till följd av täktverksamheten avses följas upp inom ramen för verksamhetens kontrollprogram, företrädesvis genom mätning av grundvattennivåer i representativ kontrollpunkt.

Angående det som anges avseende åtgärder utförda av Skanska Sverige AB är händelserna beklagliga men inget som kan beaktas inom ramen för denna prövning. Sökanden är ett eget juridiskt subjekt som har och tar fullt ansvar för sin verksamhet. Genom ett omfattande kontrollprogram som täcker alla verksamhetens moment tillsammans med de villkor som är uppställda för verksamheten säkerställs att ingen oacceptabel påverkan åsamkas omgivningen.

Eventuella åtgärder som beskrivs i yttrandet avseende tillvaratagande av utpumpat vatten är ingenting som sökanden motsätter sig men är samtidigt inget som kan prövas eller beaktas i denna prövning.

T. och G. J.

Sökanden kan konstatera att den refererade dammen ligger utanför influensområdet för nuvarande förhållanden (2018) och i ytterkanten av det beräknade influensområdet för utökat tillstånd. Vidare hade Sökanden till följd av klagomål från makarna J. en tryckgivare placerad i dammen under perioden november 2005 till februari 2008 för att undersöka eventuell påverkan från verksamheten. Under perioden steg nivån i dammen med 90 cm samtidigt som täkten utvidgades. Att verksamheten således påverkat vattennivån i dammen bedömer Sökanden som osannolikt och bedömer inte heller att verksamheten har orsakat de diffusa skador som nämns.

Sökanden motsätter sig att nu ersätta eventuella skador. Skulle påverkan uppkomma trots vad ovan anförts, är det lämpligt att denna hanteras inom ramen för anmälan av oförutsedd skada. Eventuell påverkan till följd av täktverksamheten avses följas upp inom ramen för verksamhetens kontrollprogram, företrädesvis genom mätning i representativ kontrollpunkt.

Enligt analysen i bilaga B 4 till ansökan ligger byggnaderna på ett avstånd från brytområdet som skulle innebära vibrationer uppgående till lägre än 2 mm/sek, varför det inte är sannolikt att verksamheten har orsakat eller kommer att orsaka skador på fastighetens byggnader.

N. och I.K. samt R.K.

Metoden för att beräkna fram influensområdet är vedertagen i den här typen av prövningar och finns även beskriven i den hydrologiska utredningen som finns bifogad till ansökan, Bilaga B 2. Vid provpumpningen november-december 2019 har det påvisats att influensområdet är något större i nordöstlig riktning än tidigare

beräknat, varför en skadeförebyggande åtgärd med pumpning till Lovénsjön har föreslagits för att upprätthålla nivåer i området.

Vidare anser inte Sökanden att det föreligger några tveksamheter angående de berörda fastigheternas förhållande till verksamheten. Fastigheterna ligger, åtminstone delvis, inom det beräknade influensområdet varför de anses utgöra sakägare i vattenrättslig mening och omfattas av villkor 25, vilket även inkluderar djurhållning.

Eventuell påverkan till följd av täktverksamheten avses följas upp inom ramen för verksamhetens kontrollprogram, företrädesvis genom mätning i representativ kontrollpunkt.

Det finns en brunn på respektive fastighet som yttrandet avser och båda ligger inom påverkansområdet. Detta innebär att brunnarna omfattas av det föreslagna skadeavhjälpandevillkoret som Sökanden har föreslagit. Sökanden beklagar om det varit otydligt i tidigare ingivna inlagor att skadeavhjälpandevillkoret gäller för aktuella brunnar. Villkoret innebär en skyldighet för Sökanden att i viss ordning trygga vattenförsörjningen för påverkade fastigheter för det fall en vattenbrist skulle uppkomma till följd av vattenverksamheten.

Enligt uppgift från N. och R.K. finns en bergborrad brunn på fastigheten D som används för hushållsändamål. Brunnen har i ansökan nummer 22.

Brunnen finns registrerad i SGUs brunnsarkiv med brunnsID 998083679 och är enligt brunnsprotokollet utförd år 1998. Brunnen är utförd med foderrör till 9,0 meters djup och är därunder som ett öppet borrhål i berget ner till 70 meter djup. Brunnens kapacitet bedömdes till 21001/h när brunnen var nyborrad.

Brunnen mättes in den 2019-08-19. Markytan vid brunnen ligger på nivån +95,7 m och brunnens botten ligger på nivån ca +25,7 m. Överkant rör på brunnen ligger på

nivån +95,99 m. Grundvattennivån i brunnen har mätts vid fyra tillfällen under april - augusti 2021 och nivån har varierat mellan +82,7 m och +86,4 m.

Modellberäknad avsänkning i berg vid brunnen (nummer 22) vid fullt utbyggd bergtäkt uppgår till 3,2 m, varav beräknad avsänkning från nuvarande förhållanden ingår med 2,1 m.

Uppmätta grundvattennivåer under 2021 i förhållande till brunnens djup visar på en tillgänglig avsänkingsmöjlighet i brunnen på > 50 meter. En grundvattennivå-påverkan från täktverksamheten på 3,2 meter bedöms endast medföra en marginell påverkan på uttagsmöjligheterna.

För att följa upp grundvattennivåpåverkan i brunnen föreslås att grundvattennivån i brunnen mäts under en tid. Om det efter denna kontroll bedöms att det finns risk att uttagsmöjligheterna kan komma att påverkas negativt till följd av täktverksamheten tas om möjligt brunnen med som mät punkt i verksamhetens kontrollprogram.

Enligt uppgift från N.och I.K. finns även en bergborrad brunn på fastigheten E som används för hushållsändamål. Brunnen har i ansökan nummer 124 i ansökan. Brunnen anlades enligt uppgift år 1980 och är försedd med 10 meter foderrör och är därunder utförd som ett öppet hål till 56 meters djup.

Denna brunn är belägen på gårdsplanen under en singelbelagd yta och är inte åtkomlig utan grävarbete. Grundvattennivåmätningar har inte utförts i brunnen.

Modellberäknad avsänkning i berg vid brunnen (nummer 124) vid fullt utbyggd bergtäkt uppgår till 0,8 m i förhållande till opåverkade förhållanden (innan täkten fanns), varav beräknad avsänkning från nuvarande förhållanden ingår med 0,7 m.

Marknivån vid brunnen (nummer 124) bedöms ligga kring +93 m [RH2000]. Med ett brunnsdjup av 56 m bedöms brunnens botten ligga på en nivå om ca +37 m

(RH2000). Utgående från de grundvattennivåmätningar som utförts i närliggande brunn 22 under 2021 kan den tillgängliga avsänkningsmöjligheten i brunnen uppskattas till > 40 meter. En grundvattennivåpåverkan från täktverksamheten på 0,8 meter bedöms endast medföra en marginell påverkan på uttagsmöjligheterna.

Skulle påverkan uppkomma trots vad ovan anförts, omfattas brunnarna av Sökandens skadeavhjälpandevillkor. Villkoret innebär en skyldighet för Sökanden att i viss ordning trygga vattenförsörjningen för påverkade fastigheter för det fall en vattenbrist skulle uppkomma till följd av vattenverksamheten.

Utöver bullervallen kommer Sydsten även att upprätta tydliga rutiner för dammbekämpning, framförallt i täktens östra delar på pall 1 och 2. Innan arbete påbörjas kommer dammbekämpningsutrustningen funktionstestas. Arbete får inte påbörjas förrän det säkerställts att dammbekämpningsutrustningen fungerar.

Stoftmätningen som beskrivs i miljökonsekvensbeskrivningen avser mätning av utsläpp från krossanläggningens utsugsanläggning. Denna mätning görs för att säkerställa funktionen hos luftfiltren.

Vilka bullervärden som gäller för externt industribuller som det är fråga om i detta fall är framtaget av naturvårdsverket och är väl fastslaget i praxis. De riktvärden som gäller för ett Natura 2000-område är väldigt låga och motsvarar det som generellt gäller nattetid. Sökanden har visat att riktvärdena kommer att kunna innehållas och det saknas skäl till att göra fränsteg från föreslaget bullervillkor.

Sökanden kommer att utforma bullervallen så att den anpassas till rådande naturmiljö samt främjar en biologisk mångfald. Detta omfattar bland annat att den ska bli insådd med ängsflora för att gynna insekter och fladdermöss. Den exakta utformningen av bullervallen kommer att fastställas i ett senare skede.

Vid sprängningar i täktens östra del, mot E och D, ska den samverkande laddningen successivt minska för att innehålla länsstyrelsens riktvärde

om komfortstörning på 4 mm/s i enlighet med riskanalys bifogad tillståndsansökan, Bilaga B 4.

De nivåer som föreslås för markvibrationer handlar om att begränsa störningar för människor och innebär ingen risk för skada för ett normalt bostadshus. Det sitter sedan flera år tillbaka en mätare på hussockeln som registrerar markvibrationer vid varje sprängning. Den utförda besiktningen avser att kartlägga husens nuvarande tillstånd.

Kontrollprogrammet inges till tillsynsmyndigheterna (Lunds kommun avseende täktverksamheten och länsstyrelsen avseende vattenverksamheten) i samband med att tillståndet tas i anspråk, vilka har möjlighet att komma med synpunkter och säkerställa att det är fullgott.

G.L.

Sökanden noterar att G.L., fastighet Z, varken har några synpunkter mot eller olägenheter av verksamheten. Sökanden har varit i kontakt per telefon med G.L. med anledning av bilagt avtal och parterna är överens om att avtalet kommer att förnyas.

E.L.

Fastigheten MM ligger utanför beräknat influensområde för nuvarande förhållanden (2018) och i utkanten av beräknat influensområde för utökat tillstånd. Nivåpåverkan vid fastigheten bedöms i ett värsta scenario ligga på mellan 0,3 -1 meters avsänkning vid fullt utbruten täkt. Med tanke på den marginella påverkan som eventuellt kan uppkomma bedöms sannolikheten för negativ påverkan på den enskilda brunnen som liten. Skulle påverkan uppkomma trots vad ovan anförts, är det lämpligt att denna hanteras inom ramen för anmälan av oförutsedd skada. I sammanhanget kan även nämnas att Sökanden efter kontakt med VA SYD har fått information om att MM är ansluten till det kommunala vattennätet.

Eventuell påverkan till följd av täktverksamheten avses följa upp inom ramen för verksamhetens kontrollprogram, företrädesvis genom mätning i representativ kontrollpunkt.

Byggnaderna på aktuell fastighet har inventerats i den utförda riskanalysen, Bilaga B 4 till ansökan. Enligt analysen ligger byggnaderna på ett avstånd från brytområdet som skulle innebära vibrationer upp till 2 mm/sek. Byggnaderna bedöms därtill att ha ett tekniskt skadevärde om 7 mm/sek varför det inte är sannolikt att verksamheten har orsakat eller kommer att orsaka skador på fastighetens byggnader.

A. och A. M.

Den aktuella fastigheten, H, är belägen där nivåpåverkan i berg i ett värsta scenario kan uppgå till mellan 1-5 meter. Den aktuella brunnen (nr 7 i brunnsinventeringen) har ett totaldjup om 38 meter. Eftersom brunnen är belägen i utkanten av influensområdet och nivåpåverkan även i ett värsta scenario endast bedöms uppgå till någon eller några meter bedöms risken för negativ påverkan på vattentillgången till berörd fastighet som liten. Skulle påverkan uppkomma trots vad ovan anförts, är det lämpligt att denna hanteras inom ramen för anmälan av oförutsedd skada. Noteras bör att fastigheten är upptagen på listan över sakägare.

Eventuell påverkan till följd av täktverksamheten avses följas upp inom ramen för verksamhetens kontrollprogram, företrädesvis genom mätning i representativ kontrollpunkt.

Brunnen avses inventeras med avseende på bland annat läge, vattenkvalitet, djup och dimension.

Angående buller är fastigheten en av beräkningspunkterna (beräkningspunkt 7) i utförd bullerutredning. Av bullerutredningen framgår att den ekvivalenta ljudnivån som högst kommer att uppgå till 42 dB (A), då bullerdämpande borrhugg används.

Fastigheten har även inventeras inom ramen för den utförda riskanalysen, Bilaga B 4 till ansökan. Byggnaden på fastigheten bedöms ha ett tekniskt skadevärde om 9 mm/s och bedöms således inte få någon negativ påverkan av sprängningarna från verksamheten.

För att innehålla länsstyrelsens riktvärde avseende komfortstörning på 4 mm/s ska den samverkande laddningen successivt minskas vid sprängning i täktens södra del. Vid sprängningar närmast fastigheten, cirka 400 meter från fastigheten, ska den samverkande laddningen maximalt uppgå till 100 kg.

Fastigheten bedöms även i riskanalysen som lämplig för att omfattas av det mätprogram som kommer att vara en del av sökandens egenkontroll. Mätningar kommer att ske vid varje sprängning.

Av totalt nio krossar är sex installerade i byggnader och försedda med dammavskiljare. Dammet samlas in i en tät container och tillvaratas i möjligaste mån som inblandning i specialprodukter där hög fillerhalt behövs. De resterande tre krossarna är damningstätade. För dammbekämpning av transport- och upplagsytor används vatten från "östra brottet". Vid stenmjölsupplag bekämpas damning genom bevattning från sprinkleranläggning. Trafikytor bevattnas och sopas med sopmaskin vid behov. Risk för påverkan av damning från verksamheten bedöms därav bli liten.

Mandeiska föreningen

Mandeiska församlingen i Lund anger i yttrandet att de har en 145 meter djup brunn vid Mandeiska kyrkan på Lines väg 3 i Dalby. Vattnet från brunnen används bland annat för att fylla dopvattenbassängar för religiösa och kyrkliga ceremonier.

Brunnen har i ansökan nummer 146. Brunnen finns registrerad i SGUs brunnsarkiv med brunnsID 918514356. Borrplatsens läge enligt brunnsprotokollet är N:6169256 och E:397211 i plansystem SDWEREF99 TM. Enligt angivna koordinater är brunnen belägen på fastigheten NN. Koordinatangivelserna bedöms som relativt osäkra.

Enligt brunnsprotokollet är brunnen utförd 2018-01-24 med foderrör till 9,0 meters djup och är därunder som ett öppet borrhål i berg till 127 meters djup. En avvikelse föreligger mellan angivet brunnsdjup i yttrandet (145 m) jämfört med brunnsprotokollet (127 m).

För att närmare dokumentera brunnen föreslås att brunnens läge, brunnsdjupet och grundvattennivå mäts. Brunnens kapacitet bedömdes av brunnsentreprenören uppgå till 9000 l/h när brunnen var nyborrad. Vidare anges i borrhprotokollet daterat den 2018-01-24, att en stabil grundvattennivå finns i brunnen på en nivå om 1,5 m under markytan.

Modellberäknad avsänkning i berg vid brunnen (nummer 146) vid fullt utbyggd bergtäkt uppgår till 0,3 m i jämförelse med opåverkade förhållanden (innan täkten fanns), varav beräknad avsänkning från nuvarande förhållanden ingår med 0,1 m. Den beräknade påverkan är marginell och bedöms inte medföra någon mätbar påverkan i brunnen.

A.N.

Den aktuella fastigheten, NN, är belägen i utkanten av det praktiska influensområdet och korsas av den linje som anger 5 meters nivåpåverkan i berg vid ett värsta scenario. Mot bakgrund av vad som tidigare angetts avseende kommunikationen mellan grundvattenmagasinen i jord och berg är risken liten för att en sänkt grundvattennivå skulle få negativa effekter för jordbruksfastigheten. Skulle påverkan uppkomma trots vad ovan anförts, är det lämpligt att denna hanteras inom ramen för anmälan av oförutsedd skada.

Eventuell påverkan till följd av täktverksamheten avses följas upp inom ramen för verksamhetens kontrollprogram, företrädesvis genom mätning i representativ kontrollpunkt.

E. och M.N.

Aktuella fastigheter är belägna båda inom och utom influensområdet. OO, Ö och PP skifte 1 är belägna utanför och bedöms således inte påverkas av grundvattenavsänkningen. AA och PP skifte 2 är belägna i ytterkant av influensområdet där i ett värsta scenario nivåpåverkan i berg kan bli mellan 0,3 -1 meter. Risken för någon påverkan på dessa fastigheter och den nämnda anlagda dammen bedöms som mycket liten. Skulle påverkan uppkomma trots vad ovan anförts, är det lämpligt att denna hanteras inom ramen för anmälan av oförutsedd skada.

Eventuell påverkan till följd av täktverksamheten avses följas upp inom ramen för verksamhetens kontrollprogram, företrädesvis genom mätning i representativ kontrollpunkt.

T.P.

Aktuell fastighet (K) består av tre skiften där skifte 3 ligger utanför influensområdet, skifte 2 ligger helt inom influensområdet och skifte 1 i huvudsak ligger inom influensområdet. Nivåpåverkan på fastigheten bedöms i ett värsta scenario till mellan 0,3 och 5 meter i berg. Den aktuella brunnen (nr 32) är belägen i skifte tre och bedöms således inte påverkas av grundvattenavsänkningen. Den vattenkälla som nämns uppfattar Sökanden är belägen i skifte tre och tangerar linjen för en nivåpåverkan om 1 meter. Risken är således liten för att grundvattenavsänkningen skulle påverka vattenkällan eftersom tillgången till ytvatten mer är beroende av nederbörd än grundvatten.

Skulle påverkan uppkomma trots vad ovan anförts, är det lämpligt att denna hanteras inom ramen för anmälan av oförutsedd skada precis som föreslås i yttrandet. Sökanden föreslår dock, eftersom det finns en oro avseende vattenkvaliteten i vattenkällan, att denna provtas innan utvidgningen påbörjas för att kunna säkerställa att ingen förändring sker av vattenkvaliteten.

Eventuell påverkan till följd av täktverksamheten avses följas upp inom ramen för verksamhetens kontrollprogram, företrädesvis genom mätning i representativ kontrollpunkt.

Vattenkällan och den borrhade brunnen avses inventeras med avseende på bland annat läge, vattenkvalitet, djup och dimension.

Sökanden önskar vidare klargöra att den vattenkälla som nämns inte omfattas av skadevillkoret i villkor 25 då villkoret endast tar sikte på grundvattentäkter vilken är den förutsägbara påverkan som orsakas av verksamheten.

Sökanden medger inte den yrkade ersättningen för ombudskostnader.

R.S.

Den aktuella fastigheten, CC, ligger i utkanten av det bedömda influensområdet och ytterkanten tangerar fastighetsgränsen precis, se Bilaga 7 till Bilaga B 2 till ansökan. Med tanke på att influensområdet är konservativt beräknat är risken för påverkan i ytterkanten av influensområdet begränsad. Eventuell påverkan till följd av täktverksamheten avses följas upp inom ramen för verksamhetens kontrollprogram, företrädesvis genom mätning i representativ kontrollpunkt.

Vidare visar utförd bullerutredning, se Bilaga B 3 till ansökan, att den ekvivalenta ljudnivån vid aktuellt bostadshus inte i något beräkningsfall överstiger 35 dB (A) ekvivalent ljudnivå. Bullerstörningarna från verksamheten bedöms således bli minimala.

K. och M.T.

Enligt brunnsinventeringen finns det tre stycken brunnar (nr 4,140 och 141) på fastigheten F. Samtliga är belägna utanför beräknat influensområde för utökat tillstånd och bedöms således inte få någon nivåpåverkan till följd av Sökandens grundvattenbortledning. Den påverkan som nämns om 20 meters

avsänkning i den närmaste brunnen gäller för brunn på fastigheten G Denna avsänkning är som ovan nämnts inte relevant för de brunnar som är belägna på aktuell fastighet.

Även byggnaderna på aktuell fastighet har inventerats i den utförda riskanalysen, Bilaga B 4 till ansökan. Enligt analysen ligger byggnaderna på ett avstånd från brytområdet som skulle innebära vibrationer upp till 2 mm/sek. Byggnaderna bedöms därtill att ha ett tekniskt skadevärde om 7 mm/sek varför det inte är sannolikt att verksamheter har eller kommer att orsaka skador på fastighetens byggnader.

Angående bullerstörningar uppgår den ekvivalenta ljudnivån i beräkningspunkten närmast den aktuella fastigheten (nr g i bullerutredningen) och som är belägen ca 300 meter närmare täkten, till som mest 34 dB (A) i de olika beräkningsfallen. Gällande begränsningsvärden kommer således att innehållas vid fastigheten med god marginal.

Vidare kommer den bullervall som beskrivs i Bilaga B 3 till ansökan att utföras vilket innebär att bullersituationen norrut och österut, mot T.s fastigheter, kommer att förbättras när bullervallen är färdigställd.

Noteras bör att fastigheten är belägen utanför influensområdet, men sökanden motsätter sig inte att T. omfattas av ett åtagande liknande villkor 25 i ansökan.

Angående modell för ytvatten så har sådan inte upprättats. Däremot görs bedömning av hur stor del av nivåpåverkan i berg som fortplantas till ytvatten/jordlagren. Generellt har bedömningen gjorts att nivåpåverkan i ytvatten/jordlagren understiger 0,5 meter. Aktuell fastighet ligger dock utanför beräknat influensområde i berg varför även nivåpåverkan bedöms vara obefintlig i såväl jord- som berggrundsmagasinet.

Orsaken till den begränsade nivåpåverkan trots fastighetens relativa närhet till bergtäkten är att det ligger två stycken avtätande diabasgångar mellan täkten och fastigheten, som effektivt begränsar nivåpåverkan i denna riktning.

Eventuell påverkan till följd av täktverksamheten avses följas upp inom ramen för verksamhetens kontrollprogram, företrädesvis genom mätning i representativ kontrollpunkt.

Grundvattenbrunnen avses inventeras med avseende på bland annat läge, vattenkvalitet, djup och dimension.

D.W.

Enligt uppgift från D.W. finns en grävd brunn på fastigheten FF som används för bevattning och dricksvattenändamål. Brunnen har i ansökan nummer 98.

Brunnen är enligt uppgift från fastighetsägaren utförd år 1950 och är 8 meter djup med betongrör (800 mm) som vilar på berggrunden. Grundvattennivåmätningar i brunnen saknas.

Modellberäknad avsänkning i berget vid brunnen vid fullt utbyggd bergtäkt uppgår till 1,3 m, varav beräknad avsänkning från nuvarande förhållanden ingår med 0,65 m. Eventuell påverkan till följd av täktverksamheten avses följas upp inom ramen för verksamhetens kontrollprogram, företrädesvis genom mätning i representativ kontrollpunkt.

För att följa upp grundvattennivåpåverkan i brunnen föreslås att brunnen mäts in och att grundvattennivån i brunnen om möjligt mäts under en tid. Om det efter denna kontroll bedöms att det finns risk att uttagsmöjligheterna kan komma att påverkas negativt till följd av täktverksamheten tas om möjligt brunnen med som mätpunkt i verksamhetens kontrollprogram.

Med tanke på den marginella påverkan som eventuellt kan uppkomma bedöms sannolikheten för negativ påverkan på den enskilda brunnen som mycket liten. Skulle påverkan uppkomma trots vad som ovan anförts, omfattas brunnen av Sökandens skadeavhjälpandevillkor. Villkoret innebär en skyldighet för Sökanden att i viss ordning trygga vattenförsörjningen för påverkade fastigheter för det fall en vattenbrist skulle uppkomma till följd av vattenverksamheten.

Sökanden motsätter sig hans yrkande om ersättning för skada.

B. och M. Å.

Fastigheten QQ består av tre skiftet varav skifte 1 och 3 tangerar ytterkanten av påverkansområdet. På dessa två skiften finns det ingen brunn.

B och M. Å. anger i yttrandet att de har en dricksvattenbrunn på gården med adress -, -. Det saknas uppgifter om brunnens utformning samt grundvattennivåmätningar i brunnen.

Gården ligger på fastighet QQ>2, ca 1 km sydväst om beräknat praktiskt influensområde i berg vid fullt utbyggd bergtäkt. Brunnen har i ansökan nummer 254. Grundvattennivån i brunnen bedöms inte påverkas, då den ligger långt utanför beräknat influensområde för fullt utbyggd bergtäkt. För att dokumentera brunnen föreslås att brunnens läge mäts in och att brunnsdjup samt grundvattennivå mäts.

DOMSKÄL

Slutlig miljöbedömning – tillåtlighet

Mark- och miljödomstolen bedömer att miljökonsekvensbeskrivningen, såväl vad gäller frågan om tillstånd som avses i 7 kap. 28a § miljöbalken, som tillstånd som avses i 9 och 11 kap. miljöbalken, uppfyller kraven i 6 kap. miljöbalken. Därmed kan den specifika miljöbedömningen slutföras.

Natura 2000-området Knivsås

Sökanden har under målets handläggning utfört kompletterande undersökningar av hydrogeologin i och omkring Natura 2000-området Knivsås. Mark- och miljödomstolen bedömer, i likhet med remissmyndigheterna, att sökanden visat att det är möjligt att föreskriva sådana skyddsåtgärder att täktverksamheten och grundvattenavsänkningen i täkten inte riskerar att skada de naturtyper som avses att skyddas i Natura 2000-området. Tillstånd ska därför lämnas med villkor som ålägger sökanden att tillse att vattennivån i Lovénsjön hålls inom ett intervall som säkerställer att områdets naturliga hydrologi bevaras. Sökanden ska även i möjlig mån utföra tätningsåtgärder i berget mellan täkten och Lovénsjön för att minska behovet av påfyllning med grundvatten.

Det är viktigt att eventuell påverkan på naturen upptäcks snabbt. Därför bör inventeringar av vissa naturtyper ske med de intervall som länsstyrelsen föreslagit.

Behovet att fylla på vatten i Lovénsjön kvarstår under lång tid efter det att täkten avslutats. Tillståndet att påverka Natura 2000-området ska därför inte tidsbegränsas.

Miljöfarlig verksamhet

Täktverksamheten har pågått under många år på platsen. Flera enskilda fstighetsägare har uttryckt att de störs av damning, buller och vibrationer och har yrkat att ansökan avslås.

Länsstyrelsen har avstyrkt att tillstånd ges för att ta emot externa massor.

Länsstyrelsen har även yrkat att täktillståndet tidsbegränsas till 20 år.

Mark- och miljödomstolen noterar att den fortsatta täkten i allt väsentligt ska bedrivas inom nuvarande område. Det är alltså inte fråga om sådan ändrad markanvändning då 3 och 4 kap. miljöbalken ska tillämpas.

Domstolen bedömer att det är möjligt att, för en fortsatt täktverksamhet, kräva sådana skyddsåtgärder, begränsningar och försiktighetsmått enligt miljöbalken att

det inte finns risk för olägenhet av väsentlig betydelse, även om verksamheten fortgår i 25 år. Bolaget får anses ha styrkt att det finns ett behov av det aktuella bergmaterialet i närområdet. Hinder mot tillstånd föreligger därmed inte enligt de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken eller mot balkens bestämmelser i övrigt. Tillstånd ska lämnas och tidsbegränsas i enlighet med bolagets yrkande.

Bolagets ansökan om tillstånd att ta emot externa massor avser anläggande vallar till skydd mot buller och insyn samt sedimenteringsdamm. Länsstyrelsen har ifrågasatt behovet av bullervallar samt uttrycket farhågor för att massorna skulle vara förorenade.

Jord- och stenmassor utgör avfall enligt 15 kap. 1 § första stycket miljöbalken. Att använda sådana massor för anläggningsändamål kan utgöra ett godkänt återvinningsförfarande av avfall. I så fall krävs dels att avfallsmassorna används för att ersätta annat material som annars hade behövts för ändamålet, dels att avfallet i sig är lämpligt, se Mark- och miljööverdomstolens dom den 2 juni 2019 i mål M 7582-18.

Mark- och miljödomstolen bedömer att utredningen i målet ger stöd för att bolaget har för avsikt att uppföra vallar till skydd mot buller och insyn samt sedimentationsdamm, även om det inte kan ske med avfallsmassor. Flera enskilda närboende har även yrkat att sådana vallar ska byggas. De massor som ansökan avser ska således användas för att ersätta annat material som annars hade behövts för ändamålet. Huruvida det finns behov av den ansökta mängden 500 000 ton har mindre betydelse eftersom bolaget vid huvudförhandlingen uppgivit att massor kommer att tas emot i den takt som behov uppstår och att mellanlagring inte kommer att ske.

Vidare krävs att massorna är lämpliga för ändamålet. EU-domstolen har i målet C-147/15 uttalat att det inte är lämpligt att använda icke-inert eller farligt avfall vid restaurering och utfyllnadsarbete eller för byggändamål. Det innebär ett krav på att de massor som ska användas för byggandet av vallar och sedimentationsdamm

måste vara inerta i den mening som avses i 3 a § förordningen (2001:512) om deponering av avfall. Om dessa krav inte är uppfyllda blir byggandet av anläggningarna att betrakta som bortskaffande av avfall enligt 15 kap. 6 § miljöbalken och kommer därmed att klassificeras som deponering enligt 15 kap. 5 a § miljöbalken.

Mark- och miljödomstolen bedömer därmed att nyttan av det skydd som de planerade anläggningarna skulle utgöra överstiger risken för skada genom att naturmark tas i anspråk eller att föroreningar sprids. Tillstånd ska därför lämnas att ta emot externa massor i ansökt mängd, dock med krav på begränsning av föroreningsinnehållet enligt ovan.

Vattenverksamhet

Flera enskilda fastighetsägare är oroliga för att avsänkning av grundvattennivån i en fördjupad täkt ska leda till vattenbrist i deras brunnar. Länsstyrelsen påtalar risken för att vattensamlingar med fridlysta amfibier kan komma att skadas. Frågan om påverkan på Natura-2000 området Knivsås har behandlats i särskilt avsnitt ovan.

Mark- och miljödomstolen finner att den hydrogeologiska utredningen ger stöd för bedömningen att den ansökta bortledning av grundvatten inte kommer att orsaka skada eller olägenhet av väsentlig betydelse. Hinder mot tillstånd föreligger därmed inte enligt de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken, ej heller mot det särskilda båtnadskravet i 11 kap. 6 § miljöbalken (i dess lydelse före den 1 januari 2019), eller mot balkens bestämmelser i övrigt. Tillstånd att bortleda yt- och grundvatten ska lämnas i enlighet med bolagets yrkande. Med hänsyn till båtnadskravet ska tillståndets giltighet göras beroende av att täktverksamhet bedrivs.

Avsänkning av grundvattennivån är inte i sig en vattenverksamhet utan en effekt av en sådan verksamhet. Detta bör därför inte regleras i tillståndsmeningen utan genom villkor. Likaså bör begränsning av det maximala utflödet regleras genom villkor.

Även en skadeförebyggande åtgärd kan utgöra tillståndspliktig vattenverksamhet. Tillstånd bör därför även lämnas till den bortledning av grundvatten som krävs för påfyllning av Lovénsjön till skydd för Natura 2000-området Knivsås. Eftersom skyldigheten att skydda området mot skador kommer att kvarstå under lång tid ska detta tillstånd inte tidsbegränsas.

Villkor

Villkor för tillståndet avseende Natura 2000-området har behandlats under avsnittet tillåtlighet.

För tillstånden till miljöfarlig verksamhet och vattenverksamhet ska särskilda villkor föreskrivas. Dessa bör vara tydligt kopplade till respektive tillstånd, med hänsyn till att ansvaret för den operativa tillsynen kan vara uppdelad på skilda myndigheter och att omprövningsreglerna i 24 kap. miljöbalken delvis innehåller specifika bestämmelser för typen av tillstånd.

Miljöfarlig verksamhet

Täktområdet och verksamhetsområdet ska avgränsas till det område som bolaget angivit i bilaga 1 till inlaga den 31 maj 2021, se ovan i domslutet punkt B. Brytdjupet ska begränsas till -22 (RH2000) i enlighet med bolagets yrkande.

Mark- och miljödomstolen finner inte anledning att, med undantag för sprängning och skutknackning, särskilt begränsa drifttiden för olika arbetsmoment. Bullret bör i huvudsak regleras genom begränsningsvärden. Bolaget har yrkat att tidsintervallet för natt ska vara kl. 22.00-06.00 och hänvisat till Naturvårdsverkets riktlinjer. Länsstyrelsen anser att intervallet bör utsträckas till kl. 07.00.

I Naturvårdsverkets "Vägledning om industri- och annat verksamhetsbuller" (rapport 6538), som gavs ut i april 2015, anges riktvärden för buller dagtid under tidsintervallet kl. 06.00-18.00. Riktvärdet för buller dagtid är enligt vägledningen 50 dB (A) ekvivalent ljudnivå vid bl.a. bostäder. Av vägledningen framgår att

riktvärdena för buller är avsedda att användas som utgångspunkt och vägledning för den bedömning som ska göras i varje enskilt fall. Vidare anges att nivåerna i normalfallet bör vara vägledande för bedömningen av om buller utgör en olägenhet men det anmärks också att det kan finnas skäl att tillämpa andra nivåer, såväl högre som lägre, liksom andra tider.

Det finns anledning att framhålla att tillståndsprövning enligt miljöbalken utgör en individualprövning och ska därför grundas på omständigheterna i det enskilda fallet med utgångspunkt i de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken. I vissa fall har dessa hänsynsregler preciserats i förordning eller föreskrift och blir då styrande vid prövningen. Som framgår ovan utgör Naturvårdsverket vägledning inte ett sådant styrande dokument utan är endast ett uttryck för verkets bedömning av vilken bullerbegränsning som normalt inte kan anses orimlig vid tillämpning av 2 kap. 7 § miljöbalken och då inom ett mycket brett spectrum av branscher.

Enligt gällande tillstånd för verksamheten får bullret mellan kl. 06.00-07.00 inte överstiga 40 dB (A). Bolaget har yrkat att begränsningsvärdet för denna tidsperiod nu ska bestämmas till 50 dB (A) och att då få bedriva starkt bullrande verksamhet. Flera enskilda fastighetsägare har påtalat att de störs av buller. Mark- och miljödomstolen bedömer att en ändring av bullerbegränsningen på sätt som bolaget yrkat skulle innebära en betydande ökning av bullerstörningarna i omgivningen under tidig morgon. Bolaget har inte visat att en fortsatt begränsning av bullrande verksamhet mellan kl. 06.00-07.00 till 40 dB (A) skulle medföra orimliga merkostnader. Därför bör den period som betecknas "nattetid" även för den fortsatta täktverksamheten anges till kl. 22.00-07.00.

Bolaget har vid huvudförhandlingen uppgivit att bullret vid omgivande bostäder inte kommer att ha karaktären av impulsljud. Detta åtagande bör anges i villkoret. Det finns inte skäl att begränsa tiden för skutknackning utöver vad bolaget föreslagit.

För naturreservatet Knivsås-Borelund bör immisionsnivån bestämmas med den förutsättningen att den planerade bullervallen kommer till stånd. Bolaget har vid huvudförhandlingen uppgivit att detta kan ske tidigast inom tre år.

Det bör tydliggöras att begränsningsvärdena omfattar all verksamhet, även arbetsmaskiner. Något undantag för anläggningsarbeten ska inte göras. Frekvensen av bullermätningar bör inte regleras i villkor utan framgå av kontrollprogrammet.

Flera enskilda fastighetsägare har påtalat att de idag upplever obehag vid sprängningar. Mark- och miljödomstolen bedömer att villkor med begränsningsvärden avseende markvibrationer och luftstöt våg bör föreskrivas i huvudsak enligt bolagets yrkande. Dock bör möjligheten att överskrida det lägre värdet ”vid 10 % av mätningarna” ersättas med ”vid ett av de tio senaste mättillfällena”. Detta innebär en skärpning om antalet sprängningar per år är stort. Domtolen bedömer att det bör vara möjligt att planera ett sprängtillfälle så att villkoret inte överträds.

Stoftutsläpp och diffus damning bör begränsas i enlighet med bolagets yrkande. Villkoret avseende damning innehåller dock ett utrymme för avvägning. Det bör därför kompletteras med en delegation till tillsynsmyndigheten att föreskriva ytterligare villkor.

Hantering av kemiska produkter och farligt avfall bör formuleras enligt praxis. Det innebär i sak ingen ändring av betydelse jämfört med bolagets yrkande.

Utsläpp av vatten bör regleras genom villkor enligt bolagets och länsstyrelsens samstämmiga förslag.

De externa massor som tas emot får endast utgöras av inert avfall, se ovan under avsnittet tillåtlighet.

Villkor om efterbehandling och sanering bör formuleras enligt praxis. Den närmare utformning av efterbehandlingen bör regleras i den plan som ska tas fram. Det bör lämpligen överlåtas åt tillsynsmyndigheten att närmare besluta om åtgärder avseende efterbehandling och sanering.

Det ska finnas ett aktuellt kontrollprogram från den dag då tillståndet tas i anspråk. Tillsynsmyndigheten bör genom delegation ges rätt att besluta om ytterligare villkor för kontrollen, utöver vad som följer av 26 kap. miljöbalken.

Åtgärder till skydd för hotad fågelart bör föreskrivas i huvudsak i enlighet med bolagets och länsstyrelsens förslag.

Bolaget och länsstyrelsen är överens om att bolaget, såsom en kompensationsåtgärd ska vidta åtgärder i naturreservatet Högebjär.

Enligt 23 § förordningen (2013:319) om utvinningsavfall ska den som driver en verksamhet som ger upphov till utvinningsavfall ha en avfallsplan. Bolaget har givit in en sådan plan i målet. Länsstyrelsen har vid huvudförhandlingen förklarat sig nöjd med innehållet. Mark- och miljödomstolen ser inte anledning till annan bedömning. Frågan bör dock delegeras till tillsynsmyndigheten enligt länsstyrelsens förslag om ytterligare krav på åtgärder skulle aktualiseras.

Mark- och miljödomstolen bedömer att det inte finns skäl att föreskriva villkor med krav på en energihushållningsplan såsom länsstyrelsen yrkat. Vad bolaget redovisat i målet om pågående arbeten med att minska energiförbrukningen är tillräckligt för att kravet på god hushållning med energi i 2 kap. 5 § miljöbalken ska anses uppfyllt i rimlig omfattning.

Vattenverksamhet

Villkor om lägsta grundvattennivå och maximalt utflöde bör bestämmas med de begränsningsvärden bolaget yrkat,

Likaså ska villkor om mätning av bortledd vattenvolym och gundvattennivåer i omgivningen föreskrivas på sätt som bolaget och länsstyrelsen föreslagit.

Villkor som ålägger bolaget att under vissa förutsättningar provisoriskt tillhandahålla vatten till brunnsägare inom influensområdet bör föreskriva i enlighet med bolagets förslag.

Vilkor om skydds- och kompensationsåtgärder för att begränsa skada på vattenlevande amfibier bör föreskrivas i huvudsak i enlighet med bolagets och länsstyrelsens förslag. Frågan om i vilka dammar som vattennivån ska kontrolleras bör regleras i kontrollprogrammet.

Domstolen noterar att länsstyrelsen beviljat bolaget dels dispens från reservatsföreskrifterna för naturreservatet Högebjär för att anlägga en groddamm och ett stenröse för salamander, dels tillstånd enligt 47 § väglagen för anläggande av en groddamm utmed väg 11.

Tillsynsmyndigheten bör bemyndigas att vid behov föreskriva ytterligare villkor om skydds- och kompensationsåtgärderna.

Ekonomisk säkerhet

Den ekonomiska säkerhet bör bestämmas till 12 300 000 kronor i enlighet med bolagets yrkande.

Dispens från biotopskyddet

Mark- och miljödomstolen bedömer att byggandet av kompletterande bullervall utgör särskilda skäl för att ta bort 30 m av en biotopskyddad stenmur. Bolaget har åtagit sig att bygga upp en ny stenmur i anslutning till den kvarvarande delen. Detta bör föreskrivas som en kompensationsåtgärd.

Artskydd

Mark- och miljödomstolen bedömer, i likhet med Naturvårdsverket, att de skyddsåtgärder som bolaget planerar att vidta är tillräckliga för att förbuden i artskyddsförordningen avseende skyddade fågelarter och amfibier inte aktualiseras. Någon dispens enligt 14 § artskyddsförordningen behövs därför inte.

Tillträde

Enligt 28 kap. 3 § miljöbalken får domstolen, om det finns skäl för det, besluta att tillträde till annans mark ska lämnas under viss tid, om någon som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd vill utreda verkningarna av verksamheten eller åtgärden genom mätningar eller annat undersökningsarbete på fastigheten.

Ingen har motsatt sig att bolaget ges sökt tillträde. Mark- och miljödomstolen finner att yrkandet ska bifallas.

Igångsättningstid

Enligt 22 kap. 25 § andra stycket miljöbalken ska i en dom som innebär att tillstånd ges till miljöfarlig verksamhet anges den tid inom vilken verksamheten ska ha satts igång. Bolaget har inte yrkat någon sådan tid med hänvisning att det rör sig om en pågående verksamhet. Mark- och miljödomstolen bedömer att verksamheten ska anses ha satts igång när brytning utöver tidigare tillståndgiven mängd påbörjats. Tiden bör bestämmas till två år efter lagakraftvunnen dom.

Arbetstid m.m.

Arbetstiden för vattenverksamheten, liksom tiden för anmälan av oförutsedd skada, bör bestämmas till tio respektive femton år i enlighet med bolagets yrkande.

Ändringstillstånd

Mark- och miljödomstolen bedömer att hinder inte föreligger mot att lämna bolaget sökt ändringstillstånd. Brytningsområdet ska begränsas i enlighet med vad sökanden angivit i ansökan om ändringstillstånd daterad den 1 juli 2021, bilaga 1 till aktbil. 288.

Prövningsavgift

Det finns inte skäl att ändra den tidigare beslutade avgiften för målets prövning.

Verkställighet

Tillstånden till påverkan på Natura 2000-område, täktverksamhet och bortledning av grundvatten har ifrågasatts av såväl remissmyndigheter som enskilda. Även om bolaget modifierat och begränsat den ansökta verksamheten under målets handläggning kvarstår intresset av att ett lagakraftvunnet avgörande bör föreligga innan tillståndet tas i anspråk. Verkställighet bör därför inte medges till det nya grundtillståndet.

Gällande ändringstillstånd löper ut den 31 december 2021. Mark- och miljödomstolen bedömer att verkställighet bör meddelas för det ändringstillstånd som medger fortsatt brytning under 2022.

Tidigare tillstånd

Grundtillståndet löper ut den 31 december 2024. För att undvika tveksamhet om vilket tillstånd som ska tillämpas bör det förordnas att det tidigare tillståndet upphör att gälla när ett nytt lagakraftvunnet tillstånd tagits i anspråk.

Skadekompensation

Bolaget har åtagit sig att säkerställa tillgången på dricksvatten på fastigheten G. Fastighetsägaren E.H. har accepterat åtagandet.

D.W. har yrkat skadeersättning med 500 000 kr eller att bolaget ska stå för en helt ny grävd dricksvattenbrunn. Bolaget har motsatt sig yrkandet. Mark- och miljödomstolen bedömer att det inte finns grund för att ålägga bolaget att utge ersättning eller annan skadekompensation

T. och G.J. har yrkat skadeersättning med 400 000 kr för skador på damm. Bolaget har motsatt sig yrkandet. Mark- och miljödomstolen bedömer även i detta fall att det inte finns grund för yrkandet.

Rättegångskostnader

Bolaget har medgett yrkade rättegångskostnader för länsstyrelsen och E.H.. Efter huvudförhandlingen har bolaget justerat sin inställning till T.P.s yrkande om ersättning för ombudskostnader och förklarat att de redan har erlagt betalning med 20 700 kronor ex moms.

Ersättning för rättegångskostnader ska därför utgå på sätt som framgår av domslutet.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga (MMD-01)

Överklagande senast den 20 januari 2022.

Marie Gerrevall

Bertil Varenius

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Marie Gerrevall, ordförande, och tekniska rådet Bertil Varenius samt de särskilda ledamöterna Lars Wennerstål och Torbjörn Brorson.

Hur man överklagar

Dom i mark- och miljödomstol som första instans

MMD-01

Vill du att domen ska ändras i någon del kan du överklaga. Här får du veta hur det går till.

Överklaga skriftligt inom 3 veckor

Ditt överklagande ska ha kommit in till domstolen inom 3 veckor från domens datum. Sista datum för överklagande finns på sista sidan i domen.

Överklaga efter att motparten överklagat

Om ena parten har överklagat i rätt tid, har den andra parten också rätt att överklaga även om tiden har gått ut. Det kallas att anslutningsöverklaga.

En part kan anslutningsöverklaga inom en extra vecka från det att överklagandetiden har gått ut. Ett anslutningsöverklagande måste alltså komma in inom 4 veckor från domens datum.

Ett anslutningsöverklagande upphör att gälla om det första överklagandet dras tillbaka eller av något annat skäl inte går vidare.

Så här gör du

1. Skriv mark- och miljödomstolens namn och målnummer.
2. Förklara varför du tycker att domen ska ändras. Tala om vilken ändring du vill ha och varför du tycker att Mark- och miljööverdomstolen ska ta upp ditt överklagande (läs mer om prövningstillstånd längre ner).
3. Tala om vilka bevis du vill hänvisa till. Förklara vad du vill visa med varje bevis. Skicka med skriftliga bevis som inte redan finns i målet.
4. Lämna namn samt aktuella och fullständiga uppgifter om var domstolen kan nå dig: postadresser, e-postadresser och telefonnummer.
Om du har ett ombud, lämna också ombudets kontaktuppgifter.
5. Skriv under överklagandet själv eller låt ditt ombud göra det.
6. Skicka eller lämna in överklagandet till mark- och miljödomstolen. Du hittar adressen i domen.

Vad händer sedan?

Mark- och miljödomstolen kontrollerar att överklagandet kommit in i rätt tid. Har det kommit in för sent avvisar domstolen överklagandet. Det innebär att domen gäller.

Om överklagandet kommit in i tid, skickar mark- och miljödomstolen överklagandet och alla handlingar i målet vidare till Mark- och miljööverdomstolen.

Har du tidigare fått brev genom förenklad delgivning, kan även Mark- och miljööverdomstolen skicka brev på detta sätt.

Prövningstillstånd i Mark- och miljööverdomstolen

När överklagandet kommer in till Mark- och miljööverdomstolen tar domstolen först ställning till om målet ska tas upp till prövning.

Mark- och miljööverdomstolen ger prövningstillstånd i fyra olika fall.

- Domstolen bedömer att det finns anledning att tvivla på att mark- och miljödomstolen dömt rätt.
- Domstolen anser att det inte går att bedöma om mark- och miljödomstolen har dömt rätt utan att ta upp målet.
- Domstolen behöver ta upp målet för att ge andra domstolar vägledning i rättstillämpningen.
- Domstolen bedömer att det finns synnerliga skäl att ta upp målet av någon annan anledning.

Om du *inte* får prövningstillstånd gäller den överklagade domen. Därför är det viktigt att i överklagandet ta med allt du vill föra fram.

Vill du veta mer?

Ta kontakt med mark- och miljödomstolen om du har frågor. Adress och telefonnummer finns på första sidan i domen.

Mer information finns på www.domstol.se.

Hur man överklagar Mark- och miljööverdomstolens avgörande

Den som vill överklaga Mark- och miljööverdomstolens avgörande ska göra det genom att skriva till Högsta domstolen. Överklagandet ska dock skickas eller lämnas till Mark- och miljööverdomstolen.

Senaste tid för att överklaga

Överklagandet ska ha kommit in till Mark- och miljööverdomstolen senast den dag som anges i slutet av Mark- och miljööverdomstolens avgörande.

Beslut om häktning, restriktioner enligt 24 kap. 5 a § rättegångsbalken eller reseförbud får överklagas utan tidsbegränsning.

Om överklagandet har kommit in i rätt tid, skickar Mark- och miljööverdomstolen överklagandet och alla handlingar i målet vidare till Högsta domstolen.

Prövningstillstånd i Högsta domstolen

Det krävs prövningstillstånd för att Högsta domstolen ska pröva ett överklagande. Högsta domstolen får meddela prövningsstillstånd endast om

1. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen eller om
2. det finns synnerliga skäl till sådan prövning, så som att det finns grund för resning, att domvilla förekommit eller att målets utgång i Mark- och

miljööverdomstolen uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag.

Överklagandets innehåll

Överklagandet ska innehålla uppgifter om

1. klagandens namn, adress och telefonnummer,
2. det avgörande som överklagas (domstolens namn och avdelning samt dag för avgörandet och målnummer),
3. den ändring i avgörandet som klaganden begär,
4. de skäl som klaganden vill ange för att avgörandet ska ändras,
5. de skäl som klaganden vill ange för att prövningstillstånd ska meddelas, samt
6. de bevis som klaganden åberopar och vad som ska bevisas med varje bevis.

Förenklad delgivning

Om målet överklagas kan Högsta domstolen använda förenklad delgivning vid utskick av handlingar i målet, under förutsättning att mottagaren där eller i någon tidigare instans har fått information om sådan delgivning.

Mer information

För information om rättegången i Högsta domstolen, se www.hogstodomstolen.se